

Mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikio filantropijai Lietuvoje vertinimas

Galutinė poveikio vertinimo ataskaita

Skirta: LR kultūros ministerijai

Vilnius, 2026

Turinys

Turinys	2
Pagrindinės santrumpos ir sąvokos	4
Lentelių sąrašas	5
Paveikslų sąrašas	6
Įvadas	7
1. Vertinimo analitinis pagrindas	8
1.1. Filantropijos sąvokos apibrėžimas	8
1.2. Filantropijai įtaką darantys veiksniai	11
2. Vertinimo metodologija	14
2.1. Etapai ir metodų pasiskirstymas etapais	14
2.2. Užsienio šalių analizei tinkamų valstybių atranka	15
3. Esamos Lietuvos mokestinės aplinkos poveikis filantropijos plėtrai	21
3.1. Filantropijos mokestinis reglamentavimas ir paskatų sistema Lietuvoje	21
3.1.1. Lietuvos filantropijos mokestinę aplinką reglamentuojančių teisės aktų analizė	21
3.1.2. Lietuvos savivaldybių taikomos paskatos	27
3.2. Esamos Lietuvos mokestinės sistemos poveikis skatinant filantropiją, įskaitant 1,2 proc. GPM mechanizmą	39
3.2.1. GPM paramos pasiskirstymas pagal paramos gavėjo teisinę formą	41
3.2.2. GPM paramos pasiskirstymas pagal Lietuvos apskritis	44
3.2.3. GPM paramos pasiskirstymas pagal skirtos paramos sumos intervalus	46
3.2.4. GPM paramos pasiskirstymas pagal sektorius	48
3.2.5. Prarastų galimybių analizė	51
3.2.6. Lietuvos filantropinio aktyvumo kontekstas pagal „Pasaulio dosnumo ataskaitą 2025“	53
4. Užsienio šalių analizė	55
4.1. Čekija	55
4.2. Estija	57
4.3. Slovėnija	59
4.4. Belgija	61
4.5. Lietuvos ir užsienio šalių mokestinių lengvatų modelių panašumai ir skirtumai	63
5. Mokestinių lengvatų alternatyvų fiziniams asmenims poveikio vertinimas	67
5.1. Ekonominio poveikio vertinimas	67
5.1.1. Vertinimo metodologija	67
5.1.2. I alternatyva – mokesčių atskaitymas	71
5.1.3. II alternatyva – mišrus modelis	73
5.1.4. III alternatyva – mokesčių kreditas	74

5.2.	Mokestinės lengvatos poveikio paramos teikėjų skaičiui vertinimas.....	76
5.3.	Poveikio vertinimas	77
5.4.	Administracinės naštos vertinimas pagal mokestinių paskatų alternatyvas.....	82
5.5.	Alternatyvų palyginimas ir taikymo kryptys Lietuvoje	83
6.	Siūlomi Lietuvos teisinės bazės pokyčiai ir mokestinės sistemos pokyčiai	85
7.	Išvados ir rekomendacijos	91

Pagrindinės santrumpos ir sąvokos

CAF	Tarptautinė labdaros ir filantropijos organizacija „Charities Aid Foundation“
ECB	Europos Centrinis Bankas
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)
ES	Europos Sąjunga
Eur	Eurai
GPM	Gyventojų pajamų mokestis
GPM paskyrimas	Gyventojo sprendimas paskirti dalį sumokėto GPM paramos gavėjams
GPM persikirstymas	1,2 proc. GPM mechanizmo principas, kai dalis jau sumokėto mokesčio nukreipiama paramos gavėjams
ITCI	Tarptautinis mokesčių konkurencingumo indeksas
KM	LR kultūros ministerija
Mokesčių atskaitymas	Mokestinė lengvata, kai suteikta parama mažina apmokestinamąsias pajamas
Mokesčių kreditas	Mokestinė lengvata, kai suteikta parama tiesiogiai mažina mokėtiną mokestį
NVO	Nevyriausybinių organizacija
Paramos gavėjas	Subjektas, turintis teisę gauti paramą pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą
Smart Continent	Smart Continent Management Institute, UAB
SROI	Socialinės grąžos vertinimo metodas (angl. Social Return on Investment)
SSGG analizė	Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė
TS, Techninė specifikacija	Vertinimo „Mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikio filantropijai Lietuvoje vertinimas“ parengimo paslaugų techninė specifikacija
Užsakovas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Vertinimas	Mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikio filantropijai Lietuvoje vertinimas
Vertintojas	Smart Continent Management Institute, UAB
VMI	BĮ Valstybinė mokesčių inspekcija
WGR	Pasaulinė dosnumo ataskaita („World Giving Report“)
WVS	Pasaulio vertybių tyrimas („World Values Survey“)

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Užsienio šalių tinkamumo analizei kiekybinis vertinimas.....	18
2 lentelė. Užsienio šalių tinkamumo analizei kokybinis vertinimas.....	19
3 lentelė. Teisės aktų analizė.....	22
4 lentelė. Palyginamoji savivaldybių mokestinių lengvatų rėmėjams lentelė.....	32
5 lentelė. Galimi nacionalinės ir savivaldybių lengvatų derinimo modeliai	37
6 lentelė. Gautos GPM paramos kaita 2020–2024 m. pagal paramos gavėjo teisinę formą, Eur.....	42
7 lentelė. Rėmėjų ir paramos gavėjų skaičiaus kaita 2020–2024 m, sk.	43
8 lentelė. Suteiktos paramos kaita Lietuvos apskrityse 2020–2024 m., Eur.....	45
9 lentelė. Prarastos paramos suma pagal sektorius 2020–2024 m., Eur.....	52
10 lentelė. Užsienio šalių ir Lietuvos mokestinių lengvatų modeliai.....	65
11 lentelė. Ekonominis poveikis valstybės biudžetui mokesčių atskaitymo atveju, Eur.....	71
12 lentelė. Fiskalinio efektyvumo rodiklis: bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur (kaina už 1 papildomą paaukotą eurą, Eur).....	72
13 lentelė. Ekonominis poveikis valstybės biudžetui mišraus modelio atveju, Eur	73
14 lentelė. Fiskalinio efektyvumo rodiklis: bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur (kaina už 1 papildomą paaukotą eurą, Eur).....	73
15 lentelė. Ekonominis poveikis valstybės biudžetui mokesčių kredito atveju, Eur	75
16 lentelė. Fiskalinio efektyvumo rodiklis: bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur (kaina už 1 papildomą paaukotą eurą, Eur).....	75
17 lentelė. Scenarijų poveikio paramos teikėjų skaičiui palyginimas.....	76
18 lentelė. Papildomos fiskalinės kainos rezultatai pagal papildomos paramos scenarijus, Eur	80
19 lentelė. Sukurtos vertės rezultatai	80
20 lentelė. Modeliuojama grąža valstybei pagal papildomos paramos scenarijus, Eur	81
21 lentelė. Modeliuojama grynoji visuomeninė nauda pagal papildomos paramos scenarijų ir mokestinės paskatos modelį, Eur.....	81
22 lentelė. Administracinės naštos vertinimas pagal mokestinių paskatų alternatyvas	82
23 lentelė. Fiskalinio efektyvumo jautrumas pagal modelius ir scenarijus: bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur	84
24 lentelė. Gyventojų pajamų mokesčių įstatymui siūlomi pakeitimai.....	85
25 lentelė. Labdaros ir paramos įstatymui siūlomi pakeitimai.....	87
26 lentelė. Esamo mokestinio reglamentavimo, orientuoto į filantropiją, SSGG analizė.....	91
27 lentelė. Vertinimo išvados ir rekomendacijos	91

Paveikslų sąrašas

1 paveikslas. Nepaskirstyta GPM dalis 2018-2023 m., mln. Eur.....	40
2 paveikslas. Gyventojų, nepaskyrusių GPM dalies 2018-2023 m., sk. proc.....	40
3 paveikslas. Rėmėjų skaičiaus kaita Lietuvos apskrityse 2020–2024 m., tūkst. gyv.	44
4 paveikslas. GPM paramos lėšų pasiskirstymas pagal Lietuvos savivaldybes 2024 m., proc.	45
5 paveikslas. Rėmėjų skaičiaus kaita pagal suteiktos paramos sumos intervalus 2020–2024 m., sk.....	46
6 paveikslas. Paramos gavėjų skaičiaus kaita pagal suteiktos paramos sumos (Eur) intervalus 2020–2024 m., sk.	47
7 paveikslas. Suteiktos paramos sumos kaita 2020–2024 m., mln. Eur.....	48
8 paveikslas. Organizacijų, gavusių paramą kaita 2020–2024 m., vnt.	49
9 paveikslas. Paramos pasiskirstymas pagal sektorius 2024 m., proc.....	49
10 paveikslas. Paramos pasiskirstymas pagal sektorius 2020–2024 m, mln. Eur.	50
11 paveikslas. Vidutinė skiriama paramos suma nuo 1 rėmėjo pagal sektorių 2024 m., Eur.....	51
12 paveikslas. Atmestų paramos prašymų dalis pagal sektorius 2024 m., proc.	52
13 paveikslas. Teikiamos paramos Estijos NVO kaita 2018–2022 m., mln. Eur	58
14 paveikslas. GPM perskirstyta ir neperskirstyta parama, mln. Eur bei paramą skyrusių asmenų skaičius, tūkst.61	

Įvadas

Mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikio vertinimas (toliau – Vertinimas) atliekamas Smart Continent Management Institute, UAB (toliau – Vertintojas), vadovaujantis 2026 m. sausio 9 d. pasirašyta paslaugų teikimo sutartimi su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (toliau – Užsakovas, KM) dėl Mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikio filantropijai Lietuvoje vertinimo paslaugos atlikimo.

VERTINIMO TIKSLAI:

- Išanalizuoti dabartinės mokestinės aplinkos fiziniams asmenims poveikį skatinant filantropijos plėtrą Lietuvoje.
- Įvertinti užsienio šalyse fiziniams asmenims suteikusiems paramą taikomų mokestinių poveikį filantropijai tose šalyse ir identifikuoti gerąsias praktikas.
- Remiantis skaičiavimais pagrįstais poveikio vertinimais, identifikuoti ir pateikti esamo mokestinio reglamentavimo, orientuoto į filantropiją, privalumus ir trūkumus bei pateikti siūlymus, kaip jis galėtų būti keičiamas siekiant filantropijos plėtos Lietuvoje.

PAGRINDINIAI VERTINIMO UŽDAVINIAI:

- Išanalizuoti esamos Lietuvos mokestinės aplinkos poveikį filantropijos plėtrai, įvertinant ir egzistuojančią galimybę skirti 1,2 proc. GPM paramą.
- Apskaičiuoti ir, remiantis geraisiais tarptautiniais pavyzdžiais, įvertinti poveikį filantropijai Lietuvos mastu, jei Lietuvos mokestinėje aplinkoje įsigaliojotų mokestinės lengvatos, orientuotos į fizinius asmenis (mokesčių atskaitymas, mokesčių kreditas ar kiti tyrėjų pasirinkti mokestinių lengvatų įgyvendinimo būdai), kartu įvertinant ir lengvatos poveikį Valstybės biudžetui ir administracinę naštą;
- Remiantis atliktu ir skaičiavimais pagrįstu mokestinių lengvatų poveikio filantropijos plėtrai Lietuvoje vertinimu suformuoti rekomendacijas dėl konkrečių Lietuvos mokestinės ir teisinės bazės pokyčių.

TS PATIKSLINIMAS:

Įgyvendinant techninės specifikacijos reikalavimą įvertinti šalių vietą Pasaulio dosnumo indekse, Vertinime remiamasi naujausia CAF „World Giving Report 2025“ ataskaita, kuri pakeitė ankstesnį „World Giving Index“ formatą ir leidžia šalių filantropinį aktyvumą vertinti platesniame dosnumo, pasitikėjimo ir socialinių normų kontekste.

1. Vertinimo analitinis pagrindas

1.1. Filantropijos sąvokos apibrėžimas

Filantropijos sąvoka nėra vienareikšmiškai apibrėžta, t. y. tiek tarptautinėje doktrinoje, tiek nacionaliniuose teisės aktuose vartojami skirtingi terminai ir skirtingai apibrėžiamos jų ribos. Šis nevienalytiškumas nėra atsitiktinis – jis atspindi skirtingas teorines tradicijas, skirtingą valstybių požiūrį į viešojo gėrio kūrimą ir skirtingas filantropijos funkcijas šiuolaikinėje visuomenėje. Vienose valstybėse filantropija suprantama siauriau – kaip aukojimas viešosios naudos tikslams, kitose – plačiau, kaip strateginis privačių išteklių telkimas visuomenės gerovei, apimantis ne tik finansinę paramą, bet ir laiką, kompetencijas, investicijas, partnerystes ar kitus įsitraukimo būdus.

Tarptautinėse studijose, filantropija analizuojama ne kaip neutralus geranoriškumo reiškinys, o kaip viešosios politikos instrumentas, kuris per mokesčių sistemą persikrsto viešuosius išteklius pagal privačių filantropų prioritetus. Tai reiškia, kad filantropijos apibrėžimas tiesiogiai susijęs su klausimais, kas turi teisę formuoti viešojo gėrio darbotvarkę, koku mastu valstybė deleguoja šią funkciją privatiems veikėjams ir kokias apsaugas įdiegia nuo galimų demokratinių ir paskirstomųjų iškreipimų.

Filantropija vis dažniau suprantama kaip strateginis privačių išteklių mobilizavimas viešajam gėriui, o ne vienkartinis aukojimas. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (toliau – EBPO) (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*) akcentuoja, kad filantropija gali būti naudojama ten, kur egzistuoja viešųjų gėrybių nepakankama pasiūla ar teigiami išoriniai efektai, tačiau kartu pabrėžia, jog nėra vieno visuotinai priimto normatyvinio pagrindo mokesčių lengvatoms filantropijai¹. Pažymėtina, kad filantropija apibrėžiama per du pagrindinius elementus:

- **filantropinė parama** – fizinių ir juridinių asmenų savanoriškas lėšų ar kito turto skyrimas subjektams, siekiantiems gerų tikslų (angl. *worthy purposes*) (socialinės gerovės, švietimo, mokslo, sveikatos apsaugos ir pan. tikslus)²;
- **filantropijos subjektai** – ne pelno siekiančios organizacijos, veikiančios viešojo intereso labui ir dažnai turinčios specialų mokesčių lengvatų statusą³.

Be to, tarptautinėje literatūroje aiškiai atskiriamos **labdaros** (angl. *charity*) ir **filantropijos** (angl. *philanthropy*) sąvokos. Labdara siejama su tiesiogine pagalba ir kančios ar socialinių problemų palengvinimu, pavyzdžiui, maisto paketų dalijimu nepasiturintiems asmenims, vienkartinė finansinė parama sergančių vaikų gydymui ar pagalba nukentėjusiems nuo stichinių nelaimių. Filantropija orientuota į sisteminių problemų priežasčių identifikavimą ir ilgalaikių sprendimų paiešką, pavyzdžiui, investicijas į švietimą, stipendijų fondų kūrimą, mokslinius tyrimus, socialines inovacijas ar sistemines reformas, siekiančias ilgalaikio poveikio. Šis skirtumas išryškėja šiuolaikinių filantropinių fondų veikloje, kai siekiama ne tik užpildyti esamas spragas, bet ir keisti pačias socialines, ekonomines ar institucines aplinkos sistemas.

Social Impact Alliance dar labiau išplečia šią sampratą, **filantropiją įvardydamą kaip privatų kapitalą socialinei gerovei** (angl. *private capital for social good*) ir apibrėžia kaip⁴:

- planuotą ir struktūruotą privačių išteklių (pinigų, laiko, kompetencijų, investicijų) nukreipimą socialiniam ir aplinkos poveikiui;
- ilgalaikį ir strateginį įsitraukimą, o ne vienkartinę, emocija paremtą auką;
- įvairių instrumentų spektrą – nuo tradicinės labdaros iki poveikio investavimo, *pro bono* paslaugų, savanorištės.

¹ OECD (2020), *Taxation and Philanthropy*, OECD Tax Policy Studies, No. 27, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/df434a77-en>

² Ten pat, 1 skyrius.

³ Ten pat, 3 skyrius.

⁴ Social Impact Alliance. *Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe. Comprehensive analysis. 2023.*

Vis dėlto ataskaitoje pabrėžiama, kad nors finansiniai ir žmogiškieji ištekliai auga, filantropinis įsitraukimas dažnai išlieka emocinis, reaktyvus ir fragmentuotas, o sisteminės, ilgalaikės iniciatyvos – menkai finansuojamos⁵. Tai reiškia, kad filantropijos potencialas viešajam gėriui išnaudojamas tik iš dalies: daug lėšų nukreipiama į krizių gesinimą, bet mažiau – į struktūrinių problemų (institucijų silpnumo, nelygybės, demokratijos erozijos) sprendimą.

Lietuvos teisinė sistema filantropijos sąvokos nenaudoja, vietoje jos įtvirtindama labdaros ir paramos kategorijas. LR labdaros ir paramos įstatymas sąvokas apibrėžia:

- **labdara** – labdaros teikėjų savanoriškas ir neatlygintinas labdaros dalykų teikimas šiame įstatyme nurodytiems labdaros gavėjams šio įstatymo nustatytais tikslais ir būdais⁶;
- **parama** – paramos teikėjų savanoriškas ir neatlygintinas, paramos dalykų teikimas šiame įstatyme nurodytiems paramos gavėjams šio įstatymo nustatytais tikslais ir būdais, įskaitant tuos atvejus, kai paramos dalykai perduodami anonimiškai ar kitu būdu, kai negalima nustatyti konkretaus paramos teikėjo⁷.

Labdaros ir paramos įstatymas nustato, kokie subjektai gali būti paramos gavėjai, kokios veiklos laikomos viešojo intereso, kokios paramos formos yra teisėtos ir kokios atskaitomybės pareigos taikomos, taip užtikrinamas skaidrumą ir kontrolę⁸. Įstatymo 4 straipsnis aiškiai apibrėžia, kas laikoma labdaros ir paramos dalykais, ir būtent ši nuostata iš esmės nustato, kokios veiklos ir kokie ištekliai patenka į teisiškai pripažįstamos filantropijos lauką.

Labdaros dalykais gali būti:

- piniginės lėšos;
- bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes;
- suteiktos paslaugos⁹.

Ši konstrukcija atitinka tradicinį labdaros modelį, kuriame labdara suprantama kaip materialių resursų perdavimas labdaros gavėjui. Tokia logika yra aiški, lengvai administruojama ir suderinama su mokesčių apskaita, tačiau ji neatspindi platesnės tarptautinės filantropijos sampratos, kurioje vis svarbesnį vaidmenį užima nematerialūs, žmogiškieji ir socialiniai ištekliai – kompetencijos, mentorystė, tinklaveika, poveikio investavimas, ilgalaikės partnerystės.

4 straipsnis aiškiai diferencijuoja paramos dalykus juridiniams ir fiziniams asmenims¹⁰. Parama fiziniams asmenims leidžiama tik labai siauru atveju – meno kūrėjams, turintiems oficialų statusą. Tarptautinėje praktikoje filantropija gali būti nukreipta ir į individualius stipendijų gavėjus, talentų programas, socialinius inovatorius. Tai atskleidžia, kad Lietuvos sistema filantropiją suvokia kaip veiklą, stipriau nukreiptą į organizacijas, o ne į individus, išskyrus specifines, valstybės pripažintas profesines grupes. Vis dėlto, svarbu paminėti, kad Lietuvoje yra fondų, siūlančių individualias stipendijas kaip Vilniaus Universiteto fondas ar Mariaus Jakulio Jasono fondas, kt.

- Paramos dalykai juridiniams asmenims:
 - piniginės lėšos;
 - piniginės lėšos, sudarančios pajamų mokesčio dalį iki 1,2 procento (profesinėms sąjungoms arba profesinių sąjungų susivienijimams – iki 0,6 procento) gyventojo pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 procento (profesinėms sąjungoms arba profesinių sąjungų susivienijimams – iki 0,6 procento) mokestį išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos;
 - bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes;
 - suteiktos paslaugos.
- Paramos dalykai fiziniams asmenims:

⁵ Ten pat.

⁶ LR labdaros ir paramos įstatymas, priimtas 1993 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. I-172 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2026-01-01) 2 straipsnis, 1 p.

⁷ Ten pat, 2 straipsnis, 2 p.

⁸ LR labdaros ir paramos įstatymas, priimtas 1993 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. I-172 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2026-01-01).

⁹ Ten pat, 4 straipsnis, 1 p.

¹⁰ Ten pat, 4 straipsnis.

- o kuriems Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo nustatyta tvarka yra suteiktas meno kūrėjo statusas, teikiamos paramos dalykas yra piniginės lėšos, sudarančios pajamų mokesčio dalį iki 1,2 procento gyventojų pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 procento mokesčių išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos¹¹.

Pabrėžtina, kad straipsnyje įtvirtinta 1,2 proc. gyventojų pajamų mokesčio dalies skyrimo tvarka iš esmės įteisina mokesčių mokėtojo teisę nukreipti dalį savo sumokėto mokesčio konkrečiam juridiniam ir fiziniam asmeniui. Tarptautiniu požiūriu šis mechanizmas nėra laikomas filantropija, siaurąja prasme – tai veikiau dalinis fiskalinio suvereniteto delegavimas gyventojui, leidžiantis jam pasirinkti, kur bus panaudota dalis viešųjų lėšų. EBPO analizėje tokie instrumentai vertinami kaip viešųjų finansų persikirstymo priemonės, o ne kaip savanoriškas davimas, nes gyventojas neskiria savo asmeninių lėšų – jis tik nurodo, kur turi būti panaudota dalis jo mokestinės prievolės¹².

Analizuojant labdaros ir paramos teikėjų teisinę aplinką matyti, kad Lietuvoje yra aiškiai diferencijuota ir iš esmės skirtingas paskatas juridiniams ir fiziniams asmenims, sukurianti sistema. Ši aplinka lemia ne tik skirtingą jų motyvaciją, bet ir struktūrinį viso filantropijos lauko pasiskirstymą. Įstatymas juridiniams asmenims suteikia finansinių ir reputacinių paskatų, o fiziniams asmenims – iš esmės ne.

Pirmiausia, juridiniai asmenys, teikdami paramą pagal Labdaros ir paramos įstatymą, turi aiškiai apibrėžtas mokestines lengvatas. Pelno mokesčio įstatymas leidžia paramos sumą du kartus atskaityti iš apmokestinamojo pelno. Ši lengvata yra viena stipriausių paskatų verslui įsitraukti į filantropiją, nes realiai mažina mokestinę naštą. Be to, juridiniai asmenys gali gauti ir reputacinę grąžą – įstatymas leidžia paramos gavėjui viešinti informaciją apie paramos teikėją, o tokios viešinimo išlaidos gali siekti iki 10 proc. suteiktos paramos vertės. Tai juridiniams asmenims veikia kaip papildoma paskata užsiimti filantropine veikla, nes suteikia galimybę ne tik prisidėti prie visuomenės gerovės, bet ir stiprinti savo organizacijos įvaizdį bei viešąją reputaciją. Verta paminėti, kad juridiniai asmenys gali nustatyti paramos panaudojimo tvarką, gauti ataskaitas ir taip užtikrinti, kad parama būtų panaudota strategiškai, atitinkant jų vertybes ar komunikacinius tikslus. Pabrėžtina, kad juridiniai asmenys gali teikti tiek paramą, tiek labdarą, tačiau labdarą teikti gali tik tie juridiniai asmenys, kurių įstatuose ši veikla yra numatyta (pvz., fondai, asociacijos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės, kt.).

Priešingai, fiziniai asmenys veikia kitokioje teisinėje ir mokestinėje aplinkoje. Nors jie taip pat gali būti paramos teikėjai, įstatymai jiems nesuteikia jokių mokestinių lengvatų už pačią paramą. Jei fizinis asmuo perveda pinigus, perduoda turtą ar suteikia paslaugas kaip paramą, tai neturi jokio poveikio jo gyventojų pajamų mokesčiui. Kitaip tariant, fizinis asmuo neturi galimybės susigrąžinti dalies išlaidų ar sumažinti savo mokestinės naštos. Vienintelė išimtis – 1,2 procento GPM skyrimas, tačiau tai nėra laikoma parama siaurąja prasme, nes asmuo neskiria savo lėšų, o tik nukreipia dalį jau sumokėto mokesčio. Pabrėžtina ir tai, kad fiziniai asmenys negali teikti labdaros – ši veikla pagal įstatymą pripažįstama tik tada, kai ją teikia juridiniai asmenys.

Šis skirtumas tarp juridinių ir fizinių asmenų sukuria struktūrinę asimetriją filantropijos lauke. Juridiniai asmenys veikia aplinkoje, kurioje parama yra strategiškai naudinga, ekonomiškai pagrįsta ir reputaciniu požiūriu vertinga. Fiziniams asmenims paramos davimas yra asmeninis apsisprendimas, neturintis jokios finansinės grąžos. Tai reiškia, kad dabartinė sistema skatina ne tiek platų filantropijos augimą, kiek diferencijuotą, nevienodai paskatintą davimo struktūrą.

Darbinė sąvoka šio vertinimo reikmėms. Atsižvelgiant į tai, kad šio tyrimo objektas yra mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikis filantropijai Lietuvoje, šiame vertinime filantropija suprantama kaip savanoriškas, planuotas ir privačiais ištekliais grindžiamas fizinių ar juridinių asmenų įsitraukimas į viešojo intereso tikslų finansavimą ar kitokį rėmimą, siekiant ne tik vienkartinio, bet ir ilgalaikio socialinio, kultūrinio, ekonominio ar aplinkos poveikio. Ši darbinė sąvoka apima paramą kaip vieną iš filantropijos formų, tačiau filantropijos nesusiaurina vien iki teisiškai apibrėžtos paramos ar labdaros. Tokia prieiga leidžia vertinti ne tik tai, ar didėja

¹¹ Ten pat, 4 straipsnis, 2 p.

¹² OECD (2020), Taxation and Philanthropy, OECD Tax Policy Studies,

formalių paramos atvejų skaičius, bet ir tai, ar valstybės siūlomos paskatos prisideda prie aktyvesnės, sąmoningesnės ir tvaresnės filantropinės elgsenos formavimosi.

Įžvalga Lietuvai: Tarptautiniu mastu filantropija suprantama kaip daug platesnis reiškinys nei vien materialiu resursų perdavimas. Ji apima strateginį privačių išteklių mobilizavimą, kompetencijų ir laiko skyrimą, *pro bono* veiklą, stipendijas, poveikio investavimą, ilgalaikes partnerystes ir sisteminių pokyčių siekį. Todėl, jeigu Lietuva siekia ne tik padidinti paramos teikimo atvejų skaičių, bet ir auginti filantropijos tradicijas, stiprinti kultūros, švietimo ir kitų viešojo intereso sričių finansinį atsparumą bei didinti gyventojų ilgalaikį įsitraukimą, tikslinga filantropijos sąvoką įtvirtinti kaip skėtinę kategoriją, kuri leistų reguliavimą ir skatinimo priemones suderinti su tarptautine praktika.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisinė sistema šiuo metu nustato tik labdaros ir paramos kategorijas, o filantropijos sąvoka nėra apibrėžta, susidaro koncepcinė spraga tarp tarptautinės praktikos ir nacionalinio reguliavimo. Ši spraga tampa ypač reikšminga svarstant naujas mokestines paskatas fiziniams asmenims, nes be aiškaus filantropijos apibrėžimo neįmanoma nustatyti, kokios veiklos būtų laikomos skatinamomis ir kokiais kriterijais jos turėtų būti vertinamos.

Pažymėtina, kad tuo atveju, jeigu būtų įvestos mokestinė paskatos fiziniams asmenims, tai iš esmės pakeistų dabartinę GPM perskirstymo logiką. Įvedus lengvatą, atsirastų naujas elementas: gyventojas realiai skirtų savo asmenines lėšas ir gautų finansinę grąžą per mokesčių sistemą. Tai reikštų, kad parama taptų savarankišku, savanorišku ir valstybės skatinamu veiksniu, o ne vien viešųjų finansų perskirstymo forma. Tokiu atveju parama pradėtų artėti prie tarptautinės filantropijos sampratos, kurioje svarbus ne tik perdavimo faktas, bet ir siekis kurti ilgalaikį poveikį bei ugdyti filantropijos kultūrą.

Dėl šios priežasties vien tik paramos sąvoka nebebūtų pakankama. Ji yra per siaura, nes neapima šiuolaikinių filantropijos formų, kurios tarptautiniu mastu laikomos didžiausios pridėtinės vertės šaltiniu. Įvedus filantropijos sąvoką, būtų galima aiškiai atriboti savanorišką privačių išteklių skyrimą ir sukurti nuoseklią politiką, kurioje parama išlieka viena iš filantropijos formų, tačiau neapriboja viso reguliavimo lauko.

Atsižvelgiant į tarptautinius standartus ir Lietuvos teisinės sistemos struktūrą, būtų galima svarstyti tokį filantropijos apibrėžimą: **filantropija – savanoriškas fizinių ir juridinių asmenų finansinių, materialinių, žmogiškųjų, intelektinių ar kitų išteklių skyrimas visuomenei naudingiems tikslams, įskaitant paramą, savanorystę, *pro bono* veiklą, socialines inovacijas ir ilgalaikes partnerystes.** Toks apibrėžimas būtų pakankamai platus, kad apimtų šiuolaikines filantropijos formas, ir pakankamai konkretus, kad galėtų būti naudojamas kuriant mokestines lengvatas ar kitus skatinimo instrumentus.

Įvedus filantropijos sąvoką, Lietuva galėtų kryptingai apsispręsti, ar jos tikslas yra tik padidinti paramos teikimo atvejų skaičių, ar iš esmės auginti filantropijos ekosistemą ir skatinti gyventojų bei organizacijų ilgalaikį įsitraukimą į viešojo intereso stiprinimą. Šis apsisprendimas yra būtinas formuojant bet kokias mokestines lengvatas fiziniams asmenims, nes tik aiškiai apibrėžus filantropijos ribas galima nustatyti, kokios veiklos būtų laikomos vertingomis ir vertomis valstybės paskatų.

1.2. Filantropijai įtaką darantys veiksniai

Filantropijos paskatos ir barjerai yra dvi to paties reiškinio pusės – struktūriniai veiksniai, kurie gali arba skatinti, arba riboti privačių išteklių skyrimą viešajam gerui. EBPO analizė aiškiai parodo, kad filantropijos ekosistemą lemia tie patys pagrindiniai elementai:

- teisinė ir reguliacinė aplinka;
- mokesčių sistema;
- ekonominiai veiksniai;
- socialinė aplinka bei kultūra¹³.

¹³ Ten pat.

Kai šie elementai yra aiškūs, stabilūs ir palankūs, jie veikia kaip paskatos; kai jie yra riboti, sudėtingi ar neapibrėžti – tampa barjeriais. Todėl analizuojant filantropijos politiką būtina suprasti ne tik atskiras priemones, bet ir visą sistemą, kurioje jos veikia.

TEISINĖ IR REGULIACINĖ APLINKA | Teisinė aplinka yra viena iš esminių filantropijos paskatų, kai ji yra aiški, stabili ir proporcinga. **Aiškūs kriterijai, paprasta ir nuosekli priežiūra** didina filantropų pasitikėjimą bei organizacijų patikimumą¹⁴. Tokia aplinka leidžia filantropinėms organizacijoms planuoti ilgalaikes programas, o filantropams – būti užtikrintiems, kad jų parama bus panaudota skaidriai ir tikslingai.

Tačiau teisinė aplinka gali tapti ir barjeru, jei ji yra **neapibrėžta, nestabili arba perteklinė**. Reguliacinis neapibrėžtumas yra vienas didžiausių filantropijos augimo stabdžių pasaulyje, nes tiek organizacijos, tiek filantropai negali prognozuoti, kaip taisyklės bus taikomos praktikoje¹⁵. Perteklinė atskaitomybė, sudėtingi registracijos procesai ar griežti reikalavimai dėl komercinės veiklos riboja organizacijų lankstumą ir mažina filantropų motyvaciją.

Svarbu pažymėti, kad pati teisinė aplinka negali veikti izoliuotai – jos poveikis priklauso nuo administracinio efektyvumo. Net gerai suformuluotos taisyklės praranda savo reikšmę, jei institucijos jų neįgyvendina nuosekliai. Ši problema ypač aktuali Vidurio ir Rytų Europos regione, kur dažnai pastebima neatitikimų tarp teisinio reguliavimo ir administracinės praktikos, dėl ko filantropinė veikla susiduria su papildomais iššūkiais¹⁶.

MOKESČIŲ SISTEMA | Mokesčių sistema yra vienas stipriausių veiksnių filantropijos srityje. Kai mokesčių lengvatos yra **aiškiai suformuluotos, lengvai prieinamos ir proporcingos**, jos tiesiogiai mažina aukojimo kaštus ir didina filantropų motyvaciją.

Tačiau mokesčių sistema gali tapti ir barjeru, jei lengvatos yra **ribotos, sudėtingos arba reikalauja daug administracinių veiksmų**. Daugelyje Vidurio ir Rytų Europos regiono šalių gyventojai neturi aiškios informacijos, kaip pasinaudoti lengvatomis, todėl jos realiai neveikia kaip paskatos¹⁷. Sudėtingos procedūros, siauras paramos gavėjų sąrašas arba mažos lengvatų lubos mažina paskatų efektyvumą ir atbaido potencialius filantropus.

Svarbu pažymėti, kad mokesčių paskatos negali veikti izoliuotai – jos efektyvumas priklauso nuo **pasitikėjimo lygio**. **Net dosnios lengvatos neskatina aukoti, jei filantropai nepasitiki organizacijomis ar valstybės priežiūros sistemomis**¹⁸. Todėl mokesčių sistema tampa tik tikra paskata, kai egzistuoja aukštas pasitikėjimas filantropinėmis organizacijomis ir teisinga bei nuosekli valstybės priežiūra.

EKONOMINĖS SĄLYGOS | Ekonominės sąlygos taip pat tiesiogiai lemia tiek fizinių, tiek juridinių asmenų galimybes aukoti. **Aukštas pajamų lygis, stipri vidurinė klasė ir ekonominis stabilumas** skatina filantropijos mastą. Filantropija klesti šalyse, kuriose gyventojai turi pakankamai **disponuojamų pajamų ir jaučiasi finansiškai saugūs**¹⁹. Ekonominio augimo laikotarpiais tiek gyventojai, tiek įmonės linkę skirti daugiau lėšų filantropinėms iniciatyvoms, nes finansinis komfortas didina filantropų pasitikėjimą ir gebėjimą planuoti aukojimą.

Tačiau **ekonominis nesaugumas, infliacija ir pajamų nelygybė** mažina gyventojų galimybes aukoti ir riboja įmonių socialines investicijas. Ekonominis nesaugumas mažina filantropijos, labdaros mastą, nes asmenys linkę prioritetą teikti savo finansiniam saugumui²⁰. Tai rodo, kad net palankiose teisinėse ar socialinėse sąlygose ekonominės kliūtys gali tapti reikšmingu barjeru filantropijai.

Svarbu pažymėti, kad ekonominės paskatos veikia tik derinant jas su mokesčių sistemomis. Net jei gyventojai turi pakankamai pajamų, jie nebūtinai skirs lėšų labdarai, jei mokesčių sistema nesuteikia aiškių finansinių privalumų. Taigi ekonominės sąlygos ir fiskalinės paskatos sąveikauja, formuodamos bendrą filantropijos aplinką.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ WINGS (Worldwide Initiatives for Grantmaker Support). (2018). Global Philanthropy Report: The Current State of Philanthropy. WINGS.

¹⁶ Social Impact Alliance. Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe. Comprehensive analysis. 2023.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ CAF (Charities Aid Foundation). (2022). World Giving Index 2022. Charities Aid Foundation.

¹⁹ OECD (2020), Taxation and Philanthropy, OECD Tax Policy Studies.

²⁰ Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A Literature Review of Empirical Studies of Philanthropy: Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 40(5), 924–973.

PASITIKĖJIMAS INSTITUCIJOMIS | Aukštas pasitikėjimo lygis didina filantropų įsitikinimą, kad jų parama bus naudojama efektyviai, skaidriai ir tikslingai. **Pasitikėjimas yra vienas stabiliausių aukojimo rodiklių visame pasaulyje: šalyse, kuriose gyventojai labiau pasitiki NVO, vyriausybėmis ir kitomis institucijomis, aukojimo dažnumas ir vidutinė auka yra ženkliai didesni.** Pasitikėjimas stiprina filantropų motyvaciją, kai matoma profesionali veikla, aiškūs poveikio matavimai, skaidri finansinė atskaitomybė bei nuosekli komunikacija apie rezultatus.

Tuo tarpu **žemas pasitikėjimas** tampa vienu didžiausių filantropijos stabdžių. Kai daugelis filantropų abejoja NVO skaidrumu ir efektyvumu, jie dažnai aukoti atsisako arba riboja savo paramą tik krizių metu, kai poveikis matomas akivaizdžiai. Tai reiškia, kad net jei valstybė siūlo mokesčių lengvatas, aiškią teisinę aplinką ar ekonomines galimybes, be pasitikėjimo filantropų įsitraukimas lieka minimalus.

Pasitikėjimas veikia kaip katalizatorius arba barjeras visiems kitiems filantropijos veiksniams: kai jis aukštas, net nedidelės paskatos ir galimybės gali būti labai efektyvios, o kai pasitikėjimas žemas – net plačiai taikomos mokesčių lengvatos ar profesionalūs rinkodaros metodai dažnai neduoda laukiamo rezultato. Todėl pasitikėjimo institucijomis stiprinimas yra kertinis žingsnis, siekiant sukurti tvarią ir aktyvią filantropinę aplinką.

FILANTROPIJOS EKOSISTEMA | Filantropijos ekosistema – įskaitant **aukojimo platformas, fondus, tarpininkus** yra esminė filantropijos tvarumui. Gerai išvystyta ekosistema mažina įsitraukimo barjerus, suteikia filantropams patogumo ir paprastumo, o tai skatina tiek planuotą, tiek spontanišką aukojimą. Efektyvi infrastruktūra leidžia filantropams lengvai pasiekti patikimas organizacijas, stebėti savo paramos poveikį, gauti mokesčių lengvatų pranašumus ir patogiai administruoti savo aukas, todėl ji tiesiogiai sustiprina kitus filantropijos paskatinimus.

Silpna infrastruktūra, priešingai, tampa reikšmingu barjeru. Filantropai susiduria su techniniais, informaciniais ar administraciniais sunkumais, pavyzdžiui, sunkiai prieinamomis aukojimo galimybėmis, ribota informacija apie organizacijų veiklą ar nepakankama grįžtamojo ryšio sistema apie paramos poveikį. Tai ypač aktualu Centrinės ir Rytų Europos šalyse, kur filantropijos ekosistema dažnai fragmentuota, o organizacijos neturi pakankamų kompetencijų poveikio matavimui, komunikacijai ar filantropų valdymui²¹.

Nuoseklus stebėjimas rodo, kad infrastruktūra veikia kaip „multiplikatorius“ – ji sustiprina visus kitus paskatinimus. Mokesčių lengvatos veikia efektyviau, kai egzistuoja lengvai pasiekiami ir patogūs aukojimo kanalai; pasitikėjimas institucijomis auga, kai organizacijos gali profesionaliai komunikuoti savo veiklos rezultatus ir poveikį; ekonominės galimybės tampa realesnės, kai filantropai gali paprastai dalyvauti filantropijoje. Todėl stipri, profesionali ir patikima filantropijos infrastruktūra yra kertinė sąlyga tvariai aukojimo kultūrai kurti.

FILANTROPIJOS KULTŪRA, TRADICIJOS | Filantropijos kultūra ir tradicijos atspindi šalies istorinius, socialinius ir kultūrinius požūrius į savanorišką aukojimą bei solidarumą. Tai apima šeimos, bendruomenių ar religines praktikas, taip pat įsitikinimus dėl asmeninės atsakomybės už kitus ar visuomenės gerovę. Šalyse, kuriose filantropija turi galias tradicijas, gyventojai dažniau dalyvauja labdaros veikloje, o aukojimas tampa natūralia socialine praktika.

Šis veiksnys gali veikti kaip paskata filantropijai. Filantropijos tradicijos skatina reguliarius aukojimus ir savanorišką veiklą, nes gyventojai mato tai kaip įprastą socialinę normą. Jos didina pasitikėjimą filantropinėmis organizacijomis, ypač jei jos yra patikimos kultūriniu ar istoriniu kontekstu. Be to, stipri filantropijos kultūra skatina socialinę atsakomybę ir solidarumą, kas gali padidinti tiek spontanišką aukojimą, tiek ilgalaikę paramą.

Tačiau filantropijos kultūra ir tradicijos gali veikti ir kaip barjeras. Jei šalyje trūksta tradicijų, gyventojai gali vengti aukoti dėl nepasitikėjimo ar įpročio stokos. Kultūriniai stereotipai, kad pagalba turi būti teikiama tik šeimai ar pažįstamiems, gali riboti paramą organizacijoms ar platesnei visuomenei. Be to, neigiamas požiūris į skurdą ar socialines problemas gali mažinti motyvaciją dalyvauti filantropinėje veikloje.

²¹ Social Impact Alliance. Unlocking Private Capital for Social Good in Central & Eastern Europe. Comprehensive analysis. 2023.

2. Vertinimo metodologija

2.1. Etapai ir metodų pasiskirstymas etapais

Poveikio vertinimo metodika apibrėžia analitinį pagrindą, duomenų šaltinius ir vertinimo eigą, leidžiančią įvertinti mokestinių lengvatų fiziniams asmenims poveikį filantropijos plėtrai Lietuvoje. Metodika orientuota į aiškia analitinę seką: esamos situacijos analizė, tarptautinių modelių įvertinimas, kiekybiniai skaičiavimai ir rekomendacijos.

Vertinimas grindžiamas šiais principais:

- įrodymais grįsta analizė – naudojami patikimi statistiniai, administraciniai ir tarptautiniai duomenys;
- kontrafaktinė logika – vertinama, kokie pokyčiai galėtų įvykti įvedus mokestines lengvatas, lyginant su esama situacija;
- tarptautinis palyginamumas – analizuojamos užsienio šalių praktikos ir jų perkėlimo galimybės;
- proporcingumas – vertinimo apimtis ir metodai pritaikomi prie duomenų prieinamumo ir vertinimo tikslų.

Vertinime taikomi tiek kiekybiniai, tiek kokybiniai metodai. Vertinimas atliekamas šešiais etapais:

1 ETAPAS. ESAMOS SITUACIJOS IR EGZISTUOJANČIŲ TYRIMŲ APŽVALGA.

- Atliktų tyrimų analizė – atliekama analizė leidžia nustatyti veiksnius, kurie turi įtakos filantropijos skatinimui arba veikia kaip filantropijos trikdžiai. Analizės rezultatas – kintamųjų, darančių įtaką filantropijos mastui, sąrašas;
- Lietuvos situacijos analizė – nustatoma filantropijos ir mecenatystės situacija Lietuvoje, remiantis prieš tai atliktais tyrimais apibrėžiamas problemų ir galimybių sąrašas.

2 ETAPAS. UŽSIENIO GERŲJŲ PRAKTIKŲ IR UŽSIENIO ŠALIŲ ATRANKA ANALIZEI.

- Atliktų tyrimų analizė – nustatomas užsienyje taikomų mokestinių priemonių sąrašas. Esant poreikiui atsižvelgiama į skirtingą tipologiją / skirstymą. Nustatomas šių priemonių pritaikomumo Lietuvos mokestinės aplinkos atveju, išskiriamos priemonių stipriosios ir silpnosios pusės;
- Užsienio šalių atranka – atliekama kiekybinė ir kokybinė užsienio valstybių atranka. Pirmiausia vertinamas šalių struktūrinis panašumas į Lietuvą pagal su mokestine aplinka tiesiogiai nesusijusius veiksnius, darančius įtaką filantropijos mastui. Vėliau atranka papildoma kokybiniu vertinimu, atsižvelgiant į taikomų mokestinių paskatų modelių įvairovę ir jų aktualumą Lietuvos kontekstui.

3 ETAPAS. MOKESTINIŲ PRIEMONIŲ POVEIKIO ATRINKTOSE UŽSIENIO ŠALYSE ANALIZĖ.

- Sisteminė literatūros apžvalga – nustatomi akademiniai tyrimai, nacionaliniai vertinimai, administraciniai duomenys ir institucinė informacija, leidžianti įvertinti arba pagrįstai apibūdinti mokestinių priemonių poveikį filantropijos mastui atrinktose užsienio šalyse;
- Kiekybinė analizė – sudaromas mokestinių priemonių, atrinktų šalių ir egzistuojančių literatūros įrodymų suvestinė. Nustatomas įvairių mokestinių priemonių poveikio mastas (vertinimų režiai ir vertinimų pasiskirstymas). Papildomai nustatomi, patikrinami ir pašalinami ekstremalūs bei nepagrįsti vertinimai.

4 ETAPAS. UŽSIENIO MOKESTINIŲ PRIEMONIŲ PRITAIKymo LIETUVOJE SĄNAUDŲ IR POVEIKIO VERTINIMAS.

- Analitinė ir kiekybinė analizė – svarstomiems mokestiniams mechanizmom yra parenkamos analogiškos mokestinės priemonės ir nustatomos šių priemonių sąnaudos (administracinė našta, pasinaudojimo mastas).
- Administracinė našta vertinama kokybiniu būdu, remiantis lyginamąja mokestinių modelių analize ir užsienio šalių praktika. Vertinimas atliekamas pagal šiuos kriterijus: teisinės ir informacinių sistemų (IT) pakeitimų poreikis; gyventojų administracinė našta (deklaravimo sudėtingumas, reikalingi veiksmai); mokesčių administratoriaus (VMI) administravimo ir kontrolės apimtis; paramos gavėjų administraciniai reikalavimai, galimų klaidų ir piktnaudžiavimo rizika. Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, kiekvienas modelis klasifikuojamas kaip pasižymintis žema, vidutine arba aukšta administracine našta. Administracinės

naštos vertinimas yra lyginamasis ir skirtas nustatyti santykinį alternatyvų sudėtingumą, o ne absoliučiai kiekybiškai išmatuoti administracines sąnaudas.

- Mokestinių priemonių poveikio masto suvestinė papildoma nustatytomis tikėtinomis sąnaudomis.
- Kiekybinė analizė – mokestinių priemonių poveikio masto palyginamose valstybėse įverčiai (rėžiai) pritaikomi Lietuvos situacijai. Tokiu būdu nustatomi kiekvienos mokestinės priemonės modeliuojami poveikio intervalai, galimas fiskalinis poveikis, administracinės sąnaudos ir elgsenos efekto jautrumas Lietuvos kontekste.

5 ETAPAS. OPTIMALAUS SPRENDIMO NUSTATYMAS IR JAUTRUMO ANALIZĖ.

- Stipriųjų ir silpnųjų pusių analizė – atliekama jautrumo analizė siekiant palyginti 4 etapo analizės gautų duomenų neapibrėžtumą. Papildomai atsižvelgiama į literatūroje aprašytus papildomus galimus trikdžius, tokius kaip galimas uždelstas poveikis arba papildomų sąlygų išpildymo (pavyzdžiui, dėl viešinimo) poreikis;
- Multikriterinė analizė – 2 ir 4 etapų kiekybiniai ir kokybiniai kiekvienos mokestinės priemonės privalumai ir trūkumai, taip pat jautrumo analizės metu nustatytos rizikos yra apibendrinamos atliekant multikriterinę analizę. Tai yra pagrindas Tyrimo rekomendacijoms.

6 ETAPAS. REKOMENDACIJŲ IR IŠVADŲ PARENGIMAS.

- Diskusija ir rekomenduojamų priemonių validavimas – organizuojama diskusija su Užsakovu dėl rekomenduojamų mokestinių priemonių remiantis 5 etapo išvadomis. Esant poreikiui tyrimo rezultatai tikslinami. Suderinamas siūlytinasis sprendimas dėl mokestinių priemonių taikymo;
- Teisinis vertinimas ir sprendinių parengimas – atsižvelgiant į atrinktas optimalias priemones, parengiamas teisinis vertinimas dėl teisinės bazės pokyčių.

Vertinimo rezultatai interpretuojami atsižvelgiant į kelis esminius apribojimus, susijusius su duomenų prieinamumu ir analitinėmis prielaidomis. Pirmiausia, tarptautinių duomenų palyginamumas yra ribotas, nes skirtingos šalys taiko nevienodus filantropijos apibrėžimus, mokestinių lengvatų modelius ir duomenų rinkimo metodikas. Tai gali turėti įtakos lyginamosios analizės tikslumui ir galimybei tiesiogiai perkelti užsienio praktiką į Lietuvos kontekstą.

Antra, modeliuojant galimą mokestinių lengvatų poveikį filantropijos apimtims, būtina remtis prielaidomis apie gyventojų elgsenos pokyčius. Šios prielaidos neišvengiamai turi tam tikrą neapibrėžtumą, nes gyventojų reakcija į mokestines paskatas priklauso nuo platesnio ekonominio ir socialinio konteksto, kuris gali kisti. Trečia, administracinių duomenų detalumas ir prieinamumas gali riboti galimybę tiksliai įvertinti esamą situaciją, ypač analizuojant individualių filantropų elgseną ar paramos paskirstymo struktūrą.

Ketvirta, vertinimas yra scenarijų analizė, skirta palyginti alternatyvių mokestinių modelių poveikio kryptis ir santykinius dydžius. Rezultatai neturėtų būti interpretuojami kaip tiksli fiskalinė prognozė ar pilna kaštų ir naudos analizė, nes nėra taikomi tarpšakiniių ryšių analizė (angl. sectorial Input–Output analysis), makroekonominiai ar ekonometriniai modeliai.

2.2. Užsienio šalių analizei tinkamų valstybių atranka

Užsienio šalių analizėje nagrinėjamos 3-4 valstybės; nagrinėjamų šalių skaičius neviršys 5 valstybių. Šis skaičius yra optimalus siekiant ne tik įsigilinti į kiekvienos šalies filantropijos skatinimo praktiką, bet ir išlaikyti metodologinį tikslumą. Mažesnis atvejų skaičius leidžia gilintis į realų filantropijos paskatų veikimą, administracines procedūras ir institucinius niuansus, kurie lemia teigiamą rezultatą²². Verta pažymėti, kad mažesnis, bet analizei kruopščiai atrinktas šalių rinkinys leidžia kontroliuoti daugybę kontekstinių kintamųjų ir taip izoliuoti analizuojamą priemonę kaip pagrindinį rezultatą lemiantį veiksnį²³. Kitaip tariant, pasirinkus tarpusavyje panašias, bet filantropijos

²² Ebbinghaus, B. (2005). When Less is More: Selection Problems in Large-N and Small-N Cross-National Comparisons. *International Sociology*, 20(2), 133–152.

²³ Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *American Political Science Review*, 65(3), 682–693.

reguliuojamu besiskiriančias šalis, tampa įmanoma ne tik aprašyti skirtumus, bet ir suprasti, kodėl jie atsirado ir kokius mechanizmus jie sukuria.

Analizuojamų šalių imties numatymas yra metodologiškai optimalus sprendimas, nes:

- pirma, toks atvejų skaičius suteikia galimybę analizuoti kaip politika veikia – ne tik ar ji egzistuoja, bet ir kokios procedūros, reikalavimai, administraciniai sprendimai lemia jos efektyvumą;
- antra, atvejai užtikrina tinkamą balansą tarp aprėpties ir gilumo – tai daugiau nei minimalus dviejų atvejų palyginimas, bet mažiau nei tokia apimtis, kuri nebeleistų detaliam nagrinėti teisės aktų ir institucinių praktikų;
- trečia, toks pasirinkimas leidžia paaiškinti kuo daugiau variacijos, naudojant kuo mažiau sudėtingų ir sunkiai kontroliuojamų kintamųjų.

Pasirinktas atrankos taikymas šiame Vertinime sudaro prielaidas ne tik identifikuoti filantropijos politikos skirtumus, bet ir suprasti, kokie mechanizmai lemia jų veiksmingumą bei kokias pamokas Lietuva gali perimti iš tarptautinės praktikos.

Užsienio šalių atranka atlikta keliais etapais, siekiant užtikrinti sistemingą, pagrįstą ir palyginamą analizę. Šalys atrenkamos pagal 3 kriterijus:

- **I kriterijus.** Filantropinio aktyvumo ir dosnumo kultūros kontekstas. Vertinama šalies pozicija ir rodikliai CAF „World Giving Report 2025“ ataskaitoje, tačiau šis kriterijus nėra taikomas kaip mechaninis atrankos filtras. Jis naudojamas siekiant įvertinti bendrą filantropinio elgesio, aukojimo, savanorystės, pasitikėjimo ir socialinių normų kontekstą;
- **II kriterijus.** Kultūrinis, ekonominis ir teisinis palyginamumas su Lietuva. Prioritetas teikiamas Europos Sąjungos valstybėms, kurių teisinė, administracinė ir mokestinė aplinka yra labiau palyginama su Lietuvos kontekstu. Dėl riboto pritaikomumo iš analizės eliminuojamos ne Europos / ne ES valstybės;
- **III kriterijus.** Nepriklausomų veiksnių panašumas į Lietuvos rodiklius. Vertinama, kiek šalys yra panašios į Lietuvą pagal su mokestine paskata tiesiogiai nesusijusius veiksnius, darančius įtaką filantropijos mastui: ekonomines sąlygas, pasitikėjimą institucijomis, pasitikėjimą kitais asmenimis, filantropijos ekosistemos brandą ir teisinės aplinkos kokybę.

Tokia atrankos logika leidžia išvengti pernelyg mechaninio šalių atrinkimo vien pagal dosnumo reitingą ir sudaro prielaidas analizuoti tas valstybes, kurių mokestinė bei administracinė patirtis yra realiai pritaikoma Lietuvos kontekstui.

PIRMAJAME ETAPE atliekamas pirminė šalių vertinimas, remiantis naujausia CAF „World Giving Report 2025“ ataskaita (toliau – WGR 2025)²⁴, kuri pakeitė ankstesnį „World Giving Index“ formatą ir pateikia išsamesnį pasaulinio filantropinio elgesio vertinimą. Ataskaita analizuoja ne tik piniginių aukų paplitimą, bet ir aukojimo motyvus, savanorystę, pagalbą kitiems asmenims, pasitikėjimą organizacijomis bei socialinių normų įtaką dosnumui. Todėl ši ataskaita naudojama kaip kontekstinis filantropinio aktyvumo ir dosnumo kultūros vertinimo šaltinis, o ne kaip vienintelis ar mechaninis šalių atrankos kriterijus.

Pirmame etape prioritetas teikiamas Europos valstybėms, kurios yra aktualios Lietuvos kontekstui pagal kelis kriterijus: filantropinio aktyvumo lygį, mokestinių paskatų donorams taikymą, teisinės ir administracinės sistemos palyginamumą, ekonomines sąlygas bei praktinę patirtį įgyvendinant filantropijos skatinimo priemones. Tokia logika leidžia neapsiriboti vien šalių pozicija WGR 2025 reitinge, nes kai kurios Lietuvai aktualios valstybės gali turėti žemesnį bendrą dosnumo rodiklį, tačiau būti svarbios dėl pažangesnio mokestinio modelio ar gerosios administracinės praktikos.

Atrankos procese papildomai vertinama, ar valstybėje egzistuoja aktyvus filantropijos skatinimo modelis, ar taikomos mokestinės paskatos fiziniams asmenims, ar yra aiški paramos gavėjų registravimo ir kontrolės sistema, taip pat ar visuomenėje egzistuoja pasitikėjimo ir dalyvavimo filantropinėje veikloje prielaidos. CAF „World Giving Report 2025“ pažymi, kad filantropiniam elgesiui įtaką daro ne tik pajamų lygis ar mokestinės paskatos, bet ir socialinės normos, pasitikėjimas organizacijomis bei gyventojų suvokimas, kad valdžia skatina aukojimą.

²⁴ World Giving Index 2025. Prieiga internetu: <https://www.worldgivingreport.org>

Tokia atrankos logika leidžia analizę koncentruoti į valstybes, kurių patirtis yra aktuali vertinant galimus filantropijos skatinimo instrumentus Lietuvoje ir identifikuojant potencialiai pritaikomas mokestinių paskatų praktikas. Galutinė analizuojamų šalių atranka atliekama ne pagal vieną reitingo rodiklį, o kompleksiskai – įvertinus WGR 2025 kontekstą, teisinį ir ekonominį panašumą, mokestinių paskatų aktualumą bei praktinį pritaikomumą Lietuvos sąlygomis.

ANTRAJAME ETAPE šalys atrenkamos pagal veiksnius aptartus 1.2 skyriuje. Pažymėtina, kad kriterijai bus matuojami pagal egzistuojančius ir viešai prieinamus duomenis:

- **teisinė ir reguliacinė aplinka** – vertinama, ar šalyje egzistuoja aiškūs, stabilūs ir proporcingi teisiniai reguliavimai, kurie skatina filantropų pasitikėjimą, organizacijų patikimumą ir leidžia planuoti ilgalaikes programas. Taip pat atsižvelgiama į administracinio efektyvumo lygį, nes net gerai suformuluotos taisyklės praranda reikšmę, jei institucijos jų nuosekliai neįgyvendina. Kadangi nėra vieno tiesioginio tarptautinio rodiklio, kuris atskirai ir sistemiskai matuotų būtent filantropijos teisinę ir reguliacinę aplinką, šiam kriterijui vertinti naudojamas Pasaulio banko (angl. *World Bank*) **Pasaulinės valdysenos rodiklis** (angl. *Worldwide Governance Indicator*, WGI). WGI pasirinktas kaip pakaitinis (angl. *proxy*) indikatorius, leidžiantis įvertinti bendrą teisinę ir institucinę aplinką, kurioje veikia filantropinės organizacijos ir filantropai. Šis rodiklis yra tinkamas, nes jo sudedamosios dalys – ypač teisinė kokybė (angl. *regulatory quality*) – atspindi, ar šalyje egzistuoja aiškios, stabilios ir proporcingos taisyklės, ar jos taikomos nuosekliai, ir ar institucijos veikia efektyviai. Tai yra esminės prielaidos filantropų pasitikėjimui, organizacijų patikimumui ir galimybei planuoti ilgalaikes filantropines programas.
- **mokesčių sistema** – analizuojamos mokesčių paskatos, jų aiškumas, prieinamumas ir proporcingumas, nes jos tiesiogiai mažina aukojimo kaštus ir didina filantropų motyvaciją. Vertinami mokesčių, lengvatų deklaravimo paprastumas, paramos gavėjų sąrašas bei administracinio proceso sudėtingumas. **Tarptautinis mokesčių konkurencingumo indeksas** (angl. *International Tax Competitiveness Index*) pasirinktas vertinti šį kriterijų, nes jis leidžia sistemiskai ir palyginamai įvertinti, kiek nacionalinė mokesčių sistema yra aiški, neutrali ir neperkrauta administracine našta, o būtent šie aspektai yra esminiai filantropijos skatinimui. Indeksas apima mokesčių struktūrą, mokesčių bazės platumą ir administravimo sudėtingumą, kurie tiesiogiai veikia aukotojų patiriamus kaštus ir jų sprendimą skirti lėšas paramai.
- **ekonominės sąlygos** – šalys lyginamos pagal bendrą ekonominę gerovę, nes tai tiesiogiai veikia tiek gyventojų, tiek įmonių galimybes bei norą aukoti. Paprastai ekonominio augimo laikotarpiais filantropija didėja, o recesijos metu mažėja. Kriterijui vertinti naudojami Pasaulio banko (angl. *World Bank*) duomenų bazės rodikliai, išreikšti JAV doleriais. Šalys bus lyginamos pagal **bendrojo vidaus produkto (BVP) vienam gyventojui** (angl. *GDP per capita*) lygį, kuris atspindi bendrą ekonominę gerovę ir gyventojų pajamas.
- **pasitikėjimas institucijomis** – vertinamas pasitikėjimas viešosiomis institucijomis. Aukštas pasitikėjimas skatina aukojimą, nes filantropai tikisi, kad parama bus panaudota efektyviai, skaidriai ir tikslingai. Priešingai, žemas pasitikėjimas gali slopinti filantropiją net tada, kai mokesčių ar teisinės paskatos yra palankios. Šiam kriterijui įvertinti pasitelkiamas **EBPO Pasitikėjimas Vyriausybe** (angl. *Trust in Government*) rodiklis (populiacijos proc.), nes jis tiesiogiai matuoja gyventojų pasitikėjimą viešosiomis institucijomis. Aukštas pasitikėjimas, ypač kai vyriausybė aiškiai nustato, kaip turi būti vykdomi paramos ir aukojimo procesai, skatina filantropus aukoti, nes jie tikisi, kad parama bus panaudota efektyviai ir skaidriai. Priešingai, žemas pasitikėjimas gali slopinti filantropiją net esant palankioms teisinėms ar mokesčių paskatoms.
- **filantropijos ekosistema** – analizuojama, ar šalyje egzistuoja lengvai prieinamos aukojimo platformos, fondai, tarpininkai, fondai, kurie stiprina filantropijos praktiką. Efektyvi ekosistema mažina techninius ir administracinius barjerus, skatina spontanišką aukojimą ir sustiprina kitus paskatinimus, tokius kaip mokesčių lengvatos ar pasitikėjimas institucijomis. Vienas svarbiausių tokios ekosistemos aspektų – galimybė patogiai atlikti mokėjimus, t. y. greitai ir saugiai pervesti lėšas. **Eurostat** rodiklis – naudojimas internetu – atspindi, kiek gyventojų reguliariai naudojami skaitmeniniai paslaugomis ir turi prieigą prie interneto²⁵. Aukštas rodiklis reiškia, kad gyventojai gali patogiai naudotis skaitmeninėmis platformomis, įskaitant internetinius aukojimus. Todėl šis rodiklis naudojamas kaip pakaitinis filantropijos ekosistemos matas – jeigu gyventojai

²⁵ Eurostat. Individuals – internet use. Prieiga internetu: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_ci_ifp_iu/default/table?lang=en&category=isoc.isoc_i.isoc_iiu

aktyviai naudojasi internetu, galima daryti prielaidą, kad jiems yra paprasta ir patogiu aukoti, o tai stiprina filantropijos praktiką šalyje²⁶.

- **filantropinis aktyvumas (kultūra)** – analizuojama, ar šalyje gyventojai turi aukštą pasitikėjimą kitais žmonėmis, solidarią ir atsakingą socialinę kultūrą, kuri skatina filantropinę veiklą. Aukštas pasitikėjimas kitais žmonėmis rodo, kad gyventojai labiau linkę dalintis, remti bendruomenę ir naudotis filantropinėmis platformomis. Todėl šis rodiklis naudojamas kaip pakaitinis filantropijos kultūros matas. Siekiant įvertinti šį veiksnį, naudojamas **Pasaulio vertybių apklausos** (angl. *World Values Survey*) indeksas, matuojantis gyventojų pasitikėjimą kitais žmonėmis²⁷. Aukštas pasitikėjimo lygis paprastai siejamas su aktyvesne aukojimo kultūra ir didesne filantropine veikla.

TREČIAJAME ETAPE atrenkamos palyginimui tinkamiausios šalys, t. y. pagal Pasaulio dosnumo ataskaitą (WGR), artimos kultūrinio kontekstu, ir nepriklausomus kintamuosius, t. y. veiksnius, artimiausios Lietuvai šalys ir kurių patirtis leis identifikuoti Lietuvai pritaikomus sprendimus ir suformuluoti pagrįstas rekomendacijas.

Toliau pateikiama 6 kiekybinių rodiklių analizė. Lentelės turinys pateikiamas pagal panašumo rodiklį, kuris apskaičiuotas remiantis 6 rodikliais, t. y. teisinė ir reguliacinė aplinka, mokesčių sistema, ekonominės sąlygos (BVP vienam gyventojui), pasitikėjimas institucijomis, filantropijos infrastruktūra ir pasitikėjimas kitais. Rodiklis parodo skirtumo nuo rodiklių reikšmių Lietuvos atveju sumą, konvertuotą į 10 balų skalę.

1 lentelė. Užsienio šalių tinkamumo analizei kiekybinis vertinimas

Šalis	Vieta WGR, 2025 m. ²⁸	Teisinė ir reguliacinė aplinka, 2023 m.	Mokesčių sistema (ITCI), 2024 m.	Ekonominės sąlygos (BVP vienam gyv.), 2024 m.	Pasitikėjimas institucijomis (EBPO), 2024 m.	Filantropijos ekosistema (Eurostat), 2024 m.	Pasitikėjimas kitais (WVS), 2023 m.	Panašumo rodiklis*
Lietuva	76=	1,34	79,5	29 384,02	42,5%	89,16%	32,00%	1,00
Čekija	86=	1,3	77,3	31 823,31	37%	93,70%	27,00%	2,61
Estija	89=	1,43	100,0	31 428,35	46%	92,25%	34,00%	2,81
Slovėnija	89=	0,73	64,9	34 301,00	41%	90,76%	25,00%	3,71
Latvija	91=	1,17	92,2	23 409,10	31%	93,20%	22,00%	3,80
Slovakija ²⁹	91=	0,6	76,5	25 992,70	32%	89,83%	22,00%	3,93
Portugalija	97=	0,76	53,7	29 292,24	43%	88,49%	17,00%	4,03
Prancūzija	97=	1,15	50,2	46 103,10	41,5%	94,14%	26,00%	4,27
Vokietija	100	1,46	66,8	56 103,70	51%	93,50%	42,00%	4,33
Italija	91=	0,64	47,2	40 385,30	40%	89,23%	27,00%	4,37
Austrija	72	1,36	67,9	58 268,90	46%	94,92%	50,00%	4,58
Vengrija ³⁰	94=	0,32	77,5	23 292,30	33,5%	93,78%	27,00%	5,03
Ispanija	79	0,69	56,3	35 326,80	40,5%	95,78%	41,00%	5,19

²⁶ Fidelity Charitable. (2023). The future of philanthropy: How digital habits are reshaping donor expectations. Fidelity Charitable Research Report. https://www.fidelitycharitable.org/insights/2021-future-of-philanthropy/technology.html?utm_source

²⁷ Our World in Data. Share of people agreeing with the statement "most people can be trusted", 2022. Prieiga internetu: <https://ourworldindata.org/trust>

²⁸ CAF World Giving Report 2025, Appendix: Generosity Scores. WGR 2025 reitingas rodo vidutinę paaukotų disponuojamųjų pajamų dalį; į jį įtrauktos aukos labdaros organizacijoms, tiesioginė parama žmonėms ir religinė parama (Vieta EGR 2025 reitinge pagal vidutinę paaukotų pajamų dalį, „=“ reiškia, kad kelios valstybės dalijasi ta pačia vieta reitinge).

²⁹ Neturi mokesčių paskatų fiziniams asmenims. Neįtraukiama į užsienio šalių analizę.

³⁰ Neturi mokesčių paskatų fiziniams asmenims. Neįtraukiama į užsienio šalių analizę.

* Apskaičiuotas Vertintojo.

Šalis	Vieta WGR, 2025 m. ²⁸	Teisinė ir reguliacinė aplinka, 2023 m.	Mokesčių sistema (ITCI), 2024 m.	Ekonominės sąlygos (BVP vienam gyv.), 2024 m.	Pasitikėjimas institucijomis (EBPO), 2024 m.	Filantropijos ekosistema (Eurostat), 2024 m.	Pasitikėjimas kitais (WVS), 2023 m.	Panašumo rodiklis*
Graikija	80=	0,58	60,9	24 626,10	29,5%	86,29%	8,00%	5,78
<u>Belgija</u>	96=	1,17	61,0	56 614,60	50,5%	95,78%	–	6,16
Jungtinė Karalystė	64=	1,54	58,1	53 246,40	34,5%	96,00%	–	6,24
Švedija	86=	1,72	73,2	57 117,50	51%	98,08%	63,00%	6,62
Islandija	n/d	1,28	55,9	86 040,50	42,5%	99,00%	62,00%	7,24
Nyderlandai	85	1,79	68,3	67 520,40	51%	99,52%	57,00%	7,27
Suomija	99	1,77	65,2	53 149,80	70,5%	97,95%	68,00%	8,00
Norvegija	60	1,60	66,2	86 785,44	58%	99,46%	72,00%	8,66
Danija	94=	1,84	60,2	71 026,50	54,5%	99,77%	74,00%	8,83
Kroatija	78	0,64	4,6	24 050,40	–	83,63%	14,00%	9,17
Šveicarija	76=	1,73	83,6	103 998,20	82,5%	97,00%	59,00%	9,25
Rumunija ³¹	67	0,32	4,5	20 080,20	0%	91,29%	12,00%	9,46
Airija	73=	1,75	57,4	112 895,00	61%	98,60%	–	9,76
Bulgarija	61=	0,41	3,6	17 596,00	0%	82,44%	17,00%	10,00

Šaltinis: parengta Vertintojo

Atlikus kiekybinę šalių analizę pagal panašumo rodiklį, artimiausios Lietuvai šalys yra Estija, Čekija, Slovėnija, Latvija ir Portugalija. Šios valstybės sudaro pirminį šalių rinkinį, kuris toliau vertinamas analizuojant jų taikomas filantropijos skatinimo priemones ir mokestinių paskatų modelius.

Vis dėlto vien kiekybinė atranka pagal panašumo rodiklį nėra pakankama galutiniam šalių pasirinkimui, nes ji pirmiausia parodo struktūrinį panašumą į Lietuvą, bet ne visada atspindi mokestinių paskatų modelių įvairovę ar jų aktualumą Lietuvos politikos alternatyvoms. Pagal lentelės duomenis matyti, kad artimiausių pagal panašumą šalių grupėje dominuoja tik keli mokestinių lengvatų modeliai, todėl papildomai atliekama kokybinė analizė, leidžianti įtraukti ir tas valstybes, kurios pagal bendrą panašumo rodiklį nėra pačios artimiausios Lietuvai, tačiau turi svarbią ir Lietuvai aktualią mokestinių paskatų taikymo patirtį.

Toks dviejų etapų požiūris leidžia suderinti kiekybinį palyginamumą su kokybinio mokestinių modelių aktualumu ir užtikrina, kad tolesnėje analizėje būtų vertinami ne tik Lietuvai panašiausi, bet ir metodologiškai reikšmingiausi filantropijos skatinimo pavyzdžiai.

2 lentelė. Užsienio šalių tinkamumo analizei kokybinis vertinimas

Rodiklis	Estija	Čekija	Slovėnija	Latvija	Portugalija
Ar taikomos mokestinės paskatos fiziniams asmenims?	Taikoma	Taikoma	Taikoma	Taikoma	Taikoma
Koks yra taikomas mokestinės lengvatos modelis?	Mokesčių atskaitymas	Mokesčių atskaitymas	GPM persikirstymas/ mišrus modelis	Mokesčių atskaitymas	GPM persikirstymas

³¹ Neturi mokestinių paskatų fiziniams asmenims. Neįtraukiama į užsienio šalių analizę.

Rodiklis	Estija	Čekija	Slovėnija	Latvija	Portugalija
Ar toks modelis taikomas Lietuvoje?	Netaikomas	Netaikomas	Iš dalies	Netaikomas	Taikomas

Šaltinis: parengta Vertintojo

Nors kiekybinė analizė leidžia identifikuoti valstybes, kurios pagal struktūrinius rodiklius yra artimiausios Lietuvai, vien panašumas nėra pakankamas kriterijus galutinei šalių atrankai. Filantropijos skatinimo politika priklauso ne tik nuo šalies ekonominių ar institucinių sąlygų, bet ir nuo konkretaus mokestinės paskatos modelio konstrukcijos, administravimo logikos bei gyventojui sukuriama finansinės paskatos aiškumo. Todėl, siekiant įvertinti potencialiai Lietuvai pritaikomus sprendimus, būtina analizuoti ne tik panašiausias valstybes, bet ir skirtingus Europoje taikomus mokestinių paskatų modelius.

Filantropijos skatinimo politika yra itin priklausoma nuo konkretaus modelio konstrukcijos, administravimo logikos ir paskatų veikimo mechanizmų, todėl analizei būtina įtraukti ir tas šalis, kurios:

- taiko kitokius mokestinių lengvatų modelius (pvz., mokesčių kreditus, mišrius modelius);
- turi alternatyvią administracinę logiką, leidžiančią įvertinti, kaip skirtingos sistemos veikia praktikoje;
- yra sukaupusios ilgesnę ar brandesnę patirtį, kuri gali būti aktuali Lietuvai net ir esant mažesniai struktūriniam panašumui.

Tokiu būdu analizei atrenkamos papildomos šalys ne tik pagal panašumą, bet ir pagal analitinę vertę, kurią jos suteikia vertinant skirtingus filantropijos skatinimo modelius. Tai leidžia:

- palyginti skirtingų modelių veikimo logiką (atskaitymas, kreditas, perskirstymas);
- įvertinti, kokios administracinės sąlygos būtinos kiekvienam modeliui.

Kokybinis vertinimas rodo, kad tarp pagal panašumo rodiklį artimiausių Lietuvai valstybių dominuoja du modeliai – mokesčių atskaitymas ir GPM perskirstymas. Estija, Čekija ir Latvija taiko mokesčių atskaitymo modelį, o Slovėnija ir Portugalija remiasi GPM perskirstymo logika. Kadangi Lietuvoje jau veikia GPM paskyrimo mechanizmas, vien Portugalijos ar Latvijos įtraukimas nesuteiktų pakankamai papildomos analitinės vertės vertinant platesnes alternatyvas. Dėl šios priežasties galutinėje analizėje prioritetas teikiamas toms šalims, kurios leidžia atskleisti skirtingus mokestinių paskatų tipus ir jų veikimo logiką.

Atsižvelgiant į tai, galutinei analizei atrenkamos **Čekija, Estija, Slovėnija ir Belgija**. Čekija ir Estija pasirinktos kaip mokesčių atskaitymo modelio pavyzdžiai, Slovėnija – kaip GPM perskirstymo ir ribotos papildomos paskatos derinimo pavyzdys, o Belgija – kaip mokesčių kredito modelio pavyzdys. Nors Belgija pagal panašumo rodiklį nėra tarp artimiausių Lietuvai valstybių, jos įtraukimas yra būtinas siekiant įvertinti visą pagrindinių mokestinių paskatų spektrą ir palyginti skirtingo stiprumo modelius.

Tokiu būdu galutinė šalių atranka grindžiama ne vien struktūriniu panašumu, bet ir analitine verte – galimybe palyginti skirtingus filantropijos skatinimo modelius: mokesčių atskaitymą, GPM perskirstymą / mišrų modelį ir mokesčių kreditą. Tai sudaro prielaidas parengti pagrįstas rekomendacijas dėl galimų Lietuvos mokestinės ir teisinės bazės pokyčių.

Galutinį užsienio šalių analizei atrinktų valstybių sąrašą sudaro: **Čekija, Estija, Slovėnija ir Belgija**.

3. Esamos Lietuvos mokestinės aplinkos poveikis filantropijos plėtrai

Šiame skyriuje atliekama esamos Lietuvos mokestinės sistemos poveikio filantropijos plėtrai analizė. Analizuojami filantropinę veiklą ir jos mokestinę aplinką reglamentuojantys teisės aktai, vertinamas jų turinys, taikymo mechanizmai bei praktinis poveikis paramos teikėjų ir gavėjų elgsenai. Taip pat nagrinėjamos savivaldybių lygmeniu taikomos finansinės ir nefinansinės paskatos filantropijai, įvertinant jų apimtį, įgyvendinimo praktiką bei potencialų indėlį į vietos filantropijos ekosistemos stiprinimą. Be to, šiame skyriuje analizuojamos GPM dalies skyrimo paramai tendencijos, vertinant jų dinamiką, pasiskirstymą tarp paramos gavėjų grupių bei reikšmę nevyriausybinių sektoriaus finansiniam tvarumui. Ypatingas dėmesys skiriamas tam, ar esamas 1,2 proc. GPM mechanizmas veikia kaip aktyvi filantropijos skatinimo priemonė, ar daugiausia kaip jau surinktų viešųjų lėšų paskirstymo instrumentas.

Skyriuje remiamasi tiek teisės aktų analize, tiek statistinių ir administracinių duomenų interpretacija, siekiant įvertinti ne tik formalų mokestinės aplinkos turinį, bet ir jos faktinį poveikį filantropijos mastui, struktūrai ir rėmėjų elgsenai. Remiantis statistiniais duomenimis ir teisės aktų analize siekiama įvertinti, ar esama mokestinė aplinka sudaro pakankamas paskatas filantropijos plėtrai Lietuvoje, ar priešingai – riboja jos augimo potencialą.

3.1. Filantropijos mokestinis reglamentavimas ir paskatų sistema Lietuvoje

3.1.1. Lietuvos filantropijos mokestinę aplinką reglamentuojančių teisės aktų analizė

Šiame skyriuje pateikiama LR teisės aktų, susijusių su filantropija Lietuvoje analizė. Teisės aktų turinys leidžia suprasti, kokiame teisiniame ir reguliaciniame kontekste veikia tiek individualūs filantropai, tiek organizacijos. Toliau pateikiama nuosekli analizė (žr. toliau pateikiamą lentelę), orientuota į tai, ką šios nuostatos reiškia fizinių asmenų filantropijai, kokias galimybes ir ribojimus jos sukuria, ir kaip jos formuoja bendrą filantropijos ekosistemą Lietuvoje. Šios analizės tikslas – ne tik aprašyti galiojantį teisinį reguliavimą, bet ir įvertinti, ar jis sudaro prielaidas aktyviai fizinių asmenų filantropijai plėtotis.

Lietuvos teisinė sistema aiškiai apibrėžia, kas gali teikti paramą ar labdarą ir kam tokia parama ar labdara gali būti teikiama. Šie ribojimai yra svarbūs vertinant individualių asmenų filantropijos galimybes, nes jie nustato, kokios filantropinės veiklos formos apskritai yra leidžiamos.

Pagal **Labdaros ir paramos įstatymą** labdarą gali teikti tik juridiniai asmenys, kurių įstatuose numatyta labdaros veikla. Tai yra labdaros ir paramos fondai, asociacijos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir kiti panašūs subjektai. Fiziniai asmenys nėra laikomi labdaros teikėjais teisine prasme, todėl jų teikiama pagalba socialiai pažeidžiamiesiems asmenims nelaikoma labdara pagal įstatymą. Labdara gali būti teikiama tik socialiai pažeidžiamoms fizinių asmenų grupėms, tokioms kaip neįgalieji, ligoniai, našlaičiai, bedarbiai ar asmenys, nukentėję nuo nelaimių. Tai reiškia, kad labdaros teikimo sritis yra siaura ir orientuota į socialinę apsaugą.

Paramą gali teikti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys. Parama gali būti teikiama juridiniams ir fiziniams asmenims, turintiems paramos gavėjo statusą. Tai apima nevyriausybines organizacijas, viešąsias įstaigas, asociacijas, religines bendruomenes ir kitus subjektus, kurių veikla yra visuomenei naudinga ir kurie atitinka įstatyme nustatytus kriterijus. Verta pabrėžti, kad parama fiziniams asmenims nėra leidžiama, išskyrus **vieną išimtį** – meno kūrėjus, kuriems gali būti skiriama GPM dalis (iki 1,2 proc.). Todėl individualūs filantropai gali remti tik institucijas, o ne konkrečius žmones ar neformalias iniciatyvas.

Šio mechanizmo ribotumas matomas keliais aspektais. Gyventojas negali skirti daugiau nei įstatyme nustatyta 1,2 proc. dalis, todėl priemonė nėra susieta su individualiu sprendimu didinti paramos mastą. Be to, 1,2 proc. skyrimas nesukuria multiplikacinio efekto, nes nėra jokio mechanizmo, kuris skatintų gyventojus papildomai aukoti iš savo pajamų. Todėl 1,2 proc. mechanizmas pirmiausia atlieka paramos paskirstymo funkciją ir tik ribotai gali būti laikomas filantropijos skatinimo priemone. Jis padeda užtikrinti tam tikrą nevyriausybinų organizacijų finansavimo dalį, tačiau savaime nesudaro finansinio paskatinimo individualių aukų augimui. Tai reiškia, kad šis instrumentas nėra tapatus mokestinėms lengvatoms, orientuotoms į fizinius asmenis, ir negali pakeisti jų poveikio filantropijos plėtrai.

Mecenavimo įstatymas taip pat numato, kad mecenavimas yra paramos forma, skirta projektams kultūros, mokslo, švietimo, sveikatos ir kitose srityse. Fiziniai asmenys gali būti mecenatai, tačiau mecenavimas vyksta tiek per juridinius asmenis, tiek per fizinius asmenis. Mecenatu skelbiamas juridinis asmuo, jeigu paramą teikė per įstaigą juridinį asmenį, o jeigu teikė fizinis asmuo – asmuo skelbiamas mecenatu. Tai reiškia, kad net ir ši filantropijos forma yra institucionalizuota, o mecenato statusas suteikiamas tik remiant projektus. Kitaip tariant, mecenavimo teisinis reguliavimas Lietuvoje labiau orientuotas į pripažinimo mechanizmą nei į tiesioginį finansinį skatinimą.

Atsižvelgiant į Lietuvos gyventojų pajamų mokesčio sistemą, ji nenumato jokių mokestinių lengvatų fiziniams asmenims, kurie skiria paramą iš savo pajamų. Aukos neturi jokio poveikio apmokestinamųjų pajamų dydžiui ar galutinei mokėtino mokesčio sumai. Tai reiškia, kad filantropinė veikla nėra integruota į mokestinę sistemą kaip atskira, reguliuojama ar skatinama veiklos rūšis. Tokia teisinė konstrukcija lemia, kad aukojimas nėra susietas su jokiais finansiniais instrumentais, kurie kitose šalyse dažnai naudojami kaip filantropijos skatinimo priemonės (pvz., pajamų atskaita, mokesčio kreditas, progresyvių lengvatų modeliai).

Tarptautinė praktika rodo, kad mokestinės lengvatos fiziniams asmenims dažnai veikia kaip struktūrinis filantropijos plėtros veiksnys, nes jos įtvirtina filantropiją kaip valstybės remiamą ir reguliuojamą veiklą. Lietuvoje tokio signalo nėra – mokestinė sistema filantropijos nei išskiria, nei diferencijuoja nuo kitų gyventojų finansinių sprendimų. Tai turi reikšmės vertinant, kokias galimybes valstybė turi formuoti filantropijos politiką: šiuo metu mokestinė aplinka neatlieka paskatinimo funkcijos ir nesudaro prielaidų sistemingam individualių aukų augimui.

Be to, mokestinių paskatų nebuvimas riboja galimybę kurti ilgalaikes individualias filantropines strategijas. Šalyse, kuriose egzistuoja pajamų atskaitos ar mokesčio kreditai, gyventojai gali planuoti filantropinę veiklą kaip dalį savo finansinių sprendimų, o valstybė gali prognozuoti filantropijos mastą ir jos poveikį viešajam sektoriui. Lietuvoje tokio mechanizmo nėra, todėl individuali filantropija nėra susieta su jokiais reguliaciniais ar fiskaliniais instrumentais, kurie leistų ją vertinti kaip viešosios politikos dalį.

3 lentelė. Teisės aktų analizė

Analizės objektas	Nuostata
LR labdaros ir paramos įstatymas	
Labdaros sąvoka	<ul style="list-style-type: none"> Labdara – labdaros teikėjų savanoriškas ir neatlygintinas labdaros dalykų teikimas šiame įstatyme nurodytiems labdaros gavėjams šio įstatymo nustatytais tikslais ir būdais.³²
Paramos sąvoka	<ul style="list-style-type: none"> Parama – paramos teikėjų savanoriškas ir neatlygintinas, išskyrus pagal šio įstatymo 8 straipsnį leidžiamus gavėjo įsipareigojimus, paramos dalykų teikimas šiame įstatyme nurodytiems paramos gavėjams šio įstatymo nustatytais tikslais ir būdais, įskaitant tuos atvejus, kai paramos dalykai perduodami anonimiškai ar kitu būdu, kai negalima nustatyti konkretaus paramos teikėjo.³³
Labdaros ir paramos tikslai	<ul style="list-style-type: none"> Labdaros tikslas – šiame įstatyme nurodytų labdaros gavėjų minimalių socialiai priimtinių poreikių tenkinimas, sveikatos priežiūros užtikrinimas, pagalba likviduojant karo ir gaivalines nelaimes, gaisrus, ekologines katastrofas, užkrečiamųjų ligų protrūkius ir epidemijų padarinius.³⁴

³² LR labdaros ir paramos įstatymas, priimtas 1993 m. birželio 4 d. nutarimu Nr. I-172 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2026-01-01), 2 straipsnis, 1 p.

³³ Ten pat, 2 straipsnis, 2 p.

³⁴ Ten pat, 3 straipsnis, 1 p.

Analizės objektas	Nuostata
	<ul style="list-style-type: none"> Paramos tikslas – teikti paramos dalykus šiame įstatyme nurodytiems paramos gavėjams jų įstatuose, nuostatuose ar kitose normose arba religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų kanonuose, statutuose ir kitose normose numatytiems šio straipsnio 3 dalyje nurodytiems visuomenei naudingiems tikslams.³⁵ Visuomenei naudingais tikslais šiame įstatyme laikoma veikla tarptautinio bendradarbiavimo, žmogaus teisių apsaugos, mažumų integracijos, kultūros, religinių ir etinių vertybių puoselėjimo, švietimo, mokslo ir profesinio tobulinimo, neformaliojo ir pilietinio ugdymo, sporto, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos priežiūros, nacionalinio saugumo ir gynybos, teisėtvarkos, nusikalstamumo prevencijos, gyvenamosios aplinkos pritaikymo ir būsto plėtros, autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamos srityse.³⁶
Labdaros ir paramos dalykai	<ul style="list-style-type: none"> Labdaros dalykai yra: piniginės lėšos; bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes; suteiktos paslaugos.³⁷ Paramos gavėjams – juridiniams asmenims teikiamos paramos dalykai yra: piniginės lėšos, piniginės lėšos, sudarančios pajamų mokesčio dalį iki 1,2 procento (profesinėms sąjungoms arba profesinių sąjungų susivienijimams – iki 0,6 procento) gyventojų pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 procento (profesinėms sąjungoms arba profesinių sąjungų susivienijimams – iki 0,6 procento) mokestį išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos; bet koks kitas turtas, įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes; suteiktos paslaugos.³⁸ Paramos gavėjams – fiziniams asmenims: kuriems Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo nustatyta tvarka yra suteiktas meno kūrėjo statusas, teikiamos paramos dalykas yra piniginės lėšos, sudarančios pajamų mokesčio dalį iki 1,2 procento gyventojų pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 procento mokestį išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos.³⁹
Labdaros ir paramos teikėjai	<ul style="list-style-type: none"> Labdara pagal šį įstatymą pripažįstama, kai ją teikia tik Lietuvos Respublikoje registruoti labdaros ir paramos fondai, asociacijos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai, tarptautinių visuomeninių organizacijų skyriai (padaliniai), jeigu labdaros teikimas numatytas jų įstatuose arba religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų kanonuose, statutuose ir kitose normose bei veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose ir jeigu jie pagal šio įstatymo nuostatas turi teisę gauti paramą. Asociacijų ar kitų narystės pagrindais veikiančių organizacijų savo nariams perduotos piniginės lėšos, turtas (įskaitant pagamintas ar įsigytas prekes) ir suteiktos paslaugos pagal šį įstatymą nepripažįstamos labdara.⁴⁰ Parama pagal šį įstatymą pripažįstama, jeigu ją teikia: 1) Lietuvos Respublikos fiziniai ir juridiniai asmenys, išskyrus politines organizacijas ir analitinius centrus, valstybės ir savivaldybių įmones, biudžetines įstaigas, valstybės ir savivaldybių institucijas bei Lietuvos banką. Įmonių, kuriose valstybei ir (ar) savivaldybei nuosavybės teise priklausančios akcijos visuotiniame akcininkų susirinkime suteikia daugiau kaip 50 procentų balsų, jų patronuojamųjų akcinių bendrovių ir uždarytųjų akcinių bendrovių, kaip jos suprantamos Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, bei visų kitų su valstybės ir (ar) savivaldybės valdomomis bendrovėmis per patronuojamąsias bendroves susijusių paskesnių eilių patronuojamųjų bendrovių, kaip jos suprantamos Akcinių bendrovių įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje, parama pagal šį įstatymą yra pripažįstama, jeigu jos neturi mokestinių nepriemokų Lietuvos Respublikos valstybės biudžetui, savivaldybių biudžetams ar fondams, į kuriuos mokamus mokesčius administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija, taip pat įsiskolinimų su praleistais mokėjimo terminais Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui bei laiku neįvykdytų skolinių įsipareigojimų pagal paskolos sutartis ir kitus įsipareigojimus

³⁵ Ten pat, 3 straipsnis, 2 p.

³⁶ Ten pat, 3 straipsnis, 3 p.

³⁷ Ten pat, 4 straipsnis, 1 p.

³⁸ Ten pat, 4 straipsnis, 2 p.

³⁹ Ten pat, 4 straipsnis, 3 p.

⁴⁰ Ten pat, 5 straipsnis, 1 p.

Analizės objektas	Nuostata
	<p>skolos dokumentus, pasirašytus su Lietuvos Respublikos finansų ministerija, arba pagal sutartis su valstybės garantija; 2) užsienio valstybės, užsienio valstybių fiziniai ir juridiniai asmenys, tarptautinės organizacijos.⁴¹</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parama pagal šį įstatymą nepripažįstama, jeigu ji teikiama valstybės ir (ar) savivaldybės bendrovės dalyviui, kitiems juridiniams asmenims, kuriuose šios valstybės ir (ar) savivaldybės bendrovės dalyvis turi įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalį, suteikiančią teisę kontroliuoti juridinio asmens veiklą, arba juridiniams asmenims, kurie yra susiję su šios valstybės ir (ar) savivaldybės bendrovės dalyviu, išskyrus visus atvejus, kai parama teikiama juridiniams asmenims, kurių veikla yra bibliotekų, archyvų, muziejų ir kita kultūrinė veikla, švietimas, sportas, socialinių paslaugų gyventojams teikimas arba visuomenės sveikatos priežiūra.⁴²
Labdaros gavėjai	<ul style="list-style-type: none"> • Labdaros gavėjais gali būti: neįgalieji, ligoniai, vaikai našlaičiai ir be tėvų globos likę vaikai, nedirbantys pensininkai, negaunantys kitų pajamų, išskyrus pensijas ir kitas socialines išmokas, bedarbiai, asmenys, kuriems Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka pripažintas nukentėjusiųjų teisinis statusas, šeimos (asmenys), kurių gaunamos pajamos negali patenkinti jų minimalių socialiai priimtinių poreikių, kurių mastą nustato savivaldybės, asmenys, savivaldybių nustatyta tvarka pripažinti nukentėjusiais nuo karo ir gaivalinių nelaimių, gaisrų, ekologinių katastrofų, epidemijų, užkrečiamųjų ligų protrūkių.⁴³
Paramos gavėjai	<ul style="list-style-type: none"> • Labdaros ir paramos fondai, biudžetinės įstaigos, asociacijos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės, bendrijos ir religiniai centrai, tarptautinių visuomeninių organizacijų skyriai (padaliniai), kiti juridiniai asmenys (išskyrus politines organizacijas ir analitinius centrus), kurių veiklą reglamentuoja specialūs įstatymai ir kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas, o gautas pelnas negali būti skiriamas jų dalyviams.⁴⁴ • Paramos dalyko, nurodyto šio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 2 punkte, gavėjais gali būti šie juridiniai asmenys: nevyriausybinės organizacijos, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatyme, profesinės sąjungos arba profesinių sąjungų susivienijimai.⁴⁵ • Paramos dalyko, nurodyto šio įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 1 punkte, gavėjais gali būti fiziniai asmenys, kuriems Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo nustatyta tvarka yra suteiktas meno kūrėjo statusas.⁴⁶ • Šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyti asmenys tampa paramos gavėjais ir įgyja teisę gauti paramą tik šio įstatymo nustatyta tvarka gavę paramos gavėjo statusą.⁴⁷
Paramos gavėjo įsipareigojimai	<ul style="list-style-type: none"> • Teikiant paramą leidžiami šie paramos gavėjo įsipareigojimai paramos teikėjui: viešinti informaciją apie paramos teikėją, teikti ataskaitas paramos teikėjui apie gautos paramos panaudojimą, paramos gavėjo veiklą, panaudoti paramos dalyką paramos teikėjo nurodyta tvarka. • Išlaidų, kurias patiria paramos gavėjas, viešindamas informaciją apie paramos teikėją, suma neturi viršyti 10 procentų šio paramos teikėjo suteiktos paramos vertės. Jeigu viešindamas informaciją paramos gavėjas patiria išlaidų, viršijančių šiame punkte nurodytą ribą, šios minėtą ribą viršijančios išlaidos laikomos parama, panaudota ne pagal paramos paskirtį. • Paramos gavėjui viešinant informaciją apie paramos teikėją, <i>mutatis mutandis</i> taikomos teisės aktų, reglamentuojančių reklamą, nuostatos. • Įsipareigojimas panaudoti paramos dalyką paramos teikėjo nurodyta tvarka negali prieštarauti šio įstatymo nuostatoms dėl paramos panaudojimo. • Paramos gavėjo prisiimami įsipareigojimai paramos teikėjui turi būti nurodyti sutartyje, kuria įforminamas paramos teikimas.

⁴¹ Ten pat, 5 straipsnis, 2 p.

⁴² Ten pat, 5 straipsnis, 3 p.

⁴³ Ten pat, 6 straipsnis, 1 p.

⁴⁴ Ten pat, 7 straipsnis, 1 p.

⁴⁵ Ten pat, 7 straipsnis, 1⁴p.

⁴⁶ Ten pat, 7 straipsnis, 2 p.

⁴⁷ Ten pat, 7 straipsnis, 3 p.

Analizės objektas	Nuostata
Labdaros ir paramos teikimo būdai	<ul style="list-style-type: none"> Šio straipsnio nuostatos netaikomos fiziniams asmenims, kuriems Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo nustatyta tvarka yra suteiktas meno kūrėjo statusas.⁴⁸ Juridiniams asmenims parama teikiama: neatlygintai perduodant pinigines lėšas ar bet kokį kitą turtą (įskaitant pagamintas arba įsigytas prekes), suteikiant paslaugas; skiriant iki 1,2 procento (profesinėms sąjungoms arba profesinių sąjungų susivienijimams – iki 0,6 procento) gyventojų pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 procento (profesinėms sąjungoms arba profesinių sąjungų susivienijimams – iki 0,6 procento) mokesčių išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos; suteikiant turtą naudotis panaudos teise; testamentu paliekant bet kokį turtą; kitais būdais, kurių nedraudžia Lietuvos Respublikos įstatymai ir tarptautinės sutartys⁴⁹. Fiziniams asmenims: kuriems Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo nustatyta tvarka yra suteiktas meno kūrėjo statusas, parama teikiama skiriant iki 1,2 procento gyventojų metinės pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 procento mokesčių išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos.⁵⁰ Labdara teikiama: neatlygintai perduodant pinigines lėšas ar bet kokį kitą turtą (įskaitant pagamintas arba įsigytas prekes), suteikiant paslaugas; suteikiant turtą naudotis panaudos teise; testamentu paliekant bet kokį turtą; kitais būdais, kurių nedraudžia Lietuvos Respublikos įstatymai ir tarptautinės sutartys.⁵¹
Paramos gavėjo statusas	<ul style="list-style-type: none"> Šio įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys gali kreiptis į Juridinių asmenų registro tvarkytoją dėl paramos gavėjo statuso suteikimo. Paramos gavėjo statusas privalo būti suteiktas, jeigu: šių asmenų įstatuose (nuostatuose) yra numatyta vykdyti šio įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nurodytą visuomenei naudingą veiklą ir nėra šio straipsnio 5 ir 6 dalyse nurodytų aplinkybių, ir asmens vadovas nėra arba nebuvo kito asmens, kuriam ne anksčiau kaip prieš vienus metus buvo panaikintas paramos gavėjo statusas už bent vieną iš šio straipsnio 5 ir 6 dalyse nurodytų pažeidimų arba dėl to, kad jis neatitinka minimalių patikimo mokesčių mokėtojo kriterijų, vadovu pažeidimo padarymo metu.⁵² Paramos gavėjo statuso suteikimo juridiniams asmenims, įskaitant pakartotinį šio statuso suteikimą, ir panaikinimo tvarka nustatoma Juridinių asmenų registro nuostatuose, kuriuos tvirtina Vyriausybė.⁵³ Paramos gavėjo statuso suteikimo fiziniams asmenims, nurodytiems šio įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje, įskaitant pakartotinį šio statuso suteikimą, ir panaikinimo tvarka nustatoma Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų informacinės sistemos nuostatuose, kuriuos tvirtina kultūros ministras.⁵⁴
LR mecenavimo įstatymas	
Mecenatystės sąvoka	<ul style="list-style-type: none"> Mecenavimas – šio įstatymo nustatytus kriterijus atitinkantiems projektams įgyvendinti skirtos paramos teikimas savanoriškai, neatlygintai ir nesiekiant finansinės naudos Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme nurodytiems paramos gavėjams – juridiniams asmenims.⁵⁵
Nacionalinis mecenatas, savivaldybės mecenatas ir bendruomenės mecenatas	<ul style="list-style-type: none"> Nacionaliniu mecenatu, savivaldybės mecenatu arba bendruomenės mecenatu gali būti Labdaros ir paramos įstatyme nurodyti paramos teikėjai, kurie yra nepriekaištingos reputacijos ir skyrė paramą mecenuojamajam projektui, išskyrus labdaros ir paramos fondus ir nevyriausybines organizacijas, jeigu jos skiria paramą mecenuojamajam projektui iš savo gautos paramos.⁵⁶

⁴⁸ Ten pat, 8 straipsnis.

⁴⁹ Ten pat, 8 straipsnis, 1 p.

⁵⁰ Ten pat, 8 straipsnis, 2 p.

⁵¹ Ten pat, 8 straipsnis, 3 p.

⁵² Ten pat, 13 straipsnis, 1 p.

⁵³ Ten pat, 13 straipsnis, 2 p.

⁵⁴ Ten pat, 13 straipsnis, 4 p.

⁵⁵ Ten pat, 2 straipsnis, 1 p.

⁵⁶ Ten pat, 3 straipsnis, 1 p.

Analizės objektas	Nuostata
Mecenuojamųjų projektų kriterijai ir visuomenės sritys, kuriose įgyvendinami mecenuojamieji projektai	<ul style="list-style-type: none"> • Visuomenės sritys, kuriose gali būti įgyvendinami mecenuojamieji projektai: sveikatos priežiūra; kultūra ir menas; kultūros paveldas; mokslas; visuomenės gerovė; sportas; švietimas; pilietinės visuomenės stiprinimas.⁵⁷ • Šio straipsnio 1 dalyje nurodytose srityse vykdomas projektas pripažįstamas mecenuojamuoju projektu, jeigu jis atitinka ne mažiau kaip du iš šių kriterijų: projekto atitiktis Valstybės pažangos strategijai, Nacionalinio saugumo strategijai, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijai, kitiems Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar savivaldybių tarybų tvirtinamiems strateginio lygmens planavimo dokumentams; inovacijų skatinimas; infrastruktūros objektų sukūrimas, jų atnaujinimas (modernizavimas); indėlis į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą; įtaka meno sritims; ryšių su Lietuvos diaspora plėtojimas; bendruomenių stiprinimas; valstybės arba regioninės tapatybės stiprinimas; įtaka istorinei atminčiai ir kultūrinei tapatybei; kultūrinio turizmo skatinimas; ugdymas pasitelkus kultūrą ir meną; meno, kultūros, istorijos vertybių iš užsienio valstybių pritraukimas (grąžinimas); socialinės atskirties mažinimas; valstybės atmintinų dienų minėjimas.⁵⁸
LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas	
1,2 proc. skyrimas	<ul style="list-style-type: none"> • Mokesčio administratorius nuolatinio Lietuvos gyventojo prašymu, mokestiniam laikotarpiui pasibaigus, Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka privalo pervesti asmenims (išskyrus profesines sąjungas arba profesinių sąjungų susivienijimus), pagal Labdaros ir paramos įstatymą turintiems teisę gauti paramą, iki 1,2 proc. pajamų mokesčio, mokėtino pagal metinę pajamų mokesčio deklaraciją, sumos, o jeigu nuolatinis Lietuvos gyventojas metinės pajamų mokesčio deklaracijos neteikia, – iki 1,2 proc. mokesčių išskaičiuojančio asmens išskaičiuoto pajamų mokesčio sumos.⁵⁹ • iki 1,2 procento — paramos gavėjus, pagal Labdaros ir paramos įstatymą turinčius teisę gauti paramą: nevyriausybinės organizacijos (nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų valdymo nepriklausomus savanoriškumo pagrindais įsteigtus visuomenės ar jos grupės naudai veikiančius viešuosius juridinius asmenis, kurių tikslas nėra siekti politinės valdžios arba įgyvendinti vien tik religinius tikslus), kurioms Juridinių asmenų registre suteikta nevyriausybinių organizacijos žyma ir paramos gavėjo statusas (išskyrus tradicines religines bendruomenes, bendrijas, centrus, kuriems nereikia įgyti paramos gavėjo statusą); Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše nurodytas užsienyje įsteigtas lietuvių bendruomenės ir kitas lietuviškas įstaigas ar organizacijas, kurios gali būti priskiriamos nevyriausybiniams organizacijoms, tačiau kurioms nevyriausybinių organizacijos žyma Juridinių asmenų registre nėra suteikiama; meno kūrėjus, paramos gavėjais įregistruotus Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų informacinėje sistemoje; 0,6 procento — politines organizacijas, kurios yra įstatymų nustatyta tvarka įregistruotos Juridinių asmenų registre, atitinka įstatymų reikalavimus dėl politinės organizacijos narių skaičiaus ir kurioms nėra pradėta pertvarkymo arba likvidavimo procedūra; 0,6 procento — profesines sąjungas ir (ar) profesinių sąjungų susivienijimus, pagal LPĮ turinčius teisę gauti paramą.⁶⁰

Šaltinis: parengta Vertintojo

Apibendrinant, Lietuvos teisinė aplinka labiau skatina organizacinę, struktūruotą ir formalią filantropiją, o individuali, personalizuota filantropinė veikla yra ribojama. Tai gali lemti, kad filantropijos ekosistema vystosi lėčiau, nes individualūs filantropai susiduria su didesniais administraciniais barjeriais ir mažesniu veikimo lankstumu.

⁵⁷ Ten pat, 4 straipsnis, 1 p.

⁵⁸ Ten pat, 4 straipsnis, 2 p.

⁵⁹ LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas, priimtas 2002 m. liepos 2 d. nutarimu Nr. IX-1007 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2026-01-01 iki 2026-12-31), V skyrius, 34 straipsnis, 3 p.

⁶⁰ VMI. Gyventojų pajamų mokestis. Prieiga internetu: <https://www.vmi.lt/evmi/gyventoju-pajamu-mokestis2>

3.1.2. Lietuvos savivaldybių taikomos paskatos

3.1.2.1. Lietuvos savivaldybėse taikomų paskatų analizė

Lietuvos savivaldybėse taikomos mokestinės lengvatos rėmėjams atskleidžia fragmentuotą, tačiau kryptingą viešosios politikos tendenciją – skatinti privačių subjektų įsitraukimą į kultūros, sporto, mokslo ir bendruomeninių veiklų finansavimą. Ši tendencija yra ypač reikšminga todėl, kad nacionaliniu lygmeniu Lietuvoje šiuo metu nėra jokios sisteminės mokestinės lengvatos fiziniams asmenims, kurie skirtų paramą iš savo disponuojamų pajamų. Dėl to savivaldybės tampa vienintele institucionalizuota erdve, kurioje gali atsirasti bent minimalios finansinės paskatos individualiai filantropijai. Vis dėlto dokumento analizė rodo, kad **dauguma savivaldybių orientuojasi į juridinius asmenis**, o fiziniai asmenys įtraukiami tik epizodiškai, dažniausiai mažesnėse savivaldybėse arba ten, kur lengvatos taikomos plačiai ir be aiškios diferenciacijos.

Ši situacija sukuria paradoksą: nors savivaldybės deklaruoja siekį skatinti bendruomeniškumą ir vietos iniciatyvas, **fiziniai asmenys realiai lieka už lengvatų sistemos ribų**, o jų filantropija išlieka visiškai altruistinė. Tai reiškia, kad savivaldybių lygmens modeliai tik iš dalies kompensuoja nacionalinės sistemos spragas, tačiau nesukuria nuoseklios ir visiems gyventojams vienodai prieinamos paskatų aplinkos. Tai ypač ryšku lyginant savivaldybes tarpusavyje.

Savivaldybių taikomų lengvatų analizė šio tyrimo kontekste svarbi ne tik kaip esamos padėties aprašymas, bet ir kaip pagrindas vertinti, kaip vietos lygmens paskatos galėtų derėti su galimu nacionaliniu mokestinės lengvatos modeliu. Tai ypač aktualu techninės specifikacijos požiūriu, nes vertinant dabartinės mokestinės aplinkos poveikį filantropijai būtina nustatyti, ar esama sistema sudaro nuoseklias paskatas fiziniams asmenims, ar priešingai – pasižymi fragmentacija ir netolygiu reguliavimu.

PANEVĖŽIO MIESTO SAVIVALDYBĖ yra sukūrusi institucionalizuotų lengvatų sistemų, apimančių žemės, valstybinės žemės nuomos ir nekilnojamojo turto mokesčius. 2021 m. liepos 1 d. sprendimu Nr. 1-208 patvirtino Mokesčių lengvatų juridiniams ir fiziniams asmenims, remiantiems sporto, kultūros ir mokslo veiklas Panevėžio miesto savivaldybėje, teikimo taisyklės⁶¹. Taisyklės nustato žemės mokesčio, valstybinės žemės nuomos mokesčio ir nekilnojamojo turto mokesčio lengvatų taikymo tvarką, lengvatų dydį ir subjektus. Tačiau dokumente nėra jokios nuorodos į **fizinių asmenų įtraukimą** – todėl praktikoje lengvatos daugiausia orientuotos į juridiniams asmenims, nors formaliai taisyklės apima abi grupes.

VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖ išsiskiria mastu ir strateginiu požiūriu – sostinė orientuojasi į didesnius rėmėjus bei reprezentacines organizacijas, o lengvatų apimtys gali siekti iki 1 mln. eurų. Tai rodo, kad Vilnius taiko modelį, kuriame mokesčių lengvatos veikia ne tik kaip paskata, bet ir kaip investicinė priemonė, nukreipta į miesto įvaizdžio stiprinimą per aukšto lygio sporto ir kultūros projektus. Savivaldybės taryba 2022 m. gruodžio 14 d. sprendimu Nr. 1-1717⁶² nustatė, kad asmenims, remiantiems reprezentacinius Vilniaus miesto sporto klubus ir (ar) kultūros įstaigas, savivaldybės biudžeto sąskaita teikiamos žemės, valstybinės žemės nuomos ir (ar) nekilnojamojo turto mokesčių lengvatos bei patvirtino atitinkamą Tvarkos aprašą. Jame aiškiai įtvirtinta, kad paramą suteikęs asmuo Savivaldybės tarybos sprendimu atleidžiamas nuo metinio nekilnojamojo turto, žemės ir (ar) valstybinės žemės nuomos mokesčio, bet ne daugiau kaip 70 proc. paramai skirtų lėšų sumos. Lengvatos teikiamos už einamuosius metus, jei su Paramos gavėju, įtrauktu į patvirtintą sąrašą, yra pasirašyta paramos sutartis, suteikta ne mažesnė kaip 1 000 Eur parama, Paramos teikėjas atitinka *de minimis* pagalbos reikalavimus, yra atsiskaitęs su valstybės ir savivaldybės biudžetais bei jo mokesčių objektai nėra įtraukti į padidintais tarifais apmokestinamų objektų sąrašus. Paramos teikėjai Savivaldybės administracijai teikia prašymą su nustatytais dokumentais, o administracija, įvertinusi atitiktį reikalavimams, rengia sprendimo projektą Savivaldybės tarybai. Pažymėtina, kad kasmet daugėja

⁶¹ Panevėžio miesto savivaldybė. Mokesčių lengvatos remiantiems sporto, kultūros ir mokslo veiklas Panevėžio miesto savivaldybėje. Prieiga internetu: https://www.panevezys.lt/lt/verslininkams/mokesciu-lengvatos-318/mokesciu-lengvatos-gavejams/aktuali-informacija_3460.html

⁶² Mokesčių lengvatų teikimo taisyklės, patvirtintos Vilniaus miesto savivaldybės tarybos įsakymu „Dėl mokesčių lengvatų teikimo taisyklių patvirtinimo“ 2011 m. rugpjūčio 31 d. Nr. 1-171 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2021-06-29).

prašymų dėl lengvatų suteikimo, o kultūros įstaigos sulaukia augančios paramos – vien per 2025 m. joms skirta 420 900 Eur, kas patvirtina šio modelio aktyvų taikymą ir plėtrą.

Tačiau Vilniaus modelis yra **orientuotas į juridinius asmenis**. Reikalavimai – ne mažesnė kaip 1 000 Eur parama, *de minimis* ribos, atsiskaitymai su biudžetais – praktiškai eliminuoja fizinius asmenis. Tai yra investicinis, o ne bendruomeninis modelis.

MAŽEIKIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko labiau lokaly, bendruomenišką modelį, kuriame paramos slenkstis yra žemesnis (nuo 500 Eur), o metinis lengvatų limitas – 50 tūkst. Eur. Lengvatos taikomos juridiniams ir fiziniams asmenims, remiantiems Mažeikių rajono savivaldybės biudžetinių kultūros įstaigų veiklas. Tai yra vienas ryškiausių pavyzdžių, kur **fiziniai asmenys aiškiai įtraukiami**. Tai rodo siekį įtraukti smulkesnius rėmėjus, t. y. fizinius asmenis ir skatinti vietos kultūros įstaigų veiklos tęstinumą. Mažeikių atvejis atskleidžia, kad savivaldybė sąmoningai siekia įtraukti smulkesnius rėmėjus, tarp jų ir gyventojus. Mažeikių modelis yra vienas iš nedaugelio, kuriame fiziniai asmenys nėra tik formaliai paminėti, bet realiai gali pasinaudoti lengvatomis.

MOLĖTŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko išskirtinį modelį – vietinė rinkliava masinių renginių rėmėjams netaikoma, jei jų parama prilygsta rinkliavos dydžiui. Rinkliava netaikoma „šio renginio rėmėjams“, jei jų parama prilygsta rinkliavos dydžiui. Kadangi taisyklės neskiria juridinių ir fizinių asmenų, **fiziniai asmenys čia taip pat gali būti rėmėjai**. Tai paprastas, administracinio požiūriu lengvai įgyvendinamas sprendimas, kuris ypač tinka mažoms savivaldybėms, kuriose renginių rėmėjų ratas yra ribotas. Ši praktika rodo, kad lengvatos gali būti ne tik mokesčių mažinimo forma, bet ir tiesioginė finansinė kompensacija už paramą, kurią savivaldybė gali suteikti be didelių biudžetinių pasekmių.

JONAVOS RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko aiškiai apibrėžtą ir griežtesnį modelį – **juridiniams asmenims** gali būti suteikiamos žemės ir nekilnojamojo turto mokesčių lengvatos, jeigu jie praėjusiais metais savivaldybės biudžetinėms įstaigoms, savivaldybės valdomoms viešosioms įstaigoms ar prioritetinių sporto šakų sporto klubams suteikė ne mažesnę kaip 10 000 Eur paramą (pinigais, turtu ar paslaugomis). Šis reikalavimas įtvirtintas 2025 m. gruodžio 18 d. savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1TS-206 patvirtintame Mokesčių lengvatų teikimo tvarkos apraše⁶³. Be to, paramą gavę sporto klubai turi atitikti 2024 m. lapkričio 7 d. tarybos sprendimu Nr. 1TS-217 patvirtintų sporto projektų ir programų finansavimo nuostatų 7.1 papunktyje nustatytus kriterijus⁶⁴. Lengvatos dydis negali viršyti 10 proc. suteiktos paramos sumos, todėl net ir skyrus 10 000 Eur paramą, maksimali mokestinė nauda būtų santykinai ribota. Nors taisyklės formaliai orientuotos į juridinius asmenis, net ir įtraukus **fizinius asmenis** tokio dydžio paramos slenkstis praktiškai eliminuotų jų galimybes pasinaudoti schema. Tai selektyvus, į stambesnę verslą ir prioritetines sporto šakas orientuotas modelis, rodantis, kad savivaldybė lengvatas naudoja kaip tikslinę investicinę priemonę konkrečių sektorių stiprinimui, o ne kaip bendrą paramos skatinimo mechanizmą.

PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko unikalų kriterijų – lengvata suteikiama tik tada, jei įmonė parėmė veiklas suma, lygią bent 80 proc. jai priskaičiuoto nekilnojamojo turto mokesčio. Tai reiškia, kad lengvata taikoma tik juridiniams asmenims ir tampa tiesiogiai proporcinga įmonės mokestinei naštai, o paramos ir lengvatos santykis yra itin aiškus. Šis modelis skatina verslą ne tik remti vietos organizacijas, bet ir daryti tai tokiu mastu, kuris realiai prisideda prie savivaldybės viešųjų veiklų finansavimo. Šis atvejis rodo, kad **fizinių asmenų įtrauktis yra praktiškai eliminuota**.

UTENOS RAJONO SAVIVALDYBĖ išplečia mokesčių lengvatų taikymo logiką – be paramos kultūrai, sportui ar bendruomenėms, lengvatos suteikiamos ir už investicijas į viešąją infrastruktūrą, taip parodydama platesnį požiūrį į partnerystę su verslu. Pagal Nekilnojamojo turto ir žemės (žemės nuomos) mokesčių lengvatų teikimo **juridiniams asmenims** Utenos rajone tvarkos aprašą⁶⁵, lengvatos taikomos tik juridiniams asmenims. Jos gali būti suteikiamos tiems, kurie investavo ne mažiau kaip 6 000 Eur į Utenos miesto ar rajono viešąją infrastruktūrą, priklausančią

⁶³ Jonavos rajono savivaldybės mokesčių lengvatų teikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Jonavos rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl Jonavos rajono savivaldybės mokesčių lengvatų teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2025 m. gruodžio 18 d. Nr. 1TS-206.

⁶⁴ Sporto projektų, programų finansavimo nuostatai, patvirtinti Jonavos rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl sporto projektų, programų finansavimo nuostatų patvirtinimo“ 2024 m. lapkričio 7 d. Nr. 1TS-217 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024-11-12).

⁶⁵ Nekilnojamojo turto ir žemės (žemės nuomos) mokesčių lengvatų teikimo juridiniams asmenims Utenos rajone tvarkos aprašas, patvirtintas Utenos rajono savivaldybės sprendimu „Dėl Nekilnojamojo turto ir žemės (žemės nuomos) mokesčių lengvatų teikimo juridiniams asmenims Utenos rajone tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2017 m. lapkričio 30 d. Nr. TS-281 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2023-07-04).

valstybei ar savivaldybei, taip pat garažų ir sodų bendrijoms, investavusioms bent 6 000 Eur į bendrojo naudojimo žemės sklypus, naudojamus keliams. Be to, lengvatos taikomos **juridiniams asmenims**, praėjusiais ar einamaisiais metais suteikusiems ne mažesnę kaip 1 000 Eur paramą (pinigais, turtu ar paslaugomis) savivaldybės biudžetinių ar viešųjų įstaigų, sporto klubų, meno kolektyvų, nevyriausybinių organizacijų ar bendrijų organizuojamiems kultūros ir sporto renginiams, kai parama skirta profesionalaus meno sklaidai, tarptautiniams kultūros mainams, etninei kultūrai ir vietos tradicijoms, menininkų ar sportininkų dalyvavimui konkursuose ir varžybose, bendruomenių veiklai ar jaunųjų talentų rėmimui. Tuo tarpu **fiziniams asmenims** savivaldybės biudžeto sąskaita teikiamos mokesčių lengvatos nėra susijusios su kultūros ar kitų sričių rėmimu⁶⁶. Taigi Utenos modelis yra vienas labiausiai diversifikuotų ir orientuotų į ilgalaikį poveikį, tačiau paramos ir investicijų pagrindu taikomos lengvatos aiškiai nukreiptos tik į juridinius asmenis.

KLAIPĖDOS R. SAVIVALDYBĖ numato mokesčių lengvatas **tiesiogiai juridiniams, tiesiogiai fiziniams asmenims**, tačiau paramos gavėjai yra tik savivaldybės įstaigos ir organizacijos, todėl realus naudos gavėjų ratas yra gana siauras. Paramos teikėjas savivaldybės Tarybos sprendimu gali būti atleidžiamas nuo metinio nekilnojamojo turto, valstybinės žemės nuomos ir (arba) žemės mokesčio, tačiau lengvata negali viršyti 50 proc. faktiškai suteiktos paramos sumos ir negali būti didesnė nei už einamuosius metus apskaičiuoti mokesčiai. Lengvata taikoma tik tuo atveju, jei su paramos gavėju yra pasirašyta paramos sutartis, einamaisiais metais suteikta ne mažesnę kaip 1 000 eurų parama, o didesnės nei 100 000 eurų vertės ar nekilnojamojo turto paramos atveju sudaryta notarinės formos sutartis. Parama turi būti skiriama Klaipėdos rajone veikiančioms sporto organizacijoms arba savivaldybės įsteigtoms kultūros, švietimo ar socialinėms įstaigoms. Nors formaliai **fiziniai asmenys** gali pasinaudoti šia schema, nustatytas minimalus paramos dydis ir formalūs reikalavimai lemia, kad praktiškai modelis labiau pritaikytas verslo subjektams.

KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko modelį, orientuotą į kultūros ir sporto veiklų dalinį finansavimą per mokesčių lengvatų mechanizmą. 2025 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. TS-353 savivaldybės taryba patvirtino Mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems Kėdainių rajono savivaldybės kultūros ir sporto veiklas, tvarkos aprašą⁶⁷, kuriuo nustatyta, kad lengvatos teikiamos **asmenims, prisidedantiems prie savivaldybės kultūros ir sporto veiklų finansavimo**. Tai reiškia, kad lengvatas gali gauti tiek juridiniai, tiek fiziniai asmenys. Lengvatos taikomos einamaisiais metais apskaičiuojamam ir deklaruojamam valstybinės žemės nuomos bei žemės mokesčiui, taip pat nekilnojamojo turto mokesčiui už praėjusius metus. Paramos teikėjas Savivaldybės tarybos sprendimu gali būti atleidžiamas nuo šių mokesčių, tačiau ne daugiau kaip 50 proc. suteiktos paramos sumos, todėl lengvata tiesiogiai susiejama su faktiškai skirtos paramos dydžiu. Papildomai 2026 m. sausio 30 d. sprendimu Nr. TS-5⁶⁸ savivaldybė nusprendė Kėdainių sporto centro rėmėjus 100 proc. atleisti nuo reklaminių plotų mokesčio, taip sukurdamą papildomą paskatą verslui remti sporto veiklas. Šis modelis rodo subalansuotą požiūrį – lengvatos taikomos kaip finansinė paskata remti savivaldybės kultūros ir sporto iniciatyvas, o kartu numatomos ir tikslinės papildomos naudos sporto rėmėjams.

TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko verslo subjektams orientuotą mokesčių lengvatų modelį, įtvirtintą 2018-06-28 tarybos sprendimu Nr. T1-194 „Dėl mokesčių lengvatų teikimo verslo subjektams taisyklių patvirtinimo“⁶⁹, pagal kurį valstybinės žemės nuomos, žemės ir nekilnojamojo turto mokesčiai gali būti sumažinami labdaros ir paramos teikėjams, remiantiems kultūrą, sportą, socialinę bei sveikatinimo veiklą. Lengvatos teikiamos tik **juridiniams asmenims**, kurie prisideda prie Telšių rajono kultūros propagavimo ir plėtros – remia menininkų ir meno kolektyvų dalyvavimą tarptautiniuose konkursuose, festivaliuose ir parodose, įamžina žymius Lietuvos ir Telšių kūrėjus bei

⁶⁶ Utenos rajono savivaldybės biudžeto sąskaita teikiamų mokesčių lengvatų fiziniams asmenims tvarkos aprašas, patvirtintas Utenos rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl Utenos rajono savivaldybės biudžeto sąskaita teikiamų mokesčių lengvatų fiziniams asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2019 m. spalio 31 d. Nr. TS-253 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024-06-27).

⁶⁷ Mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems Kėdainių rajono savivaldybės kultūros ir sporto veiklas, tvarkos aprašas, patvirtintas Kėdainių rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems Kėdainių rajono savivaldybės kultūros ir sporto veiklas, tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2025 m. gruodžio 19 d. Nr. TS-353.

⁶⁸ Sporto šakų, kurioms Kėdainių rajono savivaldybė teikia prioritetą, programų finansavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Kėdainių rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl sporto šakų, kurioms Kėdainių rajono savivaldybė teikia prioritetą, programų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2026 m. sausio 30 d. Nr. TS-5.

⁶⁹ Mokesčių lengvatų teikimo verslo subjektams taisyklės, patvirtintos Telšių rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl mokesčių lengvatų teikimo verslo subjektams taisyklių patvirtinimo“ 2018 m. birželio 28 d. Nr. T1-194 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2025-05-03).

istorinės datas, pristato garsių Lietuvos ir pasaulio menininkų kūrybą, finansuoja kultūrinių, sporto, socialinių ir sveikatos priežiūros objektų renovavimą bei plėtrą, remia jaunos talentus, kultūros laureatus, miesto meno kolektyvus, sporto komandas ir čempionatų prizininkus, vykdo socialinius ir sveikatinimo projektus bei stato meninius akcentus viešosiose erdvėse. Šis modelis pasižymi aiškiai apibrėžtomis prioritetinėmis kryptimis ir rodo, kad savivaldybė mokesčių lengvatas naudoja kaip tikslinę partnerystės su verslu priemonę, skirtą kultūrinio, sportinio ir socialinio kapitalo stiprinimui.

ŠIAULIŲ Miesto SAVIVALDYBĖ mokesčių lengvatų modelis yra orientuotas į **juridinius asmenis**, remiančius švietimo, kultūros, socialinius ir sporto projektus, ir grindžiamas Šiaulių miesto savivaldybės tarybos 2016 m. rugpjūčio 25 d. sprendimu Nr. T-329 patvirtintomis Mokesčių lengvatų teikimo taisyklėmis⁷⁰. Pagal šias taisykles žemės, valstybinės žemės nuomos ir (ar) nekilnojamojo turto mokesčių lengvatos teikiamos juridiniams asmenims remiant švietimo, kultūros, socialinius ar sporto projektus pagal Rėmėjų taisykles, patvirtintas 2017 m. rugsėjo 7 d. sprendimu Nr. T-331⁷¹. Taisyklėse nustatyta lengvatų rūšių tvarka, sąlygos ir juridiniai asmenys, turintys teisę jas gauti, o **fiziniams asmenims mokesčių lengvatų taikymas nenumatytas**. Be to, Taisyklių 12 punkte numatyta, kad Savivaldybės taryba sprendimais dešimt metų nuo pastato įregistravimo gali suteikti žemės, valstybinės žemės nuomos ir (ar) nekilnojamojo turto mokesčių lengvatas juridiniams asmenims, jei jie Šiaulių mieste stato ar pastatė sporto, kultūros ar mokslo paskirties pastatus ir juose vykdo atitinkamą veiklą. Šis modelis pabrėžia, kad lengvatos skirtos strateginiams juridinių asmenų projektams ir investicijoms, o fiziniams asmenims tokia galimybė nėra numatyta.

PLUNGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko mokesčių lengvatų modelį, skirtą **juridiniams ir fiziniams asmenims**, kurie remia sportą, kultūrą ir švietimą Plungės rajono savivaldybėje, įtvirtintą 2023 m. lapkričio 30 d. sprendimu Nr. T1-295⁷² ir vėliau patikslintą 2025 m. kovo 27 d. sprendimu Nr. T1-100⁷³. Pagal šią tvarką paramos teikėjams (tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims) gali būti suteikta lengvata žemės, valstybinės žemės nuomos bei nekilnojamojo turto mokesčiams, mokamiems į savivaldybės biudžetą, iki 70 proc. nuo suteiktos paramos dydžio, jei per kalendorinius metus parama sportui, kultūrai ar švietimui viršija 1 000 Eur. Lengvatos suma negali viršyti kiekvieno mokesčio mokamos sumos per vienerius metus, todėl mokestinė nauda tiesiogiai siejama su realiai skirtu indėliu. Šis modelis pabrėžia Plungės rajono savivaldybės orientaciją į partnerystę su visuomenės ir verslo subjektais.

KELMĖS RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko mokesčių lengvatas **tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims**, remiantiems kultūros ir sporto projektus⁷⁴. Taisyklės nustato, kad lengvatos gali būti taikomos žemės, valstybinės žemės nuomos ir nekilnojamojo turto mokesčiams, mokamiems į savivaldybės biudžetą. Ši savivaldybė išsiskiria tuo, kad paramos forma yra aiškiai apibrėžta – remiamos tik piniginės aukos, o ne materialinė ar paslaugų forma teikiama parama. Tai sukuria paprastesnį administracinį modelį, tačiau kartu riboja paramos teikėjų įvairovę. Lengvatos suteikiamos Savivaldybės tarybos sprendimu, o paramos teikėjai turi atitikti nustatytus kriterijus, susijusius su paramos tikslu ir savivaldybės prioritetais. Kelmės modelis yra vienas iš nedaugelio, kuriame fiziniai asmenys nėra eliminuoti, tačiau praktinis lengvatų prieinamumas jiems išlieka ribotas dėl paramos pobūdžio ir administracinių reikalavimų.

⁷⁰Mokesčių lengvatų teikimo taisyklės, patvirtintos Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl mokesčių lengvatų teikimo taisyklių patvirtinimo“ 2016 m. rugpjūčio 25 d. Nr. T-329 (suvestinė redakcija nuo 2025-07-11).

⁷¹ Mokesčių lengvatų juridiniams asmenims, remiantiems švietimo, kultūros ir (ar) sporto projektus Šiaulių miesto savivaldybėje, teikimo taisyklės, patvirtintos Šiaulių miesto savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl kultūros ir sporto projektų rėmimo skatinimo“ 2017 m. rugsėjo 7 d. Nr. T-331 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024-12-20).

⁷² Mokesčių lengvatų juridiniams ir fiziniams asmenims, remiantiems sportą, kultūrą ir švietimą Plungės rajono savivaldybėje, taikymo tvarka, patvirtinta Plungės rajono savivaldybės tarybos sprendimu „Dėl mokesčių lengvatų juridiniams ir fiziniams asmenims, remiantiems sportą, kultūrą ir švietimą Plungės rajono savivaldybėje, taikymo tvarkos patvirtinimo“ 2023 m. lapkričio 30 d. Nr. T1-295 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2025-03-29).

⁷³ Sprendimas „Dėl Plungės rajono savivaldybės tarybos 2023 m. Lapkričio 30 d. Sprendimo nr. T1-295 „dėl mokesčių lengvatų juridiniams ir fiziniams asmenims, remiantiems sportą, kultūrą ir švietimą Plungės rajono savivaldybėje, taikymo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“, patvirtintas Plungės rajono savivaldybės tarybos 2025 m. kovo 27 d. Nr. T1-100.

⁷⁴ Mokesčių lengvatų fiziniams ir juridiniams asmenims, remiantiems kultūrą ir sportą Kelmės rajono savivaldybėje, taikymo taisyklės, patvirtintos 2014 m. sausio 29 d. Kelmės rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-4 „Dėl mokesčių lengvatų fiziniams ir juridiniams asmenims, remiantiems kultūrą ir sportą Kelmės rajono savivaldybėje, taikymo taisyklių patvirtinimo“ (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-02-12).

MARIJAMPOLĖS SAVIVALDYBĖ taiko siauresnį, aiškiai specializuotą modelį, orientuotą tik į reprezentacinių sporto klubų rėmimą. 2025 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. 1-373 patvirtintas tvarkos aprašas reglamentuoja nekilnojamojo turto mokesčio lengvatų teikimą **tik juridiniams asmenims**. **Fiziniai asmenys** nėra įtraukti į lengvatų gavėjų ratą, o lengvatos taikomos tik NT mokesčiui, todėl modelis yra vienas siauriausių Lietuvoje⁷⁵. Paramos teikėjai turi atitikti nustatytus kriterijus, susijusius su paramos gavėjo statusu (reprezentacinis sporto klubas) ir paramos tikslu. Šis modelis atspindi savivaldybės prioritetą – stiprinti miesto sporto įvaizdį ir konkurencingumą, tačiau kartu eliminuoja platesnį bendruomenės įsitraukimą.

BIRŽŲ RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko vieną iš labiausiai įtraukimų modelių Lietuvoje – mokesčių lengvatos gali būti suteikiamos **tiesk juridiniams, tiesk fiziniams asmenims**, remiantiems sporto, kultūros, mokslo ir socialines veiklas. Paramos gavėjų spektras yra itin platus: biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, sporto klubai, meno kolektyvai, nevyriausybinės organizacijos, bendruomenės, bendrijos, labdaros ir paramos fondai⁷⁶. Tai vienas iš nedaugelio atvejų, kur **fiziniai asmenys** realiai gali pasinaudoti lengvatomis, nes nėra nustatyto minimalaus paramos dydžio, o paramos sritys apima beveik visas viešosios veiklos sritis. Lengvatos gali būti taikomos NT, žemės ir valstybinės žemės nuomos mokesčiams. Šis modelis yra orientuotas į bendruomeniškumo stiprinimą ir vietos iniciatyvų palaikymą.

AKMENĖS RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko vietinės rinkliavos lengvatas renginių rėmėjams. Pagal patvirtintas taisykles nuo vietinės rinkliavos atleidžiami **tiesk juridiniai, tiesk fiziniai asmenys**, kurie yra renginių rėmėjai⁷⁷. Tai vienas iš paprasčiausių ir administraciškai lengviausių modelių, nes lengvata taikoma ne mokesčiams, o vietinei rinkliavai už prekybos ar paslaugų teikimo leidimus. Rinkliava netaikoma renginiuose, organizuojamuose nuo rugsėjo 30 d. iki balandžio 30 d., o rėmėjams lengvata suteikiama automatiškai, jei jų parama atitinka nustatytas sąlygas. Šis modelis ypač tinkamas mažoms savivaldybėms, kuriuose renginių rėmėjų ratas yra ribotas, o administraciniai resursai – nedideli.

KLAIPĖDOS MIESTO SAVIVALDYBĖ taiko mokesčių lengvatas asmenims, remiantiems miesto sporto, kultūros, švietimo ir socialines veiklas. Lengvatos gali būti suteikiamos **tiesk juridiniams, tiesk fiziniams asmenims**, tačiau paramos gavėjai yra tik savivaldybės įstaigos⁷⁸. Tai reiškia, kad nors fiziniai asmenys formaliai gali dalyvauti, realiai modelis yra labiau pritaikytas juridiniams asmenims dėl paramos masto ir formalumų. Lengvatos gali būti taikomos NT, žemės ir valstybinės žemės nuomos mokesčiams, o jų dydis priklauso nuo suteiktos paramos sumos. Modelis orientuotas į savivaldybės įstaigų veiklos stiprinimą, o ne į platesnį nevyriausybinių sektorių.

TAURAGĖS RAJONO SAVIVALDYBĖ taiko mokesčių lengvatas **tik juridiniams asmenims**, remiantiems švietimo, kultūros, socialinius ir sporto projektus⁷⁹. Lengvatos gali siekti iki 50 proc. suteiktos paramos dydžio ir taikomos žemės, valstybinės žemės nuomos ir nekilnojamojo turto mokesčiams. **Fiziniai asmenys** nėra įtraukti į lengvatų gavėjų ratą, todėl modelis yra orientuotas į verslo subjektų įsitraukimą. Paramos gavėjai yra savivaldybės įstaigos ir projektai, todėl modelis yra aiškiai struktūruotas, bet ribotas savo įtrauktimi. Tauragės modelis atspindi

⁷⁵ Nekilnojamojo turto mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems reprezentacinius Marijampolės savivaldybės sporto klubus, tvarkos aprašas, patvirtintas 2025 m. gruodžio 19 d. Marijampolės savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-373 „Dėl nekilnojamojo turto mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems reprezentacinius Marijampolės savivaldybės sporto klubus“.

⁷⁶ Mokesčių lengvatų teikimo paramos teikėjams, remiantiems sporto, kultūros, mokslo ir socialines veiklas Biržų rajono savivaldybėje, tvarko aprašas, patvirtintas 2025 m. gegužės 30 d. Biržų rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-148 „Dėl mokesčių lengvatų teikimo paramos teikėjams, remiantiems sporto, kultūros, mokslo ir socialines veiklas Biržų rajono savivaldybėje, tvarko aprašo patvirtinimo“.

⁷⁷ Akmenės rajono savivaldybės prekybos ir paslaugų teikimo viešose vietose taisyklės, patvirtintos 2022 m. balandžio 25 d. Akmenės rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T-100 „Dėl Akmenės rajono savivaldybės prekybos ir paslaugų teikimo viešose vietose taisyklių, rinkliavos už leidimo prekiauti ar teikti paslaugas Akmenės rajono savivaldybės teritorijos viešosiose vietose išdavimą nuostatų patvirtinimo“.

⁷⁸ Mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems Klaipėdos miesto sporto, kultūros, švietimo ir socialines veiklas, tvarkos aprašas, patvirtintas 2024 m. gruodžio 19 d. Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu Nr. T2-465 „Dėl mokesčių lengvatų teikimo asmenims, remiantiems Klaipėdos miesto sporto, kultūros, švietimo ir socialines veiklas, tvarkos aprašo patvirtinimo“ (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2025-01-01).

⁷⁹ Mokesčių lengvatų juridiniams asmenims, remiantiems švietimo, kultūros, socialinius ir (ar) sporto projektus Tauragės rajono savivaldybėje, teikimo taisyklės, patvirtintos 2023 m. spalio 25 d. Tauragės rajono savivaldybės tarybos sprendimu Nr. 1-314 „Dėl švietimo, kultūros, socialinių ir sporto projektų rėmimo skatinimo“ (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2023-10-25).

savivaldybės prioritetą – skatinti verslo partnerystę su viešuoju sektoriumi, tačiau neplėsti filantropijos bazės gyventojų lygmeniu.

KAZLŲ RŪDOS SAVIVALDYBĖ taiko mokestines lengvatas juridiniams ir fiziniams asmenims, kurie finansiškai remia kultūros, meno ar sporto projektus savivaldybėje⁸⁰. Šių lengvatų teikimo tvarką nustato specialios taisyklės, pagal kurias paramos teikėjams gali būti sumažinti arba visai panaikinti tam tikri savivaldybės administruojami mokesčiai. Lengvatos gali būti taikomos trims pagrindiniams mokesčiams: žemės mokesčiui, valstybinės žemės nuomos mokesčiui ir nekilnojamojo turto mokesčiui. Savivaldybės taryba, įvertinusi suteiktą paramą kultūros, meno ar sporto veikloms, savo sprendimu gali sumažinti šių mokesčių dydį arba nuo jų atleisti paramos teikėjus. Parama turi būti teikiama pinigais ir skiriama su Kazlų Rūdos savivaldybe susijusiems projektams ar iniciatyvoms.

4 lentelė. Palyginamoji savivaldybių mokestinių lengvatų rėmėjams lentelė

Savivaldybė	Lengvatos tipas	Kam taikoma	Minimalus paramos dydis	Lengvatos dydis	Išskirtiniai bruožai
Panevėžio m. sav.	Žemės mokestis, valstybinės žemės nuomos mokestis, NT mokestis	Juridiniai ir fiziniai asmenys, remiantys sportą, kultūrą, mokslą	Nenurodyta	Nenurodyta (taikoma pagal taisykles)	Viena iš labiausiai struktūruotų ir administraciškai aiškių sistemų
Vilniaus m. sav.	NT, žemės, žemės nuomos mokesčiai	Verslai, remiantys reprezentacinius sporto klubus ir kultūros įstaigas	Nenurodyta	Lengvatų suma siekia iki 1 mln. Eur	Orientuota į didelius rėmėjus ir aukšto lygio projektus
Mažeikių r. sav.	NT, žemės, valstybinės žemės nuomos mokesčiai	Juridiniai ir fiziniai asmenys, remiantys biudžetines kultūros įstaigas	≥ 500 Eur	Metinis limitas – 50 000 Eur	Skatina smulkesnius rėmėjus, bendruomeniškas modelis
Molėtų r. sav.	Vietinė rinkliava (masinių renginių metu)	Renginių rėmėjai	Parama turi būti ≥ rinkliavos dydis	Rinkliava netaikoma	Paprastas, administraciškai lengvas modelis mažoms savivaldybėms
Jonavos r. sav.	Žemės ir NT mokesčiai	Juridiniai asmenys, remiantys biudžetines įstaigas ir prioritetines sporto šakas	≥ 10 000 Eur	Lengvata ≤ 10 proc. suteiktos paramos	Griežtas, selektyvus modelis, orientuotas į prioritetines sritis
Pasvalio r. sav.	NT mokestis	Juridiniai asmenys	Parama ≥ 80 proc. priskaičiuoto NT mokesčio	Lengvata suteikiama tik pasiekus 80 proc. ribą	Vienas aiškiausių proporcingų modelių Lietuvoje
Utenos r. sav.	NT, žemės, žemės nuomos mokesčiai	Juridiniai asmenys	≥ 1 000 Eur paramai arba ≥ 6 000 Eur investicijoms	Nenurodyta	Apima ir paramą, ir infrastruktūros investicijas; plačiausias kriterijų spektras
Klaipėdos r. sav.	Žemės, žemės nuomos, NT mokesčiai	Juridiniams ir fiziniams asmenims	1 000 Eur	Iki 50 proc. suteiktos paramos	Parama turi būti suteikta tik savivaldybės įstaigoms; aiškiai apibrėžti paramos gavėjai

⁸⁰ Mokesčių lengvatų juridiniams ir fiziniams asmenims, remiantiems kultūros, sporto ir kitus visuomeninius projektus Kazlų rūdos savivaldybėje, teikimo taisyklės, patvirtintos 2020 m. balandžio 6 d. Kazlų rūdos savivaldybės tarybos sprendimu Nr. TS-60 „Dėl kultūros, sporto ir kitų visuomeninių projektų rėmimo skatinimo“.

Savivaldybė	Lengvatos tipas	Kam taikoma	Minimalus paramos dydis	Lengvatos dydis	Išskirtiniai bruožai
Kėdainių r. sav.	Žemės, žemės nuomos, NT mokesčiai; reklamos mokesčiai	Juridiniams ir fiziniams asmenims	Nenustatytas	Iki 50 proc. suteiktos paramos; 100 proc. reklamos mokesčio rėmėjams	Vienintelė savivaldybė, suteikianti 100 proc. reklamos mokesčio lengvatą
Telšių r. sav.	Žemės, valstybinės žemės nuomos, NT mokesčiai	Juridiniai asmenys (verslo subjektai)	Nenustatytas	Nenustatytas	Itin platus teikiamos paramos sektorių spektras
Šiaulių m. sav.	Žemės, žemės nuomos, NT mokesčiai	Tik juridiniams asmenims	Nenustatytas	Nenustatytas	Fiziniams asmenims lengvatos nenumatytos; papildoma 10 metų lengvata investuotojams į sporto, kultūros ar mokslo pastatus
Plungės r. sav.	Žemės, žemės nuomos, NT mokesčiai	Juridiniams ir fiziniams asmenims	1 000 Eur	Iki 70 proc. suteiktos paramos	Vienas dosniausių modelių Lietuvoje; apima sportą, kultūrą ir švietimą
Kelmės r. sav.	NT, žemės, žemės nuomos	Juridiniams ir fiziniams asmenims	Nenurodyta	Nenurodyta	Parama tik pinigais; fiziniai asmenys realiai gali dalyvauti
Marijampolės sav.	NT mokesčiai	Tik juridiniai asmenys	Nenurodyta	Nenurodyta	Orientuota tik į reprezentacinius sporto klubus
Biržų r. sav.	NT, žemės, žemės nuomos mokesčiai	Juridiniams ir fiziniams asmenims	Nenurodyta	Nenurodyta	Vienas įtraukiausių modelių; platus paramos gavėjų spektras
Akmenės r. sav.	Vietinė rinkliava	Juridiniams ir fiziniams asmenims	Parama ≥ rinkliava	Netaikoma	Lengvata rėmėjams renginių metu
Klaipėdos m. sav.	NT, žemės, žemės nuomos mokesčiai	Juridiniams ir fiziniams asmenims	Nenurodyta	Nenurodyta	Parama tik savivaldybės įstaigoms; realiai orientuota į juridinius
Tauragės r. sav.	NT, žemės, žemės nuomos mokesčiai	Tik juridiniai asmenys	Nenurodyta	Iki 50 proc.	Fiziniai asmenys eliminuoti; verslo partnerystės modelis
Kazlų rūdos sav.	NT, žemės, žemės nuomos mokesčiai	Juridiniams ir fiziniams asmenims	Nenurodyta	Nenurodyta	Parama tik pinigais; fiziniai asmenys realiai gali dalyvauti

Šaltinis: parengta Vertintojo

Lietuvos savivaldybių taikomos mokestinės lengvatos rėmėjams atskleidžia ryškią disproporciją tarp juridinių ir fizinių asmenų įtraukties: nors savivaldybės deklaruoja siekį skatinti bendruomeniškumą ir vietos iniciatyvas, realioji lengvatų architektūra beveik visur orientuota į verslo subjektus. Dauguma savivaldybių lengvatas sieja su didesnėmis paramos sumomis, sudėtingesnėmis procedūromis ir *de minimis* ribojimais, kurie fiziniams asmenims yra sunkiai pasiekiami. Tik kelios savivaldybės – Mažeikiai, Plungė, Kėdainiai ir iš dalies Molėtai – numato realias, o ne formaliai deklaruotas galimybes fiziniams asmenims pasinaudoti mokestinėmis lengvatomis.

Tuo tarpu didmiesčiai, tokie kaip Vilnius, Panevėžys ar Šiauliai, lengvatų taikymą fiziniams asmenims arba visiškai eliminuoja, arba sukuria tokias sąlygas, kuriomis gyventojų filantropija tampa praktiškai neįmanoma. Ši

fragmentacija rodo, kad savivaldybių politika labiau orientuota į stambių rėmėjų pritraukimą ir strateginių sektorių finansavimą, o ne į gyventojų įgalinimą prisidėti prie kultūros, sporto ar bendruomeninių iniciatyvų. Todėl fizinių asmenų filantropija Lietuvoje išlieka visiškai altruistinė, nes nėra nei nacionalinių, nei vietos lygmens paskatų, kurios sistemingai skatintų jų įsitraukimą.

Apibendrinant savivaldybių praktiką, matyti, kad Lietuvoje egzistuoja reikšminga savivaldybių taikomų paskatų įvairovė: skiriasi tiek lengvatų rūšys, tiek jų dydžiai, minimalios paramos slenksčiai, paramos gavėjų ratas ir fizinių asmenų įtraukties mastas. Dėl to formuojasi fragmentuota vietos lygmens paskatų sistema, kurioje fizinių asmenų galimybės dalyvauti filantropinėje veikloje priklauso ne nuo vienodų nacionalinių taisyklių, o nuo konkrečios savivaldybės pasirinkto reguliavimo modelio. Ši aplinkybė yra ypač svarbi vertinant galimos nacionalinės mokestinės lengvatos fiziniams asmenims įvedimą. Jeigu nacionalinė lengvata būtų nustatyta nesukūrus aiškaus derinimo mechanizmo su savivaldybių lygmens lengvatomis, atsirastų rizika, kad ta pati parama tam tikrais atvejais suteiktų teisę pasinaudoti ir nacionaline, ir savivaldybės lygmens mokestine nauda. Tokia situacija didintų nevienodą mokestinį traktavimą tarp savivaldybių, stiprintų jau egzistuojančią vietos lengvatų fragmentaciją ir galėtų lemti perteklinę mokestinę naudą ten, kur savivaldybių modeliai yra dosniausi.

Pavyzdžiui, tokiose savivaldybėse kaip Plungės rajonas, kur lengvata gali siekti iki 70 proc. suteiktos paramos dydžio, arba Biržų rajonas, kur nėra nustatyto minimalaus paramos slenksčio, nacionalinės lengvatos įvedimas be papildomų ribojimų galėtų sukurti disproporcingai palankias sąlygas kai kurių savivaldybių gyventojams ar verslo subjektams. Tuo tarpu kitose savivaldybėse, kur fiziniai asmenys apskritai nėra įtraukti į lengvatų gavėjų ratą, nacionalinė ir vietos paskatų sąveika būtų daug silpnesnė.

Dėl šios priežasties nacionalinis mokestinės lengvatos modelis fiziniams asmenims turėtų būti projektuojamas atsižvelgiant į savivaldybių taikomą praktiką. Galimi keli derinimo variantai. Pirma, nacionalinė lengvata galėtų būti nustatyta kaip pagrindinė, o savivaldybių lengvatos būtų taikomos tik papildomai, jei dėl to nuspręstų pati savivaldybė. Antra, būtų galima nustatyti, kad savivaldybių lengvatos taikomos tik toms paramos formoms ar gavėjų kategorijoms, kurioms netaikoma nacionalinė lengvata. Trečia, galėtų būti įtvirtintas bendras ribojimas, numatantis, kad nacionalinės ir savivaldybės lengvatos kartu negalėtų viršyti nustatytos paramos dalies.

Vertinant pagal filantropijos plėtros logiką, tinkamiausias sprendimas būtų nacionalinę lengvatą fiziniams asmenims projektuoti kaip pagrindinį ir visoje Lietuvoje vienodai taikomą instrumentą, o savivaldybių lengvatas palikti kaip papildomas, tikslines ar sektorines priemones. Tokia konstrukcija leistų išlaikyti nacionalinės politikos nuoseklumą, sumažintų dvigubo skatinimo riziką ir kartu suteiktų savivaldybėms galimybę išsaugoti lankstumą, remiant vietos prioritetus.

Todėl savivaldybių praktikų analizė rodo ne tik tai, kad vietos lygmeniu jau egzistuoja tam tikros paskatos filantropijai, bet ir tai, kad nacionalinės mokestinės lengvatos įvedimas turėtų būti vertinamas ne izoliuotai, o kaip platesnės daugiapakopės paskatų sistemos dalis. Be tokio derinimo egzistuoja rizika, kad nacionalinė politika ne sumažins, o dar labiau sustiprins skirtingų savivaldybių taikomų lengvatų netolygumą.

3.1.2.2. Lietuvos savivaldybių mokestinių lengvatų suderinamumas su mokesčių sistemos pokyčiais

Lietuvos savivaldybių taikomos mokestinės lengvatos rėmėjams atskleidžia ne tik fragmentuotą, bet ir teisiškai savarankišką lengvatų architektūrą. Kiekviena savivaldybė turi plačią diskreciją nuspręsti, kokias lengvatas taikyti, kokius kriterijus pasirinkti ir kokius paramos teikėjus laikyti tinkamais. Dėl šios priežasties lengvatų modeliai tarp savivaldybių skiriasi ne tik apimtimi, bet ir logika, prioritetais, administraciniais reikalavimais bei paramos formų apibrėžimu. Vienose savivaldybėse lengvatos yra dosnios ir plačios, kitose – minimalios arba visai netaikomos. Tai sukuria nevienodą paskatų aplinką ir nelygiavertes sąlygas paramos teikėjams skirtingose teritorijose.

Ši savivaldybių modelių įvairovė tampa ypač reikšminga svarstant bet kokius nacionalinio lygmens pokyčius, susijusius su gyventojų mokesčių lengvatomis, siekiant skatinti filantropiją, nesvarbu, ar tai būtų GPM atskaitymas, GPM kreditas ar kitos paskatos. Techninės specifikacijos požiūriu ši analizė yra svarbi todėl, kad vertinant esamos mokestinės aplinkos poveikį filantropijos plėtrai Lietuvoje nepakanka apsiriboti vien nacionalinio reguliavimo analize – būtina įvertinti ir vietos lygmens paskatas, kurios tam tikrais atvejais jau veikia kaip dalinis filantropijos skatinimo mechanizmas. Šiuo metu Lietuvoje nėra jokio teisinio ar administracinio derinimo mechanizmo tarp nacionalinės GPM sistemos ir savivaldybių lengvatų. GPM yra nacionalinis mokestis, o savivaldybių lengvatos

taikomos vietiniams mokesčiams (NT, žemės, žemės nuomos, vietinėms rinkliavoms) ir nustatomos savivaldybių tarybų sprendimais. Šios dvi sistemos egzistuoja greta, tačiau nėra tarpusavyje susietos ar koordinuojamos.

Tai reikštų, kad nauja gyventojams taikoma nacionalinė lengvata būtų diegiama šiuo metu nesuderintoje savivaldybių lengvatų aplinkoje. Teoriškai tas pats paramos euras galėtų suteikti teisę ir į nacionalinę lengvatą, ir į savivaldybės lengvatą, nes teisė tokio dvigubo skatinimo aiškiai nedraudžia. Tai didintų riziką, kad dosnesnes savivaldybių lengvatas taikančiose savivaldybėse gyventojai gautų perteklinę mokestinę naudą, kurios nacionalinė politika galėtų nesiekti. Verta atkreipti dėmesį, kad savivaldybėse, kuriose lengvatos netaikomos, gyventojai gautų tik nacionalinę paskatą, todėl atsirastų nelygiavertės sąlygos teritoriniu atžvilgiu. Kitaip tariant, nacionalinė lengvata, įgyvendinta be aiškaus derinimo mechanizmo, galėtų dar labiau pagilinti esamą savivaldybių lengvatų sistemos fragmentaciją.

Todėl nacionalinės lengvatos gyventojams turėtų būti aiškiai suderintos su savivaldybių taikomomis lengvatomis. Galimi keli sprendimo variantai. Pirma, nacionalinė lengvata galėtų būti nustatyta kaip pagrindinė, o savivaldybių lengvatos būtų taikomos tik papildomai, jei dėl to nuspręstų pati savivaldybė. Antra, būtų galima nustatyti, kad savivaldybių lengvatos taikomos tik toms paramos formoms, kurioms netaikoma nacionalinė lengvata, pavyzdžiui, infrastruktūros projektams ar kitoms tikslinėms iniciatyvoms. Trečia, galėtų būti įtvirtintas bendras ribojimas, numatantis, kad nacionalinės ir savivaldybės lengvatos kartu negalėtų viršyti nustatytos paramos dalies. Tokie sprendimai leistų išvengti dvigubo skatinimo, sumažintų netolygumų riziką ir padėtų išlaikyti fiskalinį balansą.

Ši diskusija tampa dar aktualesnė, žvelgiant į tarptautinę praktiką. Estija, Belgija, Čekija ir Slovėnija atstovauja aiškiai susiformavusiai Europos tendencijai: savivaldybės nėra filantropijos skatinimo dalyvės, o donorų mokesčių lengvatos yra išimtinai nacionalinio lygmens instrumentas. Estijoje savivaldybės apskritai neturi jokio vaidmens donorų skatinime – jos negali taikyti NT ar žemės mokesčių lengvatų už paramą, o visa sistema yra centralizuota ir paremta valstybės sudaromu paramos gavėjų sąrašu⁸¹. Belgijoje situacija panaši, tačiau dėl federalinės valstybės struktūros savivaldybės teisiškai negali kurti donorų skatinimo mechanizmų – visa politika yra federalinė, o vietos valdžia orientuojasi į infrastruktūrą ir socialines paslaugas.

Tuo tarpu Čekijoje ir Slovėnijoje savivaldybės turi platesnę autonomiją vietos mokesčių srityje, tačiau ši autonomija nėra susieta su parama: jos gali diferencijuoti NT ar žemės mokesčius, bet negali taikyti lengvatų rėmėjams, nes filantropijos politika yra centralizuota ir reglamentuojama nacionaliniu lygmeniu.⁸² Visose keturiose šalyse egzistuoja vienas bendras principas – vietos valdžia nedubliuoja nacionalinės filantropijos politikos.

Įžvalga Lietuvai: Tarptautinė praktika rodo, kad filantropijos skatinimas paprastai yra nacionalinė funkcija, o savivaldybės orientuojasi į kitus tikslus – infrastruktūrą, verslo aplinką, socialines paslaugas. Jei Lietuva pasirinktų šį variantą, savivaldybių lengvatos turėtų būti perorientuotos į kitas sritis, o nacionalinė lengvata taptų pagrindiniu filantropijos skatinimo instrumentu.

Ši praktika yra itin svarbi Lietuvos kontekstui, nes Lietuva yra išimtis tarp analizuotų šalių. Skirtingai nei Estijoje, Belgijoje, Čekijoje ar Slovėnijoje, Lietuvos savivaldybės jau dabar aktyviai taiko lengvatas donorams. Tai reiškia, kad po mokestinės lengvatos įvedimo Lietuvoje egzistuotų **dviejų lygių skatinimo sistema**, kurios minėtos šalys neturi. Savivaldybių lengvatos Lietuvoje yra fragmentuotos, skiriasi kriterijais, apimtimi ir administravimu, o kai kuriose savivaldybėse jos yra itin dosnios. Tuo tarpu analizuotose šalyse tokio vietos lygmens įsitraukimo visiškai nėra – donorų skatinimas yra vienodas, nacionalinis ir nedubliuojamas. Tai reiškia, kad Lietuvos atveju nacionalinės lengvatos poveikio vertinimas turi neišvengiamai apimti ir jos sąveiką su savivaldybių lygmens paskatomis. Pažymėtina, kad vienodas modelis taikomas ir fiziniams, ir juridiniams asmenims, t. y. nėra dvigubo skatinimo tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims.

Dėl šios priežasties Lietuva, įvedusi mokestinę paskatą gyventojams, susidurtų su problema: kaip suderinti nacionalines lengvatas su savivaldybių lengvatomis. Kadangi tokios situacijos nėra nė vienoje iš analizuotų šalių, Lietuva turėtų sukurti derinimo mechanizmą, kurio kitoms šalims nereikia: arba atsisakyti savivaldybių lengvatų, arba aiškiai atskirti nacionalines ir savivaldos funkcijas. Galima ir tarpinė alternatyva – savivaldybių lengvatas palikti galioti, bet aiškiai apriboti jų taikymo sritis, gavėjų tipus arba bendrą leidžiamą mokestinės naudos dydį. Tik taip

⁸¹ European Center for Not-for-Profit-Law. Overview. Prieiga internetu: <https://ecnl.org/civic-freedom-monitor>

⁸² Ten pat.

būtų galima užtikrinti, kad nacionalinė lengvata ne tik paskatintų filantropiją, bet ir nesukurtų papildomos nelygybės tarp savivaldybių.

Pažymėtina, kad **juridiniai asmenys** Lietuvoje gali gauti tiek nacionalinę, tiek savivaldybių taikomą mokestinę lengvatą. Tai yra esminis skirtumas nuo fizinių asmenų, kurie šiuo metu neturi jokios nacionalinės paskatos ir savivaldybių lengvatas gauna tik išimtiniais atvejais. Juridiniai asmenys nacionaliniu lygmeniu naudojami **Pelno mokesčio įstatymo** suteikiama dvigubo paramos atskaitymo lengvata, leidžiančia paramą atskaityti du kartus iš apmokestinamojo pelno⁸³. Greta to, savivaldybių lygmenyje juridiniai asmenys gali gauti NT, žemės ar žemės nuomos mokesčių lengvatas, jei remia vietos sporto, kultūros, socialinius ar infrastruktūros projektus. Dėl šios struktūros juridiniai asmenys realiai veikia **dvejų lygių skatinimo sistemoje**: nacionalinė pelno mokesčio lengvata ir savivaldybės vietinių mokesčių lengvata. Teisiškai tai nėra ribojama, todėl dvigubas skatinimas yra galimas ir praktikoje plačiai taikomas. Tuo tarpu **fiziniai asmenys** tokios galimybės neturi – jie negauna nacionalinės GPM lengvatos ir retai patenka į savivaldybių lengvatų taikymo sritį.

Atsižvelgiant į tai, svarstant nacionalinės lengvatos įvedimą fiziniams asmenims, kyla klausimas, ar reikėtų peržiūrėti ir juridinių asmenų sistemą, kad abi grupės nebūtų skatinamos skirtingais principais. Iš esmės egzistuoja du logiški keliai, tačiau jie veda į skirtingas politikos kryptis.

- **PIRMASIS KELIAS** remiasi simetriškumo principu. Jei valstybė siekia, kad nei fiziniai, nei juridiniai asmenys neturėtų dvejų lygių paskatų, tuomet reikėtų riboti ir juridinių dvigubą skatinimą. Tai galėtų reikšti savivaldybių lengvatų siaurinimą, nacionalinės pelno mokesčio lengvatos peržiūrą arba aiškų paramos rūšių atskyrimą. Tačiau toks sprendimas būtų didelis sistemos restruktūrizavimas, nes juridinių asmenų dvigubas skatinimas yra giliai įsitvirtinęs praktikoje;
- **ANTRASIS KELIAS** remiasi prielaida, kad nacionalinė lengvata fiziniams asmenims būtų naujas, atskiras paskatų sluoksniu, o juridinių sistema galėtų likti tokia, kokia yra dabar. Šį kelią sustiprina keli argumentai. Pirma, juridiniai asmenys yra pagrindiniai paramos teikėjai, o savivaldybių lengvatų naikinimas juridiniams galėtų sukelti politinį pasipriešinimą. Antra, fizinių ir juridinių paskatų simetriškumas nėra būtinas – daugelyje šalių šios grupės reguliuojamos skirtingai, atsižvelgiant į jų vaidmenį filantropijos ekosistemoje.

Tarptautinė praktika taip pat nepateikia argumento, kad juridinių asmenų dvigubas skatinimas būtų problema. Estija, Belgija, Čekija ir Slovėnija neturi savivaldybių lengvatų donorams, todėl jose nėra dvigubo skatinimo nei fiziniams, nei juridiniams asmenims. Lietuva šiuo atžvilgiu yra išimtis, nes savivaldybės aktyviai dalyvauja paramos skatinime. Todėl Lietuvos situacija nėra tiesiogiai palyginama su minėtomis šalimis, o juridinių asmenų dvigubas skatinimas nėra tarptautiniu mastu vertinamas kaip ydinga praktika – jis tiesiog neegzistuoja kitose sistemose.

Įžvalga Lietuvai: jeigu tikslas – sukurti simetrišką, vienodais principais veikiančią paskatų sistemą, tuomet reikėtų riboti ir juridinių asmenų dvigubą skatinimą. Tačiau jeigu tikslas – sukurti paskatas fiziniams asmenims, nekeičiant visos sistemos, juridinių asmenų paskatų keisti nebūtina, nes jos jau veikia ir yra įsitvirtinusios.

Toliau pateikiami keli galimi suderinimo variantai. Pažymėtina, kad tai yra konceptualūs modeliai, skirti parodyti galimas derinimo kryptis, o negalutines rekomendacijas. Pavyzdžiai skirti tik **fiziniams asmenims**, kadangi juridiniai asmenys turi esamą įteisintą paskatų sistemą. Šie modeliai pateikiami siekiant iliustruoti, kaip nacionalinė mokestinė paskata galėtų būti derinama su savivaldybių lygmens instrumentais, atsižvelgiant į fiskalines, administracines ir teises rizikas. Konkretų modelį turėtų pasirinkti politinė valdžia, įvertinusi fiskalines, administracines ir politines aplinkybes.

⁸³ LR pelno mokesčio įstatymas, priimtas 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675 (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2026-01-01 iki 2026-12-31), V skyrius, 28 str.

5 lentelė. Galimi nacionalinės ir savivaldybių lengvatų derinimo modeliai

Derinimo modelis	Modelio esmė	Privalumai	Rizikos / trūkumai	Tinkamumas Lietuvos kontekste
1. Nacionalinė lengvata kaip pagrindinė, savivaldybių lengvatos – tik papildomos	Nacionalinė mokestinė lengvata fiziniams asmenims nustatoma kaip pagrindinis filantropijos skatinimo instrumentas visoje Lietuvoje, o savivaldybės gali taikyti papildomas lengvatas tik savo nuožiūra ir tik vietos mastu.	Užtikrina vienodą bazinę paskatą visiems gyventojams nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos; leidžia išsaugoti savivaldybių lankstumą; sudaro aiškų nacionalinės politikos stuburą.	Išlieka rizika, kad kai kuriose savivaldybėse papildomos lengvatos sukurs didesnę bendrą mokestinę naudą nei kitur; reikalingas aiškus ribojimas, kad nebūtų perteklinio skatinimo.	Aukštas. Tai vienas realistiškiausių variantų Lietuvai, nes leistų įvesti nacionalinę paskatą negriaunant visos savivaldybių sistemos.
2. Nacionalinė ir savivaldybių lengvatos taikomos skirtingoms paramos formoms	Nacionalinė lengvata taikoma, pavyzdžiui, piniginei paramai viešojo intereso organizacijoms, o savivaldybių lengvatos – tik kitoms formoms, pvz., infrastruktūros projektams, vietos renginiams ar savivaldybės įstaigoms.	Aiškiai atskiriamos nacionalinės ir vietos paskatų funkcijos; sumažinama dvigubo skatinimo rizika; savivaldybėms paliekama galimybė remti savo prioritetus.	Reikia labai aiškaus teisinio apibrėžimo, kokios paramos formos ir gavėjai patenka į nacionalinę, o kokie – į savivaldybių sistemą; gali didėti reguliavimo sudėtingumas.	Vidutinis–aukštas. Tinkamas, jei Lietuva pasirinktų aiškiai diferencijuotą filantropijos politiką ir norėtų palikti savivaldybėms tikslias funkcijas.
3. Bendras nacionalinės ir savivaldybių lengvatų ribojimas	Įstatymu nustatoma, kad bendra nacionalinės ir savivaldybės lengvatos nauda negali viršyti tam tikros paramos dalies ar nustatyto procentinio limito.	Mažina perteklinės mokestinės naudos riziką; leidžia išlaikyti abi sistemas; padeda apsaugoti fiskalinį balansą.	Sudėtingesnis administravimas; reikalingas duomenų apsaikėjimas tarp nacionalinių institucijų ir savivaldybių; didėja kontrolės ir apskaitos našta.	Vidutinis. Metodiškai logiškas, bet administraciškai sudėtingesnis variantas, todėl labiau tinkamas kaip antras etapas.
4. Savivaldybių lengvatų išlaikymas tik tikslinėms vietos iniciatyvoms	Nacionalinė lengvata taikoma bendram fizinių asmenų filantropijos skatinimui, o savivaldybės gali taikyti lengvatas tik išimtiniais atvejais – pvz., konkrečioms vietos kultūros, sporto ar bendruomeninėms iniciatyvoms.	Leidžia nacionalinei sistemai būti pagrindine, o savivaldybėms – išsaugoti instrumentus vietos prioritetams; mažina dubliavimo mastą.	Reikia aiškiai apibrėžti, kas laikoma tikslinėmis vietos iniciatyvomis; gali kilti interpretavimo ir taikymo problemų.	Aukštas. Gerai dera su Lietuvos savivaldybių praktika, nes leistų išsaugoti vietos politikos autonomiją, bet sumažintų fragmentaciją.
5. Savivaldybių lengvatų atsisakymas fizinių asmenų atžvilgiu	Įvedus nacionalinę lengvatą fiziniams asmenims, savivaldybės nebegalėtų taikyti papildomų lengvatų tai pačiai fizinių asmenų paramai.	Visiškai pašalina dvigubo skatinimo riziką; užtikrina vienodas sąlygas visoje Lietuvoje; labai aiški sistema.	Gali sulaukti savivaldybių pasipriešinimo; sumažintų vietos politikos lankstumą; reikėtų reikšmingą savivaldos diskrecijos ribojimą.	Vidutinis. Sistemaiškai švarus, bet politiškai jautresnis ir sunkiau įgyvendinamas.
6. Status quo su minimaliu koordinavimu	Nacionalinė lengvata įvedama, tačiau savivaldybių sistema iš esmės nekeičiama, apsiribojant tik bendromis rekomendacijomis ar metodiniais paaiškinimais.	Paprasčiausias ir greičiausiai įgyvendinamas variantas; nereikalauja didelės savivaldybių sistemos pertvarkos.	Išlieka didžiausia dvigubo skatinimo, teritorinės nelygybės ir fragmentacijos rizika; silpniausiai atitinka nuoseklios nacionalinės politikos logiką.	Žemas. Tinkamas tik kaip laikinas pereinamasis sprendimas, bet ne kaip ilgalaikis modelis.

Lentelėje pateikti modeliai rodo, kad nacionalinės mokestinės lengvatos fiziniams asmenims įvedimas Lietuvoje negali būti vertinamas izoliuotai nuo savivaldybių taikomų lengvatų sistemos. Tinkamiausi Lietuvos kontekstui

atrodo tie sprendimai, kurie nacionalinę lengvatą įtvirtintų kaip pagrindinį ir visoje šalyje vienodai taikomą instrumentą, o savivaldybių lengvatas paliktų kaip papildomas, tikslines ar aiškiai apribotas priemones. Toks modelis leistų išlaikyti nacionalinės politikos nuoseklumą, sumažintų dvigubo skatinimo ir teritorinės nelygybės riziką bei kartu išsaugotų savivaldybių galimybę reaguoti į vietos prioritetus.

NACIONALINĖ LENGVATA REMTŪSI VIENINGU VALSTYBĖS SUDAROMU PARAMOS GAVĖJŲ SĄRAŠU

Šiame modelyje nacionalinė mokesčių lengvata būtų siejama su vienu, centralizuotu, valstybės mastu sudaromu paramos gavėjų sąrašu. Į jį būtų įtraukiamos tik tos organizacijos, kurios atitinka aiškius kriterijus: viešojo intereso veiklos sritis, skaidrumo standartus, finansinės atskaitomybės reikalavimus ir nepriekaištingą reputaciją. Gyventojai ar įmonės galėtų gauti mokesčių lengvatą tik tada, kai parama skiriama būtent šiame sąraše esančioms organizacijoms. Tai užtikrintų skaidrumą, aiškumą ir vienodą lengvatos taikymą visoje šalyje.

Svarbu pažymėti, kad toks modelis ne tik supaprastina lengvatos administravimą, bet ir leidžia valstybės mastu apibrėžti, kokios veiklos laikomos prioritetinėmis filantropijos politikos kontekste. Tai ypač svarbu vertinant mokestinių paskatų poveikį, nes leidžia aiškiai atriboti, kokia paramos dalis patenka į valstybės skatinamą filantropijos lauką.

Tokį modelį taiko Estija, kur valstybės mastu sudaromas oficialus paramos gavėjų sąrašas, o mokesčių lengvatos taikomos tik aukojant šiame sąraše esančioms organizacijoms⁸⁴. Savivaldybės Estijoje nedalyvauja donorų skatinime, todėl nacionalinė lengvata yra vienintelė ir aiškiai apibrėžta. Šis pavyzdys rodo, kad vieningas sąrašas gali veikti kaip efektyvus administracinis filtras, mažinantis piktnaudžiavimo riziką ir supaprastinantis lengvatos taikymą.

Belgijos praktika⁸⁵ papildo šią logiką, nes mokesčių kredito modelis taip pat grindžiamas ne laisvu bet kurių organizacijų pasirinkimu, o aiškiai patvirtintų ir reikalavimus atitinkančių paramos gavėjų sistema. Belgijoje mokesčių lengvata taikoma tik pripažintoms organizacijoms, kurios turi teisę išduoti paramą patvirtinančius dokumentus ir atitinka nustatytus skaidrumo bei viešosios naudos kriterijus. Tai rodo, kad kuo stipresnė mokestinė paskata taikoma donorui, tuo svarbesnis tampa patikimas paramos gavėjų identifikavimo, registravimo ir kontrolės mechanizmas. Lietuvos atveju tai reikštų, kad įvedant mokesčių atskaitymo ar kredito modelį būtų tikslinga remtis ne naujai kuriamą sistema, o esamu paramos gavėjo statuso mechanizmu, jį papildant aiškesniais skaidrumo, atskaitomybės ir duomenų viešinimo reikalavimais.

Įžvalga Lietuvai: toks modelis būtų vienas aiškiausių ir administraciškai efektyviausių sprendimų, tačiau jo įgyvendinimas reikalautų aiškiai apibrėžti paramos gavėjų atrankos kriterijus bei užtikrinti, kad sąrašas nebūtų pernelyg siauras ir neribotų filantropijos įvairovę.

SAVIVALDYBĖS GALĖTŲ TAIKYTI KITAS PASKATAS, NESUSIETAS SU NACIONALINE LENGVATA

Šiame modelyje nacionalinė lengvata ir savivaldybių paskatos būtų atskirtos ne pagal paramos teikėją, o pagal paskatos pobūdį. Nacionalinė lengvata būtų taikoma piniginei paramai, o savivaldybės būtų skatinamos naudoti kitokio tipo instrumentus, kurie nėra tiesiogiai susieti su ta pačia parama. Tai galėtų būti infrastruktūrinės paskatos (patalpų suteikimas, žemės nuomos lengvatos projektams), programinė parama (konkursai, bendri projektai, partnerystės), prioritetinis savivaldybės finansavimas tam tikroms veiklos sritims.

Tokiu būdu būtų aiškiai atskiriamos nacionalinės ir vietos politikos funkcijos: valstybė skatintų finansinį gyventojų įsitraukimą per mokestinę sistemą, o savivaldybės – kurtų palankią aplinką veiklų įgyvendinimui.

Jei gyventojas ar įmonė gautų nacionalinę lengvatą už piniginę paramą, savivaldybė nebesuteiktų papildomos mokesčių lengvatos už tą pačią paramą, bet galėtų remti organizaciją kitais būdais. Tai leistų išvengti dvigubo skatinimo, bet kartu išlaikytų savivaldybių lankstumą ir galimybę formuoti savo prioritetus bei skatinti vietos verslo, kultūros, socialinę plėtrą.

⁸⁴ Estonian Tax and Customs Board. Gift and Donations. Prieiga internetu: <https://ncfailid.emta.ee/s/69dm4GRbczHFbWQ>

⁸⁵ King Baudouin Foundation / Single Market for Philanthropy. Prieiga internetu: <https://kbs-frb.be/en/guide-towards-single-eu-market-philanthropy?.com>

Įžvalga Lietuvai: šis modelis geriausiai atitinka tarptautinę praktiką ir leistų išlaikyti savivaldybių vaidmenį, kartu užtikrinant, kad mokestinės paskatos būtų nuoseklios ir nedubliuojamos.

NACIONALINĖ LENGVATA TIK FIZINIAMS ASMENIMS, SAVIVALDYBIŲ LENGVATOS – TIK JURIDINIAMS

Šiame modelyje nacionalinė lengvata būtų skirta tik fiziniams asmenims – gyventojams, kurie aukoja viešojo intereso organizacijoms. Tai galėtų būti bet kokia naujai nustatyta mokesčių lengvata, t. y. atskaitymas, kreditas ar kitas instrumentas, taikomas tik GPM. Tokiu būdu būtų sukurta pirmoji sisteminė, visoje šalyje vienoda paskata fiziniams asmenims, kurie šiuo metu dažnai lieka be realių paskatų.

Tuo tarpu savivaldybių lengvatos būtų aiškiai nukreiptos tik į juridinius asmenis – įmones, organizacijas, fondus. Savivaldybės galėtų ir toliau taikyti NT, žemės, žemės nuomos ar kitų vietos mokesčių lengvatas, tačiau tik juridiniams paramos teikėjams. Tai iš esmės nepakeistų esamos situacijos, nes daugumoje Lietuvos savivaldybių lengvatos jau dabar taikomos tik juridiniams asmenims, o fiziniai asmenys realiai įtraukiami tik epizodiškai.

Šis modelis leidžia išvengti dvigubo skatinimo rizikos, nes skirtingi paramos teikėjai patenka į skirtingus skatinimo mechanizmus. Tuo pačiu jis nereikalauja reikšmingų savivaldybių sistemų pokyčių, todėl yra palyginti lengvai įgyvendinamas. Tačiau modelis turi ir ribojimų: jis neleidžia savivaldybėms aktyviau įtraukti gyventojų į vietos filantropijos skatinimą ir gali išlaikyti esamą atotrūkį tarp bendruomeninės ir institucinės filantropijos. Šis modelis sukurtų aiškų funkcijų pasidalijimą: valstybė prisiima atsakomybę už gyventojų filantropijos skatinimą, savivaldybės – už vietos projektų rėmimą. Administraciniu požiūriu tai būtų gana aiški sistema, sumažinanti teisinį neapibrėžtumą ir užtikrinanti, kad skirtingi lygmenys netraktuotų tos pačios paramos skirtingai.

Įžvalga Lietuvai: tai vienas praktiškiausių pereinamųjų modelių, leidžiantis įvesti paskatas fiziniams asmenims nekeičiant visos sistemos, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje gali riboti platesnės filantropijos ekosistemos plėtrą.

3.2. Esamos Lietuvos mokestinės sistemos poveikis skatinant filantropiją, įskaitant 1,2 proc. GPM mechanizmą

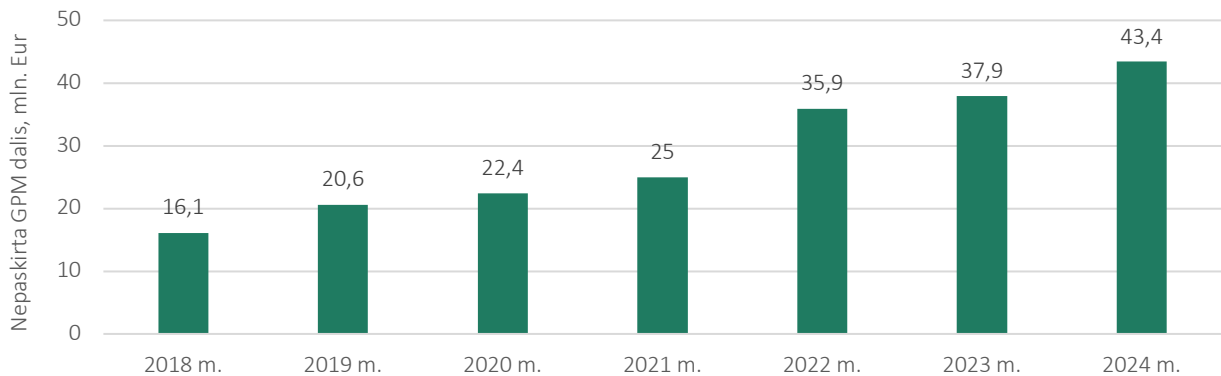
Šiame skyriuje analizuojamas esamos Lietuvos mokestinės sistemos poveikis filantropijos skatinimui, ypatingą dėmesį skiriant 1,2 proc. gyventojų pajamų mokesčio (GPM) mechanizmui. Vertinama, kiek šis instrumentas šiuo metu prisideda prie kultūros organizacijų ir kitų nevyriausybinių subjektų finansinio tvarumo, veiklos plėtros bei gebėjimo įgyvendinti visuomenei reikšmingas iniciatyvas. Taip pat vertinama šio mechanizmo vieta bendroje mokestinių paskatų sistemoje, siekiant nustatyti, ar jis gali veikti kaip savarankiška filantropijos skatinimo priemonė, ar tik kaip papildomas finansavimo kanalas.

Papildomai vertinama, ar šis mechanizmas sukuria realias paskatas gyventojų įsitraukimui į filantropiją, ar veikia tik kaip pasyvus viešųjų finansų paskirstymo instrumentas.

Analizėje remiamasi kiekybiniais duomenimis: nagrinėjamas paramą skiriančių gyventojų skaičius, nepaskirstyta GPM dalis, paramos pasiskirstymas pagal savivaldybes, skiriamų sumų intervalai bei kiti rodikliai. Tai leidžia įvertinti realų 1,2 proc. GPM mechanizmo mastą, jo teritorinę ir finansinę koncentraciją bei atskleisti galimus sistemos efektyvumo ir tobulinimo aspektus.

Verta pabrėžti, kad viešai prieinami VMI duomenys apima laikotarpį tik iki 2024 m., todėl analizėje naudojami būtent šių metų duomenys. Svarbu pažymėti, kad iki 2024 m. Lietuvoje galiojo ankstesnė paramos skyrimo tvarka, pagal kurią paramą galėjo gauti platus juridinių asmenų ratas. Nuo 2025 m. įsigalioję pakeitimai iš esmės pakeitė paramos gavėjų struktūrą. Buvo susiaurintas subjektų, galinčių gauti GPM paramą, sąrašas, o dalis organizacijų prarado teisę gauti paramą. Šie pokyčiai yra reikšmingi vertinant mokestinės sistemos poveikį filantropijai, tačiau dėl duomenų stokos jų faktinis poveikis negali būti empiriškai įvertintas šiame tyrimo etape. Todėl šioje analizėje daroma prielaida, kad vertinamas mechanizmas atspindi „iki reformos“ veikimo logiką, kuri yra tinkama bazė vertinant naujų mokestinių paskatų poreikį. Dėl šios priežasties 2025 m. ir vėlesnių metų pokyčiai į analizę neįtraukiami. Jų vertinimas, neturint faktinių duomenų, būtų metodologiškai netikslus ir galėtų iškraipyti analizės rezultatus, nes analizuojamas laikotarpis atspindi kitokią teisinę ir institucinę aplinką nei tą, kuri susiformavo po reformos.

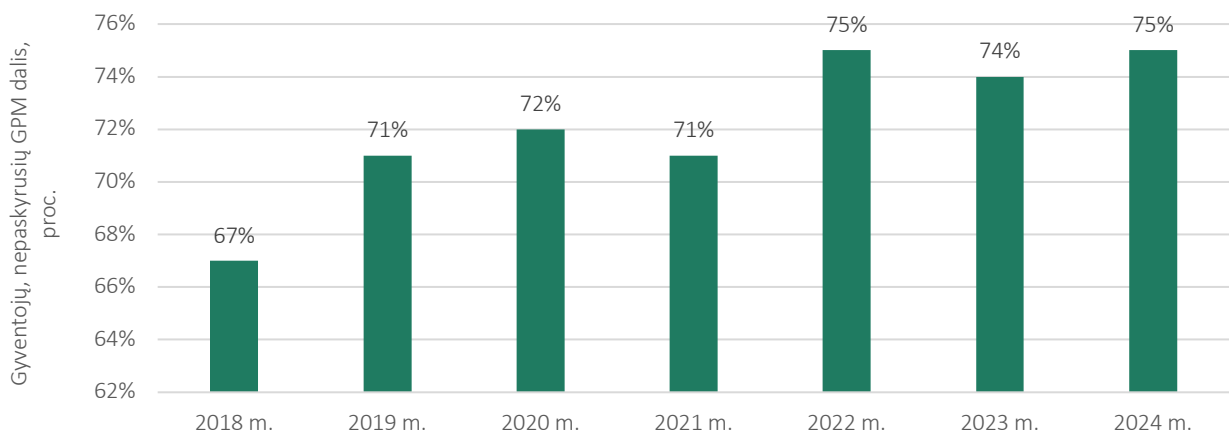
Remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis (toliau – VMI), nuo 2018 m. nepaskirstyta GPM dalis auga. Nuo 2018 m., kai nepaskirstyta GPM dalis siekė 16,1 mln. Eur, o 2024 m. ši dalis išsaugo iki 43,4 mln. Eur (žr. toliau pateikiamą paveikslą).

1 paveikslas. Nepaskirstyta GPM dalis 2018-2023 m., mln. Eur

Šaltinis: VMI

Gyventojų, nepaskyrusių 1,2 proc. GPM, dalis analizuojamu laikotarpiu buvo nepastovi (žr. toliau pateikiamą paveikslą). Nuo 2018 m. iki 2019 m. pastebimas augimas, kai neperskirsčiusių GPM gyventojų dalis išsaugo nuo 67 proc. iki 71 proc. Atitinkamai, nuo 2019 m. iki 2024 m. šis skaičius svyravo nuo 71 proc. iki 75 proc. Tai reiškia, kad tik apie 25–30 proc. gyventojų kasmet pasinaudojo galimybe paskirti 1,2 proc. GPM paramai, o apie 70–75 proc. šia galimybe nesinaudojo.

2 paveikslas. Gyventojų, nepaskyrusių GPM dalies 2018-2023 m., sk. proc.

Šaltinis: VMI

Didelė dalis gyventojų, nepaskiriančių 1,2 proc. GPM, reiškia, kad organizacijos ir paramą galintys gauti subjektai negali pilnai išnaudoti šio finansavimo instrumento potencialo. Kadangi ši paramos forma nereikalauja papildomų gyventojų išlaidų, o tik sprendimo dėl jau sumokėto mokesčio dalies paskirstymo, aukšta nepaskyrusiųjų dalis rodo neišnaudotą galimybę stiprinti kultūros sektoriaus finansinį savarankiškumą.

Svarbu pažymėti, kad šis mechanizmas iš esmės nereikalauja finansinės aukos iš gyventojų, todėl jo neaktyvus naudojimas signalizuoja ne apie finansinių galimybių stoką, o apie kitus veiksnius – informuotumo trūkumą, žemą įsitraukimą arba nepakankamai patrauklų ar aiškų paskirstymo procesą. Be to, šis rezultatas rodo, kad vien tik galimybės suteikimas (angl. opt-in mechanizmas) nėra pakankamas paskatinti gyventojų elgsenos pokyčiams, jei nėra papildomų motyvacinių ar struktūrinių paskatų.

GPM nepaskirstymas turi tiesioginių pasekmių – mažesnės perskirstytos sumos riboja organizacijų galimybes planuoti ilgalaikes veiklas, investuoti į projektų plėtrą ar užtikrinti veiklos tęstinumą. Ypač regioninėms ar mažesnėms kultūros įstaigoms GPM parama dažnai sudaro reikšmingą papildomų pajamų dalį, todėl mažėjantis paskirstymas didina jų finansinį pažeidžiamumą ir priklausomybę nuo projekcinio ar valstybės finansavimo.

Filantropijos kontekste auganti nepaskyrusių gyventojų dalis gali būti vertinama kaip ribotas visuomenės įsitraukimas į viešųjų gėrybių finansavimą. Mažėjantis aktyvumas gali signalizuoti apie informuotumo stoką, pasitikėjimo organizacijomis trūkumą arba silpną aukojimo kultūros tradiciją.

Tačiau svarbu pabrėžti, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas pagal savo prigimtį nėra klasikinė filantropijos forma – gyventojas neskiria savo disponuojamų pajamų, o tik nukreipia dalį jau sumokėto mokesčio. Todėl šio instrumento naudojimas labiau atspindi gyventojų įsitraukimą į viešųjų lėšų paskirstymą, o ne aktyvų filantropinį elgesį. Tai reiškia, kad šio mechanizmo poveikis filantropijos plėtrai yra netiesioginis ir ribotas – jis neužtikrina naujų privačių išteklių mobilizavimo, o tik lemia jų paskirstymo kryptį.

Apibendrinant, auganti neperskirstytų lėšų suma kartu su didėjančia nepaskyrusių gyventojų dalimi rodo silpnėjantį šio paramos instrumento efektyvumą. Tai leidžia daryti išvadą, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas, nors ir užtikrina tam tikrą finansavimo srautą nevyriausybinėms organizacijoms, nesukuria pakankamų paskatų aktyviam gyventojų įsitraukimui į filantropiją ir negali būti laikomas pilnaverte filantropijos skatinimo priemone. Todėl vertinant mokestinių lengvatų poreikį, 1,2 proc. GPM mechanizmas turėtų būti laikomas ne alternatyva, o papildymu aktyvioms filantropijos skatinimo priemonėms.

Jei ši tendencija išliks, GPM parama taps vis mažiau reikšmingu finansavimo šaltiniu kultūros sektoriui, o filantropinis gyventojų įsitraukimas išliks ribotas.

3.2.1. GPM paramos pasiskirstymas pagal paramos gavėjo teisinę formą

Analizuojant duomenis apie paramą gavusias įstaigas 2020–2024 m., galima pastebėti, kad nuo 2020 m. iki 2024 m. bendra suteiktos paramos suma augo. Atitinkamai, ji išaugo nuo 21,9 mln. Eur 2020 m. iki 36,9 mln. Eur 2024 metais (žr. toliau pateikiamą lentelę). Vis dėlto šis augimas nėra tolygus visiems paramos gavėjams – paramos struktūra aiškiai išskiria viešąsias įstaigas kaip pagrindines šio mechanizmo naudos gavėjas. Atitinkamai, analizuojamu laikotarpiu gautos paramos suma, skirta viešosioms įstaigoms, išaugo nuo 6,1 mln. Eur iki 14,6 mln. Eur.

Atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis organizacijų veikia būtent viešųjų įstaigų forma, galima teigti, kad GPM paramos mechanizmas tampa vis svarbesniu alternatyviu finansavimo šaltiniu kultūros institucijoms. Tačiau tuo pačiu tai rodo ir tai, kad šis finansavimo instrumentas yra labiau palankus toms organizacijoms, kurios turi stipresnius administracinius, komunikacinius ir rėmėjų pritraukimo gebėjimus.

Antroje vietoje pagal gautą paramą išlieka asociacijos, kurioms skirta suma taip pat nuosekliai augo – nuo 5,9 mln. Eur 2020 m. iki 10,2 mln. Eur 2024 m. Šių subjektų finansavimo didėjimas rodo aktyvėjančią pilietinę visuomenę bei stiprėjantį projektinį ir tinklinį veiklos modelį. Kartu tai leidžia daryti prielaidą, kad GPM mechanizmas ypač sustiprina tas organizacines formas, kurios geba palaikyti nuolatinį ryšį su savo narių ar rėmėjų bendruomene.

Labdaros ir paramos organizacijų finansavimo augimas (nuo 2,2 mln. Eur iki 6,2 mln. Eur) taip pat gali būti reikšmingas, ypač tais atvejais, kai fondai ar paramos organizacijos administruoja lėšas įvairių kultūrinių, socialinių ir visuomeninių iniciatyvų rėmimui. Šios grupės spartesnis augimas rodo, kad organizacijos, kurių veiklos modelis orientuotas į paramos telkimą, GPM mechanizmu naudojasi efektyviau nei dalis kitų viešojo intereso subjektų.

Svarbus aspektas – meno kūrėjų (fizinių asmenų), turinčių paramos gavėjo statusą, gaunamos sumos augimas (nuo 256 tūkst. Eur iki 443 tūkst. Eur). Nors absoliučios sumos išlieka santykinai nedidelės bendrame kontekste, pati augimo tendencija rodo, kad individualūs kūrėjai vis aktyviau naudojami GPM paramos galimybe. Tai gali būti siejama su didėjančiu savarankiškai dirbančių menininkų skaičiumi, skaitmeninių komunikacijos kanalų plėtra ir tiesioginio ryšio su auditorija stiprėjimu. Vis dėlto pati santykinai nedidelė šiai grupei tenkanti paramos dalis rodo, kad esamas teisinis modelis fizinių asmenų filantropijai išlieka labiau išimtinis nei sistemiškai išplėtotas.

Tuo tarpu biudžetinių įstaigų finansavimas 2024 m. nebėra fiksuojamas (ankstesniais metais jis sudarė apie 3–3,8 mln. Eur). Tai gali reikšti struktūrinius pokyčius – pavyzdžiui, tam tikrų įstaigų teisinės formos keitimą (iš biudžetinių į viešąsias įstaigas) arba ribojimus skirti GPM paramą biudžetinėms institucijoms. Tai kartu reiškia, kad analizuojamu laikotarpiu keitėsi ne tik paramos apimtys, bet ir pati paramos gavėjų struktūra, todėl dalis augimo gali būti paaiškinama ne vien didesniu rėmėjų aktyvumu, bet ir paramos gavėjų persiskirstymu tarp teisinių formų.

6 lentelė. Gautos GPM paramos kaita 2020–2024 m. pagal paramos gavėjo teisinę formą, Eur

Paramos gavėjo teisinė forma	Gautos paramos suma, Eur				
	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Viešoji įstaiga	6 144 357	9 295 067	9 545 780	11 507 247	14 676 717
Asociacija	5 923 376	6 767 790	6 855 193	7 689 332	10 193 800
Labdaros ir paramos organizacija	2 234 144	2 824 937	3 330 327	3 911 534	6 236 090
Politinė partija	1 225 534	1 753 518	1 833 766	2 081 857	2 564 786
Profesinė sąjunga ar susivienijimas	649 770	1 075 159	1 364 900	1 796 711	2 202 746
Tradicinė religinė bendruomenė ar bendrija	1 034 716	1 161 445	1 238 047	1 324 536	495 642
Meno kūrėjai (fiziniai asmenys), turintys paramos gavėjo statusą	256 019	312 183	302 974	350 044	443 510
Politinis komitetas	0	0	0	47 595	78 132
Religinė bendruomenė ar bendrija	67 083	75 535	81 700	87 979	52 091
Užsienyje įsteigta lietuvių bendruomenė, kita lietuviška įstaiga ar organizacija	0	0	0	614	1 626
Bendrija (sodininkų, daugiabučių savininkų ir kt.)	1 214 24	1 358 285	1 440 848	1 592 012	0
Šeimyna	18 803	14 648	10 685	11 251	0
Regiono plėtros taryba	0	111	133	110	0
Biudžetinė įstaiga	3 143 292	3 499 321	3 478 609	3 811 116	0
Iš viso:	21 911 119	28 137 999	29 482 964	34 211 938	36 945 139

Šaltinis: VMI

Priešingai nei paramos sumų atveju, rėmėjų ir paramos gavėjų skaičiaus dinamika 2020–2024 m. nėra nuosekliai auganti. Bendra suma svyruoja: nuo 470 911 Eur 2020 m. ji padidėja iki 491 071 Eur 2021 m., tačiau vėliau mažėja ir 2024 m. siekia 450 193 Eur. Dar ryškesnis pokytis matomas paramos gavėjų skaičiuje – jis sumažėja nuo 24 366 (2020 m.) iki 15 842 (2024 m.). Tai rodo, kad nors bendra GPM paramos suma didėja, paramos gavėjų ratas siaurėja, o lėšos koncentruojasi mažesniame organizacijų skaičiuje. Ypač reikšmingi pokyčiai tarp viešųjų įstaigų ir asociacijų – būtent šios teisinės formos organizacijos sulaukia didžiausio rėmėjų skaičiaus.

Svarbu pažymėti, kad biudžetinių įstaigų gaunamos GPM paramos suma 2024 m. nėra fiksuojama ne dėl paramos sumažėjimo ar rėmėjų elgsenos pokyčių, o dėl pasikeitusio teisinio reguliavimo, kuris apribojo šių subjektų galimybes gauti GPM paramą.

Viešųjų įstaigų atveju rėmėjų skaičius per analizuojamą laikotarpį reikšmingai išaugo – nuo 128 893 iki 197 666, t. y. daugiau nei 50 proc. Tuo tarpu paramos gavėjų (viešųjų įstaigų) skaičius sumažėjo nuo 5 452 iki 4 660. Galima prielaida, kad vyksta sektoriaus konsolidacija – silpnesnės ar mažesnės organizacijos nutraukia veiklą arba nebesinaudoja GPM mechanizmu, o stipresnės institucijos sustiprina savo pozicijas. Tai reiškia, kad GPM mechanizmas ne tik paskirsto lėšas, bet ir netiesiogiai formuoja organizacinę struktūrą, stiprindamas tuos subjektus, kurie geba efektyviau konkuruoti dėl rėmėjų dėmesio.

Asociacijų atveju matoma panaši tendencija: paramos gavėjų skaičius mažėja (nuo 8 922 iki 7 960), tačiau rėmėjų skaičius 2024 m. vėl išauga iki 156 850, viršydamas 2020 m. lygį. Tai rodo, kad net mažėjant gavėjų skaičiui, asociacijų sektorius išlaiko reikšmingą mobilizacinį potencialą ir gebėjimą sutelkti plačias paramos bendruomenes.

7 lentelė. Rėmėjų ir paramos gavėjų skaičiaus kaita 2020–2024 m, sk.

Paramos gavėjo teisinė forma	2020 m.		2021 m.		2022 m.		2023 m.		2024 m.	
	Rėmėjų sk.	Paramos gavėjų sk.	Rėmėjų sk.	Paramos gavėjų sk.	Rėmėjų sk.	Paramos gavėjų sk.	Rėmėjų sk.	Paramos gavėjų sk.	Rėmėjų sk.	Paramos gavėjų sk.
Viešoji įstaiga	128 893	5 452	162 610	5 250	154 011	5 103	167 232	5 333	197 666	4 660
Asociacija	147 142	8 922	141 642	8 588	128 387	8 041	132 277	8 205	156 850	7 960
Labdaros ir paramos organizacija	49 503	741	52 707	746	58 990	820	62 819	899	92 229	949
Politinė partija	54 552	26	56 465	26	52 209	25	51 361	25	54 389	23
Profesinė sąjunga ar susivienijimas	27 624	609	37 441	710	42 857	740	46 179	734	52 803	644
Tradicinė religinė bendruomenė ar bendrija	28 174	912	27 719	922	26 156	931	24 959	929	8 092	206
Meno kūrėjai (fiziniai asmenys), turintys paramos gavėjo statusą	5 038	1 125	4 612	1 154	4 526	1 160	4 828	1 199	5 763	1 293
Politinis komitetas	0	0	0	0	0	0	1 278	31	1 936	32
Religinė bendruomenė ar bendrija	2 262	113	2 208	116	2 154	118	2 063	117	1 006	70
Užsienyje įsteigta lietuvių bendruomenė, kita lietuviška įstaiga ar organizacija	0	0	0	0	0	0	12	2	26	5
Bendrija (sodininkų, daugiabučių savininkų ir kt.)	26 781	4 117	26 675	4 157	24 691	4 114	24 477	4 062	0	0
Šeimyna	337	38	309	32	238	28	242	30	0	0
Regiono plėtros taryba	0	0	4	1	2	1	1	1	0	0
Biudžetinė įstaiga	85 352	2 311	81 334	2 252	70 178	2 228	65 504	2 182	0	0
Iš viso:	470 911	24 366	491 071	23 954	460 126	23 309	468 040	23 749	450 193	15 842

Šaltinis: VMI

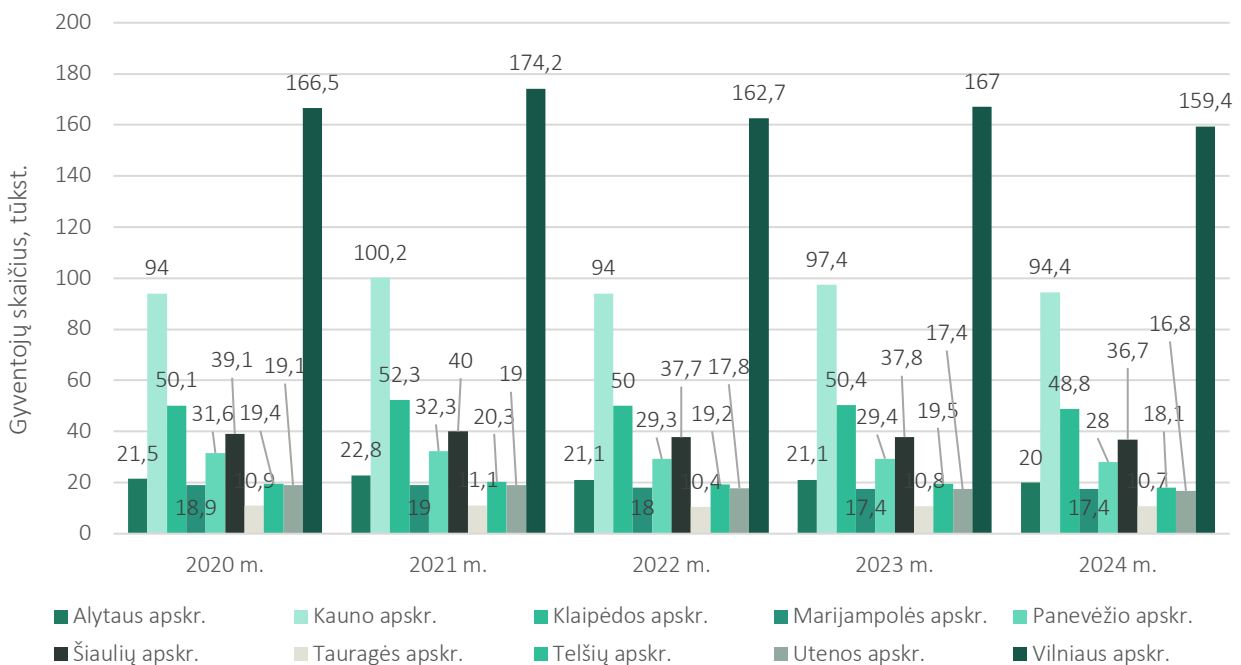
Apibendrinant 2020–2024 m. GPM paramos pasiskirstymo pagal paramos gavėjo teisinę formą analizę, matyti, kad nors bendra paramos suma nuosekliai augo, paramos gavėjų skaičius mažėjo, todėl lėšos vis labiau koncentruojamos mažesniai organizacijų ratui. Dominuojančią padėtį užima viešosios įstaigos ir asociacijos, kurios sudaro reikšmingą dalį veikiančių organizacijų ir pasižymi didesniu gebėjimu pritraukti rėmėjus.

Ši tendencija leidžia daryti dvi svarbias išvadas. Pirmą, GPM mechanizmas yra reikšmingas finansavimo šaltinis tiems subjektams, kurie jau turi organizacinius pajėgumus ir komunikacinius kanalus paramai telkti. Antra, šis mechanizmas ribotai prisideda prie platesnės filantropijos bazės plėtros, nes didėjanti bendra paramos suma nevirsta platesniu paramos gavėjų ratu. Tai reiškia, kad esama sistema labiau stiprina stipresnius rinkos dalyvius, nei skatina tolygesnį filantropijos ekosistemos augimą.

3.2.2. GPM paramos pasiskirstymas pagal Lietuvos apskritis

Analizuojant rėmėjų skaičiaus kaitą Lietuvos apskrityse 2020–2024 m., matyti aiški teritorinė disproporcija – didžiausia rėmėjų koncentracija nuosekliai fiksuojama Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityse (žr. toliau pateikiamą paveikslą). Visą analizuojamą laikotarpį lyderio poziciją išlaiko Vilniaus apskritis (nuo 166,5 tūkst. 2020 m. iki 159,4 tūkst. 2024 m.), nors po 2021 m. piko (174,2 tūkst.) stebimas mažėjimas. Panaši dinamika būdinga ir Kauno apskričiai (nuo 94,0 tūkst. iki 94,4 tūkst., su 2021 m. pakilimu iki 100,2 tūkst.) bei Klaipėdos apskričiai (nuo 50,1 tūkst. iki 48,8 tūkst.). Tuo tarpu mažesnėse apskrityse – Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Utenos – rėmėjų skaičius išlieka santykinai stabilus, tačiau žemesniame lygyje, o 2024 m. daugelyje jų fiksuojamas nežymus sumažėjimas.

GPM paramos pasiskirstymas pagal rėmėjų skaičių atskleidžia ryškų centro–regionų atskirtį: didmiesčių apskrityse koncentruojasi didžioji dalis rėmėjų, o regionuose paramos bazė išlieka siauresnė. Tai rodo, kad esamas GPM mechanizmas veikia nevienodo teritorinio pajėgumo aplinkoje – ten, kur daugiau gyventojų, didesnė organizacijų koncentracija ir stipresni komunikaciniai kanalai, ten sutelkiama ir daugiau rėmėjų. Tai suponuoja iššūkius kultūros politikai – siekiant tolygesnio kultūros sektoriaus vystymosi, būtinos priemonės, skatinančios regioninių kultūros organizacijų matomumą, komunikacinius gebėjimus ir finansinį tvarumą. Kitaip tariant, vien pats GPM paskirstymo mechanizmas nekompensuoja teritorinių skirtumų, o veikia juos atspindi ir iš dalies reprodukuoja.

3 paveikslas. Rėmėjų skaičiaus kaita Lietuvos apskrityse 2020–2024 m., tūkst. gyv.
Šaltinis: VMI

Analizuojant suteiktos GPM paramos sumas pagal Lietuvos apskritis, aiškiai matomas paramos augimas visuose regionuose. Lyderio pozicijas išlaiko Vilniaus apskritis, kur 2020 m. skirta beveik 9,9 mln. Eur, o 2024 m. – beveik 17 mln. Eur, tai sudaro apie 45,8 proc. visos 2024 m. Lietuvoje paskirstytos GPM paramos sumos. Ši tendencija rodo stiprią Vilniaus kaip kultūros, švietimo, verslo ir filantropijos centro reikšmę bei koncentraciją.

Kauno apskritis užima antrą vietą, kur paramos suma per penkerius metus išaugo nuo 4,4 mln. Eur iki beveik 7,7 mln. Eur. Klaipėdos apskrityje paramos augimas taip pat stabilus – nuo 2,2 mln. Eur iki 3,6 mln. Eur. Tai atitinka rėmėjų skaičiaus tendencijas ir patvirtina didžiųjų miestų ir jų regionų dominavimą paramos struktūroje.

Regionuose, tokiuose kaip Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių ir Utenos apskrityse, paramos sumos, nors ir žemesnės absoliučiais dydžiais, taip pat rodo nuoseklų augimą (pvz., Alytaus apskrityje nuo 705 tūkst. Eur iki 1,16 mln. Eur). Šios tendencijos rodo, kad įvairios organizacijos regionuose sugeba didinti paramos pritraukimą, tačiau atotrūkis nuo didmiesčių išlieka reikšmingas.

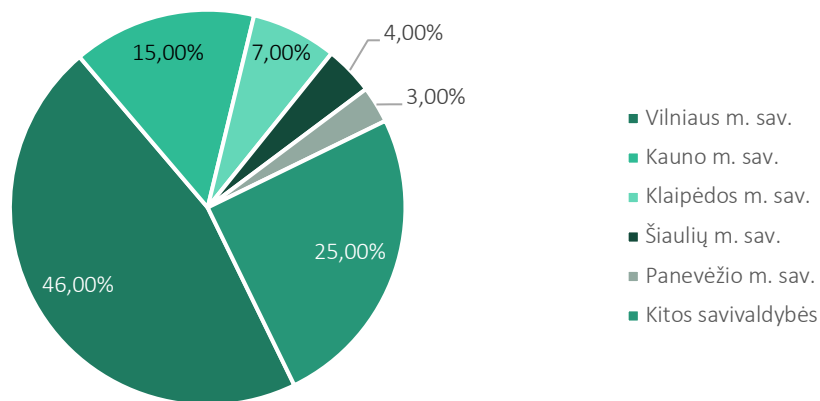
Panevėžio ir Šiaulių apskrityse matomas stabilus paramos didėjimas, atspindintis vidutinio dydžio regioninių centrų kultūros sektoriaus plėtrą. Vis dėlto, šių apskričių dalis vis dar ženkliai mažesnė nei Vilniaus ar Kauno, o tai rodo, kad net ir augant bendrai paramos sumai teritorinis pasiskirstymas išlieka netolygus.

8 lentelė. Suteiktos paramos kaita Lietuvos apskrityse 2020–2024 m., Eur

Apskritis	Suteiktos paramos suma, Eur				
	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Alytaus apskr.	704 841,53	879 392,08	925 217,01	1 037 496,45	1 155 073,40
Kauno apskr.	4 389 443,97	5 855 819,76	5 977 932,08	7 071 993,90	7 696 100,32
Klaipėdos apskr.	2 177 735,60	2 816 884,59	2 885 136,02	3 328 562,23	3 620 702,25
Marijampolės apskr.	606 709,84	726 193,18	803 520,91	869 776,44	992 402,65
Panevėžio apskr.	1 079 433,70	1 299 617,77	1 372 046,68	1 549 571,90	1 595 821,30
Šiaulių apskr.	1 350 364,56	1 708 126,12	1 819 608,35	1 998 569,79	2 187 725,98
Tauragės apskr.	374 544,28	439 145,01	481 538,37	561 547,60	663 638,83
Telšių apskr.	669 685,99	820 391,39	925 277,26	1 025 073,63	1 105 307,55
Utenos apskr.	661 959,78	764 044,23	809 688,30	917 846,01	991 527,52
Vilniaus apskr.	9 896 399,94	12 828 385,31	13 482 999,49	15 851 499,56	16 937 196,51
Iš viso:	21 911 119,19	28 137 999,00	29 482 964,00	34 211 938,00	36 945 139,00

Šaltinis: VMI

Be to, analizuojant paramos pasiskirstymą pagal savivaldybes, galima matyti, kad dominuoja didieji Lietuvos miestai (žr. toliau pateikiamą paveikslą). Tai leidžia daryti išvadą, kad GPM mechanizmas yra glaudžiai susijęs su urbanizuotų teritorijų dominavimu – tiek pagal potencialių rėmėjų skaičių, tiek pagal organizacijų gebėjimą sutelkti paramą.

4 paveikslas. GPM paramos lėšų pasiskirstymas pagal Lietuvos savivaldybes 2024 m., proc.

Šaltinis: apskaičiuota Vertintojo, remiantis VMI duomenimis

Apibendrinant GPM paramos pasiskirstymą pagal Lietuvos apskritis 2020–2024 m., matyti aiški teritorinė koncentracija – daugiausia rėmėjų ir didžiausios paramos sumos tenka Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskričių regionams. Vilnius išlieka neabejotinas lyderis tiek pagal rėmėjų skaičių, tiek pagal gautą paramą, o Kauno ir Klaipėdos apskritys užima svarbias antrines pozicijas. Regionuose paramos bazė yra mažesnė, nors stebimas nuoseklus augimas, tačiau išlieka ryškus finansavimo atotrūkis tarp centro ir regionų. Šios tendencijos leidžia daryti išvadą, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas nėra teritoriniu požiūriu neutralus: jis efektyviau veikia tose vietovėse, kuriose yra didesnė gyventojų, organizacijų ir komunikacinių išteklių koncentracija. Todėl vien šio instrumento nepakanka tolygesnei filantropijos plėtrai užtikrinti visoje Lietuvoje. Nustatoma, kad visuomenės parama koncentruojasi didmiesčiuose, todėl būtina stiprinti regioninių kultūros organizacijų gebėjimus pritraukti paramą

ir užtikrinti tolygesnį kultūros vystymąsi visoje šalyje. Tai ypač svarbu vertinant galimas naujas mokestines paskatas fiziniams asmenims – jei jos būtų diegiamos neatsižvelgiant į teritorinius skirtumus, egzistuojant riziką, kad jos sustiprintų jau dabar matomą centro ir regionų atotrūkį.

3.2.3. GPM paramos pasiskirstymas pagal skirtos paramos sumos intervalus

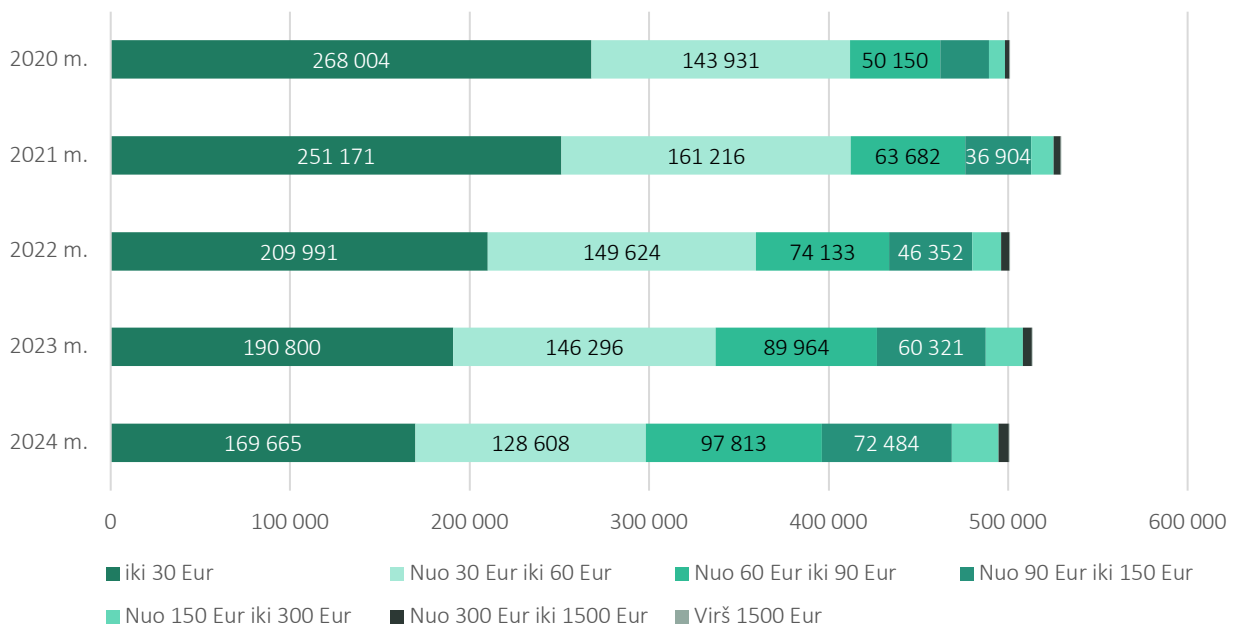
Analizuojant rėmėjų skaičiaus kaitą pagal suteiktos paramos sumos intervalus 2020–2024 m., aiškiai matyti, kad daugiausia rėmėjų tenka mažiausių – iki 30 Eur – paramos sumų kategorijai. Nors šios grupės rėmėjų skaičius palaipsniui mažėja nuo 268 tūkst. 2020 m. iki 170 tūkst. 2024 m., ji vis tiek sudaro absoliučią daugumą. Tai rodo, kad GPM paramos mechanizmas išlieka svarbus būdas plačiam, tačiau mažos vertės gyventojų įsitraukimui.

Vidutinės paramos sumos (nuo 30 Eur iki 150 Eur) apima reikšmingą rėmėjų dalį – nuo 160 tūkst. iki 128 tūkst. intervale nuo 30 Eur iki 60 Eur, bei nuo 64 tūkst. iki 72 tūkst. intervale nuo 90 Eur iki 150 Eur. Šios grupės rodo gana stabilų, nors ir nežymiai kintantį, vidutinės vertės paramos srautą, kuris yra svarbus finansavimo pagrindas.

Didelių paramos sumų intervalai – nuo 300 Eur iki 1 500 Eur ir virš 1 500 Eur – nors ir sudaro santykinai mažą rėmėjų skaičių (5 640 ir 426 atitinkamai 2024 m.), tačiau jų tendencija yra auganti. Tai rodo, kad yra gana nedidelė, bet aktyvi rėmėjų grupė, kurios paskirstoma GPM dalis sukuria disproporcingai didesnį finansinį efektą nei masinis smulkių sumų segmentas.

Bendra tendencija atspindi GPM paramos mechanizmo struktūrą, kur dauguma rėmėjų remia mažomis, simbolinėmis sumomis, o reikšmingesnės paramos daugiausia atitenka mažai, bet finansiškai stipriai grupei. Tai rodo, kad mechanizmas vienu metu atlieka dvi funkcijas: užtikrina platų simbolinį gyventojų dalyvavimą ir kartu remiasi santykinai siauru didesnį finansinį poveikį kuriančiu segmentu.

Tačiau svarbu pažymėti, kad net ir didesnių sumų intervalai šiame kontekste neatspindi klasikinės filantropijos ar mecenatystės, nes visais atvejais kalbama apie jau sumokėto GPM dalies paskirstymą, o ne apie papildomą nuosavų lėšų aukojimą.

5 paveikslas. Rėmėjų skaičiaus kaita pagal suteiktos paramos sumos intervalus 2020–2024 m., sk. Šaltinis: VMI

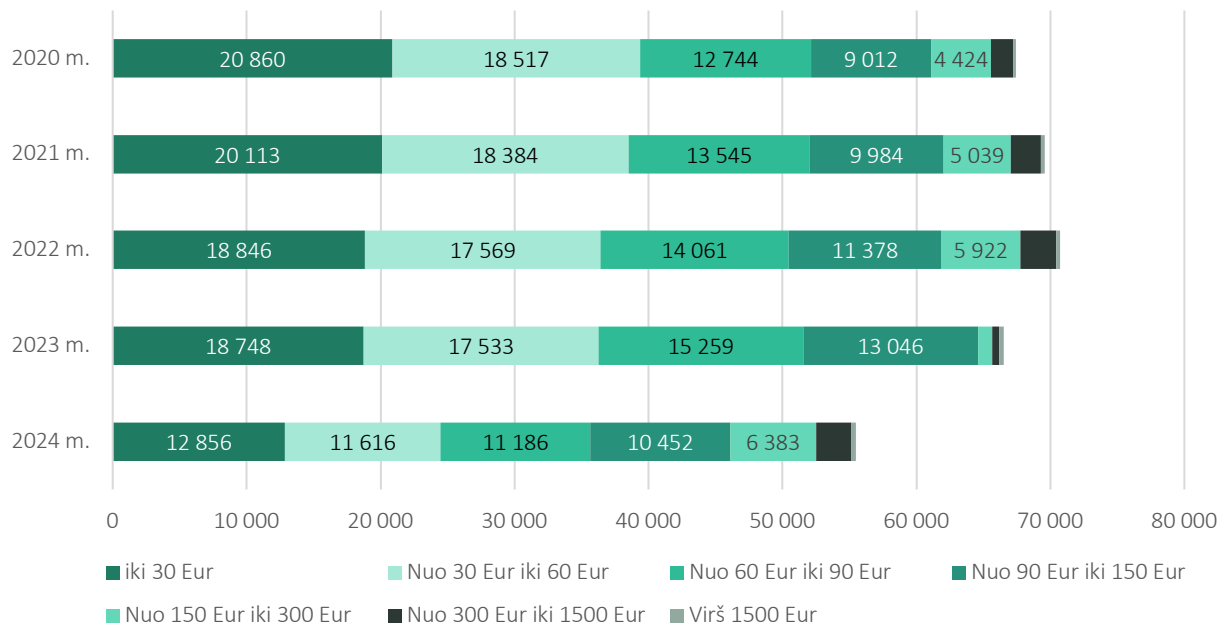
Analizuojant paramos gavėjų skaičiaus kaitą pagal suteiktos paramos sumos intervalus, matyti, kad daugiausia paramos gavėjų tradiciškai patenka į mažiausių sumų kategoriją – iki 30 Eur. Nors jų skaičius palaipsniui mažėja

nuo 20 860 2020 m. iki 12 856 2024 m., ši grupė vis dar sudaro didžiąją dalį visų gavėjų. Tai rodo, kad daugelis organizacijų gauna simbolinę paramą, kuri atspindi platų visuomenės įsitraukimą, bet ribotą finansinį mastą.

Vidutinių paramos sumos (30–150 Eur) grupėje matomas stabilus paramos gavėjų skaičius, nors ir pastebimas nedidelis mažėjimas 2024 m. kai kuriuose intervaluose (nuo 18 517 iki 11 616 intervale 30–60 Eur, nuo 9 012 iki 10 452 intervale 90–150 Eur). Tai rodo, kad vidutinės vertės parama išlieka reikšminga, tačiau gavėjų struktūra kinta – dalis organizacijų praranda ankstesnes pozicijas, o kita dalis persikelia į aukštesnio finansinio pajėgumo grupes.

Didelių paramos sumų intervalai (300–1 500 Eur ir virš 1 500 Eur) išlieka mažiausi pagal gavėjų skaičių (2 630 ir 340 2024 m.), tačiau stebima augimo tendencija, ypač intervale nuo 300 Eur iki 1 500 Eur. Tai reiškia, kad nors stambią paramą gauna nedaug organizacijų, jos suteikia reikšmingą finansinį efektą.

Bendra analizė rodo, kad GPM paramos mechanizmas išlaiko dvi paralelines funkcijas: plačios visuomenės dalyvavimą per simbolines paramos sumas ir institucijų bei stambesnių projektų tvarumą per didesnes paramos sumas. Toks pasiskirstymas skatina įvairiapusį sričių finansavimą, tačiau tuo pat metu išryškina koncentracijos riziką – didžiausias finansinis poveikis tenka nedidelei gavėjų grupei.

6 paveikslas. Paramos gavėjų skaičiaus kaita pagal suteiktos paramos sumos (Eur) intervalus 2020–2024 m., sk.

Šaltinis: VMI

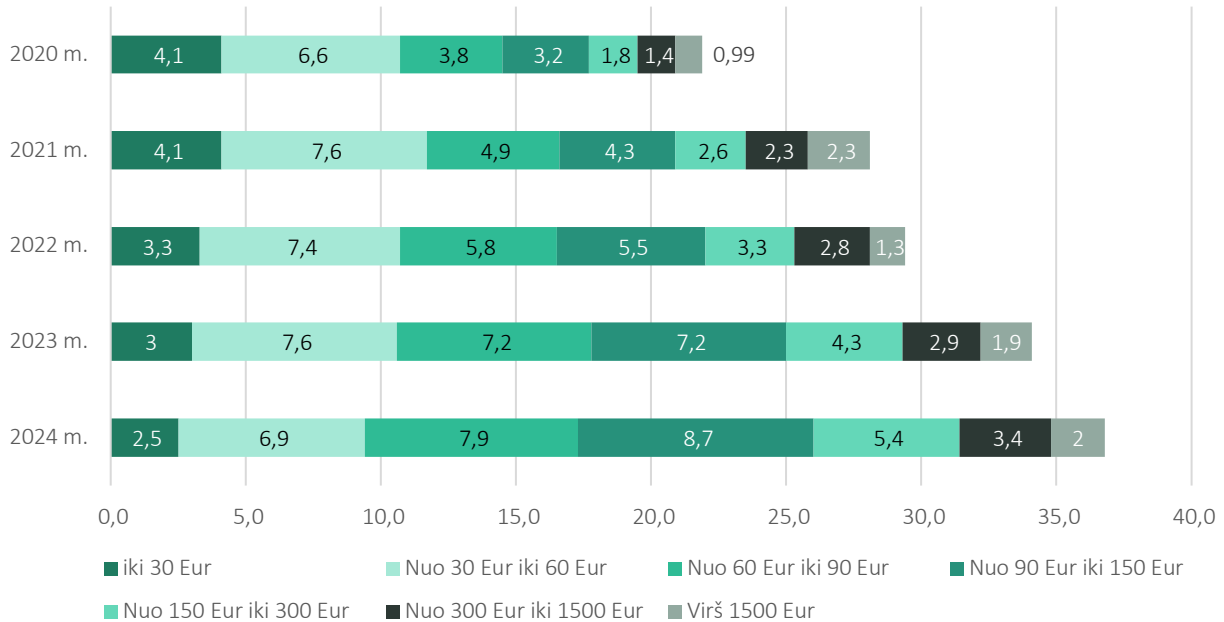
Analizuojant suteiktos paramos sumas pagal intervalus 2020–2024 m., matyti, kad nors dauguma rėmėjų ir paramos gavėjų patenka į mažiausių sumų kategorijas, finansinis efektas labiausiai išryškėja vidutinėse ir didesnėse sumose. Intervalas iki 30 Eur, kuriame yra daugiausia rėmėjų, generuoja santykinai mažą paramos sumą – 2,5 mln. Eur 2024 m., sumažėjusi nuo 4,1 mln. Eur 2020 m. Tai rodo, kad simbolinės paramos, nors ir plačiai paplitusios, neduoda didelio bendro finansinio poveikio.

Vidutinės sumos – nuo 30 Eur iki 150 Eur – generuoja reikšmingą paramos dalį. 2024 m. intervalų nuo 30 Eur iki 60 Eur ir nuo 60 Eur iki 90 Eur suma siekė atitinkamai 6,9 mln. Eur ir 7,9 mln. Eur, o intervalas nuo 90 Eur iki 150 Eur – 8,7 mln. Eur. Šie intervalai rodo, kad vidutinės paramos grupė yra kertinis finansavimo šaltinis, užtikrinantis stabilų organizacijų ir kūrėjų finansavimą.

Didžiausios sumos intervalai – nuo 300 Eur iki 1 500 Eur ir virš 1 500 Eur – sudaro mažą rėmėjų dalį, tačiau suteikia reikšmingą finansinį poveikį: 2024 m. jų bendros sumos siekė 3,4 mln. Eur ir 2 mln. Eur. Tai rodo, kad nedidelė, bet finansiškai stipri rėmėjų grupė leidžia vykdyti didesnius projektus ir tvariai plėtoti įvairias viešosios politikos sritis.

Vis dėlto šis pasiskirstymas kartu rodo, kad mechanizmo finansinis efektyvumas nėra tiesiogiai susijęs su masiškumu: didžiausią bendrą poveikį sukuria ne didžiausia rėmėjų grupė, o vidutinių ir didesnių sumų segmentai.

Bendra tendencija atskleidžia GPM paramos mechanizmo dviprasmiškumą: plačios visuomenės įsitraukimas per mažas simbolines sumas užtikrina matomumą ir palaikymą, o stambios paramos intervalai lemia finansinį tvarumą ir didesnių projektų įgyvendinimą. Tai pabrėžia įvairiapusio finansavimo modelio svarbą, kuriame tiek masinis rėmėjų palaikymas, tiek didesnį finansinį efektą sukuriantys paramos segmentai yra reikšmingi.

7 paveikslas. Suteiktos paramos sumos kaita 2020–2024 m., mln. Eur

Šaltinis: VMI

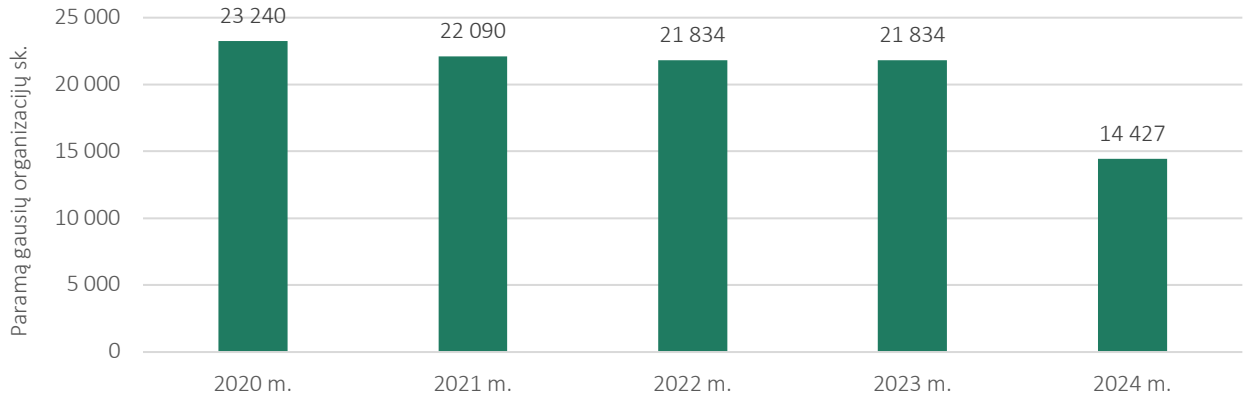
Apibendrinant GPM paramos pasiskirstymą pagal skirtos paramos intervalus 2020–2024 m., matyti aiški dviprasmiška tendencija: dauguma rėmėjų ir paramos gavėjų patenka į mažiausių sumų – iki 30 Eur – kategoriją, tačiau šios paramos bendras finansinis poveikis yra ribotas. Vidutinės paramos sumos (30–150 Eur) sudaro kertinę kultūros finansavimo dalį, užtikrindamos stabilų paramos srautą daugumai organizacijų ir kūrėjų. Didžiausios sumos intervalai (300–1 500 Eur ir virš 1 500 Eur), nors apima nedidelę rėmėjų grupę, suteikia reikšmingą finansinį efektą, leidžiantį įgyvendinti didesnius projektus ir tvariai plėtoti institucijas.

Šios tendencijos leidžia daryti išvadą, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas veikia ne kaip klasikinė mokestinė paskata aktyviam aukojimui, o kaip diferencijuoto finansinio paskirstymo sistema, kurioje platus simbolinis dalyvavimas ir siauresnis finansiškai reikšmingesnis segmentas egzistuoja greta.

Techninės specifikacijos požiūriu tai svarbu todėl, kad esamo mechanizmo analizė rodo ribotą jo gebėjimą transformuoti gyventojų elgseną: jis leidžia perskirstyti lėšas, tačiau nesukuria tiesioginio paskatinimo didinti individualios paramos mastą iš nuosavų pajamų. Todėl vertinant galimas naujas mokestines lengvatas fiziniams asmenims, šis mechanizmas turėtų būti laikomas ne pakaitalu, o riboto poveikio baze, kurią papildomos paskatos galėtų išplėsti.

3.2.4. GPM paramos pasiskirstymas pagal sektorius

Remiantis VMI pajamų mokesčio dalies apskaičiuotos gavėjams sąrašais už 2020–2024 metus, bendras organizacijų, gavusių 1,2 proc., skaičius vis mažėjo (žr. toliau pateikiamą paveikslą).

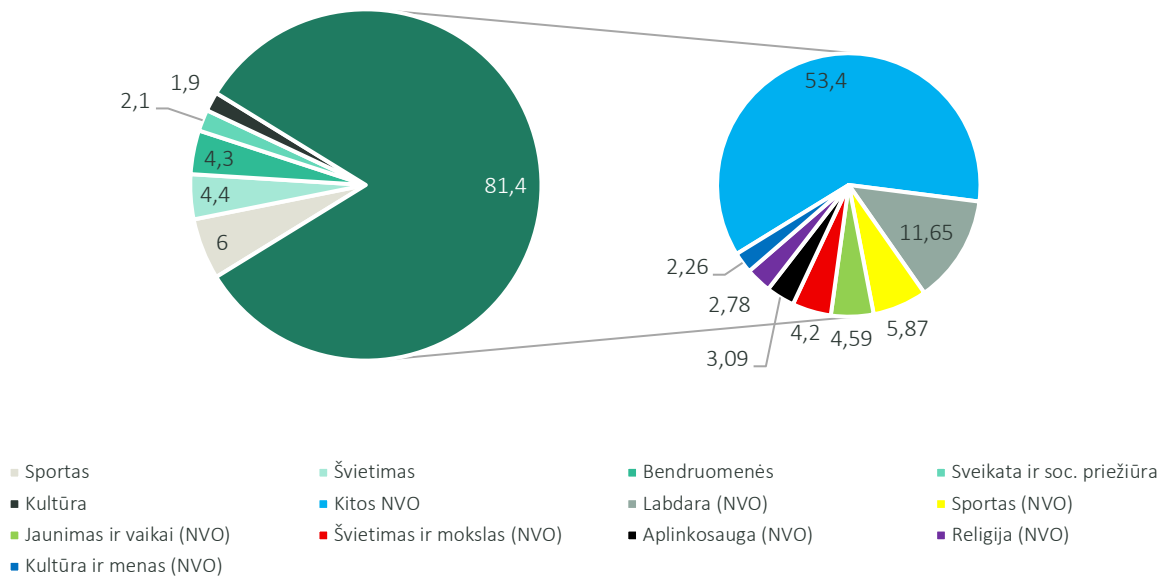

8 paveikslas. Organizacijų, gavusių paramą kaita 2020–2024 m., vnt.

Šaltinis: VMI

Lyginant sektorius, kurių organizacijoms gali būti skiriama 1,2 proc. parama, 2024 m. daugiausiai gautos paramos gavo NVO sektorius – **81,4 proc.** Šiame sektoriuje parama pasiskirsto pagal sritis taip: labdara **11,65 proc.**, sportas **5,87 proc.**, jaunimas ir vaikai **4,59 proc.**, švietimas ir mokslas **4,2 proc.**, aplinkosauga **3,09 proc.**, religija **2,78 proc.**, kultūra ir menas **2,26 proc.**, kitos NVO **53,4 proc.**

Antroje vietoje – sportas, kuriam buvo skirta **6,01 proc.** visos paramos sumos. Tuo tarpu kultūros sektoriui teko mažiausia 1,2 proc. GPM paramos dalis, o tai rodo santykinai silpnesnes šio sektoriaus galimybes pritraukti gyventojų finansinę paramą per šį mechanizmą.

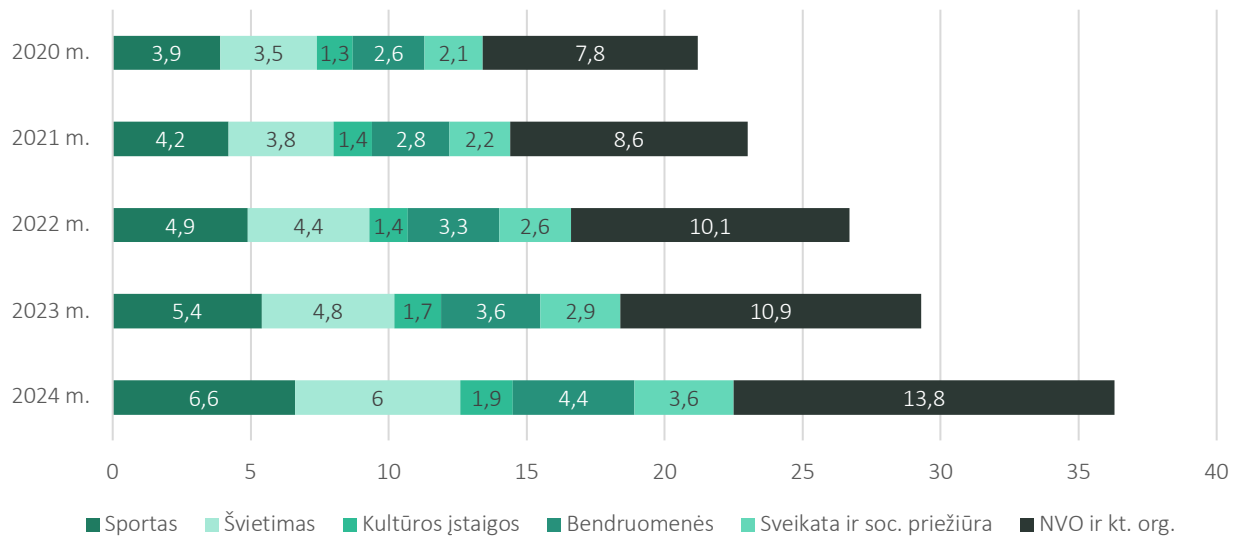
9 paveikslas. Paramos pasiskirstymas pagal sektorius 2024 m., proc.

Šaltinis: parengta Vertintojo, remiantis VMI duomenimis

Analizuojant 2020–2024 m. laikotarpį, ryškiausia dinamika pastebima bendrame paramos krepšelio augime, kuris nuo **21 mln. Eur** 2020 metais išaugo iki **36 mln. Eur** 2024-aisiais – tai sudaro net **73 proc.** augimą per penkerius metus.

Sparčiausiu augimu pasižymėjo **sporto** sektorius, kurio surenkama suma padidėjo nuo **3,85 mln. Eur** iki **6,66 mln. Eur (+72,8 proc.)**, bei **sveikatos ir socialinės priežiūros** sritis, išaugusi nuo **2,06 mln. Eur** iki **3,57 mln. Eur (+72,2 proc.)**. Nors **kultūros įstaigų** sektorius augo nuosekliai (nuo **1,26 mln. Eur** 2020 m. iki **1,97 mln. Eur** 2024 m.), jo santykinė dalis bendroje sumoje išliko mažiausia, o augimo tempas **(+55,5 proc.)** buvo mažesnis nei sparčiausiai augusių sektorių.

Tuo tarpu **NVO ir kitos organizacijos** išlaikė dominuojančias pozicijas, per penkmetį savo biudžetus padidindamos nuo **7,83 mln. Eur** iki **13,76 mln. Eur** (apie 75,7 proc.), kas rodo stiprų šio sektoriaus gebėjimą mobilizuoti gyventojų paramą per GPM paskirstymo mechanizmą.

10 paveikslas. Paramos pasiskirstymas pagal sektorius 2020–2024 m, mln. Eur.

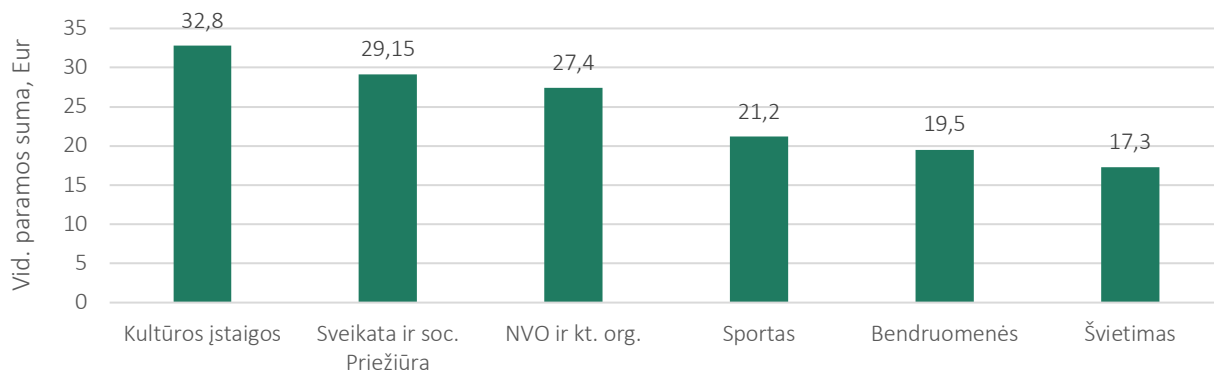
Šaltinis: parengta Vertintojo, remiantis VMI duomenimis

Be to, analizė atskleidžia, kad nors kultūros sektorius gauna mažiausią dalį iš bendros paskirtos paramos sumos, jis pasižymi viena didžiausių vidutinių paramos sumų, tenkančių vienam rėmėjui (žr. toliau pateikiamą paveikslą). 2024 m. duomenimis, vidutinė kultūros rėmėjo skiriama suma siekė 32,80 Eur, o tai yra daugiau nei bendras rinkos vidurkis (26,66 Eur). Tai leidžia daryti prielaidą, kad kultūros sektorius remiasi santykinai siauresne, bet finansiškai stipresne ar labiau motyvuota rėmėjų baze.

Priešingoje skalės pusėje atsiduria švietimo sektorius, kuriame vidutinė parama iš vieno asmens yra mažiausia ir siekia apie 17,30 Eur. Tai gali būti susiję su tuo, kad paramos bazė šiame sektoriuje yra platesnė, tačiau vienam paramos teikėjui tenkanti paskirstoma suma mažesnė. Ankstesnėje praktikoje tokį rezultatą taip pat galėjo lemti tėvų parama vaikų lankomoms ugdymo įstaigoms, tačiau šios interpretacijos mastą reikėtų vertinti atsargiai, atsižvelgiant į pasikeitusį teisinį reguliavimą po 2024 m.

Sporto klubų rėmėjai vidutiniškai skiria apie 21,20 Eur, o tai rodo aktyvų, bet vidutines pajamas gaunantį rėmėją. Vis dėlto iš turimų duomenų tiesiogiai nustatyti rėmėjų pajamų lygio negalima, todėl šį rodiklį tiksliau būtų interpretuoti kaip vidutinio dydžio paskirstomos paramos segmentą.

Tuo tarpu sveikatos ir socialinės priežiūros sektorius su 29,15 Eur vidurkiu artėja prie kultūros lyderystės. Tai signalizuoja apie rėmėjų aukštesnį įsitraukimą į šio sektoriaus organizacijas – asmenys yra linkę skirti didesnę savo mokesčių dalį fondams, kurie sprendžia kritines socialines problemas ar padeda sunkiai sergantiems, suvokdami, kad jų indėlis turi tiesioginę įtaką kito žmogaus gerovei. NVO ir kitų organizacijų segmentas išlaiko 27,40 Eur vidurkį.

11 paveikslas. Vidutinė skiriama paramos suma nuo 1 rėmėjo pagal sektorių 2024 m., Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo, remiantis VMI duomenimis

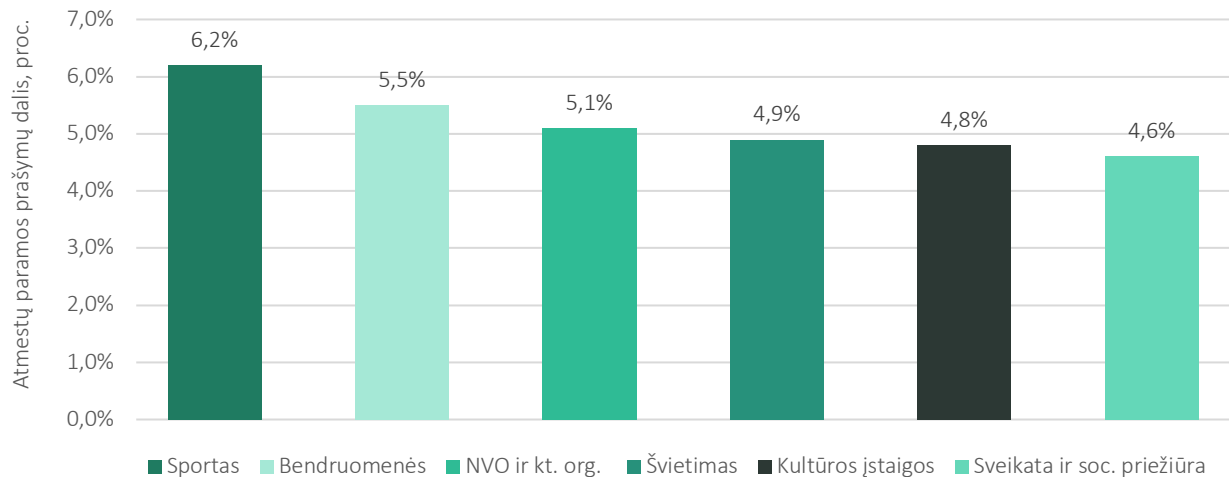
Apibendrinant, 2020–2024 m. laikotarpiu 1,2 proc. GPM paramos mechanizmas reikšmingai sustiprėjo – bendra skiriama suma išaugo 73 proc., nors paramą gavusių organizacijų skaičius mažėjo. Tai rodo didėjančią lėšų koncentraciją stipresnių ir geriau komunikuojančių organizacijų naudai. Be to, didžiausią dalį paramos pritraukia NVO sektorius, sparčiai auga sporto bei sveikatos ir socialinės priežiūros sritys. Kultūros sektorius, nors gauna mažiausią bendros sumos dalį, pasižymi didžiausia ar viena didžiausių vidutine vieno rėmėjo skiriama suma, o tai rodo kokybiškai stiprią, bet siauresnę rėmėjų bazę.

Šio vertinimo apimtyje šie duomenys yra svarbūs todėl, kad jie leidžia įvertinti ne tik bendrą GPM mechanizmo mastą, bet ir jo netolygų poveikį skirtingiems sektoriams. Esamas modelis akivaizdžiai stiprina tuos sektorius, kurie turi didesnį matomumą, stipresnius komunikacijos kanalus ar platesnę rėmėjų bazę, tačiau ne visiems viešojo intereso sektoriams sudaro vienodai palankias sąlygas. Tai reiškia, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas savaime neužtikrina subalansuotos filantropijos plėtros, o jo poveikis skirtingiems sektoriams yra nevienodas.

3.2.5. Prarastų galimybių analizė

Analizuojant 2020–2024 m. laikotarpį, ryškėja nuosekli tendencija – techninės klaidos ir paramos gavėjo statuso netikslumai tampa sisteminiu, „tyliuoju“ lėšų praradimo kanalu visuose sektoriuose. Tai rodo, kad dalis potencialios paramos nėra realizuojama ne dėl rėmėjų stokos, o dėl administracinio proceso trūkumų. Nors gyventojai deklaruoja paramą įvairioms sritims, vidutiniškai apie **5,2 proc.** jų pateiktų prašymų 2024 m. buvo atmesti. Ši dalis skiriasi tarp sektorių, tačiau bendra dinamika rodo, kad administraciniai netikslumai kasmet lemia vis didesnius finansinius praradimus.

Didžiausia atmestų prašymų dalis 2024 m. fiksuota sporto sektoriuje – 6,2 proc. Kiek mažesnė ji bendruomenių sektoriuje (5,5 proc.) ir NVO bei kitų organizacijų grupėje (5,1 proc.). Švietimo srityje atmesta 4,9 proc. prašymų, kultūros įstaigose – 4,8 proc., o mažiausia dalis – sveikatos ir socialinės priežiūros sektoriuje (4,6 proc.). Šie skirtumai leidžia daryti prielaidą, kad skirtingų sektorių organizacijų administraciniai gebėjimai ir komunikacijos su rėmėjais efektyvumas nėra vienodi.

12 paveikslas. Atmestų paramos prašymų dalis pagal sektorius 2024 m., proc.

Šaltinis: parengta Vertintojo, remiantis VMI duomenimis

Finansinė išraiška praradimai kasmet augo visose srityse (žr. toliau pateikiamą lentelę). 2020 m. bendra prarastos paramos suma siekė 1 145 787 Eur, o 2024 m. jau sudarė 2 018 533 Eur – beveik dvigubai daugiau nei laikotarpio pradžioje. Tai rodo, kad didėjant bendram paramos mastui, proporcingai didėja ir administracinių klaidų „kaina“.

Didžiausi absoliutūs praradimai visą laikotarpį teko NVO ir kitų organizacijų sektoriui: nuo 412 129 Eur 2020 m. iki 738 522 Eur 2024 m. Sporto sektoriuje praradimai išaugo nuo 245 877 Eur iki 440 601 Eur. Bendruomenių sektoriuje jie padidėjo nuo 146 567 Eur iki 257 881 Eur, švietimo – nuo 178 877 Eur iki 310 411 Eur, o sveikatos ir socialinės priežiūros srityje – nuo 97 296 Eur iki 172 173 Eur.

Kultūros sektoriuje praradimai, nors ir mažiausi absoliučia išraiška tarp analizuojamų sričių, taip pat nuosekliai augo – nuo 65 041 Eur 2020 m. iki 98 945 Eur 2024 m. Pažymėtina, kad kultūros srityje atmestų prašymų dalis yra mažesnė nei sporto, bendruomenių ar NVO sektoriuose, tačiau dėl didesnių vidutinių skiriamų sumų kiekviena klaida turi santykinai didesnį finansinį poveikį konkrečiai įstaigai.

9 lentelė. Prarastos paramos suma pagal sektorius 2020–2024 m., Eur

Sektorius	2020 m.	2021 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Sportas	245 877	282 856	319 095	332 232	440 601
Bendruomenės	146 567	165 487	190 152	195 918	257 881
NVO ir kt. organizacijos	412 129	468 830	545 423	563 521	738 522
Švietimas	178 877	203 989	233 031	243 474	310 411
Kultūros įstaigos	65 041	71 185	73 145	83 568	98 945
Sveikata ir soc. priežiūra	97 296	110 594	126 828	132 110	172 173
Iš viso:	1 145 787	1 302 941	1 487 674	1 550 823	2 018 533

Šaltinis: parengta Vertintojo, remiantis VMI duomenimis

Pagrindinės atmetimo priežastys išlieka panašios visame laikotarpyje: neteisingai įrašyti įstaigos kodai deklaracijoje, laiku nepratęstas paramos gavėjo statusas arba rėmėjų nepateiktos ar pavėluotai pateiktos pajamų deklaracijos. Tai leidžia daryti išvadą, kad reikšminga dalis praradimų yra techninio ir administracinio pobūdžio ir gali būti mažinama tobulinant procesus, o ne keičiant rėmėjų elgseną.

Vertinant situaciją, akivaizdu, kad, sumažinus techninių klaidų mastą bent keliais procentiniais punktais, bendra surenkamos paramos suma būtų galėjusi reikšmingai padidėti. Kadangi bendra prarasta suma viršijo 2 mln. Eur, net ir dalinis šių praradimų sumažinimas turėtų poveikį visų sektorių finansiniam stabilumui. Tai rodo, kad esamo mechanizmo efektyvumas priklauso ne tik nuo gyventojų dalyvavimo, bet ir nuo sistemos administravimo kokybės.

Šio vertinimo kontekste analizė atskleidžia svarbią aplinkybę – net ir esant veikiančiam mokestinės paskatos instrumentui, jo realus poveikis gali būti reikšmingai mažinamas dėl administracinių trūkumų. Tai reiškia, kad vien mokestinių paskatų egzistavimas neužtikrina jų efektyvumo – būtinas ir nuoseklus jų įgyvendinimo procesų valdymas.

Vertinant 1,2 proc. GPM mechanizmo poveikį filantropijai, galima išskirti kelis pagrindinius aspektus:

- Mechanizmas užtikrina stabilų paramos srautą;
- Aukojimo procesas nereikalauja papildomų gyventojų lėšų, todėl pasižymi aukštu dalyvavimo lygiu;
- Tačiau mechanizmas neskatina aktyvaus aukojimo iš disponuojamų pajamų;
- Rėmėjų skaičiaus dinamika nerodo reikšmingo augimo;
- Dalis potencialios paramos nėra realizuojama dėl administracinių klaidų, o ne dėl paklausos stokos.

Atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad 1,2 proc. GPM modelis veikia kaip pasyvus perskirstymo mechanizmas, tačiau jo poveikis filantropijos plėtrai yra ribotas. Be to, esama sistema ne tik neskatina aktyvios filantropijos, bet ir neužtikrina pilno jau deklaruotos paramos realizavimo, kas mažina bendrą mechanizmo efektyvumą.

3.2.6. Lietuvos filantropinio aktyvumo kontekstas pagal „Pasaulio dosnumo ataskaitą 2025“

Analizuojant Lietuvos 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmą, svarbu jį vertinti ne tik pagal administracinius VMI duomenis, bet ir platesniame gyventojų dosnumo bei filantropinio elgesio kontekste. Šiuo tikslu papildomai remiamasi CAF Pasaulio dosnumo („World Giving Report 2025“, WGR) ataskaita 2025⁸⁶, kuri pakeitė ankstesnį „World Giving Index“ formatą ir pateikia platesnį gyventojų dosnumo vertinimą, apimantį pinigines aukas, savanorystę, pagalbą kitiems asmenims, aukojimo motyvus, pasitikėjimą organizacijomis ir socialines normas.

Svarbu pažymėti, kad WGR 2025 nėra grindžiama nacionalinių mokesčių administratorių duomenimis, todėl jos rodikliai nėra tapatūs Lietuvos 1,2 proc. GPM paskyrimo statistikai. Ataskaitoje gyventojų piniginis dosnumas vertinamas remiantis apklausomis, kai respondentų klausama apie pajamas ir 2024 m. skirtas aukas trimis kryptimis: tiesiogiai asmeniui ar šeimai, labdaros organizacijai ir religinei organizacijai ar religiniais tikslais. Tokiu būdu apskaičiuojama vidutinė paaukotų pajamų dalis.

Pagal WGR 2025 duomenis, Lietuva užima 76 vietą ir gyventojai vidutiniškai skiria apie 0,65 proc. savo pajamų aukoms. Tai reiškia, kad Lietuva nėra tarp pasaulio lyderių pagal gyventojų aukojimo intensyvumą, tačiau jos rodiklis yra artimas Europos vidurkiui. Ataskaitoje nurodoma, kad Europoje vidutinė paaukotų pajamų dalis siekia apie 0,64 proc., o pasaulio vidurkis – 1,04 proc.

Lietuvos WGR 2025 rodiklis gali būti iš dalies paveiktas pastarųjų metų geopolitinio konteksto ir visuomenės mobilizacijos teikiant paramą Ukrainai. Todėl šis rodiklis turėtų būti interpretuojamas atsargiai: jis atspindi ne tik įprastinę filantropijos kultūrą, bet ir krizinių situacijų metu sustiprėjusį solidarumo bei humanitarinės paramos elgesį.

Šie duomenys leidžia daryti dvi svarbias išvadas. Pirma, Lietuvos filantropinis aktyvumas tarptautiniame kontekste nėra išskirtinai žemas, tačiau jis išlieka nuosaikus. Antra, Lietuvos atveju pagrindinė problema yra ne vien gyventojų nenoras prisidėti prie visuomenei naudingų tikslų, bet ir tai, kad dabartinė sistema didžiąja dalimi remiasi GPM paskyrimu, o ne aktyviu aukojimu iš disponuojamųjų pajamų. Todėl 1,2 proc. GPM mechanizmas padeda palaikyti paramos srautą, tačiau ribotai formuoja tikrą aukojimo įprotį.

WGR 2025 taip pat rodo, kad filantropiniam elgesiui įtaką daro ne tik pajamų lygis. Ataskaitoje pabrėžiama socialinių normų, pasitikėjimo organizacijomis, vietos bendruomenių ir valdžios skatinimo svarba. Šalyse, kuriose gyventojai mano, kad valdžia skatina aukojimą, aukojimo mastas yra reikšmingai didesnis. WGR 2025 duomenys

⁸⁶World giving report 2025. Prieiga internete: <https://www.worldgivingreport.org/charity-insights>

rodo, kad valstybės vaidmuo formuojant aukojimo kultūrą yra reikšmingas. Ataskaitoje nurodoma, kad 42 šalyse, kuriose dauguma gyventojų sutinka, jog valdžia skatina aukojimą, gyventojai labdarai skiria 1,7 karto didesnę pajamų dalį nei šalyse, kuriose tokio valdžios skatinimo neįvykdoma. Šiose šalyse taip pat fiksuojamas didesnis pasitikėjimas labdaros organizacijomis ir didesnis jų svarbos visuomenei vertinimas.

Verta paminėti, kad parengta CAF „Pasaulio dosnumo ataskaita 2025“: donorų elgsenos įžvalgos (angl. CAF „World Giving Report 2025 – Donor Insights“)⁸⁷ pabrėžia, kad gyventojų aukojimo elgsenai reikšmingą įtaką daro ne tik finansinės paskatos, bet ir pasitikėjimas organizacijomis, aiškus poveikio matomumas bei suvokimas, kad valdžia palaiko filantropiją. Ataskaitos įžvalgos rodo, kad šalyse, kuriose gyventojai mano, jog valdžia skatina aukojimą, aukojimo mastas yra reikšmingai didesnis

Tai aktualu Lietuvos vertinimui, nes mokestinė lengvata pati savaime nebūtinai sukurs reikšmingą elgsenos pokytį, jei nebus derinama su aiškia komunikacija, pasitikėjimo paramos gavėjais stiprinimu ir paprastu deklaravimo procesu. Todėl naujos mokestinės paskatos turėtų būti vertinamos ne tik kaip fiskalinis instrumentas, bet ir kaip platesnės filantropijos kultūros formavimo priemonė.

Pažymėtina, kad WGR 2025 rodikliai grindžiami gyventojų apklausomis ir deklaruojama aukojimo elgsena, o ne nacionalinių mokesčių administratorių ar GPM paskyrimo duomenimis. Todėl šie rodikliai naudojami kaip kontekstinis filantropinio aktyvumo ir visuomenės dosnumo kultūros indikatorius, o ne kaip tiesioginis mokestinių paskatų poveikio matas.

⁸⁷ CAF „Pasaulio dosnumo ataskaita 2025“: donorų elgsenos įžvalgos. Prieiga internetu: <https://www.worldgivingreport.org/donor-insights>

4. Užsienio šalių analizė

Šiame skyriuje pristatomas pasirinktų užsienio šalių analizės pagrindimas. Analizė orientuota ne tik į gerosios praktikos aprašymą, bet ir į jų pritaikomumą Lietuvos mokestinės sistemos kontekste, siekiant stiprinti filantropijos skatinimo priemones. Atranka atliekama derinant kiekybinius palyginamumo rodiklius, CAF „Pasaulio dosnumo ataskaitos 2025“ įžvalgas ir kokybinį mokestinių paskatų modelių aktualumo vertinimą.

Analizuojamos šalys pasirinktos dėl jose taikomų palankių mokestinių paskatų fiziniams asmenims ir dėl jų analitinės vertės Lietuvos kontekstui. Atrankos kriterijai apima skirtingus mokestinių paskatų modelius (atskaitymas, mokesčių kreditus, mišrias sistemas), jų administracinį paprastumą, taikymo mastą bei poveikį gyventojų įsitraukimui. Ypatingas dėmesys skiriamas tam, kaip šios mokestinės priemonės prisideda prie privačios paramos kultūrai, menui ir kitiems viešosios naudos sektoriams stiprinimo. Taip pat vertinama, ar šios priemonės skatina aktyvų gyventojų aukojimą iš disponuojamų pajamų, ar veikia kaip pasyvaus pobūdžio fiskaliniai instrumentai.

Toliau pateikiama užsienio šalių filantropijos ir į filantropiją orientuotų mokestinių praktikų analizė, akcentuojant jų struktūrinius elementus, stipriąsias ir silpnąsias puses bei sąsajas su Lietuvos situacija. Tai leidžia įvertinti galimą jų pritaikomumą ir naudą formuojant rekomendacijas dėl efektyvesnio filantropijos skatinimo modelio Lietuvoje.

4.1. Čekija

Čekija yra vienas nuosekliausių pavyzdžių Vidurio Europoje, kaip valstybė per tris dešimtmečius transformavo kultūros ir filantropijos politiką iš centralizuoto, valstybės dominuojamo modelio į sistemą, kurioje aktyviai naudojami mokesčių instrumentai privačiai paramai skatinti. Šis atvejis yra ypač aktualus Lietuvai, nes rodo ilgalaiķį perėjimą nuo valstybės finansavimo dominavimo prie mišraus finansavimo modelio.

Pagrindinis filantropijos reguliavimo dokumentas yra Pajamų mokesčio įstatymas (įstatymas Nr. 586/1992 Coll.), įsigaliojęs 1993 m. Šiuo įstatymu buvo nustatyta galimybė fiziniams asmenims mažinti apmokestinamąsias pajamas, jei jų paaukota suma viršija **2 proc.** pajamų arba siekia **bent 40 Eur**⁸⁸. Tai reiškia, kad sistema turi aiškų „įėjimo slenkstį“, kuris skatina realų, o ne simbolinį aukojimą. Mokesčių atskaitymo modelis apibrėžia aiškias ribas, nuo kurių parama gali būti įtraukiamos į mokesčių atskaitymus.

Vėlesniais metais mokesčių reguliavimas buvo koreguojamas. Individualių filantropų paramos atskaitymo riba **2020–2026 m. laikotarpiui** buvo **laikinau padidinta** nuo 15 proc. iki 30 proc. Šis sprendimas rodo, kad valstybė naudoja mokestines lengvatas kaip aktyvų politikos instrumentą, galintį būti adaptuojamą pagal ekonomines ar socialines aplinkybes. Jei nebus priimti papildomi teisės aktai, tikimasi, kad po 2026 m. mokestinių metų riba bus grąžinta į pradinį standartinį lygį – **15 proc.**

Čekijos filantropijos rinka demonstruoja brandą: 2024–2025 m. duomenimis, bendra labdarai skirtų lėšų suma pasiekė rekordinius **647,5 mln. Eur**⁸⁹. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad šį augimą lemia ne vien mokestinės paskatos, bet ir platesni veiksniai – ekonomikos augimas, visuomenės brandos didėjimas bei NVO sektoriaus stiprėjimas. Šioje ekosistemoje dominuoja **socialinės apsaugos ir humanitarinės pagalbos** sektoriai, kuriems tenka apie **260–290 mln. Eur** kasmet. Šiose srityje, kartu su **sveikatos apsauga** (pritraukiančia apie **130–145 mln. EUR**), fiksuojamas masinis gyventojų įsitraukimas: net **79 proc.** čekų aukoja bent kartą per metus, dažniausiai remdami pacientų fondus, ligonines bei vaikų paramos organizacijas. Kitose srityse parama pasiskirsto tiksliau: švietimas ir mokslas kasmet sulaukia iki **97 mln. Eur**, kurie nukreipiami į universitetų fondus ir stipendijų programas, sporto ir bendruomenių sektorius sulaukia apie 32–45 mln. Eur paramą, kuri leidžia užtikrinti vietinių klubų ir jaunimo programų veiklą. Kultūros sektorius kasmet iš paramos gauna apie **52–65 mln. Eur**. Pažymėtina, kad aplinkosaugos

⁸⁸ PWC. Czech Republic. Individual deductions. Prieiga internetu: <https://taxsummaries.pwc.com/czech-republic/individual/deductions>

⁸⁹ Fórum dárců. Prieiga internetu: <https://www.donorsforum.cz/>

sektorius yra sparčiai auganti sritis, generuojanti iki **32 mln. EUR**, donorams vis aktyviau investuojant į klimato kaitos bei biologinės įvairovės projektus⁹⁰.

Per pastarąjį dešimtmetį filantropijos mastas Čekijoje augo itin nuosekliai. Deklaruotos paramos suma padidėjo nuo **176 mln. Eur 2012 m. iki 647,5 mln. Eur 2024 m.**⁹¹ Ši dinamika rodo, kad mokestinių paskatų sistema gali prisidėti prie augimo, tačiau ji veikia kartu su kitais struktūriniais veiksniais. Vertina, kad mokesčių atskaitymų modelis tyra suderinamas su augančiu aukojimo mastu ir gali stiprinti didesnių aukų segmentą, ypač mobilizuojant aukštesnes pajamas gaunančius donorus. Tai patvirtina ir faktas, kad didžiausią atskaitymų dalį sudaro asmenys, kurių metinės pajamos viršija 32 000 Eur, o vidutinė deklaruojama auka 2022 m. siekė 128-144 Eur, medianinė – apie 60 Eur. Šie duomenys rodo, kad didesnes aukas deklaruoja mažesnė aukštesnių pajamų grupė, tačiau dalyvavimas auga ir tarp vidutinių pajamų gyventojų: aukų atskaitymus deklaruojančių gyventojų dalis padidėjo nuo 6,4 proc. 2012 m. iki 10,2 proc. 2022 m.⁹² Aktyviausi filantropai yra **35-55 metų** gyventojai, kurie sudaro didžiausią deklaruojančiųjų dalį.

Svarbus Čekijos modelio aspektas yra paramos gavėjų spektras. Sistema yra horizontali (universal), o ne sektorinė – lengvatos nėra diferencijuojamos pagal sritis, tačiau realus lėšų pasiskirstymas atspindi visuomenės prioritetus. Lengvatos taikomos plačiam viešosios naudos organizacijų ratui: kultūros įstaigoms (muziejams, teatrams, koncertų organizacijoms), švietimo institucijoms, universitetams, mokslinių tyrimų fondams, sveikatos ir socialinės pagalbos organizacijoms, sporto klubams⁹³. Čekija netaiko skirtingų lengvatų dydžių skirtingoms sritims, tačiau praktikoje kultūros ir švietimo sektoriai pritraukia didžiausią dalį didelių aukų, o socialinės ir humanitarinės organizacijos – daug mažesnių, bet dažnesnių aukų⁹⁴. Tokia struktūra leidžia sistemai būti universaliai, bet kartu atspindėti visuomenės prioritetus.

Deklaravimo procesas Čekijoje yra orientuotas į vartotoją ir pasižymi administraciniu paprastumu. Tai yra kritinis veiksnys – sistemos efektyvumą lemia ne tik mokestinės paskatos dydis, bet ir jų praktinis prieinamumas. Didelė dalis gyventojų deklaruoja elektroniniu būdu, o kai kurios organizacijos pačios pateikia duomenis mokesčių administratoriui (elektroninė pajamų deklaravimo sistema), todėl parama automatiškai atsiranda gyventojų deklaracijoje⁹⁵. Tai sumažina administracinę naštą ir padidina dalyvavimą.

Vis dėlto informuotumo trūkumas išlieka iššūkiu – daugiau nei 40 proc. gyventojų nežino apie galimybę pasinaudoti atskaitymais, tai rodo, kad net ir gerai sukonstruota mokestinė sistema be aktyvios komunikacijos negali pasiekti pilno potencialo⁹⁶. Šią problemą Čekija sprendžia, rengiant informacines kampanijas apie galimybę pasinaudoti mokesčių lengvata, pabrėžiant, kad tokiu būdu būtų prisidedama prie viešųjų gėrybių gerinimo. Ji taiko segmentuotą komunikaciją, pavyzdžiui, kultūros ir švietimo sektoriams kuriamas prestižo ir strateginės partnerystės įvaizdis, siekiant pritraukti stambias investicijas (tiek fizinių, tiek verslo atstovų), o socialinei apsaugai ir sveikatai – akcentuojamas emocinį solidarumą bei aukojimo paprastumą, skatinantį masines smulkias aukas.

Pagal WGR 2025 Čekija užima 86 vietą pasauliniame dosnumo reitinge, o vidutinė paaukotų pajamų dalis siekia 0,54 proc. Tai reiškia, kad Čekijos gyventojų aukojimo intensyvumas yra šiek tiek mažesnis nei Lietuvos, kuri užima 76 vietą ir kurioje vidutinė paaukotų pajamų dalis siekia 0,65 proc. Vis dėlto Čekijos pavyzdys išlieka aktualus Lietuvai ne dėl aukštesnio bendro dosnumo rodiklio, o dėl taikomo mokesčių atskaitymo modelio, teisinės aplinkos palyginamumo ir praktinės patirties skatinant gyventojų paramą per mokestinę sistemą.

Įžvalga Lietuvai: Čekijos patirtis rodo, kad mokestinės paskatos veikia efektyviai tik kaip dalis platesnės sistemos, kuri apima: aiškias ir stabilias taisykles, administracinį paprastumą, aktyvią komunikaciją. Tai reiškia, kad vien

⁹⁰ Czech statistical office. Prieiga internetu: <https://csu.gov.cz>

⁹¹ European Fundraising association. (2025). Donations triple in a decade in Czech Republic. Prieiga internetu: https://efanet.eu/news/donations-triple-in-a-decade-in-czech-republic?utm_source

⁹² Ten pat.

⁹³ Veřejný rejstřík. Prieiga internetu: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik>

⁹⁴ Darujme.cz. Prieiga internetu: <https://www.darujme.cz/>

⁹⁵ Fórum dárců. Prieiga internetu: <https://www.donorsforum.cz/o-dacovstvi/mapa-darcovstvi-2024.html>

⁹⁶ Blanka Jarolimova. (2025). "Exploring philanthropic behavior and tax incentives: Motivations and trends in individual giving in the Czech Republic," E&M Economics and Management, Technical University of Liberec, Faculty of Economics, vol. 28(4), pp. 131-147.

mokestinės lengvatos įvedimas Lietuvoje savaime nesukurs reikšmingo filantropijos augimo – būtina paraleliai kurti ir įgyvendinimo ekosistemą. Turėtų būti keičiama visuomenės nuostata iš paramos į socialinę investiciją, kurioje filantropas vertinamas kaip lygiavertis valstybės kūrimo partneris.

Kalbant apie biudžeto poveikį, Čekijos proporcinis modelis yra sėkmingai valdomas. Svarbu pažymėti, kad fiskalinis poveikis vertinamas ne tik kaip pajamų netekimas, bet ir kaip alternatyvus viešųjų paslaugų finansavimo būdas. Laikinas ribos padidėjimas iki 30 proc. nebuvo fiskalinis šokas, nes valstybė planavo šį pokytį ir įvertino jo poveikį. Be to, dalis viešųjų paslaugų yra finansuojamos per NVO, todėl mokesčių lengvatos iš dalies kompensuoja valstybės išlaidas šioms sritims. Tai yra svarbi žinutė Lietuvos kontekste, nes rodo, kad mokesčių lengvatos nebūtinai reišia gryną biudžeto netektį – jos gali būti investicija į viešąjį sektorį.

Čekijoje taikomas mokesčių atskaitos modelis reikalauja, kad gyventojas deklaruotų suteiktą paramą ir pateiktų ją pagrindžiančius dokumentus, todėl administracinė našta yra didesnė nei GPM paskyrimo modelyje. Tai yra svarbus skirtumas Lietuvos kontekste – pereinant prie aktyvesnio modelio nei GPM, administracinė našta neišvengiamai didės.

Apibendrinant, Čekijos modelio proporcinė konstrukcija leidžia pritraukti didesnes aukas, o administracinis paprastumas ir aiškios taisyklės užtikrina sistemos stabilumą. Svarbiausia, kad šis modelis skatina aktyvų aukojimą iš disponuojamų pajamų, o ne tik pasyvų mokesčių paskirstymą, todėl iš esmės skiriasi nuo Lietuvoje taikomo 1,2 proc. GPM mechanizmo.

Be to, Čekijos patirtis rodo, kad mokestinės lengvatos pasiteisina, kai jos yra:

- aiškios ir stabilios;
- administraciškai paprastos;
- aktyviai komunikuojamos.

Tai leidžia daryti išvadą, kad efektyvi filantropijos skatinimo sistema turi būti vertinama kaip kompleksinė viešosios politikos priemonė, o ne tik kaip mokesčių reguliavimo pakeitimas.

4.2. Estija

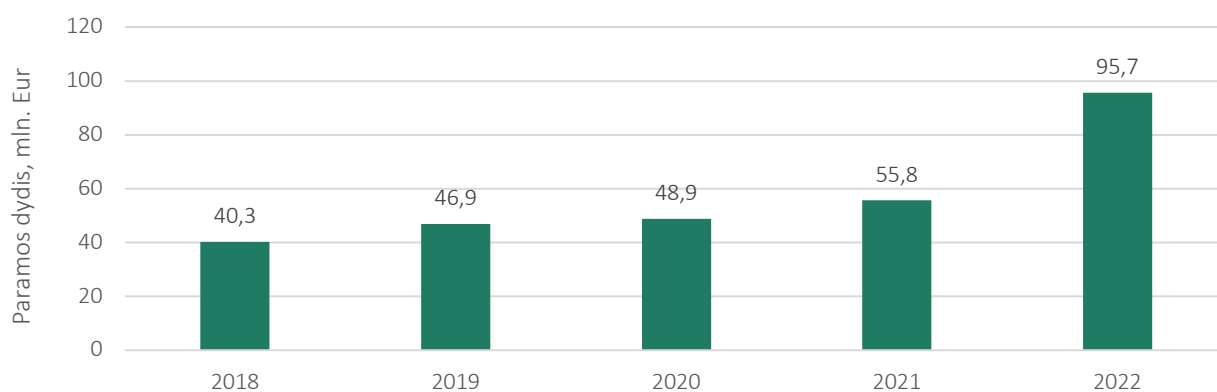
Estija yra viena pažangiausių Europos valstybių, taikančių aiškų, administraciniu požiūriu efektyvų ir plačiai prieinamą pajamų mokesčio atskaitymų modelį, skirtą skatinti fizinių asmenų filantropiją. Šis modelis yra ypač reikšmingas Lietuvos kontekste, nes demonstruoja, kaip paprasta ir skaidri sistema gali užtikrinti platų gyventojų įsitraukimą Estijoje taikoma pajamų mokesčio bazės mažinimo paskata, leidžianti gyventojams iš savo apmokestinamųjų pajamų atimti tam tikro dydžio sumą, skirtą paramai. **Lengvata taikoma tik tuo atveju, jei parama skiriama organizacijoms, kurios yra įtrauktos į vyriausybės patvirtintą pajamų mokesčio lengvatų gavėjų sąrašą**⁹⁷. Šį sąrašą administruoja Estijos Mokesčių ir muitų valdyba (angl. *Tax and Customs Board*), o organizacijos turi atitikti viešosios naudos kriterijus. Tai reiškia, kad sistema remiasi ne tik finansine paskata, bet ir centralizuotu patikimumo mechanizmu, kuris mažina piktnaudžiavimo riziką ir didina pasitikėjimą visa sistema.

Estijoje gyventojai gali atskaityti iki **1 200 eurų per metus**, o ši suma taikoma po kitų atskaitymų, tokių kaip būsto paskolos palūkanos ar mokymosi išlaidos⁹⁸. Svarbu pažymėti, kad fiksuota riba sukuria aiškumą ir prognozuojamumą tiek gyventojams, tiek valstybės biudžetui, tačiau kartu riboja labai didelių aukų skatinimą. Be to, atskaitymai negali viršyti 50 proc. gyventojų bendrųjų apmokestinamųjų pajamų. Tokia konstrukcija leidžia Estijai išlaikyti balansą tarp filantropijos skatinimo ir biudžeto tvarumo, nes fiksuota riba leidžia tiksliai prognozuoti galimą fiskalinį poveikį.

⁹⁷ Republic of Estonia. Estonian Tax and Customs Board. Gift and donations. Prieiga internetu: https://www.emta.ee/en/private-client/taxes-and-payment/tax-incentives/gifts-and-donations?utm_source=copilot.com

⁹⁸ Ten pat.

Paramos mastas Estijoje per pastaruosius metus augo itin sparčiai. **Nuo 2018 metų paramos skaičius vis auga**, o 2022 m. pasiekė rekordinį lygį – **95,7 mln. eurų**⁹⁹, palyginti su 40,3 mln. eurų 2018 m. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad šį augimą lemia ne vien mokestinės paskatos, bet ir išoriniai veiksniai (pvz., geopolitiniai įvykiai, visuomenės solidarumas), todėl mokestinės priemonės turėtų būti vertinamos kaip vienas iš veiksnių, o ne vienintelė priežastis. Estijos filantropijos ekosistema yra plati ir apima ne tik kultūrą, bet ir socialinę apsaugą, sveikatos apsaugą, švietimą, sportą, aplinkosaugą ir humanitarinę pagalbą. Socialinės pagalbos ir sveikatos sektoriai pritraukia didelį kiekį mažesnių aukų, ypač susijusių su pagalba pažeidžiamoms grupėms, pacientų fondams ir humanitarinėms iniciatyvoms. Švietimo sektoriuje parama nukreipiama į mokyklų ir universitetų projektus, stipendijas ir mokslinius tyrimus. Sporto organizacijos, ypač jaunimo sporto klubai, taip pat gauna reikšmingą paramos dalį. Aplinkosaugos organizacijos pastebi augantį donorių aktyvumą, ypač klimato ir gamtos apsaugos srityse. Kultūros sektorius, nors ir nėra didžiausias pagal gautų lėšų apimtį, išlieka svarbus paramos gavėjas, ypač per vietos bendruomenių projektus ir kultūros festivalius.

13 paveikslas. Teikiamos paramos Estijos NVO kaita 2018–2022 m., mln. Eur
Šaltinis: parengta Vertintojo

Estijoje paramą teikia apie **50–52 proc. gyventojų**, o medianinė paramos suma yra **43 Eur**¹⁰⁰. Tai rodo, kad Estijos modelis skatina plačią visuomenės įtrauktį, o ne tik dideles aukas iš aukštesnių pajamų grupių. Dažniausiai aukoja jaunimas ir asmenys, uždirbantys daugiau nei 2 000 eurų per mėnesį – net **74 proc. šios pajamų grupės** skyrė paramą 2022 m. Šie duomenys rodo, kad Estijos modelis sukuria plačią donorių bazę, kuri yra svarbi ilgalaikiam filantropijos stabilumui. Tai vienas svarbiausių Estijos modelio bruožų – jis užtikrina platų dalyvavimą, net jei individualių aukų dydis nėra didelis.

Lyginant su Lietuvoje taikomu 1,2 proc. GPM mechanizmu, Estijos modelis skatina aktyvų sprendimą aukoti (iš disponuojamų pajamų), o ne tik pasyvų mokesčių paskirstymą.

Deklaravimo procesas Estijoje yra vienas moderniausių Europoje ir pasižymi itin aukštu vartotojo patogumu. Estijoje paramos deklaratavimas yra iš dalies automatizuotas – paramos duomenys dažnai iš anksto integruojami į gyventojų pajamų deklaracijas, todėl gyventojų administracinė našta yra santykinai maža. Elektroninė deklaratavimas sistema yra intuityvi, greita ir plačiai naudojama. Administracinis paprastumas yra esminis šio modelio sėkmės veiksnys – sumažinta klaidų tikimybė ir minimali vartotojo pastanga tiesiogiai didina dalyvavimo lygį. Tai ypač svarbu Lietuvos kontekste – dalis paramos prarandama dėl techninių klaidų (plačiau 3.2.5 skyriuje) – Estijos modelis iš esmės eliminuoja tokią problemą. Estijos gyventojai taip pat pasižymi aukštu informuotumu – **32 proc. asmenų priima informuotą sprendimą ir prieš aukodami pasidomi konkrečia organizacija ar projektu**¹⁰¹, o tai rodo aukštą pasitikėjimo ir skaidrumo lygį.

⁹⁹ ERR news. Estonians donated almost €96 million to NGOs in 2022. Prieiga internetu: <https://news.err.ee/1609178377/estonians-donated-almost-96-million-to-ngos-in-2022#:~:text=According%20to%20K%C3%BCbar%2C%20it%20is,and%20never%20miss%20an%20update!>

¹⁰⁰ Estonian world. Survey: every other Estonian adult donates money. Prieiga internetu: <https://estonianworld.com/life/survey-every-other-estonian-adult-donates-money/#:~:text=%E2%80%9CBased%20on%20our%20experience%20with,Love%20to%20Help%20donation%20platform.>

¹⁰¹ Ten pat.

Estijos modelis netaiko skirtingų lengvatų dydžių skirtingoms sritims – fiksuota 1 200 eurų riba yra vienoda visiems sektoriams. Tai leidžia išvengti politinių sprendimų dėl „prioritetinių sektorių“, tačiau kartu reiškia, kad valstybė mažiau tiesiogiai veikia paramos paskirstymą tarp sričių. Praktikoje paramos paskirstymas tarp sektorių priklauso nuo visuomenės prioritetų ir komunikacijos kampanijų. Pavyzdžiui, humanitarinės pagalbos organizacijos 2022 m. pritraukė itin daug paramos dėl karo Ukrainoje, o kultūros ir sporto organizacijos dažniau pritraukia paramą per vietos bendruomenių iniciatyvas. Ši sistema leidžia išvengti sudėtingų sektorių diferencijavimo taisyklių, tačiau kartu užtikrina, kad visi viešosios naudos sektoriai turėtų vienodas galimybes pritraukti paramą.

Kalbant apie biudžeto poveikį, Estijos modelis yra vienas labiausiai fiskaliai valdomų Europoje. Fiksuotos ribos ir automatizuotas administravimas leidžia užtikrinti aukštą efektyvumą su santykinai mažomis administracinėmis sąnaudomis.

Pagal WGR 2025, Estija užima 89 vietą pasauliniame dosnumo reitinge, o vidutinė paaukotų pajamų dalis siekia 0,51 proc. Tai yra mažiau nei Lietuvos rodiklis (76 vieta, 0,65 proc.), todėl Estijos pasirinkimas analizei grindžiamas ne aukštesniu bendru dosnumo reitingu, o jos mokestinės sistemos aktualumu Lietuvos kontekstui – Estija taiko aiškų mokesčių atskaitymo modelį ir turi valstybės mastu administruojamą tinkamų paramos gavėjų sąrašą.

WGR 2025 duomenys taip pat rodo, kad aukojimą lemia ne vien pajamų lygis ar formali mokestinė paskata. Svarbūs veiksniai yra pasitikėjimas organizacijomis, aiškus paramos poveikio matomumas, socialinės normos ir gyventojų suvokimas, kad valdžia sudaro palankias sąlygas aukoti. Estijos atvejis šiuo požiūriu aktualus, nes jos sistema remiasi ne tik mokesčių lengvata, bet ir administraciniu aiškumu – gyventojas gali lengviau suprasti, kam galima aukoti ir kokia lengvata taikoma.

Estijos pavyzdys leidžia daryti įžvalgą, kad mokesčių atskaitymo modelis gali būti tinkamas šalims, kuriose siekiama pereiti nuo pasyvaus paramos paskirstymo prie aktyvesnio gyventojų aukojimo iš disponuojamųjų pajamų. Vis dėlto WGR 2025 rodiklis rodo, kad vien teisinio mechanizmo nepakanka aukštam dosnumo lygiui užtikrinti – būtinos ir papildomos sąlygos: pasitikėjimas paramos gavėjais, paprastas deklaravimas, aiški komunikacija ir socialinių normų stiprinimas.

Įžvalga Lietuvai: Estijos patirtis rodo, kad efektyvi filantropijos skatinimo sistema gali būti sukurta net ir su santykinai ribota mokestine paskata, jei ji yra paprasta ir aiški, administruojama automatizuotai, remiasi patikimu paramos gavėjų sąrašu, ir yra lengvai prieinama visiems gyventojams.

Tai reiškia, kad Lietuvos atveju administracinis paprastumas ir sistemos dizainas gali būti ne mažiau svarbūs nei pačios lengvatos dydis.

Lyginant Estijos ir Čekijos taikomus mokesčių atskaitymo modelius, pirmiausia išryškėja esminis skirtumas tarp plataus dalyvavimo ir didelių aukų skatinimo. Čekijos modelis yra proporcingas, nes leidžia atskaityti nuo 15 proc. iki 30 proc. nuo gyventojų apmokestinamųjų pajamų. Tai reiškia, kad sistema labiau skatina didesnes aukas iš aukštesnių pajamų grupių ir gali generuoti didesnę bendrą finansinę apimtį. Tuo tarpu Estijos modelis remiasi fiksuota 1 200 Eur riba, kuri visiems gyventojams taikoma vienodai, nepriklausomai nuo pajamų dydžio. Dėl to sistema yra universalesnė ir labiau įtraukianti, tačiau mažiau orientuota į stambių aukų maksimizavimą. Todėl Estijos modelis yra tinkamas, kai prioritetas – platus visuomenės įsitraukimas, skaidrumas ir administracinis efektyvumas. Svarbiausia, kad šis modelis skatina aktyvų aukojimą iš disponuojamųjų pajamų ir tuo iš esmės skiriasi nuo Lietuvos 1,2 proc. GPM mechanizmo, kuris yra pasyvus paskirstymo instrumentas. Tačiau jei tikslas yra maksimaliai padidinti dideles aukas, proporciniai modeliai, tokie kaip Čekijos, gali būti efektyvesni.

4.3. Slovėnija

Slovėnija taiko mišrų filantropijos skatinimo modelį, kuriame derinami du instrumentai: pajamų mokesčio perskirstymas (1 proc. GPM perskirstymas) ir riboti pajamų mokesčio atskaitymai. Šis modelis yra struktūriškai artimas Lietuvos ir Italijos sistemoms, nes pagrindinis filantropijos instrumentas yra būtent GPM perskirstymas. Gyventojai gali **paskirti iki 1 proc. savo pajamų mokesčio** viešosios naudos organizacijoms, politinėms partijoms ar

profesinėms sąjungoms¹⁰². Šis mechanizmas reiškia, kad gyventojas ne pats aukoja iš savo disponuojamų pajamų, o tik nukreipia dalį jau sumokėto mokesčio. Tai yra esminis skirtumas nuo aktyvios filantropijos modelių – sistema skatina dalyvavimą, bet nekuria tiesioginės finansinės aukos elgsenos. Tai yra masinio dalyvavimo priemonė, kuri nereikalauja papildomų finansinių išlaidų iš gyventojų ir todėl yra itin plačiai naudojama.

Be šio mechanizmo, Slovėnijoje egzistuoja ir ribotas pajamų mokesčio atskaitymas: gyventojai gali atskaityti iki **0,5 proc. deklaruojamų pajamų** bendrosioms viešosios naudos veikloms, o kultūrai ir savanorystei taikomi papildomi **0,2 proc.** atskaitymai. Dėl labai žemų ribų ši priemonė turi ribotą paskatinamąjį efektą ir nėra reikšmingas veiksnys didinant aukų apimtį. Tai rodo, kad mišrus modelis, kuriame aktyvios paskatos yra labai mažos, faktiškai funkcionuoja kaip perskirstymo sistema su simbolinėmis papildomomis paskatomis. Todėl vertinama, kad Slovėnijos sistema orientuota ne į didelius mecenatus, o į plačią visuomenės įtrauktį¹⁰³.

Pagal WGR 2025, Slovėnija užima 89 vietą pasauliniame dosnumo reitinge, o vidutinė paaukotų pajamų dalis siekia 0,51 proc. Tai yra mažiau nei Lietuvos rodiklis (76 vieta, 0,65 proc.), todėl Slovėnijos pasirinkimas analizei grindžiamas ne aukštesniu bendru dosnumo reitingu, o jos mokesčio modelio aktualumu Lietuvos kontekstui.

Slovėnijos patirtis yra aktuali kaip perspėjantis pavyzdys, kad GPM perskirstymo logikos išlaikymas gali užtikrinti tam tikrą paramos srautą, tačiau nebūtinai sukuria stiprų elgsenos pokytį. Lietuvos atveju tai reiškia, kad vien 1,2 proc. GPM mechanizmo koregavimas ar nedidelės papildomos paskatos įvedimas gali būti nepakankamas, jei siekiama pereiti prie aktyvesnės filantropijos ir aukojimo iš disponuojamųjų pajamų.

Įžvalga Lietuvai: mišrus modelis gali būti efektyvus užtikrinant platų gyventojų dalyvavimą, tačiau aktyvių mokestinių paskatų dydis yra kritinis veiksnys siekiant realaus filantropijos augimo. Rekomenduojama taikyti didesnį pajamų atskaitymo tarifą, pavyzdžiui, 5-10 proc.

Slovėnijos gyventojai yra aktyvūs 1 proc. paskyrimo sistemos dalyviai. Remiantis duomenimis, **daugiau nei pusė gyventojų** kasmet paskiria bent dalį savo 1 proc. GPM. Per šį mechanizmą kasmet surenkama **apie 10–12 mln. Eur**¹⁰⁴, priklausomai nuo ekonominių metų ir gyventojų aktyvumo. Tai rodo, kad paprastos ir nereikalaujančios papildomų išlaidų priemonės gali pasiekti aukštą dalyvavimo lygį. Tuo tarpu pajamų mokesčio atskaitymo mechanizmas sudaro tik labai nedidelę dalį bendro paramos finansavimo, todėl jo poveikis bendram filantropijos mastui yra ribotas. Aktyviausiai aukoja **45–64 metų** gyventojai, kurie sudaro didžiausią tiek paskyrimų, tiek tiesioginių aukų dalį. **30–44 metų** grupė taip pat aktyvi, tačiau jų aukojimo mastas mažesnis. Jaunesni nei 30 metų gyventojai yra mažiausiai aktyvūs, o tai atitinka bendras ES tendencijas¹⁰⁵.

Slovėnijos filantropijos ekosistema yra plati ir apima įvairius sektorius. Didžiausia paramos dalis per 1 proc. mechanizmą tenka **nevyriausybiniams organizacijoms**, kurios sudaro apie 93 proc. visų gavėjų. 2024 m. duomenimis, **691 025 mokesčių mokėtojų perskirstė savo GPM**, o iš viso paaukota suma sudarė **17,37 mln. eurų**, kuri buvo paskirstyta **7 237 gavėjams**, iš kurių **6 105 yra NVO**¹⁰⁶. Tai rodo, kad sistema yra plačiai naudojama ir kad ji užtikrina stabilų finansavimo srautą sektoriui, kuris dažnai neturi stiprios donorų bazės. NVO sektoriuje didžiausią paramos dalį gauna socialinės pagalbos organizacijos, vaikų ir jaunimo organizacijos, aplinkosaugos iniciatyvos, kultūros organizacijos, sporto klubai ir bendruomeninės iniciatyvos. Kultūros sektorius, nors ir nėra didžiausias pagal gautų lėšų apimtį, yra vienas iš prioritetinių gavėjų, ypač dėl papildomų 0,2 proc. atskaitymų, kurie simboliškai pabrėžia valstybės siekį remti kultūrą. Svarbu pažymėti, kad tokia sistema užtikrina platų finansavimo paskirstymą tarp daug organizacijų, tačiau nesukuria stipraus finansinio impulso atskiriems projektams ar institucijoms.

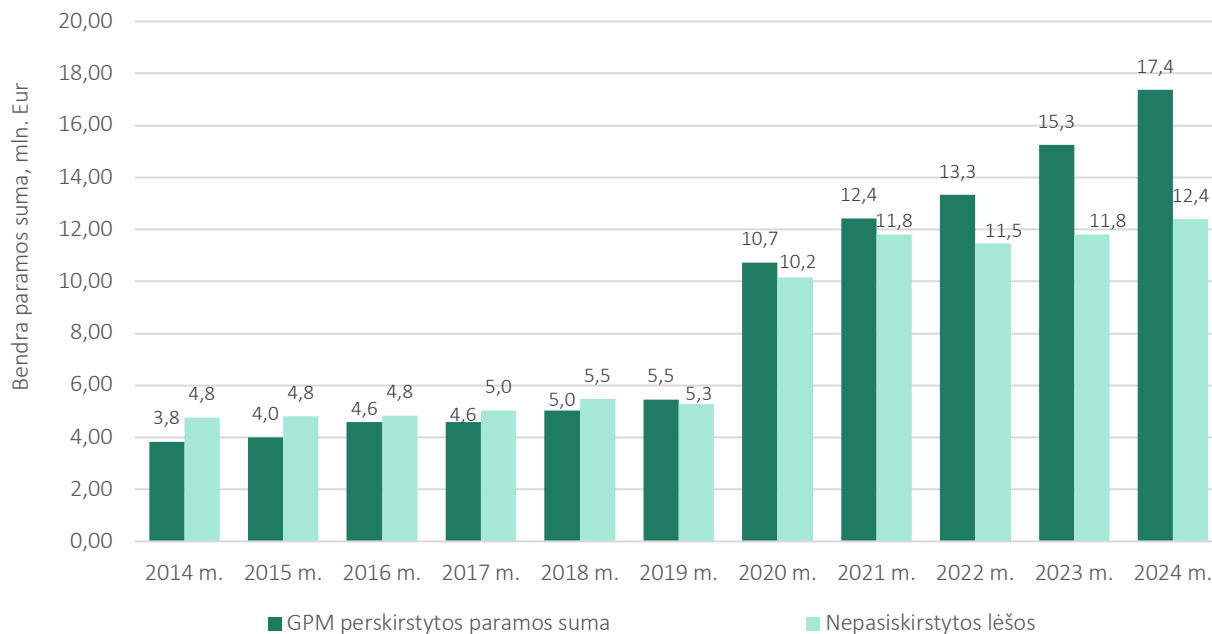
¹⁰² Slovėnijos pajamų mokesčio įstatymas (Zakon o dohodnini). Prieiga internetu: <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4697>

¹⁰³ Portal of the Financial Administration of the Republic of Slovenia. Prieiga internetu: <https://www.fu.gov.si/en/>

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ CNVOS. Prieiga internetu: <https://www.cnvos.si/>

¹⁰⁶ Duomenys apie paramą gavusių įstaigų skaičių atsisiųsti iš CNVOS.

14 paveikslas. GPM perskirstyta ir neperskirstyta parama, mln. Eur bei paramą skyrusių asmenų skaičius, tūkst.

Šaltinis: CNVOS. Prieiga internetu: <https://www.cnvos.si/en/ngo-sector-slovenia/personal-income-tax-donations/>

Deklaravimo procesas Slovėnijoje yra paprastas ir integruotas į elektroninę deklaratavimą sistemą. Gyventojai gali paskirti 1 proc. GPM vos keliais paspaudimais, o sistema yra aiški ir patogi naudoti. Daroma prielaida, kad tai viena iš priežasčių, kodėl dalyvavimas yra toks aukštas. Skirtingai nei Estijoje, Slovėnijoje nėra automatinio paramos įtraukimo į deklaraciją, tačiau deklaratavimą procesas yra pakankamai paprastas, kad net ir mažai patirties turintys gyventojai galėtų lengvai dalyvauti. Slovėnijoje taikomas mišrus modelis, apimantis tiek GPM paskyrimo elementus, tiek papildomas paskatas, pasižymi santykinai nedidele administracine našta gyventojui, tačiau reikalauja papildomo koordinavimo tarp institucijų. Administracinis paprastumas yra vienas pagrindinių aukšto dalyvavimo veiksnių, tačiau jis savaime neužtikrina didesnių aukų.

Kalbant apie biudžeto poveikį, Slovėnijos modelis yra vienas iš fiskaliai stabiliausių Europoje. Kadangi pagrindinis instrumentas yra perskirstymas, o ne papildoma lengvata, valstybės biudžeto netekimai yra minimalūs ir lengvai prognozuojami. Tai yra svarbus aspektas Lietuvos kontekste, nes rodo, kad GPM tipo mechanizmai yra fiskaliai saugūs, tačiau riboto poveikio filantropijos augimui.

Svarbu pabrėžti, kad Slovėnijos sistema yra orientuota į plačią visuomenės įtrauktį, o ne į didelių aukų skatinimą. Tai reiškia, kad ji yra efektyvi užtikrinant stabilų finansavimą mažesnėms organizacijoms, tačiau ji negali reikšmingai padidinti bendro filantropijos masto ar pritraukti didelių mecenatų. Todėl Slovėnijos modelis galėtų būti taikomas Lietuvoje kaip papildomas instrumentas, skirtas užtikrinti stabilų NVO finansavimą, tačiau jis negalėtų pakeisti sistemų, kurios skatina didesnes individualias aukas, tokių kaip Čekijos ar Belgijos modeliai.

4.4. Belgija

Belgija taiko vieną dosniausių ir labiausiai išvystytą filantropijos skatinimo sistemų Europoje, kurios pagrindas yra **mokesčių kredito** (angl. *tax credit*) modelis. Skirtingai nei pajamų mokesčio atskaitymai ar GPM paskyrimo mechanizmai, mokesčių kreditas tiesiogiai mažina gyventojų mokėtiną pajamų mokesčių, todėl jo poveikis yra aiškiai matomas ir lengvai suvokiamas donorui.

Belgija taiko vieną dosniausių Europoje mokesčių kredito modelių, kuris leidžia gyventojams susigrąžinti dalį aukos tiesiogiai per pajamų mokesčio sumažinimą. Pagal Belgijos pajamų mokesčio kodeksą (per. *Code des impôts sur*

les revenus 1992)¹⁰⁷, gyventojai gali gauti **45 proc. mokesčio kreditą** už paramą pripažintoms viešosios naudos organizacijoms, jei auka yra ne mažesnė nei 40 eurų, o bendra suma neviršija 10 proc. metinių apmokestinamųjų pajamų¹⁰⁸. COVID-19 laikotarpiu kredito dydis laikinai buvo padidintas iki 60 proc., siekiant paskatinti gyventojų aukojimą, tačiau vėliau grąžintas į įprastą lygį¹⁰⁹. Nuo 2025 m. kredito dydis sumažintas iki **30 proc.**, tačiau net ir sumažintas jis išlieka vienu reikšmingiausių instrumentų Europoje pagal finansinį efektą donorui¹¹⁰.

Belgijos filantropijos ekosistema yra plati ir apima įvairius sektorius. Kultūros sektorius yra vienas iš pagrindinių paramos gavėjų, ypač muziejai, teatrai, koncertų salės, kultūros fondai ir paveldosaugos organizacijos. Socialinės pagalbos organizacijos, sveikatos priežiūros įstaigos, pacientų fondai, skurdo mažinimo iniciatyvos ir humanitarinės pagalbos organizacijos pritraukia didelę dalį gyventojų aukų. Švietimo sektoriuje parama nukreipiama į universitetų fondus, stipendijų programas, mokslinių tyrimų projektus ir mokyklų infrastruktūrą. Aplinkosaugos organizacijos taip pat pastebi augantį donorų aktyvumą, ypač klimato, biologinės įvairovės ir tvarumo srityse. Sporto sektoriuje parama dažniausiai skiriama vietos klubams, jaunimo sporto programoms ir bendruomeninėms iniciatyvoms. Svarbu pažymėti, kad modelis yra neutralus sektorių atžvilgiu – lengvatos dydis nepriklauso nuo veiklos srities, todėl paramos paskirstymas atspindi visuomenės prioritetus, o ne valstybės nustatytas kvotas.

Belgijoje filantropijos lygis yra vienas aukščiausių Europoje. Belgijos finansų administracijos duomenimis, 2024 m. daugiau nei 1 mln. gyventojų deklaravo paramą, o bendra deklaruotų aukų suma siekė 338,98 mln. Eur. 2021 m., kai COVID-19 laikotarpiu buvo taikomas padidintas 60 proc. kredito tarifas, deklaruotų aukų suma pasiekė 342,63 mln. Eur, o biudžeto poveikis išaugo iki 165,21 mln. Eur¹¹¹. Tai rodo, kad Belgijos gyventojai kasmet deklaruoja apie 300–380 mln. Eur paramos, už kurią suteikiamas mokesčių kreditas. 2018–2024 m. deklaracijų su aukomis skaičius išliko stabiliai aukštas ir viršijo 900 tūkst. – 1 mln. gyventojų per metus, o tai rodo ilgalaikį ir nuoseklų gyventojų įsitraukimą į filantropinę veiklą. Gyventojų dalyvavimas taip pat yra aukštas – mokesčių kreditą kasmet deklaruoja šimtai tūkstančių gyventojų, o 2019–2024 m. paramos suma išaugo 28 proc. Aktyviausiai aukoja vidutinio ir vyresnio amžiaus gyventojai, ypač 45–65 metų grupė, kuri tradiciškai sudaro didžiausią mecenatų dalį¹¹². Šie duomenys rodo, kad mokesčių kredito modelis yra efektyvus tiek skatinant gyventojų dalyvavimą, tiek didinant bendrą aukų apimtį. Skirtingai nei GPM paskyrimo modeliuose, čia fiksuojamas ne tik dalyvavimas, bet ir realus papildomų lėšų pritraukimas iš gyventojų disponuojamų pajamų.

Belgijoje taikomas mokesčių kredito modelis grindžiamas paramos patvirtinimu per oficialius dokumentus ir reikalauja aktyvaus gyventojų dalyvavimo deklaravimo procese. Administraciniu požiūriu šis modelis yra sudėtingesnis nei GPM paskyrimo ar fiksuotų atskaitymų sistemos, nes reikalauja aktyvaus deklaravimo ir dokumentų pagrindimo. Bendru vertinimu deklaravimo procesas Belgijoje yra aiškus ir orientuotas į vartotoją. Aukos nurodomos metinėje pajamų mokesčio deklaracijoje, kuri gali būti teikiama tiek elektroniniu, tiek popieriniu būdu. Elektroninė sistema yra plačiai naudojama ir leidžia donorams lengvai matyti, kokią mokesčio kredito sumą jie gaus. Mokesčių kreditas yra stipresnė paskata nei pajamų atskaitymas, nes gyventojas mato tiesioginį mokesstinės prievolės sumažėjimą. Tačiau papildoma administracinė našta yra kompensuojama stipresniu finansiniu paskatinimu, kuris didina gyventojų motyvaciją aukoti.

Kalbant apie biudžeto poveikį, Belgijos modelis yra fiskaliai jautresnis nei fiksuotų ribų ar perskirstymo modeliai, nes mokesčių kreditas tiesiogiai mažina valstybės pajamas. Belgijos patirtis rodo, kad didesnio intensyvumo

¹⁰⁷ Service Public Federal Finances. Prieiga internetu: <https://finance.belgium.be/en>

¹⁰⁸ Service Public Federal Finances. Code des impôts sur les revenus 1992. Prieiga internetu: <https://finances.wallonie.be/files/NOSTRA/textes%20legaux/code%20des%20impots%20sur%20le%20revenu%20-%20exercice%202022.pdf#page=551.08>

¹⁰⁹ Pagal užklausą gauta informacija iš Belgijos atašė fiskalinės politikos (tiesioginių mokesčių) klausimais (el. laiškas 2026-05-11)

¹¹⁰ Tax deductibility of donations will change in 2025 – what does this mean for you? (2025). Prieiga internetu: <https://11.be/en/stories/Tax-deductibility-of-gifts-will-change-in-2025--what-does-this-mean-for-you#:~:text=Make%20a%20donation-,Tax%20deductibility%20of%20donations%20will%20change%20in%202025%20%E2%80%93%20what%20does,keep%20giving%2C%20stay%20involved>

¹¹¹ European Fundraising Agency. Donations in Belgium rise again and could exceed 2021 peak. (2025). Prieiga internetu: <https://efanet.eu/news/donations-in-belgium-rise-again-could-exceed-2021-peak/>

¹¹² King Baudouin Foundation. Prieiga internetu: <https://kbs-frb.be/en>

mokestinės paskatos gali reikšmingai padidinti fiskalinį poveikį valstybės biudžetui. Tačiau Belgija valdo šį poveikį per kredito dydžio koregavimą (pvz., sumažinimą iki 30 proc.), aiškias ribas (10 proc. pajamų) ir griežtą gavėjų patvirtinimo sistemą, t. y. sudaromi sąrašai, organizacijų, kurios atitinka reikalavimus, teikia dokumentus ir ataskaitas bei turi paramos avėjo statusą.

Pagal CAF „Pasaulio dosnumo ataskaitą 2025“, Belgija užima 96 vietą pasauliniame dosnumo reitinge, o vidutinė paaukotų pajamų dalis siekia 0,46 proc. Tai yra mažiau nei Lietuvos rodiklis (76 vieta, 0,65 proc.), todėl Belgijos pasirinkimas analizei grindžiamas ne aukštesniu bendru dosnumo reitingu, o jos mokestinio modelio brandumu ir analitine verte Lietuvos kontekstui.

Belgijos atvejis svarbus todėl, kad šalis taiko vieną aiškiausių mokesčių kredito modelių Europoje. Skirtingai nei GPM paskyrimo ar mokesčių atskaitymo modeliai, mokesčių kreditas tiesiogiai mažina gyventojo mokėtiną mokestį, todėl donorui suteikiama aiški ir lengvai suprantama finansinė paskata. Belgijos praktika leidžia įvertinti stipresnės mokestinės paskatos privalumus ir rizikas: ji gali būti veiksminga skatinant sąmoningą aukojimą iš disponuojamųjų pajamų, tačiau kartu sukuria didesnį fiskalinį jautrumą valstybės biudžetui.

Belgijos modelis yra progresyviausias ir labiausiai siektinas iš visų analizuotų šalių. Svarbu pabrėžti, kad Belgijos modelis yra vienas efektyviausių, jei tikslas yra **maksimaliai padidinti aukojimo apimtį ir pritraukti dideles aukas**. Belgijos modelis atskleidžia esminį skirtumą tarp pasyvių ir aktyvių filantropijos skatinimo priemonių – finansinės paskatos stiprumas tiesiogiai lemia gyventojų elgseną ir bendrą aukojimo mastą. Mokesčių kreditas yra stipriausia finansinė paskata donorui, nes jis tiesiogiai mažina mokėtiną mokestį. Tačiau jo perkėlimas į Lietuvą reikalautų fiskalinio pasirengimo, aiškaus gavėjų registro, griežtos kontrolės ir etapinio diegimo.

Įžvalga Lietuvai: Belgijos mokesčių kredito modelis galėtų būti svarstomas kaip ilgosios perspektyvos kryptis Lietuvai, tačiau jo taikymas turėtų būti diegiamas laipsniškai, atsižvelgiant į Lietuvos mokestinę sistemą, administracines galimybes ir fiskalinį pajėgumą. Tiksliausia būtų pradėti nuo riboto masto pakeitimų, pavyzdžiui, mažesnio kredito dydžio, aiškiai apibrėžto gavėjų rato ar taikymo konkrečiam sektoriui (pvz., kultūrai ar socialinei sričiai), kad būtų galima įvertinti realų poveikį biudžetui, donorų elgsenai ir administracinei sistemai. Tik po tokio pilotinio etapo, įvertinus rezultatus ir sukūrus patikimą gavėjų registrą bei kontrolės mechanizmus, būtų galima svarstyti platesnį modelio taikymą. Toks etapas diegimas leistų Lietuvai išnaudoti Belgijos modelio privalumus, kartu išvengiant staigių fiskalinių ar administracinių sukrėtimų.

Belgijos patirtis taip pat rodo, kad mokestinių paskatų poveikis priklauso ne tik nuo pačios lengvatos dydžio, bet ir nuo platesnio institucinio bei visuomeninio konteksto – pasitikėjimo paramos gavėjais, deklaravimo sistemos paprastumo, filantropijos tradicijų ir nuoseklios valstybės komunikacijos apie aukojimo svarbą.

4.5. Lietuvos ir užsienio šalių mokestinių lengvatų modelių panašumai ir skirtumai

Fizinių asmenų filantropijos skatinimo modeliai Europoje iš esmės skiriasi savo konstrukcija, paskatų logika ir administraciniu sudėtingumu. Lietuva, Čekija, Estija, Slovėnija ir Belgija taiko skirtingus pajamų mokesčio instrumentus, kurie lemia nevienodą gyventojų įsitraukimą į aukojimą ir skirtingą paaukotų lėšų dinamiką. Šių modelių palyginimas leidžia identifikuoti esminius veiksnius, kurie daro įtaką filantropijos mastui: paskatos finansinį stiprumą, jos struktūrą ir administracinį paprastumą.

SANTYKINIS PARAMOS DYDIS. Vertinant santykinius administracinius rodiklius – deklaruotos arba mokestinėms lengvatoms tinkamos paramos sumą, tenkančią 1 000 gyventojų, ryškėja skirtingas fizinių asmenų filantropijos intensyvumas ir taikomų mokesčių modelių poveikis. Didžiausias paramos mastas vienam gyventojui fiksuojamas Estijoje (69,9 tūkst. Eur / 1 000 gyv.), po jos seka Čekija (46,3 tūkst. Eur / 1 000 gyv.) ir Belgija (31,8 tūkst. Eur / 1 000 gyv.). Lietuvoje šis rodiklis siekia apie 12,9 tūkst. Eur, o mažiausias yra Slovėnijoje (8,2 tūkst. Eur / 1 000 gyv.). Pažymėtina, kad šis rodiklis nėra tiesiogiai lygintinas su CAF „World Giving Report 2025“ rodikliu, nes WGR 2025 grindžiamas gyventojų apklausomis ir paaukotų pajamų dalimi, o šiame palyginime naudojami administraciniai arba nacionalinių šaltinių duomenys apie deklaruotą paramą. Todėl šie rodikliai papildo vienas kitą, bet nematuoja to paties reiškinio.

Šie skirtumai rodo, kad modeliai, kuriuose egzistuoja tiesioginė finansinė paskata (mokesčių atskaitymai ar kreditas), generuoja didesnę paramos intensyvumą nei vien tik GPM perskirstymo mechanizmai. Tuo pačiu svarbu pažymėti, kad šie skirtumai priklauso ne tik nuo mokestinių instrumentų, bet ir nuo bendro ekonominio išsivystymo, pajamų lygio bei filantropijos tradicijų.

LENGVATOS TIPAS. Lietuvoje fizinių asmenų parama grindžiama pajamų mokesčio perskirstymu – gyventojai gali nukreipti 1,2 proc. jau sumokėto GPM paramos gavėjams, tačiau ši schema nesuteikia jokios finansinės naudos pačiam aukotojui. Čekijoje ir Estijoje taikomas pajamų mokesčio bazės sumažinimas (angl. *tax deduction*), leidžiantis gyventojams sumažinti apmokestinamąsias pajamas proporcingai aukos dydžiui. Slovėnijoje derinamas perskirstymo mechanizmas (1 proc. GPM) su papildomu ribotu mokesčių atskaitymu. Belgijoje veikia mokesčio kredito (angl. *tax credit*) sistema, kuri tiesiogiai mažina mokėtiną pajamų mokestį ir suteikia vienodą procentinę naudą visoms pajamų grupėms. Pagrindinis skirtumas tarp modelių yra tas, ar gyventojas gauna tiesioginę finansinę naudą už aukojimą. Šis skirtumas yra esminis vertinant paskatų poveikį elgsenai.

ATSKAITYMO SUMOS LIMITAS. Lietuvoje perskirstoma tik 1,2 proc. nuo jau sumokėto GPM, todėl realios aukos dydis nėra susietas su gyventojų sprendimu. Čekijoje atskaitymai gali siekti iki 15 proc. apmokestinamųjų pajamų, o Estijoje taikomas fiksuotas iki 1 200 Eur per metus limitas. Slovėnijoje perskirstoma 1 proc. GPM ir papildomai galima pasinaudoti 0,5 proc. mokesčių atskaitymu. Belgijoje atskaitymai negali viršyti 10 proc. metinių apmokestinamųjų pajamų.

Didžiausią poveikį aukų dydžiui turi proporciniai modeliai (Čekija), o plačiausią įtrauktį – fiksuotų ribų modeliai (Estija).

MINIMALI PARAMOS RIBA. Lietuvoje ir Slovėnijoje minimali riba nenumatyta, nes gyventojai paskirsto dalį jau apskaičiuoto GPM. Čekijoje parama turi viršyti 2 proc. mokesčio bazės arba būti ne mažesnė nei 40 Eur, o Belgijoje taip pat taikoma minimali 40 Eur riba. Estijoje minimali suma nenumatyta.

LANKSTUMAS. Lietuvoje, Estijoje ir Slovėnijoje taikomi fiksuoti limitai, kurie nekoreguojami net ekonominių krizių metu. Čekijoje lankstumas didesnis – krizės laikotarpiu buvo laikinai padidintas paramos dydis. Belgijoje lankstumas priklauso nuo regiono: kai kur numatytos laikinos paskatos ar papildomos lengvatos.

PASKATŲ STRUKTŪRA. Analizuojamų šalių praktika rodo, kad skirtingi mokestiniai instrumentai sukuria iš esmės skirtingas paskatas: Lietuvoje ir Slovėnijoje vyraujantis GPM paskyrimo modelis grindžiamas pasyviu perskirstymu, kai gyventojas nukreipia savo disponuojamų pajamų, o tik paskirsto dalį jau sumokėto mokesčio. Estijoje taikomas mokesčių atskaitymo modelis sukuria platesnę, tačiau riboto dydžio paskatą, kuri skatina reguliarias, bet dažniausiai nedideles aukas. Čekijoje proporcinė atskaitymo sistema sudaro sąlygas didesnėms aukoms, ypač tarp aukštesnes pajamas gaunančių gyventojų. Tuo tarpu Belgijoje taikomas mokesčių kreditas laikomas stipriausia paskata, nes jis tiesiogiai mažina gyventojų mokėtiną mokestį ir aiškiai susieja aukojimą su apčiuopiama finansine nauda. Ši struktūrinė diferenciacija leidžia išskirti tris filantropijos skatinimo lygius:

- Pasyvus lygis, kai veikia tik GPM paskyrimo mechanizmas ir nėra tiesioginės finansinės paskatos aukoti;
- Vidutinis lygis, kai taikomi mokesčių atskaitymai, sukuriantys paskatą, tačiau ribojami nustatytų limitų;
- Stiprus lygis, kai naudojamas mokesčių kreditas, tiesiogiai mažinantis mokestinę našną ir turintis didžiausią poveikį gyventojų sprendimams.

Tokiu būdu paskatų struktūra tampa kertiniu elementu, lemiančiu ne tik gyventojų dalyvavimo mastą, bet ir bendrą filantropijos finansinį rezultatą.

POVEIKIS FILANTROPIJAI. Lietuvoje mechanizmas užtikrina stabilų paramos srautą, tačiau jo poveikis aktyviam filantropijos augimui yra ribotas, nes nesukuria papildomos finansinės paskatos aukoti. Čekijoje poveikis didėjo, nes proporcinga finansinė paskata skatino tiek aukojančių gyventojų skaičiaus, tiek aukų sumų augimą. Estijoje poveikis taip pat didėjo – nors paskata fiksuota, sistema paprasta ir įsitvirtinusi, todėl auga tiek aukojančiųjų dalis, tiek paaukotų sumų apimtis. Slovėnijoje poveikis didėjo dėl plačiai naudojamo perskirstymo mechanizmo ir aukšto gyventojų įsitraukimo. Belgijoje poveikis didėjo, nes mokesčio kreditas tiesiogiai mažina mokėtiną mokestį ir skatina tiek aukojimo dažnumą, tiek aukų dydžius.

ADMINISTRACINIS PROCESAS IR ORGANIZACIJŲ SĄRAŠAS. Nors visose šalyse deklaravimo procesai yra skaitmenizuoti, administracinis sudėtingumas skiriasi. Be to, visose šalyse parama gali būti teikiama tik toms organizacijoms,

asmenims, kurie turi paramos gavėjo statusą ar (ir) yra įtraukti į oficialius ir vyriausybės patvirtintus paramos gavėjų sąrašus.

10 lentelė. Užsienio šalių ir Lietuvos mokestinių lengvatų modeliai

Aspektas	Lietuvos modelis (1,2 GPM perskirstymas)	Čekijos modelis (mokesčių atskaitymas)	Estijos modelis (mokesčių atskaitymas)	Slovėnijos modelis (mišrus modelis)	Belgijos modelis (mokesčių kreditas)
Paramos suma 1 000 gyventojų	12 900 Eur	46 300 Eur	69 900 Eur	8 230 Eur	31 800 Eur
Lengvatos tipas	Pajamų mokesčio perskirstymas	Pajamų mokesčio bazės sumažinimas (GPM lengvata, veikianti atskaitos principu, angl. <i>tax deduction</i>)	Pajamų mokesčio bazės sumažinimas (GPM lengvata, veikianti atskaitos principu, angl. <i>tax deduction</i>)	Pajamų mokesčio perskirstymas ir papildomas ribotas mokesčių atskaitymas	Mokesčio kreditas (angl. <i>tax credit</i>)
Atskaitymo sumos limitas	1,2 proc. nuo jau sumokėto GPM	Iki 15 proc. nuo apmokestinamųjų pajamų per mokestinį laikotarpį	iki 1 200 EUR per metus	Perskirstomas 1 proc. nuo sumokėto GPM bei papildomas 0,5 proc. mokesčių atskaitymas	Neviršija 10 proc. metinių apmokestinamųjų pajamų
Minimali paramos riba	Nenustatyta – paskiriama dalis nuo jau apskaičiuoto GPM	Paramos vertė turi viršyti 2 proc. mokesčio bazės arba būti ≥ 40 Eur	Nėra nustatyta	Nenustatyta – paskiriama dalis nuo jau apskaičiuoto GPM	Ne mažesnė nei 40 Eur
Organizacijos, kurioms gali būti teikiama parama	Tik paramos gavėjo statusą turinčios organizacijos ir fiziniai asmenys	Platus viešosios naudos veiklų sąrašas	Tik oficialiame vyriausybės sąrašė esančios organizacijos	Paramos gavėjo statusą turinčios organizacijos	Regionų patvirtintos organizacijos
Parama fiziniams asmenims	Leidžiama (tik asmenims, turintiems paramos gavėjo statusą)	Neleidžiama	Neleidžiama	Leidžiama (tik asmenims, turintiems paramos gavėjo statusą)	Neleidžiama
Administracinis procesas	Paprastas ir skaitmenizuotas; deklaruojama per elektroninę mokesčių sistemą	Aiškliai integruotas į metinę GPM deklaraciją; reikalingi paramą patvirtinantys dokumentai	Paprastas ir skaitmenizuotas; deklaruojama per elektroninę mokesčių sistemą	Paprastas ir skaitmenizuotas; deklaruojama per elektroninę mokesčių sistemą	Paramos teikėjai gauna oficialų sertifikatą (pr. <i>attestation fiscale</i>), kurį pateikia metinėje pajamų deklaracijoje
Lankstumas	Fiksuotas limitas, krizės atveju koregavimai nenumatyti	Vidutinis, krizės metu laikinai padidintas paramos dydis	Fiksuotas limitas, krizės atveju koregavimai nenumatyti	Fiksuotas limitas, krizės atveju koregavimai nenumatyti	Vidutinis – priklauso nuo regiono, kai kur numatytos laikinos paskatos
Paskatų struktūra	Paskirstymo, o ne skatinimo mechanizmas; nėra realios finansinės paramos	Finansinė paskata proporcinga aukos dydžiui, tačiau labiau palanki aukštesnes pajamas gaunantiems asmenims	Fiksuota riba – vienoda visiems, skatinanti reguliarias, bet ne itin dideles paramos sumas	Paskirstymo, o ne skatinimo mechanizmas; nėra realios finansinės paramos	Finansinė paskata, tiesiogiai mažinanti mokėtiną mokestį; vienoda procentinė nauda visoms pajamų grupėms, skatinanti

Aspektas	Lietuvos modelis (1,2 GPM perskirstymas)	Čekijos modelis (mokesčių atskaitymas)	Estijos modelis (mokesčių atskaitymas)	Slovėnijos modelis (mišrus modelis)	Belgijos modelis (mokesčių kreditas)
					reguliarus ir didesnes aukas
Poveikis filantropijai	Mažėja – gyventojų, skiriančių 1,2 proc., dalis po truputį mažėja, tačiau realių aukų suma didėja.	Didėja – dėl proporcingos finansinės paskatos augo tiek aukojančių gyventojų skaičius, tiek paaukota sumos dydis.	Didėja – nors paskata yra fiksuota, pastaraisiais metais auga tiek aukojančių gyventojų dalis, tiek paaukotų sumų apimtis, nes sistema paprasta ir gerai įsitvirtinusi.	Didėja – paskirstymo mechanizmas plačiai naudojamas, todėl gyventojų dalyvavimas ir paskirstytų sumų dydis didėjo.	Didėja – mokesčio kreditas tiesiogiai mažina mokėtiną mokesťį, todėl auga tiek aukojančių gyventojų dalis, tiek aukų dydžiai.

Šaltinis: parengta Vertintojo

Lyginamoji analizė leidžia suformuluoti esminę išvargą: filantropijos mastą lemia ne pats mechanizmo egzistavimas, o paskatos stiprumas ir jos poveikis gyventojų sprendimui aukoti iš savo disponuojamų pajamų. Lietuvos atvejis išsiskiria tuo, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas nėra aktyvi filantropijos skatinimo priemonė, o administracinis paskirstymo instrumentas. Jis užtikrina tam tikrą finansavimo stabilumą, tačiau neskatina gyventojų priimti aktyvaus sprendimo aukoti papildomas lėšas. Tuo tarpu valstybės, kuriose veikia mokesčių atskaitymai (Čekija ir Estija), kreditai (Belgija) ar taikomi mišrūs modeliai (Slovėnija), demonstruoja aiškiai didėjančias aukojimo tendencijas.

Svarbu ir tai, kad paskatos konstrukcija lemia, kokios pajamų grupės labiausiai įsitraukia į paramą. Čekijos modelis, paremtas proporcingu atskaitymu, labiau skatina aukštesnes pajamas gaunančius gyventojus, nes jų mokesstinė nauda didesnė. Estijos modelis, priešingai, sukuria vienodą paskatą visiems, todėl skatina platesnį, bet nuosaikesnį aukojimą. Belgijos mokesčio kreditas yra labiausiai subalansuotas – jis suteikia vienodą procentinę naudą visoms pajamų grupėms, todėl efektyviai skatina tiek aukų dažnumą, tiek dydį.

Lietuvos atvejis išsiskiria tuo, kad 1,2 proc. GPM mechanizmas nėra filantropijos skatinimo priemonė, o veikia administracinis paskirstymo instrumentas. Jis formuoja įprotį „skirti“, bet ne „aukoti“, todėl realios aukų sumos mažėja, o gyventojų įsitraukimas ilgainiui traukiasi. Tai rodo, kad be papildomos finansinės paskatos Lietuvos modelis negali konkuruoti su kitų šalių sistemomis, kurios aktyviai skatina gyventojų filantropinį elgesį.

Tarptautinė praktika rodo, kad administracinis paprastumas yra būtina, bet nepakankama sąlyga, o realus filantropijos augimas pasiekiamas tik tada, kai sukuriamas apčiuopiama finansinė paskata gyventojui. Todėl siekiant didinti filantropijos mastą Lietuvoje, mokesstinė sistema turėtų būti vertinama ne tik kaip paskirstymo, bet ir kaip aktyvaus skatinimo instrumentas.

5. Mokestinių lengvatų alternatyvų fiziniams asmenims poveikio vertinimas

Šiame skyriuje pateikiami trijų alternatyvų, t. y. mokestinių lengvatų modelių – mokesčių atskaitymo, mokesčių kredito ir mišraus modelio – vertinimai. Analizė orientuota į jų tinkamumą Lietuvos kontekstui, administracinį įgyvendinamumą ir galimą poveikį valstybės biudžetui.

Vertinimas remiasi ankstesniuose skyriuose nustatyta problema, kad esamas 1,2 proc. GPM mechanizmas užtikrina stabilų finansavimo srautą, tačiau nesukuria pakankamų paskatų aktyviam gyventojų įsitraukimui į filantropiją. Taip pat atsižvelgiama į užsienio šalių patirtį, rodančią, kad paskatos stiprumas yra vienas esminių veiksnių, lemiančių aukojimo mastą.

Verta pabrėžti, kad nulinė alternatyva šiame vertinime naudojama kaip atskaitos scenarijus, tačiau detaliai neanalizuojama. Nulinė alternatyva reiškia, kad nesikeistų esama mokestinė sistema ir nebūtų įvesta jokių naujų lengvatų fizinių asmenų filantropijos skatinimui. Tokiu atveju išliktų dabartinė situacija, kurioje filantropijos skatinimas remiasi 1,2 proc. GPM mechanizmu. Šis mechanizmas užtikrina tam tikrą gyventojų įsitraukimą ir finansavimo stabilumą, tačiau neskatina aktyvaus aukojimo iš disponuojamų pajamų ir todėl turi ribotą poveikį filantropijos augimui. Atsižvelgiant į 3 skyriaus analizę, tikėtina, kad be papildomų paskatų išliktų esamos tendencijos – ribotas gyventojų aktyvumas, didėjanti lėšų koncentracija ir neišnaudotas filantropijos potencialas.

Valstybės biudžetui nulinė alternatyva yra finansiškai neutrali: tikėtina, kad GPM pajamos išliktų tokia pačia lygmenyje, nes nebūtų taikomos jokios naujos lengvatos. Tačiau ši alternatyva nereiškia, kad valstybė nepatiria jokio biudžetinio poveikio – esamas 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmas jau dabar reiškia dalies surinkto GPM nukreipimą paramos gavėjams. Todėl toliau alternatyvos vertinamos lyginant jas su esama sistema, o ne tik absoliučiais dydžiais. Ši alternatyva taip pat nesukuria prielaidų didinti privačių lėšų įsitraukimą į visuomenei naudingų veiklų finansavimą.

5.1. Ekonominio poveikio vertinimas

5.1.1. Vertinimo metodologija

Šios analizės tikslas – įvertinti trijų mokestinių lengvatų modelių (mokesčių atskaitymo, mokesčių kredito ir mišraus modelio) poveikį Lietuvos valstybės biudžetui ir gyventojų filantropinei elgsenai. Vertinimas grindžiamas fiskaliniu efektu, t. y. GPM pajamų sumažėjimu dėl lengvatos, bei elgsenos efektu – galimu aukojimo apimčių pokyčiu.

Toks dvigubas vertinimo metodas leidžia įvertinti ne tik tiesioginę biudžeto netektį, bet ir tai, ar mokestinė paskata sukuria papildomą viešosios naudos finansavimą.

Pažymėtina, kad ši metodika yra scenarijų analizė, skirta palyginti alternatyvių mokestinių modelių galimo poveikio kryptis ir dydžių intervalus. Scenarijuose naudojami apibendrinti multiplikatoriai, paremti Europos praktikoje naudojamais socialinių paslaugų, švietimo ir NVO sektoriaus poveikio vertinimais, o ne apskaičiuoti duomenimis grįstais ekonominiais modeliais (Input–Output, makroekonominiais ar ekonometriniais modeliais). Taip pat pasirinkta metodika neišpildo kaštų ir naudos analizei keliamų sąlygų (vertinami antriniai poveikiai, finansiniai srautai ir kt.). Todėl rezultatai interpretuojami kaip orientaciniai ir lyginamieji, o ne kaip tikslus valstybės biudžeto poveikio prognozavimo instrumentas.

Poveikio vertinime baziniu scenarijumi laikomas šiuo metu veikiantis 1,2 proc. GPM paskyrimo modelis. Tai reiškia, kad alternatyvų poveikis vertinamas ne tik absoliučiais dydžiais, bet ir lyginant su esama sistema. Tokia logika leidžia atskirti dabartinio mechanizmo mastą nuo papildomo reformos poveikio – tiek valstybės biudžetui, tiek gyventojų filantropiniam aktyvumui.

Svarbu pažymėti, kad užsienio šalių duomenys naudojami kaip orientacinis pagrindas, o ne tiesiogiai perkeliama į Lietuvos kontekstą, todėl vertinimas grindžiamas modelinėmis prielaidomis. Taip pat analizuojant elgsenos efektą remiamasi platesne Europos empirine literatūra, nes gyventojų reakcija į mokestines paskatas priklauso nuo platesnio ekonominio, institucinės aplinkos ir filantropinės kultūros konteksto.

Vertinimas remiasi standartizuotu prielaidų rinkiniu, leidžiančiu palyginti skirtingų modelių poveikį vienodomis sąlygomis:

1. **Vertinime naudojama 2024 m. 1,2 proc. GPM paskyrimo suma – 36 945 139 Eur** – laikoma baziniu scenarijumi ir orientaciniu atskaitos tašku modeliuojant galimą filantropinės elgsenos pokytį. Ši suma nėra interpretuojama kaip visa papildoma privati parama iš disponuojamųjų pajamų, tačiau naudojama kaip empiriškai stebimas dabartinės sistemos masto indikatorius, leidžiantis palyginti alternatyvių mokestinių modelių kryptį ir santykinį poveikį.
2. Leidžiama atskaityti suma neviršija **20 proc.** apmokestinamųjų pajamų. Tai atitinka vyraujančią Europos praktiką ir leidžia modeliuoti fiskaliai tvarius scenarijus. Dauguma šalių riboja atskaitymus iki 10-20 proc. pajamų, kad būtų išvengta pernelyg didelio biudžeto netekimo ir užtikrintas proporcingumas¹¹³. Užsienio praktikų analizės aiškiai nurodo, kad beveik visos Europos valstybės taiko būtent tokias ribas, o 100 proc. atskaitymai nėra leidžiami¹¹⁴;
3. Mokesčių kredito tarifas – **30 proc.** Pasirinktas vidutinis Europos praktikoje taikomas dydis, leidžiantis išvengti tiek pervertinto, tiek nuvertinto efekto. Europos šalyse, kuriose taikomas kredito modelis, kredito tarifas paprastai svyruoja nuo 20 proc. iki 45 proc., priklausomai nuo šalies ir paramos tipo. Belgija taiko 45 proc. kreditą, o Prancūzijoje ir Ispanijoje kreditai siekia apie 20-30 proc.¹¹⁵;
4. Mišrus modelio papildoma paskata – **10 proc.** Atspindi kompromisinį sprendimą tarp paskatos stiprumo ir fiskalinio poveikio. Mišrus modelis paprastai derina procentinį GPM paskyrimą su papildoma lengvata, kuri yra mažesnė nei pilnas atskaitymas ar kreditas. GPM perskirstymai svyruoja nuo 0,3 proc. iki 3 proc., todėl papildoma lengvata paprastai būna nedidelė apie 5-15 proc., kad modelis išliktų fiskaliai tvarus¹¹⁶.
5. Mokesčių paskatos poveikis vertinamas taikant elgsenos scenarijus. Šie scenarijai nėra prognozė, o jautrumo analizė, leidžianti įvertinti galimų rezultatų intervalą priklausomai nuo gyventojų reakcijos į mokestinę paskatą. Mokesčių paskatos paprastai padidina aukojimą **5-20 proc.**, priklausomai nuo lengvatos tipo. Šis intervalas grindžiamas empirine literatūra ir naudojamas kaip elgsenos jautrumo (angl. *elasticity*) įvertis, t. y. mokesčių paskatos turi nuosaikų, bet reikšmingą poveikį aukojimui: paskatos paprastai sukelia vienaženklį arba žemą dviženklį augimą¹¹⁷, o akademiniai tyrimai nustato elastingumą, atitinkantį 5-20 proc. aukojimo padidėjimą¹¹⁸;
6. **3 proc.** infliacijos prielaida yra pagrįsta Lietuvos ir euro zonos vidutinio laikotarpio tendencijomis: Eurostat¹¹⁹ ir Europos Centrinio Banko (toliau – ECB) duomenimis, Lietuvos ilgalaikė infliacija svyruoja apie 3 proc., todėl tai yra konservatyvus, bet realistiškas rodiklis, tinkamas realių ir nominalių skaičiavimų atskyrimui;
7. Skaičiavimuose taikomas **20 proc.** GPM tarifas. Laikomas reprezentatyviu vidutinių pajamų grupės atveju, kuri sudaro didžiausią paramos teikėjų dalį. Nors Lietuvoje galioja progresinė GPM sistema, aukštesnis tarifas taikomas tik santykinai mažai aukštųjų pajamų gavėjų daliai, todėl jo įtaka bendram paramos mastui yra ribota.

Kadangi mokestinės paskatos gali turėti skirtingą poveikį gyventojų elgsenai, vertinimas atliekamas taikant **tris scenarijus**: konservatyvų, vidutinį ir ambicingą. Šie scenarijai leidžia įvertinti ne tik tiesioginį fiskalinį efektą, bet ir galimą aukojimo augimą, kuris priklauso nuo gyventojų reakcijos į naują paskatą.

¹¹³ ENCL. Tax Benefits Stimulating Philanthropy. (2021). 9 p.

¹¹⁴Ten pat.

¹¹⁵ EFA. Tax Incentives for Charitable Giving in Europe. (2018). 7-9 p.

¹¹⁶ Ten pat, 8-9 p.

¹¹⁷ Ten pat, 3 p.

¹¹⁸ Frank & Landais. (2010). Are Tax Incentives for Charitable Giving Efficient? Evidence from France. American Economic Journal: Economic Policy, 2(2), 117-141.

¹¹⁹ Eurostat. Annual data. Prieiga internetu: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_aind/default/table?lang=en

- **KONSERVATYVUS SCENARIJUS (5 PROC. AUGIMAS)** atspindi minimalų elgsenos pokytį, kai gyventojai į lengvatą reaguoja vangiai, o aukojimo apimtys išauga tik simboliškai. Šis scenarijus dažniausiai naudojamas tais atvejais, kai nėra pakankamai empirinės informacijos apie panašių paskatų poveikį arba kai visuomenės filantropijos kultūra yra silpna¹²⁰. Lietuvos atveju konservatyvus scenarijus gali reikšti, kad aukojimo suma padidėtų 5 proc.
- **VIDUTINIS SCENARIJUS (10 PROC. AUGIMAS)** remiasi prielaida, kad gyventojai į lengvatą reaguoja panašiai kaip kitose Europos valstybėse, kuriose taikomos analogiškos priemonės. Šiame scenarijuje daroma prielaida, kad aukojimo apimtys padidėja – pavyzdžiui, 10 proc. – nes dalis gyventojų pradeda aukoti dažniau arba didesnes sumas¹²¹. Tokį scenarijų pagrįsti galima tarptautine praktika. Pavyzdžiui, Estijoje įvedus pajamų atskaitymo mechanizmą, aukojimo apimtys augo. Vidutinis scenarijus leidžia įvertinti labiau tikėtiną, bet ne maksimalų lengvatos poveikį.
- **AMBICINGAS SCENARIJUS (20 PROC. AUGIMAS)** modeliuoja situaciją, kai mokestinė lengvata sukelia ryškesnį elgsenos pokytį ir reikšmingai padidina gyventojų įsitraukimą į filantropiją. Šis scenarijus gali būti pagrįstas šalimis, pavyzdžiui, Belgija, kuriose mokestinės paskatos buvo derinamos su filantropijos kultūros stiprinimu. Ambicingame scenarijuje aukojimo apimtys gali augti 20 proc. ar net daugiau¹²². Šis scenarijus leidžia įvertinti maksimalų potencialų efektą, kuris gali būti aktualus formuojant ilgalaikę filantropijos politiką.

Scenarijų taikymas leidžia įvertinti rezultatų jautrumą gyventojų reakcijai ir sumažina vienos prielaidos dominavimo riziką.

Poveikio valstybės biudžetui apskaičiavimas

1. Bazinis scenarijus:

$$A_0 = 36\,945\,139 \text{ Eur}$$

A_0 – bazinis dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo mastas.

2. Papildoma paaukota suma, atsirandanti dėl elgsenos efekto:

$$\Delta A_s = A_0 \times g_s$$

Kur:

ΔA_s – papildoma modeliuojama paaukota suma;

g_s – elgsenos efekto koeficientas pagal scenarijų.

3. Bendra aukojimo suma po paskatos (po elgsenos efekto):

$$A_s = A_0 + \Delta A_s$$

Kur:

A_s – modeliuojama bendra aukojimo suma po paskatos.

4. Nominalus fiskalinis poveikis:

$$F_s = A_s \times t$$

Kur:

F_s – nominalus alternatyvaus modelio fiskalinis poveikis;

¹²⁰ OECD (2020). Taxation and Philanthropy.

¹²¹ Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A literature review of empirical studies of philanthropy: Eight mechanisms that drive charitable giving. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 40(5), 924–973.

¹²² Frank & Landais. (2010). Are Tax Incentives for Charitable Giving Efficient? Evidence from France. American Economic Journal: Economic Policy, 2(2), 117-141.

t – modelio tarifas.

5. *Diskontuotas fiskalinis poveikis:*

$$F_s \text{ realus} = F_s / 1,03$$

6. *Grynasis fiskalinis pokytis esamos sistemos atžvilgiu:*

$$\Delta F = F_{\text{alt}} - F_0$$

Kur:

ΔF – grynasis fiskalinis pokytis, lyginant su esama sistema;

F_{alt} – alternatyvaus mokestinės paskatos modelio fiskalinė kaina;

F_0 – dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo modelio biudžetinis poveikis.

Vertinime daroma prielaida, kad mokestinė paskata būtų taikoma visai modeliuojamai aukojimo sumai po elgsenos efekto (A_s), o ne tik papildomai atsirandančiai paramos daliai (ΔA_s). Tokia metodika pasirinkta siekiant įvertinti bendrą alternatyvaus modelio fiskalinį mastą ir užtikrinti alternatyvų palyginamumą.

Pažymėtina, kad F_0 nėra mokestinės lengvatos kaina siaurąja prasme, nes 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmas nepakeičia gyventojų mokėtino mokesčio dydžio, o tik nukreipia dalį jau sumokėto GPM paramos gavėjams. Todėl ΔF rodiklis interpretuojamas kaip grynasis biudžetinio poveikio pokytis esamos sistemos atžvilgiu, o ne kaip tiesiogiai palyginama mokestinės lengvatos kaina.

Ši skaičiavimo logika leidžia modeliuoti galimą mokestinės paskatos fiskalinį poveikį ir galimą papildomą filantropinės elgsenos pokytį, lyginant su baziniu scenarijumi. Pažymėtina, kad papildoma paaukota suma (ΔA) šiame vertinime interpretuojama kaip modeliuojamas elgsenos pokytis, o ne tiksliai prognozuojama nauja paramos suma.

Vien tik biudžeto netekimų dydis neleidžia įvertinti, ar modelis yra ekonomiškai pagrįstas. Todėl papildomai skaičiuojamas fiskalinio efektyvumo rodiklis – kaina už 1 papildomą paaukotą eurą.

Fiskalinio efektyvumo rodiklis:

$$K_s = F_s / \Delta A_s$$

$$K_s \text{ realus} = F_s \text{ realus} / \Delta A_s$$

Kur:

K_s – kaina už papildomą 1 Eur;

$K_s \text{ realus}$ – infliacijai pakoreguota kaina už papildomą 1 Eur.

Šis rodiklis parodo santykį tarp modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos modeliuojamos paramos sumos, t. y. kiek papildomos paramos sugeneruojama vienam valstybės biudžeto netektam eurui.

Tokiu būdu vertinimas leidžia palyginti skirtingus modelius ne tik pagal jų kainą, bet ir pagal jų efektyvumą – tai yra, kurie modeliai generuoja didžiausią papildomą filantropijos efektą už mažiausią fiskalinę kainą.

Pažymėtina, kad šiame vertinime grynasis fiskalinis poveikis apskaičiuojamas tiesioginiu biudžetinio poveikio principu ir neapima alternatyvaus valstybės išlaidų multiplikatoriaus poveikio. Tai reiškia, kad nevertinama, kokią papildomą ekonominę ar socialinę vertę valstybė galėtų sukurti tuo atveju, jei analogiškos biudžeto lėšos būtų panaudotos tiesioginėms viešosioms išlaidoms finansuoti. Atsižvelgiant į tai, rezultatai interpretuojami kaip orientacinis fiskalinis alternatyvų palyginimas, o ne pilna makroekonominė kaštų ir naudos analizė.

Sekančiuose skyriuose pateikiami Vertinimo rezultatai ir paaiškinama, kaip jie buvo apskaičiuoti.

5.1.2. I alternatyva – mokesčių atskaitymas

Mokesčių atskaitymo modelis vertinamas kaip viena iš galimų gyventojų filantropijos skatinimo priemonių, leidžianti gyventojams sumažinti apmokestinamąsias pajamas pagal paaukotą sumą. Šis modelis yra plačiai taikomas daugelyje Europos valstybių ir laikomas vienu iš pagrindinių individualios filantropijos skatinimo instrumentų. Lyginant su Lietuvoje šiuo metu taikomu 1,2 proc. GPM mechanizmu, mokesčių atskaitymas sukuria tiesioginį ryšį tarp gyventojų sprendimo aukoti ir jam tenkančios mokesstinės naudos, todėl turi didesnį potencialą veikti gyventojų elgseną.

Mokesčių atskaitymo modelio fiskalinis poveikis apskaičiuojamas taikant 20 proc. tarifą nuo papildomos modeliuojamos aukojimo sumos (ΔA), atsirandančios dėl elgsenos efekto, o ne nuo visos bazinės 1,2 proc. GPM paskyrimo sumos. Todėl šiame vertinime fiskalinis poveikis interpretuojamas kaip papildomas biudžetinis poveikis, susijęs su galimu gyventojų aukojimo augimu dėl naujos mokesstinės paskatos. Svarbu pažymėti, kad šiame vertinime skaičiuojamas bendras fiskalinis poveikis, taikant vieningas modelio prielaidas, todėl jis turi būti interpretuojamas kaip alternatyvų palyginimo pagrindas, o ne kaip tikslus būsimų biudžeto netekimų prognozės dydis. 11 lentelėje pateikiami nominalūs ir realūs (diskontuoti 3 proc. infliacija) rezultatai.

Nominalūs rezultatai rodo, kad fiskalinis poveikis didėja nuo **7,76 mln. Eur** konservatyviame scenarijuje iki **8,87 mln. Eur** ambicingame scenarijuje. Šis augimas tiesiogiai susijęs su modeliuojamu papildomu aukojimo augimu, nes atskaitymo modelis proporcingai mažina apmokestinamąsias pajamas. Infliacijai pakoreguotos reikšmės yra šiek tiek mažesnės dėl taikomo infliacijos koregavimo, tačiau tendencija išlieka identiška – kuo didesnis elgsenos efektas, tuo didesnis fiskalinis poveikis.

11 lentelė. Ekonominis poveikis valstybės biudžetui mokesčių atskaitymo atveju, Eur

Poveikis	Scenarijus		
	Konservatyvus (5 proc.)	Vidutinis (10 proc.)	Ambicingas (20 proc.)
Nominalus poveikis	7 758 479,19 Eur	8 127 930,58 Eur	8 866 833,36 Eur
Infliacijai pakoreguotas poveikis	7 532 504,07 Eur	7 891 194,74 Eur	8 608 576,08 Eur
Grynasis fiskalinis pokytis esamos sistemos atžvilgiu (ΔF)	-29 186 659,81 Eur	-28 817 208,42 Eur	-28 078 305,64 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

ΔF apskaičiuotas kaip alternatyvaus modelio nominalaus fiskalinio poveikio ir dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo masto skirtumas. Neigiama reikšmė rodo, kad alternatyvaus modelio nominalus fiskalinis poveikis yra mažesnis už dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo mastą, tačiau šis rodiklis nėra interpretuojamas kaip tiesioginis biudžeto sutaupymas, nes abu mechanizmai veikia skirtinga logika.

Siekiant įvertinti mokesčių atskaitymo modelio fiskalinį efektyvumą, skaičiuojamas bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis – kaina už 1 papildomą paaukotą eurą. Šis rodiklis parodo, koks modeliuojamas fiskalinis poveikis tenka 1 papildomam paaukotam eurui. Jis apskaičiuojamas kaip fiskalinio poveikio ir papildomos modeliuojamos paramos santykis.

12 lentelė. Fiskalinio efektyvumo rodiklis: bendro modeliujamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur (kaina už 1 papildomą paaukotą eurą, Eur)

Poveikis	Scenarijus		
	Konservatyvus	Vidutinis	Ambicingas
Nominalus poveikis	4,2 Eur	2,2 Eur	1,2 Eur
Inflacijai pakoreguotas poveikis	4,08 Eur	2,14 Eur	1,17 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Rezultatai rodo, kad mokesčių atskaitymo modelio fiskalinis efektyvumas priklauso nuo elgsenos efekto dydžio. Konservatyviame scenarijuje **1 papildomam paaukotam Eur tenka apie 4,20 Eur** bendro modeliujamo fiskalinio poveikio, o **ambicingame scenarijuje – apie 1,20 Eur**. Tai reiškia, kad modelis tampa santykinai efektyvesnis, kai gyventojų reakcija į paskatą yra stipresnė. Kitaip tariant, šio modelio ekonominis pagrįstumas tiesiogiai priklauso nuo to, ar mokestinė paskata sukuria pakankamą papildomą aukojimo augimą.

Pažymėtina, kad mokesčių atskaitymo poveikis filantropijos plėtrai Lietuvoje yra reikšmingesnis nei vien tik fiskaliniai rodikliai. Šis **modelis sukuria aiškų ir suprantamą ryšį tarp gyventojų sprendimo ir paramos rezultato**, todėl paskata tampa labiau apgalvota ir sąmoninga. Tai yra esminis pokytis, lyginant su 1,2 proc. GPM mechanizmu, kuris remiasi viešųjų lėšų perskirstymu ir neskatina gyventojų aktyviai įsitraukti į filantropiją.

Atskaitymo modelis taip pat galėtų būti tinkamas Lietuvos kontekstui tuo atveju, jei politikos tikslas būtų ne tik išlaikyti esamą paramos paskirstymo sistemą, bet ir paskatinti gyventojus priimti aktyvų sprendimą aukoti iš disponuojamų pajamų. Šalyje vis dar trūksta tvaraus, ilgalaikio gyventojų įsitraukimo, o aukojimas dažnai yra epizodinis ir susijęs su emociniais impulsais. Remiantis moksline literatūra, siekiant didinti fizinių asmenų įsitraukimą į filantropiją bei gauti ir finansinę naudą, t. y. padidėjusi paramos suma ir kt., **būtina taikyti nuo esamos sistemos stipriai besiskiriančias paskatas**, kurios ženkliai suteikia matomą finansinę naudą donorui¹²³, t. y. aukojimas didėja tada, kai valstybė sumažina aukojimo finansinę kainą per mokesčių lengvatas. Priešingai, mažos ar neaiškios paskatos nesukelia elgsenos pokyčio. Be to, finansinės paskatos **papildo**, o ne išstumia altruistinius motyvus – jos suteikia papildomą impulsą žmonėms, kurie jau turi norą padėti, bet neturi aiškaus paskatinimo veikti¹²⁴. Todėl mokesčių atskaitymas, suteikdamas aiškią finansinę paskatą ir paprastą mechanizmą, gali padėti formuoti nuoseklesnį aukojimo įprotį. Tai ypač svarbu siekiant ilgalaikio poveikio ir filantropijos kultūros stiprinimo.

Be to, atskaitymo modelis yra pakankamai lankstus ir gali būti palaipsniui tobulinamas, atsižvelgiant į gyventojų elgsenos pokyčius. Didėjant aukojimo apimtims ir stiprėjant filantropijos tradicijoms, modelio efektyvumas natūraliai gerėja, o fiskalinė našta tampa labiau proporcinga pasiektam rezultatui. Dėl šios priežasties mokesčių atskaitymas gali būti vertinamas kaip vidutinio stiprumo paskata – stipresnė nei GPM paskyrimo modelis, tačiau fiskaliai ir administraciškai nuosaikesnė nei mokesčių kredito sistema.

Apibendrinant, formuojamos šios išvados:

- Modelio fiskalinis poveikis gali būti santykinai didelis, jei elgsenos efektas išlieka silpnas, tačiau modelis tampa gerokai efektyvesnis, jei gyventojai aktyviau reaguoja į paskatą;
- Mokesčių atskaitymo modelis sukuria aiškų ryšį tarp gyventojų sprendimo aukoti ir gaunamos mokestinės naudos, todėl labiau nei 1,2 proc. GPM mechanizmas skatina aktyvų įsitraukimą;
- Modelis gali prisidėti prie nuoseklesnio ir tvaresnio gyventojų dalyvavimo filantropijoje, ypač jei būtų derinamas su aiškia komunikacija ir paprastu administravimu ir pasitikėjimą stiprinančiomis atskaitomybės priemonėmis;
- Mokesčių atskaitymas gali būti vertinamas kaip viena iš racionalių alternatyvų Lietuvai, jei siekiama palaipsniui stiprinti aukojimo kultūrą ir didinti aktyvios filantropijos mastą, kartu valdant fiskalinę riziką ir vertinant poveikį esamos 1,2 proc. GPM sistemos atžvilgiu.

¹²³ Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A Literature Review of Empirical Studies of Philanthropy: Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(5), 924–973.

¹²⁴ Vesterlund, L. (2006). Why Do People Give? In *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*.

5.1.3. II alternatyva – mišrus modelis

Mišrus modelis yra tarpinė gyventojų filantropijos skatinimo forma, jungianti du elementus: (1) nedidelį mokesčių atskaitymą, ir (2) GPM, kurį fizinis asmuo gali persikirstyti paramos gavėjams. Šio modelio esmė – paskata yra pakankamai aiški ir juntama gyventojams, tačiau fiskalinis poveikis biudžetui išlieka ribotas dėl žemesnio tarifo. Lyginant su kitais modeliais, jis siekia suderinti finansinę paskatą ir fiskalinį atsargumą.

Mišraus modelio fiskalinis poveikis apskaičiuojamas taikant **10 proc. tarifą** nuo modeliujamos aukojimo sumos po elgsenos efekto. Kadangi tarifas yra tris kartus mažesnis nei kredito modelyje ir dvigubai mažesnis nei atskaitymo modelyje, fiskalinis poveikis yra proporcingai mažesnis. Kaip ir kitų alternatyvų atveju, šie skaičiavimai yra modeliujami ir skirti alternatyvų palyginimui, o ne tiksliam biudžeto prognozavimui. 13 lentelėje pateikiami nominalūs ir realūs (diskontuoti 3 proc. infliacija) rezultatai.

Nominalūs rezultatai rodo, kad mišrus modelis sukuria **mažesnę fiskalinį poveikį** nei mokesčių atskaitymas. Konservatyviame scenarijuje fiskalinis poveikis siekia **3,88 mln. Eur**, o ambicingame – **4,43 mln. Eur**. Dėl žemesnio tarifo modelis yra mažiau jautrus elgsenos efektui, todėl fiskalinio poveikio augimas tarp scenarijų išlieka nuosaikesnis nei kitų modelių atveju.

13 lentelė. Ekonominis poveikis valstybės biudžetui mišraus modelio atveju, Eur

Poveikis	Scenarijus		
	Konservatyvus	Vidutinis	Ambicingas
Nominalus poveikis	3 879 239,6 Eur	4 063 965,29 Eur	4 433 416,68 Eur
Infliacijai pakoreguotas poveikis	3 766 252,03 Eur	3 945 597,37 Eur	4 304 288,04 Eur
Grynasis fiskalinis pokytis esamos sistemos atžvilgiu (ΔF)	-33 065 899,40 Eur	-32 881 173,71 Eur	-32 511 722,32 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

ΔF apskaičiuotas kaip alternatyvaus modelio nominalaus fiskalinio poveikio ir dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo masto skirtumas. Neigiama reikšmė rodo, kad alternatyvaus modelio nominalus fiskalinis poveikis yra mažesnis už dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo mastą, tačiau šis rodiklis nėra interpretuojamas kaip tiesioginis biudžeto sutaupymas, nes abu mechanizmai veikia skirtinga logika.

Vertinant fiskalinį lengvatos efektyvumą, rezultatai rodo (žr. toliau esančią lentelę), kad konservatyviame scenarijuje 1 papildomam paaukotam Eur tenka **2,1 Eur** bendro modeliujamo fiskalinio poveikio. Vidutiniame scenarijuje šis santykis siekia **1,1 Eur**, o ambicingame scenarijuje – **0,6 Eur**, t. y. valstybė sumoka tik 60 centų už 1 papildomą eurą filantropijos. Tai reiškia, kad mišrus modelis yra fiskaliai efektyviausias iš nagrinėtų alternatyvų, vertinant modeliujamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykį.

14 lentelė. Fiskalinio efektyvumo rodiklis: bendro modeliujamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur (kaina už 1 papildomą paaukotą eurą, Eur)

Poveikis	Scenarijus		
	Konservatyvus	Vidutinis	Ambicingas
Nominalus poveikis	2,1 Eur	1,1 Eur	0,6 Eur
Infliacijai pakoreguotas poveikis	2,04 Eur	1,07 Eur	0,58 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Tačiau svarbu pažymėti, kad aukštas fiskalinis efektyvumas savaime nereiškia stipraus poveikio filantropijai. Mišrus modelis sujungia dvi skatinimo priemones, tačiau **tik iš dalies keičia 1,2 proc. GPM mechanizmo logiką**. Dalis paskatos ir toliau grindžiama galimybe persikirstyti jau sumokėtą GPM, todėl gyventojų elgsenos pokytis tikėtina išlieka ribotesnis nei modeliuose, kurie aiškiai sieja aukojimą su asmeninių pajamų sprendimu. Tyrimai rodo, kad paskatos, kurios nėra aiškiai atskirtos nuo esamos mokesčių sistemos, sukelia mažesnę aukojimo augimą, nes

gyventojai jas suvokia kaip techninę deklaravimo procedūrą, o ne kaip savarankišką sprendimą prisidėti prie paramos¹²⁵.

Be to, mišrus modelis gali sumažinti paskatos aiškumą, nes gyventojams tampa sudėtingiau suprasti, kuri paramos dalis yra skiriama iš GPM, o kuri – iš jų pačių pajamų. Filantropijos tyrimai pabrėžia, kad paskatos veikia efektyviausiai tada, kai jos yra **paprastos, aiškiai suprantamos ir lengvai atskiriamos**¹²⁶. Dėl šios priežasties mišraus modelio poveikis elgsenai gali būti silpnesnis nei labiau „grynų“ paskatų modelių.

Galiausiai, mišrus modelis **tik iš dalies keičia esamą paskirstymo logiką, nes išlaiko ryšį su GPM mechanizmu**. Tai reiškia, kad gyventojai gali ir toliau suvokti paramą kaip mokesčių deklaravimo funkciją, o ne kaip savarankišką finansinį sprendimą¹²⁷. Tokiu būdu modelis labiau stiprina esamą sistemą, o ne sukuria naują filantropinio elgesio paskatą, kuri yra būtina ilgalaikiam filantropijos ekosistemos stiprinimui.

Apibendrinant, formuojamos šios išvados:

- Mišrus modelis pasižymi palankiausiu bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykiu, nes 1 papildomam paaukotam eurui tenka mažiausias fiskalinis poveikis iš nagrinėtų alternatyvų;
- Tačiau modelis tik iš dalies keičia 1,2 proc. GPM mechanizmo logiką, todėl jo poveikis gyventojų elgsenai išlieka ribotesnis nei modelių, kurie aiškiai skatina aukojimą iš disponuojamų pajamų;
- Dėl dvigubos struktūros (GPM paskyrimo ir papildomos lengvatos) modelis yra mažiau aiškus gyventojams, o tai gali silpninti paskatos suvokimą ir efektyvumą;
- Modelis gali būti tinkamas kaip pereinamoji priemonė, leidžianti palaipsniui pereiti nuo pasyvaus paskirstymo prie aktyvesnės filantropijos, tačiau nėra optimalus sprendimas, jei pagrindinis tikslas – reikšmingai didinti gyventojų įsitraukimą ir aukojimo mastą.

5.1.4. III alternatyva – mokesčių kreditas

Mokesčių kredito modelis yra viena iš labiausiai gyventojų elgseną veikiančių filantropijos skatinimo priemonių. Skirtingai nei mokesčių atskaitymas, kuris mažina apmokestinamąsias pajamas, mokesčių kreditas tiesiogiai mažina mokėtiną gyventojų pajamų mokestį. Tai reiškia, kad gyventojas gauna tiesioginę, aiškią ir lengvai suprantamą finansinę naudą, todėl šis modelis paprastai sukelia stipresnį elgsenos efektą. Dėl šios priežasties tarptautinėje praktikoje mokesčių kreditas laikomas stipriausia mokestine paskata filantropijai skatinti. Tačiau kartu tai yra brangiausia alternatyva, nes kredito tarifas yra didžiausias iš visų analizuotų modelių.

Mokesčių kredito modelio fiskalinis poveikis apskaičiuojamas taikant **30 proc. tarifą** nuo modeliuojamos aukojimo sumos po elgsenos efekto. Kaip ir kitų alternatyvų atveju, pateikiami rezultatai yra modeliuojami ir skirti alternatyvų palyginimui. Dėl aukšto tarifo šis modelis sukuria didžiausią fiskalinį poveikį, kuris auga proporcingai modeliuojamam aukojimo apimčių didėjimui. 15 lentelėje pateikiami nominalūs ir realūs (diskontuoti 3 proc. infliacija) rezultatai.

Nominalūs rezultatai rodo, kad mokesčių kredito modelis yra fiskaliai brangiausias iš visų analizuotų alternatyvų. Konservatyviame scenarijuje fiskalinis poveikis siekia **11,64 mln. Eur**, o ambicingame – **13,30 mln. Eur**. Tai yra maždaug **1,5 karto daugiau** nei atskaitymo modelyje ir **3 kartus daugiau** nei mišriame modelyje. Dėl aukšto tarifo modelis yra itin jautrus elgsenos efektui – net santykinai nedidelis aukojimo augimas sukelia reikšmingą papildomą fiskalinį poveikį.

¹²⁵ Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A Literature Review of Empirical Studies of Philanthropy: Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(5), 924–973.

¹²⁶ Andreoni, J. (2006). Philanthropy. In *Handbook of the Economics of Giving, Altruism and Reciprocity*.

¹²⁷ OECD (2020). *Taxation and Philanthropy*. OECD Publishing.

15 lentelė. Ekonominis poveikis valstybės biudžetui mokesčių kredito atveju, Eur

Poveikis	Scenarijus		
	Konservatyvus	Vidutinis	Ambicingas
Nominalus poveikis	11 637 817,79 Eur	12 191 895,87 Eur	13 300 250,04 Eur
Inflacijai pakoreguotas poveikis	11 298 756,1 Eur	11 836 792,11 Eur	12 912 864,12 Eur
Grynasis fiskalinis pokytis esamos sistemos atžvilgiu (ΔF)	-25 307 321,21 Eur	-24 753 243,13 Eur	-23 644 888,96 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

ΔF apskaičiuotas kaip alternatyvaus modelio nominalaus fiskalinio poveikio ir dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo masto skirtumas. Neigiama reikšmė rodo, kad alternatyvaus modelio nominalus fiskalinis poveikis yra mažesnis už dabartinio 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmo mastą, tačiau šis rodiklis nėra interpretuojamas kaip tiesioginis biudžeto sutaupymas, nes abu mechanizmai veikia skirtinga logika.

Vertinant fiskalinį lengvatos efektyvumą, rezultatai rodo (žr. toliau esančią lentelę), kad mokesčių kredito modelis yra mažiausiai efektyvus pagal bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykį. Konservatyviame scenarijuje 1 papildoma paaukotam eurui tenka **6,3 Eur**, vidutiniame scenarijuje – **3,3 Eur**, o ambicingame scenarijuje – **1,8 Eur**. Tai reiškia, kad nors modelis generuoja stiprų elgsenos efektą, jo fiskalinė kaina už papildomą paramos vienetą yra didžiausia iš visų analizuotų alternatyvų.

16 lentelė. Fiskalinio efektyvumo rodiklis: bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur (kaina už 1 papildomą paaukotą eurą, Eur)

Poveikis	Scenarijus		
	Konservatyvus	Vidutinis	Ambicingas
Nominalus poveikis	6,3 Eur	3,3 Eur	1,8 Eur
Inflacijai pakoreguotas poveikis	6,12 Eur	3,2 Eur	1,75 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Svarbu pažymėti, kad mažesnis fiskalinis efektyvumas nereiškia mažesnio strateginio poveikio. Mokesčių kredito modelis sukuria stipriausią finansinę paskatą ir turi didžiausią potencialą keisti gyventojų elgseną – skatinti aukoti didesnes sumas ir formuoti aktyvios filantropijos įprotį. Todėl šis modelis gali generuoti ne tik kiekybinį, bet ir kokybinį filantropijos pokytį.

Vis dėlto, jo taikymas Lietuvoje šiuo metu būtų susijęs su keliais reikšmingais iššūkiais. Pirma, tarptautiniai tyrimai rodo, kad mokesčių kredito modeliai efektyviausiai veikia šalyse, kuriose gyventojai jau turi susiformavusius aukojimo įpročius¹²⁸. Tokie valstybėse kredito paskata sustiprina jau egzistuojantį elgsenos modelį, o ne jį sukuria nuo nulio. Tai reiškia, kad kredito modelis yra labiau „stiprinanti“, o ne „formuojanti“ paskata.

Antra, mokesčių kredito modelis reikalauja brandžios ir stabilios filantropijos ekosistemos, kurioje gyventojai aiškiai supranta paramos poveikį ir yra linkę priimti finansinius sprendimus remiantis ilgalaikę motyvacija. Užsienio literatūra pabrėžia, kad tokiose sistemose donoriai dažniau reaguoja į dideles finansines paskatas, nes jų sprendimai paremti pasitikėjimu organizacijomis ir aiškiai suvokiama paramos vertė¹²⁹. Lietuvos kontekste pasitikėjimas NVO sektoriumi yra žemesnis nei Vakarų Europos šalyse, todėl kredito modelio poveikis gali būti mažesnis nei tikėtasi.

Trečia, kredito modelis yra itin jautrus elgsenos efektui, o tai reiškia, kad net nedidelis aukojimo padidėjimas gali sukelti reikšmingą fiskalinę naštą. OECD analizė rodo, kad valstybės, kurios taiko aukšto tarifo kreditus, paprastai

¹²⁸ Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A Literature Review of Empirical Studies of Philanthropy: Eight Mechanisms That Drive Charitable Giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*.

¹²⁹ Vesterlund, L. (2006). Why Do People Give? In *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*.

turi didesnį gyventojų pajamų mokestį ir platesnę mokesčių bazę, leidžiančią absorbuoti fiskalinius svyravimus¹³⁰. Lietuvoje, kur GPM dalis bendrose pajamose yra santykinai mažesnė, ši rizika tampa labiau aktuali.

Galiausiai, kredito modelis gali būti laikomas tinkama ilgalaikė kryptimi, tačiau tik tokiu atveju, kai aukojimo kultūra bus labiau įsitvirtinusi, o gyventojų elgsenos reakcija į finansines paskatas tampa stabilesnė ir prognozuojama. Tokiu atveju jis galėtų veikti kaip aukštesnio lygio filantropijos skatinimo instrumentas.

Apibendrinant, formuojamos šios išvados:

- Mokesčių kredito modelis sukuria stipriausią elgsenos paskatą ir turi didžiausią potencialą didinti aukojimo apimtį bei formuoti aktyvią filantropiją.
- Tačiau modelis yra fiskaliai brangiausias ir mažiausiai efektyvus pagal bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykį. Modeliuojamas fiskalinis poveikis siektų 11,6–13,3 mln. Eur;
- Dėl didelio jautrumo elgsenos efektui modelis pasižymi didesne fiskaline rizika nei kitos alternatyvos.
- Modelis labiau tinkamas brandesnėms filantropijos sistemoms, todėl Lietuvos kontekste jis galėtų būti svarstomas kaip ilgalaikė kryptis arba vėlesnis reformos etapas;
- Trumpuoju laikotarpiu modelis nėra optimalus, jei pagrindinis tikslas – subalansuoti filantropijos skatinimą ir fiskalinį tvarumą, tačiau gali būti reikšmingas siekiant sisteminio proveržio ilguoju laikotarpiu.

5.2. Mokestinės lengvatos poveikio paramos teikėjų skaičiui vertinimas

Papildomai atliekamas vertinimas, kiek galėtų padidėti paramos teikėjų skaičius, įvedus vieną iš mokestinės lengvatos modelių. Ši analizės dalis papildo ekonominio poveikio vertinimą, nes leidžia įvertinti ne tik galimą paaukotų lėšų augimą, bet ir platesnės gyventojų bazės įsitraukimą į filantropiją. Vertinant mokestinės lengvatos poveikį paramos teikėjų skaičiaus dinamikai, remiamasi bazine prielaida, kad pradinis paramos teikėjų skaičius yra **468 068**. Šis dydis apskaičiuotas kaip 2020–2024 m. laikotarpio vidurkis ir laikomas modeliavimo atskaitos tašku, reprezentuojančiu esamą situaciją, kurioje galiojo 1,2 proc. gyventojų pajamų mokesčio (GPM) skyrimo mechanizmas. Daroma prielaida, kad įvedus naują mokestinę lengvatą, bazinis įsitraukimo lygis iš esmės išliktų artimas istoriškai stebėtam vidurkiui, o tolesnis pokytis būtų vertinamas kaip reformos sukeltas efektas.

Analizei taikomi trys scenarijai – konservatyvus (5 proc. augimas), vidutinis (10 proc. augimas) ir ambicingas (20 proc. augimas) – kurie leidžia įvertinti galimą reformos poveikio intervalą esant skirtingam gyventojų elgsenos pokyčio intensyvumui. Šie scenarijai ne tik atspindi ne skirtingus mokestinių modelių tipus, o galimus fizinių asmenų reakcijos į mokestinę paskatą mastus, galimą ekonominį poveikį (žr. toliau pateikiamą lentelę).

Konservatyviu scenarijumi paramos teikėjų skaičius padidėja 5 proc. nuo bazinio lygio, pasiekiant 491 471 paramos teikėjų. Tai atspindi ribotą elgsenos pokytį, kai lengvatos poveikis yra santykinai nedidelis ir daugiausia veikia esamus paramos teikėjus. Vidutiniu scenarijumi numatomas 10 proc. augimas, kuris reikštų 514 875 paramos teikėjus. Šis scenarijus laikomas labiausiai tikėtiniu, nes jis atspindi subalansuotą naujos priemonės poveikį – tiek esamų dalyvių aktyvumo didėjimą, tiek dalies naujų dalyvių įsitraukimą. Ambicingu scenarijumi prognozuojamas 20 proc. augimas, pasiekiant 561 682 paramos teikėjus. Tai reikštų reikšmingą elgsenos pokytį, kai mokestinė lengvata tampa stiprių paskatų mechanizmu ir ženkliai didina visuomenės įsitraukimą į paramos skyrimą.

17 lentelė. Scenarijų poveikio paramos teikėjų skaičiui palyginimas

Scenarijus	Paramą teikiančių asmenų sk.	Pokytis nuo bazinio paramos teikėjų sk.
Konservatyvus (5 proc.)	491 471	+23 403
Vidutinis (10 proc.)	514 875	+46 807
Ambicingas (20 proc.)	561 682	+93 614

Šaltinis: parengta Vertintojo

¹³⁰ OECD (2020). Taxation and Philanthropy. OECD Publishing.

Vis dėlto pažymėtina, kad vien tik mokestinė lengvata negali būti laikoma pakankama priemone užtikrinti viso strateginio tikslo pasiekimą. Rodiklio augimui įtakos turi ir platesnis institucinės aplinkos kontekstas, visuomenės informuotumas, pasitikėjimas paramos sistemomis bei bendros ekonominės sąlygos. Todėl nagrinėjama mokestinės lengvatos poveikis vertinamas kaip reikšmingas, tačiau dalinis indėlis į tikslų įgyvendinimą.

Svarbu pabrėžti ir tai, kad skirtingi mokestinių lengvatų modeliai gali nevienodai veikti paramos teikėjų skaičių: aiškesnės ir stipresnės paskatos, tokios kaip mokesčių kreditas ar mokesčių atskaitymas, teoriškai turi didesnį potencialą pritraukti naujus paramos teikėjus nei mišrus modelis, kuris tik iš dalies keičia esamą GPM paskirstymo logiką. Dėl šios priežasties ši scenarijų analizė turėtų būti vertinama kaip bendra poveikio riba, o konkretus skirtingų alternatyvų poveikis turi būti interpretuojamas kartu su jų paskatų stiprumo ir administracinio aiškumo vertinimu.

Apibendrinant, mokestinė lengvata gali būti svarbi priemonė ne tik didinant paramos sumas, bet ir plečiant aktyviai dalyvaujančių gyventojų ratą. Tačiau realus jos poveikis paramos teikėjų skaičiui priklausys nuo paskatos stiprumo, jos aiškumo gyventojui ir bendros pasitikėjimo bei informuotumo aplinkos.

5.3. Poveikio vertinimas

Poveikio vertinimas skirtas įvertinti, kaip skirtingos mokesčių lengvatos formos, t.y. mokesčių atskaitymas, mokesčių kreditas ir mišrus modelis, gali generuoti ekonominę ir visuomeninę vertę. Kiekvienas modelis pasižymi skirtinga fiskaline kaina valstybei, tačiau jų esmė ta pati – mokestinė paskata aktyvuoja privačias gyventojų lėšas, kurios gali sukurti papildomą vertę visuomenei ir ekonomikai. Poveikio vertinimas leidžia kiekybiškai palyginti alternatyvas, įvertinti jų santykinį efektyvumą ir pagrįsti, kad mokestinės lengvatos gali būti vertinamos ne tik kaip biudžeto netekimas, bet ir kaip potencialus investicinis instrumentas viešosios naudos kūrimui.

Toliau pateikiama vertinimo logika.

1. GYVENTOJO SKIRIAMA SUMA KAIP PRADINĖ INVESTICIJA

Pirmasis žingsnis yra apibrėžti gyventojų skiriamą sumą, kuri metodikoje žymima **D**. Tai yra pradinė investicija, nuo kurios prasideda visa poveikio grandinė. Suteikta parama nukreipiama paramos gavėjams, kurie veikia socialinių paslaugų, sveikatos, kultūros, sporto, švietimo ir pilietinių iniciatyvų srityse. Šiame žingsnyje metodologiškai įtvirtinama, kad analizės centre yra gyventojų įnašas, o ne valstybės išlaidos. Vertinime naudojama 2024 m. paramos suma, laikant ją reprezentatyviu stebėtos gyventojų elgsenos rodikliu.

$$D = 36\,945\,139 \text{ Eur}$$

Svarbu pabrėžti, kad ši suma yra **privatus gyventojų sprendimas**, t. y. gyventojų skiriamos lėšos nėra tiesioginė valstybės biudžeto išlaida, tačiau vertinant ekonominį poveikį atsižvelgiama į tai, kad dalis šių lėšų galėtų būti panaudota vartojimui. Tai svarbu, nes dažnai viešose diskusijose mokesčių lengvatos suvokiamos kaip „prarasti mokesčiai“, nors jos aktyvuoja privačias lėšas, kurios kitu atveju galbūt nebūtų skirtos viešajam gerui. Todėl metodika remiasi papildomumo principu, leidžiančiu išvengti vartojimo pakeitimo (angl. *crowding-out*) efekto pervertinimo. Metodika aiškiai atskiria gyventojų įnašą nuo valstybės fiskalinės kainos.

2. VALSTYBĖS FISKALINĖ KAINA PAGAL MODELĮ

Antras žingsnis – įvertinti valstybės fiskalinę kainą, t. y. kiek valstybė potencialiai „atsisako“ biudžeto pajamų dėl taikomos mokestinės paskatos. Mokesčių lengvatos fiskalinė kaina, žymima **F**. Ji priklauso nuo pasirinkto konkretaus mokesčių modelio ir taikomo tarifo **t**. Fiskalinė kaina apskaičiuojama:

$$F = D \times t$$

Kur:

- D – gyventojų skiriama parama;
- t – konkretaus modelio tarifas.

Modeliuojami tarifai:

- Mokesčių atskaitymas: $t=0,20$
- Mokesčių kreditas: $t=0,30$
- Mišrus modelis: $t=0,10$

Šis žingsnis metodologiškai leidžia įvertinti santykį tarp modeliuojamo fiskalinio poveikio ir galimos papildomos filantropinės veiklos apimties. Tai sudaro prielaidas palyginti fiskalinę kainą su modeliuojama sukuriama ekonomine ir visuomenine verte bei įvertinti potencialų mokestinės paskatos poveikį. Vertinime pateikiama fiskalinė kaina neturėtų būti interpretuojama kaip tikslus būsimas biudžeto netekimas, nes ji apskaičiuojama remiantis supaprastintomis modelinėmis prielaidomis ir skirta alternatyvų santykiniam palyginimui.

Taip pat pažymėtina, kad vertinant poveikį valstybės biudžetui papildomai gali būti skaičiuojamas grynasis fiskalinis pokytis esamos 1,2 proc. GPM paskyrimo sistemos atžvilgiu (ΔF), kuris leidžia įvertinti ne absoliučią fiskalinę kainą, o papildomą biudžetinį poveikį lyginant su šiuo metu veikiančiu mechanizmu.

3. SUKURTA EKONOMINĖ IR SOCIALINĖ VERTĖ (MULTIPLIKATORIUS)

Trečias žingsnis įvertina, kokią bendrą vertę sukuria gyventojų skiriama suma. Tam naudojamas multiplikatorius **m**, kuris parodo, kiek vertės gali būti sukuriama 1 paramos eurui. Tai apima ne tik tiesiogines išlaidas, bet ir netiesioginį poveikį:

- tiesioginis poveikis (perkamos prekės ir paslaugos),
- netiesioginis poveikis (tiekimą grandinės),
- platesnis socialinis efektas (mažinamas socialinių problemų mastas, didinamas užimtumas, stiprinamas bendruomenių atsparumas socialinė sanglauda).

Sukurta vertė apskaičiuojama:

$$V = \Delta D \times m$$

Kur:

- V – papildomai sukurta ekonominė ir socialinė vertė;
- ΔD – papildoma paramos dalis, atsirandanti dėl mokestinės paskatos;
- m – multiplikatorius.

Taikomi scenarijai:

- konservatyvus: $m = 1,5$
- vidutinis: $m = 2$
- ambicingas: $m = 3$

Šis žingsnis leidžia modeliuoti, kokią ekonominę ir visuomeninę vertę gali generuoti gyventojų skiriama parama ir atsako į klausimą: **kiek vertės sukuria gyventojų paaukoti 100 eurų?** Svarbu pažymėti, kad multiplikatorius yra apibendrintas vertinimo instrumentas, leidžiantis įvertinti galimą paramos poveikį finansuojant socialines paslaugas, sveikatos programas, kultūros renginius, sporto veiklas, švietimo projektus ir pilietines iniciatyvas. Multiplikatorių intervalas parinktas remiantis Europos praktika, kur socialinių paslaugų, švietimo ir NVO sektoriaus išlaidų poveikis paprastai vertinamas 1,3–2,5 ribose (angl. SROI – *Social Return on Investment*), o aukštesnės reikšmės taikomos scenarijams, apimantiems platesnį socialinį poveikį. Tai yra pagrindas teiginiui, jog 1 euras sukuria daugiau nei 1 eurą vertės.

Pažymėtina, kad šie multiplikatoriai nėra apskaičiuoti naudojant makroekonominis ar Input–Output modelius, todėl rezultatai interpretuojami kaip orientaciniai ir skirti alternatyvų palyginimui.

4. GRAŽA VALSTYBEI: DALIS SUKURTOS VERTĖS SUGRĮŽTA Į BIUDŽETĄ

Ketvirtas žingsnis skirtas parodyti, kokia dalis sukurtos vertės sugrįžta į valstybės biudžetą. Tai vyksta per kelis kanalus:

- darbo užmokesčio mokesčius nuo sukurtų darbo vietų,
- PVM nuo prekių ir paslaugų, finansuojamų iš paramos.

Šiam efektui įvertinti naudojamas grąžos koeficientas r , kuris parodo, kokia dalis sukurtos vertės V gali sugrįžti valstybei. Vertinime naudojamas konservatyvus grąžos koeficientas $r = 0,20$ (20 proc.), kuris atspindi apibendrintą fiskalinį efektą, susidarantį per pagrindinius mokesčių kanalus – darbo mokesčius ir pridėtinės vertės mokestį.

Atsižvelgiant į tai, kad ne visa paramos sukurta vertė virsta apmokestinama baze, o dalis išlaidų tenka darbo užmokesčiui ar neapmokestinamoms veikloms, efektyvus grąžimo santykis vertinamas konservatyviai ir atitinka Europos praktikoje taikomus intervalus (apie 15–25 proc.). Svarbu pabrėžti, kad R skaičiuojamas nuo V (sukurtos vertės), o ne nuo D , nes paramos gavėjai (pvz., NVO) moka darbo užmokesčius (GPM, Sodra) ir perka prekes (PVM). Tuomet:

$$R = V \times r$$

Kur:

- R – modeliuojama grąža valstybei;
- r – grąžos koeficientas (konservatyvus $r = 0,2$ (20 proc.).)

Šis žingsnis leidžia modeliuoti potencialią fiskalinę grąžą valstybei ir parodo, kad dalis sukurtos ekonominės vertės gali sugrįžti per pagrindinius mokesčių kanalus. Svarbu pažymėti, kad šiame vertinime įtraukiami tik tiesioginiai fiskaliniai efektai (darbo mokesčiai ir PVM), o ilgalaikiai ir netiesioginiai efektai – tokie kaip mažesnės socialinės išlaidos, geresnė visuomenės sveikata ar didesnis užimtumas – sąmoningai neįtraukiami. Tai daroma siekiant išvengti poveikio pervertinimo ir dvigubo skaičiavimo rizikos. Dėl šios priežasties vertinimas laikomas konservatyviu, o reali valstybės grąža gali būti didesnė.

GRYNOJI VISUOMENINĖ NAUDA PAGAL MODELĮ

Galutinis penktas žingsnis sujungia visus ankstesnius vertinimo elementus ir parodo, kiek vertės potencialiai lieka visuomenei, atėmus modeliuojamą valstybės fiskalinę kainą. Tai yra grynoji visuomeninė nauda, žymima N :

$$N = V - F$$

Kur:

- N – grynoji nauda visuomenei,
- V – bendra sukurta vertė,
- F – modeliuojama valstybės fiskalinė kaina pagal pasirinktą modelį.

Šis rodiklis leidžia palyginti modelius tarpusavyje ir įvertinti, kuris jų potencialiai sukuria didžiausią ekonominę ir visuomeninę naudą, pagrįsti, kad mokestinės lengvatos gali generuoti teigiamą grąžą.

Kadangi F skiriasi pagal modelį, grynoji nauda taip pat skiriasi. Tai reiškia, kad mokestinės lengvatos veikia kaip svertas, leidžiantis palyginti nedidelėmis biudžeto sąnaudomis sukurti didesnę ekonominę ir visuomeninę naudą. Jei modeliuojama grąža valstybei (R) yra lygi arba didesnė už fiskalinę kainą (F), mokestinė lengvata gali būti laikoma fiskaliai neutralia arba artima fiskaliniam neutralumui.

2024 m. pagal 1,2 proc. GPM paskyrimo mechanizmą paramos gavėjams buvo skirta 36,9 mln. eurų. Ši suma šiame vertinime laikoma baziniu esamos sistemos mastu, o ne visa papildoma privačia parama, atsirandančia dėl naujos mokestinės paskatos. Todėl ekonominės ir socialinės vertės vertinime pagrindinis dėmesys skiriamas papildomai paramos daliai (ΔD), kuri galėtų atsirasti dėl gyventojų elgsenos pokyčio įvedus mokestinę lengvatą.

Parama gali būti nukreipiama į socialinių paslaugų, sveikatos, kultūros, sporto, švietimo ir pilietinių iniciatyvų sektorius, kuriuose sukuriami tiek tiesioginiai, tiek netiesioginiai ekonominės ir socialinės vertės. Vis dėlto ši vertė vertinama ne nuo visos bazinės 36,9 mln. Eur sumos, o nuo papildomos modeliuojamos paramos dalies, siekiant nepervertinti naujos mokestinės paskatos poveikio.

Vertinant fiskalinį poveikį, apskaičiuojama, kokią fiskalinę kainą valstybė patirtų pagal tris alternatyvius modelius. Jeigu papildoma parama būtų skatinama taikant mokesčių atskaitymo modelį, fiskalinė kaina būtų skaičiuojama taikant 20 proc. tarifą papildomai paramos sumai. Mokesčių kredito atveju būtų taikomas 30 proc. tarifas, o mišrus modelio atveju – 10 proc. tarifas. Tokia logika leidžia įvertinti ne visos esamos sistemos mastą, o papildomą reformos poveikį, kuris atsirastų dėl naujos mokestinės paskatos.

18 lentelė. Papildomos fiskalinės kainos rezultatai pagal papildomos paramos scenarijus, Eur

Modelis	Mokesčio tarifas (t)	Konservatyvus papildomos paramos scenarijus ($\Delta D = 20$ proc.)	Vidutinis papildomos paramos scenarijus ($\Delta D = 40$ proc.)	Ambicingas papildomos paramos scenarijus ($\Delta D = 100$ proc.)
Mokesčių atskaitymas	20 proc.	1 477 805,56 Eur	2 955 611,12 Eur	7 389 027,80 Eur
Mokesčių kreditas	30 proc.	2 216 708,34 Eur	4 433 416,68 Eur	11 083 541,70 Eur
Mišrus modelis	10 proc.	738 902,78 Eur	1 477 805,56 Eur	3 694 513,90 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Fiskalinė kaina apskaičiuota nuo papildomos paramos dalies (ΔD), o ne nuo visos bazinės 2024 m. 1,2 proc. GPM paskyrimo sumos.

Rezultatai rodo, kad papildoma fiskalinė kaina tiesiogiai priklauso nuo taikomo lengvatos tarifo ir papildomos paramos scenarijaus. Mažiausią fiskalinį poveikį visais scenarijais sukuria mišrus modelis, kuriame taikomas 10 proc. tarifas, o didžiausią – mokesčių kredito modelis, kuriame taikomas 30 proc. tarifas. Tai patvirtina, kad mokesčių kreditas yra stipriausia, bet kartu fiskaliai brangiausia paskata, o mišrus modelis – fiskaliai nuosaikiausia alternatyva. Mokesčių atskaitymo modelis užima tarpinę poziciją tarp paskatos stiprumo ir fiskalinės kainos. Verta pažymėti, kad didesnė fiskalinė kaina savaime nereiškia, kad modelis yra netinkamas. Brangesnis modelis gali būti pagrįstas tuo atveju, jeigu jis sukuria reikšmingai didesnį gyventojų elgsenos pokytį, t. y. paskatina aukoti daugiau ir dažniau.

Sukurta ekonominė ir socialinė vertė vertinta trimis multiplikatoriaus scenarijais. Šie rezultatai atspindi tiek tiesioginį poveikį (perkamos prekės, paslaugos, darbo vietos), tiek platesnį socialinį efektą, susijusį su bendruomenių atsparumu, socialinės atskirties mažėjimu ir kultūrinio bei pilietinio aktyvumo augimu.

19 lentelė. Sukurtos vertės rezultatai

Papildomos paramos scenarijus	Papildoma paramos suma dėl mokestinės paskatos, ΔD	Sukurta vertė V, kai $m = 1,5$	Sukurta vertė V, kai $m = 2$	Sukurta vertė V, kai $m = 3$
Konservatyvus scenarijus ($\Delta D = 20$ proc.)	7 389 027,80 Eur	11 083 541,70 Eur	14 778 055,60 Eur	22 167 083,40 Eur
Vidutinis scenarijus ($\Delta D = 40$ proc.)	14 778 055,60 Eur	22 167 083,40 Eur	29 556 111,20 Eur	44 334 166,80 Eur
Ambicingas scenarijus ($\Delta D = 100$ proc.)	36 945 139,00 Eur	55 417 708,50 Eur	73 890 278,00 Eur	110 835 417,00 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Sukurta ekonominė ir socialinė vertė vertinama nuo papildomos paramos dalies (ΔD), o ne nuo visos bazinės 2024 m. 1,2 proc. GPM paskyrimo sumos. Konservatyviu scenarijumi, kai papildoma parama sudaro 20 proc. bazinės sumos, sukuriama vertė siektų nuo 11,08 mln. Eur iki 22,17 mln. Eur, priklausomai nuo taikomo multiplikatoriaus. Vidutiniu scenarijumi ši vertė siektų nuo 22,17 mln. Eur iki 44,33 mln. Eur, o ambicingu scenarijumi – nuo 55,42 mln. Eur iki 110,84 mln. Eur. Tai leidžia vertinti ne visos esamos paramos, o būtent papildomos mokestinės paskatos sukuriamą ekonominį ir socialinį poveikį.

20 lentelė. Modeliuojama grąža valstybei pagal papildomos paramos scenarijus, Eur

Papildomos paramos scenarijus	Grąža valstybei R, kai m = 1,5	Grąža valstybei R, kai m = 2	Grąža valstybei R, kai m = 3
Konservatyvus scenarijus (ΔD = 20 proc.)	2 216 708,34 Eur	2 955 611,12 Eur	4 433 416,68 Eur
Vidutinis scenarijus (ΔD = 40 proc.)	4 433 416,68 Eur	5 911 222,24 Eur	8 866 833,36 Eur
Ambicingas scenarijus (ΔD = 100 proc.)	11 083 541,70 Eur	14 778 055,60 Eur	22 167 083,40 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Vertinant modeliuojamą grąžą valstybei, taikytas konservatyvus 20 proc. grąžos koeficientas, atspindintis galimą darbo mokesčių ir PVM grįžimą į biudžetą. Pagal šį vertinimą, dalis papildomai sukurtos ekonominės vertės gali grįžti valstybei per pagrindinius mokesčių kanalus. Priklausomai nuo papildomos paramos scenarijaus ir taikomo multiplikatoriaus, modeliuojama grąža valstybei svyruoja nuo 2,22 mln. Eur konservatyviame scenarijuje iki 22,17 mln. Eur ambicingame scenarijuje. Tai reiškia, kad mokestinės paskatos poveikis nėra vien fiskalinė kaina – dalis papildomai sukurtos vertės gali grįžti į biudžetą, o likusi nauda lieka visuomenei.

Vertinant grynąją visuomeninę naudą, skaičiuojama ne nuo visos 2024 m. 1,2 proc. GPM paskyrimo sumos, o nuo papildomos paramos dalies (ΔD), kuri galėtų atsirasti dėl mokestinės paskatos. Grynoji visuomeninė nauda apskaičiuojama kaip papildomai sukurtos ekonominės ir socialinės vertės bei modelio fiskalinės kainos skirtumas. Rezultatai rodo, kad visuomeninė nauda priklauso nuo dviejų veiksnių: papildomos paramos masto ir pasirinkto mokestinės paskatos modelio.

21 lentelė. Modeliuojama grynoji visuomeninė nauda pagal papildomos paramos scenarijų ir mokestinės paskatos modelį, Eur

Modelis	Papildomos paramos scenarijus, ΔD	Fiskalinė kaina, F	Sukurta vertė V (m=1,5)	Grynoji nauda N	Sukurta vertė V (m=2)	Grynoji nauda N	Sukurta vertė V (m=3)	Grynoji nauda N
Mokesčių atskaitymas	20 proc.	1 477 805,56	11 083 541,70	9 605 736,14	14 778 055,60	13 300 250,04	22 167 083,40	20 689 277,84
Mokesčių atskaitymas	40 proc.	2 955 611,12	22 167 083,40	19 211 472,28	29 556 111,20	26 600 500,08	44 334 166,80	41 378 555,68
Mokesčių atskaitymas	100 proc.	7 389 027,80	55 417 708,50	48 028 680,70	73 890 278,00	66 501 250,20	110 835 417,00	103 446 389,20
Mokesčių kreditas	20 proc.	2 216 708,34	11 083 541,70	8 866 833,36	14 778 055,60	12 561 347,26	22 167 083,40	19 950 375,06
Mokesčių kreditas	40 proc.	4 433 416,68	22 167 083,40	17 733 666,72	29 556 111,20	25 122 694,52	44 334 166,80	39 900 750,12
Mokesčių kreditas	100 proc.	11 083 541,70	55 417 708,50	44 334 166,80	73 890 278,00	62 806 736,30	110 835 417,00	99 751 875,30
Mišrus modelis	20 proc.	738 902,78	11 083 541,70	10 344 638,92	14 778 055,60	14 039 152,82	22 167 083,40	21 428 180,62
Mišrus modelis	40 proc.	1 477 805,56	22 167 083,40	20 689 277,84	29 556 111,20	28 078 305,64	44 334 166,80	42 856 361,24
Mišrus modelis	100 proc.	3 694 513,90	55 417 708,50	51 723 194,60	73 890 278,00	70 195 764,10	110 835 417,00	107 140 903,10

Šaltinis: parengta Vertintojo

Rezultatai rodo, kad visais papildomos paramos scenarijais grynoji visuomeninė nauda išlieka teigiama, tačiau jos dydis reikšmingai priklauso nuo papildomos paramos masto ir pasirinkto mokestinės paskatos modelio. Esant toms pačioms papildomos paramos ir multiplikatoriaus prielaidoms, didžiausia grynoji visuomeninė nauda susidaro mišrus modelio atveju, nes šio modelio fiskalinė kaina yra mažiausia. Mokesčių kredito modelis, nors ir gali sukurti stipresnę elgsenos paskatą, pasižymi didžiausia fiskaline kaina, todėl jo grynoji visuomeninė nauda yra mažesnė nei kitų modelių, esant tam pačiam papildomos paramos scenarijui.

5.4. Administracinės naštos vertinimas pagal mokestinių paskatų alternatyvas

Vertinant mokestinių paskatų alternatyvas svarbu atsižvelgti ne tik į jų fiskalinį poveikį, bet ir į administracinę naštą tiek valstybės institucijoms, tiek gyventojams ir paramos gavėjams. Administracinė našta vertinta kokybiniu būdu, remiantis lyginamąja analize ir viešai prieinama informacija apie mokestinių modelių veikimą skirtingose šalyse. Toks vertinimo būdas pasirinktas todėl, kad administracinė našta ne visais atvejais gali būti tiksliai kiekybiškai išmatuojama *ex ante*, tačiau gali būti patikimai palyginama pagal pagrindinius sistemos veikimo elementus.

Vertinimas atliktas pagal šiuos kriterijus:

- Teisinės ir IT sistemos pakeitimų poreikis – ar reikalingi reikšmingi teisės aktų ir deklaravimo sistemų pakeitimai;
- Gyventojų administracinė našta – kiek veiksmų turi atlikti gyventojas (deklaravimas, dokumentų rinkimas, sprendimų priėmimas);
- Mokesčių administratoriaus (VMI) našta – kontrolės, tikrinimo ir administravimo sudėtingumas;
- Paramos gavėjų administracinė našta – duomenų teikimo, ataskaitų ir patvirtinimų reikalavimai;
- Klaidų ir piktnaudžiavimo rizika – sistemos sudėtingumo įtaka galimoms klaidoms ar piktnaudžiavimui.

Kiekvienas modelis vertintas pagal šiuos kriterijus, o bendras administracinės naštos lygis nustatytas apibendrinant rezultatus:

- Žema – kai reikalingi minimalūs pakeitimai, procesai standartizuoti, o naudotojų veiksmai paprasti;
- Vidutinė – kai reikalingi daliniai pakeitimai ir papildomi veiksmai, tačiau sistema išlieka valdoma;
- Aukšta – kai reikalingi esminiai sisteminiai pakeitimai, didelė kontrolės našta ir sudėtingas naudotojų elgesys.

Svarbu pažymėti, kad administracinės naštos vertinimas šiame tyrime suprantamas ne kaip savarankiškas sprendimo kriterijus, o kaip vienas iš veiksnių, kuris turi būti derinamas su numatomu poveikiu filantropijai ir valstybės biudžetui. Tai reiškia, kad administraciškai paprasčiausias modelis nebūtinai yra tinkamiausias, jei jo poveikis filantropijos augimui yra ribotas.

22 lentelė. Administracinės naštos vertinimas pagal mokestinių paskatų alternatyvas

Vertinimo kriterijus	Alternatyvos			
	GPM paskyrimo modelis	Mokesčių atskaitymas	Mokesčių kreditas	Mišrus modelis
VMI administraciniai pakeitimai	žemi	vidutiniai	aukšti	vidutiniai
Deklaravimo sudėtingumas gyventojui	vidutinis	vidutinis	žemas	vidutinis-aukštas
Kontrolės ir audito poreikis	žemas	vidutinis	aukštas	vidutinis
Administracinė našta paramos gavėjams	žema	vidutinė	vidutinė	vidutinė
Bendras sudėtingumas	vidutinis	vidutinis	aukštas	vidutinis-aukštas

Šaltinis: parengta Vertintojo

Vertinimas rodo, kad paprasčiausias administraciniu požiūriu yra esamas GPM paskyrimo modelis, nes jis remiasi jau veikiančia deklaravimo ir paskirstymo infrastruktūra, nereikalauja reikšmingų papildomų gyventojų veiksmų ir sukuria santykinai nedidelę kontrolės naštą VMI. Tačiau ankstesnė analizė parodė, kad šio modelio poveikis

filantropijos plėtrai yra ribotas, todėl jo administracinis paprastumas savaime negali būti laikomas pakankamu argumentu išlaikyti esamą sistemą nekeičiant jos esmės.

Mokesčių atskaitos modelis reikalautų papildomų deklaravimo ir kontrolės veiksmų, tačiau bendras jo sudėtingumas išlieka valdomas. Šis modelis reiškia didesnę administracinę naštą nei GPM paskyrimo mechanizmas, tačiau ji nėra tokio masto, kad taptų esmine kliūtimi jo taikymui. Būtent dėl šios priežasties mokesčių atskaitymas gali būti vertinama kaip kompromisinis variantas tarp paskatos stiprumo ir administracinio įgyvendinamumo.

Mišrus modelis administracinės naštos požiūriu užima tarpinę, tačiau mažiau palankią poziciją. Nors jo fiskalinė našta yra mažesnė, modelis sujungia dvi skirtingas logikas – GPM paskyrimą ir papildomą mokestinę paskatą, todėl didėja sistemos sudėtingumas tiek gyventojui, tiek administratoriui. Gyventojams tampa sunkiau aiškiai suprasti paskatos veikimo principą, o VMI tenka užtikrinti dviejų mechanizmų koordinavimą ir kontrolę. Dėl šios priežasties mišrus modelis vertintinas kaip vidutinio–aukštesnio administracinio sudėtingumo sprendimas, kuris nesuteikia nei esamo modelio paprastumo, nei aiškios stiprios paskatos privalumų.

Mokesčių kredito modelis sukuria didžiausią administracinę naštą, nes reikalauja sudėtingesnių deklaravimo, tikrinimo ir kontrolės procedūrų, taip pat tikslesnio paramą patvirtinančių dokumentų administravimo. Todėl šis modelis yra ne tik fiskaliai jautriausias, bet ir administraciškai reikliausias. Tai reiškia, kad nors jis teoriškai gali sukurti stipriausią elgsenos paskatą, jo įgyvendinimas reikalautų pažangesnių administracinių pajėgumų ir aukštesnio sistemos brandumo.

Apibendrinant galima teigti, kad administracinės naštos požiūriu aiškiai matoma klasikinė įtampa tarp paprastumo ir poveikio: administraciškai paprastesni modeliai dažniausiai pasižymi silpnesniu filantropijos skatinimo efektu, o stipresnės paskatos reikalauja didesnių institucinių ir organizacinių pajėgumų. Lietuvos kontekste tai reiškia, kad rekomenduojamas modelis turėtų būti vertinamas ne pagal administracinį paprastumą atskirai, bet pagal bendrą santykį tarp poveikio filantropijai, fiskalinės kainos ir įgyvendinimo sudėtingumo.

5.5. Alternatyvų palyginimas ir taikymo kryptys Lietuvoje

Apibendrinus atliktą ekonominio poveikio ir administracinės naštos vertinimą, matyti, kad skirtingos mokestinių paskatų alternatyvos pasižymi iš esmės skirtingu poveikio ir kaštų santykiu.

Mokesčių atskaitos modelis sukuria subalansuotą rezultatą – jis užtikrina aiškią finansinę paskatą gyventojams, kartu išlaikydamas valdomą fiskalinį poveikį ir vidutinį administracinį sudėtingumą. Šis modelis leidžia formuoti nuoseklų aukojimo įprotį ir palapsniui didinti gyventojų įsitraukimą, todėl gali būti laikomas sistemiškai tvariu sprendimu vidutinio laikotarpio perspektyvoje.

Mišrus modelis, nors ir pasižymi mažiausiais biudžeto netekimais bei palankiu fiskalinio efektyvumo rodikliu, nesukuria aiškaus elgsenos pokyčio. Dėl dvigubos struktūros jis išlaiko dalį esamo GPM paskyrimo mechanizmo logikos, todėl paskata gyventojui išlieka mažiau aiški, o administracinis sudėtingumas – didesnis nei vieno instrumento modeliuose. Tai riboja jo potencialą formuoti ilgalaikę filantropijos kultūrą.

Mokesčių kredito modelis pasižymi stipriausiu poveikiu gyventojų elgsenai, tačiau kartu sukuria didžiausią fiskalinę ir administracinę naštą. Esant dabartinei Lietuvos filantropijos raidos stadijai ir santykinai siauresnei aukojimo bazei, šio modelio taikymas būtų susijęs su reikšminga biudžeto rizika ir aukštais įgyvendinimo reikalavimais.

Vertinant alternatyvas kompleksiskai, galima išskirti esminę tendenciją: kuo stipresnė finansinė paskata, tuo didesnis jos potencialus poveikis filantropijai, tačiau kartu proporcingai didėja fiskalinė ir administracinė našta. Atitinkamai, paprastesni modeliai pasižymi mažesniu poveikiu, tačiau yra lengviau įgyvendinami ir mažiau rizikingi.

Lietuvos kontekste tai reiškia, kad optimalus sprendimas turėtų būti grindžiamas ne maksimalios paskatos pasirinkimu, o subalansuotu modeliu, kuris leistų didinti gyventojų įsitraukimą, kartu išlaikant valdomą fiskalinį poveikį ir administracinį įgyvendinamumą.

Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu prioritetą turėtų būti teikiamas toms alternatyvoms, kurios:

- sukuria aiškia ir suprantamą finansinę paskatą gyventojui;
- nereikalauja esminių administracinių sistemos pertvarkų;
- leidžia palaipsniui stiprinti filantropijos kultūrą ir gyventojų įsitraukimą.

Tokios krypties pasirinkimas sudarytų prielaidas nuosekliai pereiti nuo pasyvaus GPM paskyrimo modelio prie aktyvesnės, individualiu sprendimu grindžiamos filantropijos sistemos.

Papildomai įvertintas atlikto ekonominio vertinimo rezultatų jautrumas pagrindinėms prielaidoms, siekiant nustatyti, kaip skirtingi scenarijai veikia mokestinių lengvatų efektyvumą. Jautrumo analizė grindžiama tais pačiais scenarijais, kurie taikyti pagrindiniame vertinime – konservatyviu, vidutiniu ir ambicingu.

23 lentelė. Fiskalinio efektyvumo jautrumas pagal modelius ir scenarijus: bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis, Eur

Modelis	Konservatyvus (5 proc.)	Vidutinis (10 proc.)	Ambicingas (20 proc.)
Mokesčių atskaitymas	4,2 Eur	2,2 Eur	1,2 Eur
Mišrus modelis	2,1 Eur	1,1 Eur	0,6 Eur
Mokesčių kreditas	6,3 Eur	3,3 Eur	1,8 Eur

Šaltinis: parengta Vertintojo

Rezultatai rodo, kad visų modelių fiskalinis efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo elgsenos efekto dydžio. Didėjant papildomai modeliuojamai paramos sumai, bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis nuosekliai mažėja, nepriklausomai nuo pasirinkto modelio. Tačiau santykiniai skirtumai tarp modelių išlieka stabilūs visais scenarijais.

Mišrus modelis visais atvejais pasižymi mažiausiu bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykiu, tačiau jo paskata filantropijai yra silpnesnė. Mokesčių atskaitymo modelis užtikrina subalansuotą santykį tarp paskatos stiprumo ir fiskalinio efektyvumo, o mokesčių kredito modelis išlieka fiskaliai intensyviausias, nors ir sukuria stipriausią finansinę paskatą gyventojams.

.

6. Siūlomi Lietuvos teisinės bazės pokyčiai ir mokestinės sistemos pokyčiai

Remiantis atlikta analize, ekonominiais skaičiavimais ir užsienio šalių praktika, siūlomi Lietuvos mokestinės ir teisinės bazės pakeitimai, kuriais būtų stiprinamas aktyvus fizinių asmenų įsitraukimas į filantropiją. Siūlomi pakeitimai apima ne tik naujos mokestinės paskatos įtvirtinimą, bet ir susijusių teisinių bei administracinių mechanizmų pritaikymą, kad naujas modelis būtų aiškus, fiskaliai valdomas ir administraciškai įgyvendinamas. Toliau detalizuojami konkretūs mokestinės, teisinės ir administracinės bazės pakeitimai, kurie galėtų būti reikalingi įgyvendinant šiame vertinime rekomenduojamą kryptį.

1. Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimai

Naujoji paramos atskaitymo lengvata keičia GPMĮ logiką, nes šiuo metu fiziniai asmenys neturi galimybės iš apmokestinamųjų pajamų atimti paramai skirtų lėšų. Todėl pirmoji vieta, kurioje būtina įtvirtinti pakeitimus, yra **21 straipsnis**, reglamentuojantis iš pajamų atimamas išlaidas. Šiame straipsnyje jau egzistuoja įvairios išlaidų kategorijos (gyvybės draudimas, studijos, palūkanos), todėl paramos atskaitymas logiškai įsilieja kaip naujas punktas. Čia turi būti įrašytos visos esminės sąlygos: kad atskaitymas taikomas tik piniginiams aukoms, tik deklaruojant metines pajamas ir tik paramos gavėjams, turintiems teisę ją gauti pagal Labdaros ir paramos įstatymą.

Kadangi lengvata gali turėti reikšmingą fiskalinį poveikį, būtina papildyti tą patį 21 straipsnį nuostatomis dėl **maksimalių atskaitymo ribų**. Ši vieta yra kritinė, nes be ribų lengvata taptų neribota ir galėtų sukelti reikšmingą biudžeto pajamų sumažėjimą.

Trečiasis pakeitimas susijęs su **minimaliu paramos dydžiu**, kuris taip pat turi būti įrašytas į 21 straipsnį. Tai sumažina administracinę naštą ir apsaugo nuo fragmentuotų, simbolinių aukų, kurios generuotų dideles administravimo sąnaudas.

Galiausiai, naujoji lengvata turi būti įtraukta į **deklaravimo tvarką**, todėl reikia koreguoti **25 straipsnį**, reglamentuojantį metinių pajamų deklaravimą. Šiame straipsnyje turi atsirasti nuoroda, kad gyventojas deklaruodamas pajamas gali taikyti paramos atskaitymą. Tai techninis, bet būtinas pakeitimas, kad VMI turėtų aiškų teisinį pagrindą įtraukti naują lauką į deklaracijos formą.

24 lentelė. Gyventojų pajamų mokesčių įstatymui siūlomi pakeitimai

Straipnis	Esama formuluotė	Siūloma formuluotė/papildymas
Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 str. 1 p.	Iš pajamų gali būti atimamos šios per mokestinį laikotarpį patirtos nuolatinio Lietuvos gyventojo išlaidos:	Papildyti 4 p. 4) Iš apmokestinamųjų pajamų atimamos gyventojo per mokestinį laikotarpį faktiškai sumokėtos piniginės lėšos, suteiktos kaip parama paramos gavėjo statusą turintiems subjektams.
Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 str. 3 p.	Bendra atimamų išlaidų, nurodytų šio straipsnio 1 dalyje, suma negali viršyti 25 procentų apmokestinamųjų pajamų, kurioms taikomi šio įstatymo 6 straipsnio 1, 2, 6, 8 ir 9 dalyse nustatyti pajamų mokesčio tarifai, sumos, apskaičiuotos šio įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, atėmus šio įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 1–5 punktuose nurodytas sumas. Šio straipsnio 1 dalies	Papildyti 4¹ p. 4 ¹) 4.1. Atskaitymas taikomas tik piniginiams aukoms. 4.2. Atskaitymas taikomas deklaruojant metines pajamas. 4.3. Atskaitymas taikomas tik tuo atveju, kai parama suteikta paramos gavėjo statusą turintiems subjektams.
		Papildyti 3¹ p. Iš pajamų atimamų paramos išlaidų suma per mokestinį laikotarpį negali viršyti 20 procentų gyventojo apmokestinamųjų pajamų. Ši riba taikoma visoms gyventojo per mokestinį laikotarpį suteiktoms piniginiams aukoms, skirtoms paramos gavėjo statusą turintiems subjektams,

Straipsnis	Esama formuluotė	Siūloma formuluotė/papildymas
	1, 2 ir 21 punktuose nurodytų išlaidų suma bet kokių atveju negali viršyti 1 500 eurų.	nepriklausomai nuo paramos gavėjo teisinės formos ar veiklos srities. Atskaitymas netaikomas tais atvejais, kai parama suteikiama subjektams, kurie nėra įtraukti į paramos gavėjų registrą, arba kai parama teikiama veikloms, kurios neatitinka Labdaros ir paramos įstatyme nustatytų paramos tikslų.
Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 str. 4 p.	Išlaidos atimamos tik iš nuolatinio Lietuvos gyventojo gautų pajamų apskaičiuojant pajamų mokestį už mokestinį laikotarpį pateikiant metinę pajamų mokesčio deklaraciją.	Papildyti 4¹ p. Atskaitymas taikomas tik tuo atveju, kai vienkartinės paramos suma yra ne mažesnė kaip 40 eurų
Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 27 str. 1 p.	Nuolatinis Lietuvos gyventojas, per mokestinį laikotarpį gavęs pajamų, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, iki kalendorinių metų, einančių po to mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos (jeigu šio straipsnio 3 dalyje ar šio įstatymo 28 straipsnyje nenustatyta kitaip) privalo pats arba per savo įgaliotą asmenį pateikti mokesčio administratoriui metinę pajamų mokesčio deklaraciją už praėjusį mokestinį laikotarpį ir joje deklaruoti visas praėjusio mokestinio laikotarpio pajamas ir už jas apskaičiuotą pajamų mokestį, jeigu šiame straipsnyje nenustatyta kitaip.	Papildyti 1¹ p. Deklaruojamas pajamas gyventojas turi teisę taikyti šio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 8 punkte nustatytą paramos atskaitymą.

Šaltinis: parengta Vertintojo

2. Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimai

Labdaros ir paramos įstatymas šiuo metu apibrėžia tik dvi siauras kategorijas – labdarą ir paramą, kurios daugiausia susijusios su materialinių ar finansinių išteklių perdavimu paramos gavėjams. Tačiau tarptautinėje praktikoje filantropija suprantama kaip gerokai platesnė visuomenei naudingos veiklos forma, apimanti ne tik pinigines aukas, bet ir savanorystę, pro bono paslaugas, žmogiškųjų išteklių skyrimą, socialines inovacijas ir ilgalaikes partnerystes. Todėl siekiant suderinti Lietuvos teisinę bazę su tarptautiniais standartais ir aiškiai atskirti filantropiją nuo pajamų mokesčio perskirstymo mechanizmų (pvz., 1,2 proc. GPM), siūloma įstatymą papildyti nauja filantropijos sąvoka. Ši sąvoka turėtų būti įrašyta į **2 straipsnį** kaip skėtinė kategorija, apimanti visas savanoriškas fizinių ir juridinių asmenų iniciatyvas, kuriomis siekiama visuomenei naudingų tikslų. Tokia nuostata leistų kurti nuoseklesnę filantropijos politiką, aiškiau atriboti skirtingas paramos formas ir suteiktų teisinį pagrindą naujoms skatinimo priemonėms.

Pažymėtina, kad svarbu aiškiai atskirti filantropiją nuo mecenatystės, nes šios sąvokos dažnai naudojamos kaip sinonimai, nors jų teisinė ir praktinė prasmė skiriasi. Užsienio valstybėse filantropijos ir mecenatystės sąvokos yra aiškiai atskiriamos, nes jos atlieka skirtingas funkcijas ir remiasi skirtinga teisine bei kultūrine logika. Filantropija tarptautinėje praktikoje suprantama kaip plati, sisteminė visuomenei naudingos veiklos forma, apimanti finansinius, materialinius, žmogiškuosius ir intelektualinius išteklius, savanorystę, *pro bono* paslaugas, socialines inovacijas ir ilgalaikes partnerystes. Filantropijos tikslas – spręsti socialines problemas, mažinti nelygybę, stiprinti bendruomenes ir kurti ilgalaikį poveikį. Tuo tarpu mecenatystė daugelyje šalių laikoma siauresne filantropijos forma, orientuota į kultūros, meno, paveldo ar mokslo rėmimą, dažnai susijusi su simboliu pripažinimu, prestižu ar mecenato vardu. Šis atskyrimas leidžia tiksliau formuoti skatinimo priemones: mecenatystei dažnai taikomos kultūros politikos priemonės, o filantropijai – mokesčių lengvatos, skaidrumo standartai ir socialinio poveikio vertinimo mechanizmai. Lietuvoje jau apibrėžta mecenatystės sąvoka, tačiau filantropijos sąvokos įvedimas leistų tiksliau formuoti skatinimo priemones: mecenatystei dažnai taikomos kultūros politikos priemonės, o filantropijai – mokesčių lengvatos, skaidrumo standartai ir socialinio poveikio vertinimo mechanizmai.

Kadangi naujoji GPM lengvata būtų taikoma tik tam tikriems paramos gavėjams, būtina patikslinti įstatymo nuostatas, susijusias su paramos gavėjų ratu. Šiuo metu įstatyme jau egzistuoja paramos gavėjų registras, todėl nėra poreikio kurti naujos sistemos. Tačiau siekiant užtikrinti, kad mokestinė lengvata būtų taikoma tik skaidriems, patikimiems ir visuomenei naudingą veiklą vykdančioms subjektams, siūloma įstatyme įtvirtinti papildomus

kriterijus tiems paramos gavėjams, kurie nori gauti paramą iš fizinių asmenų su GPM atskaitymu. Tokie kriterijai galėtų apimti viešosios naudos statusą, skaidrumo standartus, finansinės atskaitomybės reikalavimus ir veiklos ataskaitų viešinimą. Tai leistų aiškiai atskirti tuos subjektus, kurie atitinka aukštesnius skaidrumo standartus, ir užtikrintų, kad mokestinė lengvata būtų nukreipta į visuomenei naudingiausias veiklas.

Siekdami sustiprinti pasitikėjimą filantropijos sektoriumi ir užtikrinti, kad parama būtų naudojama skaidriai ir efektyviai, siūloma papildyti įstatymo nuostatas dėl atskaitomybės ir duomenų viešinimo. Šiuo metu paramos gavėjai privalo teikti ataskaitas, tačiau jų forma nėra standartizuota, o viešai prieinami duomenys yra riboti. Todėl siūloma įtvirtinti pareigą paramos gavėjams teikti standartizuotą paramos panaudojimo ataskaitą, kurioje būtų aiškiai nurodoma, kokio dydžio parama gauta, kaip ji panaudota, kokie rezultatai pasiekti ir kokį poveikį ji sukūrė. Taip pat siūloma užtikrinti, kad pagrindiniai duomenys apie paramos gavėjus – jų finansinės ataskaitos, veiklos ataskaitos, paramos panaudojimo ataskaitos ir kiti skaidrumo rodikliai – būtų viešai prieinami per paramos gavėjų registrą. Tokia sistema sustiprintų visuomenės pasitikėjimą, sudarytų sąlygas efektyvesnei kontrolei ir padėtų filantropijos sektoriui vystytis tvariau.

25 lentelė. Labdaros ir paramos įstatymui siūlomi pakeitimai

Straipsnis	Įstatymo pakeitimas	Siūloma formuluotė
Labdaros ir paramos įstatymas 2 str.	Filantropijos sąvokos įtraukimas	Filantropija – savanoriškas fizinių ir juridinių asmenų finansinių, materialinių, žmogiškųjų, intelektinių ar kitų išteklių skyrimas visuomenei naudingiems tikslams, įskaitant paramą, savanorystę, <i>pro bono</i> veiklą, socialines inovacijas ir ilgalaikes partnerystes.
Labdaros ir paramos įstatymas 7 str.	Papildyti 7 punktu.	Paramos gavėjai, siekiantys gauti fizinių asmenų paramą, kuriai taikoma gyventojų pajamų mokesčio lengvata, privalo atitikti papildomus viešosios naudos, skaidrumo ir atskaitomybės kriterijus.
Labdaros ir paramos įstatymas 13 str.	Papildyti 5 punktu.	Paramos gavėjų registras turi užtikrinti viešą prieigą prie pagrindinių duomenų apie paramos gavėjų veiklą, finansines ataskaitas, paramos panaudojimo ataskaitas ir kitus skaidrumo rodiklius.

Šaltinis: parengta Vertintojo

3. Registų, sąrašų ir administravimo sistemos pritaikymas

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje jau egzistuoja paramos gavėjo statuso suteikimo mechanizmai ir atitinkami registrai (pvz., Juridinių asmenų registras, paramos gavėjų statuso duomenys), siūloma vengti naujos infrastruktūros kūrimo „nuo nulio“. Vietoje to remtis esama institucine ir duomenų baze, ją konsoliduojant ir pritaikant naujo modelio poreikiams. Siūlomas sprendimas – suformuoti centralizuotą, nuolat atnaujinamą ir viešai prieinamą paramos gavėjų sąrašą, kuris būtų integruotas su VMI sistemomis. Toks sąrašas atliktų kelias funkcijas vienu metu.

- Pirma, jis veiktų kaip patikimas informacijos šaltinis gyventojams, leidžiantis lengvai identifikuoti, kurie subjektai atitinka kriterijus ir kuriems gali būti taikoma mokestinė lengvata. Tai mažintų informacijos asimetriją ir didintų pasitikėjimą sistema;
- Antra, centralizuotas sąrašas sudarytų prielaidas automatizuotam tikrinimui deklaravimo procese. Integracija su VMI leistų realiu laiku patvirtinti, ar pasirinktas paramos gavėjas atitinka reikalavimus, taip mažinant klaidų ir galimų piktnaudžiavimo atvejų riziką;
- Trečia, toks sprendimas prisidėtų prie skaidrumo didinimo. Viešai prieinamas sąrašas, kuriame pateikiama aktuali informacija apie paramos gavėjus (pvz., statusas, veiklos sritis), leistų stiprinti visuomenės pasitikėjimą ir skatintų atsakingą pasirinkimą.

Svarbu pabrėžti, kad šiuo atveju kalbama ne apie naujo registro steigimą, o apie esamų duomenų integraciją, standartizavimą ir patogų pateikimą vartotojui. Tai reikšmingai sumažina įgyvendinimo kaštus ir laiką.

Siekiant užtikrinti sklandų sistemos veikimą ir sumažinti administracinę naštą, būtina įtvirtinti struktūruotą duomenų apsikeitimą tarp paramos gavėjų ir VMI. Šiuo metu duomenų srautai dažnai yra fragmentuoti arba priklauso nuo gyventojų iniciatyvos, todėl didėja klaidų ir neefektyvumo rizika.

Siūloma nustatyti aiškią galimybę (ir ilgainiui – pareigą) paramos gavėjams teikti duomenis apie gautas aukas tiesiogiai VMI arba per integruotą informacinę sistemą. Tokie duomenys turėtų būti teikiami standartizuotu

formatu ir nustatytais terminais, užtikrinant jų kokybę ir suderinamumą. Šis sprendimas sukurtų kelias esmines pridėtines vertes.

- Pirma, gyventojų pajamų deklaracijoje šie duomenys galėtų būti automatiškai atvaizduojami, taip eliminuojant poreikį rankiniu būdu suvesti informaciją. Tai ne tik supaprastintų procesą, bet ir padidintų tikimybę, kad gyventojai realiai pasinaudos mokestine lengvata;
- Antra, sumažėtų techninių klaidų tikimybė. Duomenys, gaunami tiesiogiai iš pirminio šaltinio (paramos gavėjo), yra patikimesni nei tie, kuriuos įveda pats gyventojas. Be to, atsirastų galimybė taikyti automatiškus sutikrinimo mechanizmus;
- Trečia, mažėtų administracinė našta tiek gyventojams, tiek VMI. Gyventojams nebereikėtų rinkti ir teikti papildomų dokumentų, o VMI galėtų efektyviau apdoroti standartizuotus, skaitmenizuotus duomenis, mažinant rankinio darbo apimtį.

Svarbu pažymėti, kad tokia sistema turėtų būti diegiama palaipsniui, užtikrinant, kad paramos gavėjai (ypač mažesnės organizacijos) turėtų pakankamai laiko ir techninių galimybių prisitaikyti prie naujų reikalavimų. Tam gali būti reikalingos papildomos metodinės rekomendacijos ar techninė pagalba.

4. Pojstatyminiai deklaravimo ir administravimo pakeitimai

Siekiant sumažinti administracinę naštą gyventojams ir padidinti faktinį naudojamą mokesčių lengvata, siūloma integruoti duomenis apie suteiktą paramą į iš anksto užpildytas pajamų deklaracijas. Toks sprendimas remiasi šalių, kuriose deklaravimo procesas yra aukšto skaitmenizacijos lygio, praktika, pavyzdžiui, Estija, kur automatizuotas duomenų perkėlimas reikšmingai padidina deklaravimo tikslumą ir sumažina klaidų tikimybę.

Šio sprendimo esmė – pereiti nuo gyventojų aktyvaus duomenų suvedimo prie modelio, kai didžioji dalis informacijos jau yra pateikta, o gyventojui lieka ją patikrinti ir, jei reikia, papildyti. Tai mažina tiek laiko sąnaudas, tiek kognityvinę apkrovą, kuri dažnai tampa kliūtimi pasinaudoti net ir palankiomis mokestinėmis paskatomis. Tam reikėtų užtikrinti sisteminį duomenų apsikeitimą tarp paramos gavėjų ir VMI, nustatant aiškius terminus, duomenų formatus ir atsakomybę už duomenų tikslumą. Ilgainiui toks modelis galėtų tapti standartine praktika, didinančia visos sistemos skaidrumą ir efektyvumą.

Siekiant užtikrinti vienodą praktinį naujo modelio taikymą, siūloma pojstatyminiu lygmeniu standartizuoti paramos patvirtinimo dokumentus. Šiuo metu skirtingos organizacijos gali taikyti nevienodas dokumentavimo praktikas, kas didina interpretavimo riziką ir administracinę naštą tiek gyventojams, tiek VMI.

- Pirmiausia, siūloma nustatyti vieningą paramos patvirtinimo dokumento formą. Tai leistų užtikrinti, kad visi reikalingi duomenys būtų pateikiami nuosekliai ir palyginamai, nepriklausomai nuo paramos gavėjo;
- Antra, būtina aiškiai apibrėžti privalomus rekvizitus, pavyzdžiui, paramos gavėjo identifikacinius duomenis, suteiktos paramos dydį, datą, paramos pobūdį. Tokie reikalavimai sumažintų ginčų ir netikslumų tikimybę bei palengvintų automatizuotą duomenų apdorojimą;
- Trečia, svarbu nustatyti aiškią tvarką, kada ir kaip šie duomenys pateikiami VMI. Optimalu, kad duomenys būtų teikiami elektroniniu būdu, standartizuotu formatu ir nustatytais terminais, kad juos būtų galima tiesiogiai integruoti į deklaravimo sistemas. Tai sudarytų prielaidas pereiti prie beveik pilnai automatizuoto proceso.

Efektyvus sistemos veikimas priklauso ne tik nuo jos dizaino, bet ir nuo praktinio naudojimo patikimumo. Todėl būtina iš anksto numatyti priemones, mažinančias techninių klaidų tikimybę deklaravimo procese. Viena iš pagrindinių priemonių – automatinis organizacijos kodo tikrinimas. Tai leistų iš karto identifikuoti neteisingai įvestus ar neegzistuojančius juridinius asmenis ir užkirstų kelią klaidingam paramos priskyrimui.

Taip pat svarbūs duomenų validavimo mechanizmai – pavyzdžiui, patikrinimai (ar suma neviršija nustatytų ribų, ar atitinka leidžiamus parametrus), kryžminis duomenų sutikrinimas su jau turimais registrais. Tokie sprendimai padeda užtikrinti duomenų kokybę dar prieš jų patekimą į galutinį apskaitos etapą. Papildomai siūloma įdiegti aiškius ir vartotojui suprantamus įspėjimus deklaravimo metu. Svarbu, kad sistema ne tik identifikuotų klaidą, bet ir paaiškintų jos pobūdį bei pasiūlytų galimą sprendimą. Tai mažina frustraciją, didina vartotojų pasitikėjimą sistema ir mažina poreikį kreiptis į konsultavimo tarnybas.

5. Įgyvendinimo ir komunikacijos priemonės

Atsižvelgiant į tai, kad gyventojai šiuo metu yra įpratę prie 1,2 proc. GPM skyrimo logikos, naujo modelio įvedimas neišvengiamai susidurs su inercija ir galimu nesupratimu. Todėl būtina nuosekli, centralizuotai koordinuojama komunikacijos strategija, kuri ne tik informuotų, bet ir keistų gyventojų suvokimą apie paramos skyrimą.

- Pirmiausia, komunikacijoje turi būti aiškiai išskirta, kuo naujas modelis skiriasi nuo GPM paskirstymo principo. Esminė žinutė – tai perėjimas nuo jau sumokėto mokesčio dalies paskirstymo prie aktyvaus, asmeniniu sprendimu pagrįsto finansinio įsipareigojimo. Kitaip tariant, gyventojas nebe perskirsto valstybės lėšas, o pats priima sprendimą dėl papildomos paramos;
- Antra, būtina akcentuoti individualią naudą gyventojui. Nors finansinė nauda (mokesčių lengvata) yra svarbi, komunikacijoje taip pat turėtų atsirasti platesnis naratyvas apie poveikį – galimybę prisidėti prie visuomenės problemų sprendimo, stiprinti pilietinį įsitraukimą ir turėti realų poveikį pasirinktoms sritims;
- Trečia, itin svarbus praktinis aiškumas. Gyventojams turi būti paprastai ir konkrečiai paaiškinta, kaip nauja lengvata veikia realiame gyvenime: kada ir kaip ji taikoma, kokie žingsniai reikalingi deklaruojant pajamas, kokie yra apribojimai. Tarptautinė patirtis rodo, kad net ir patrauklios fiskalinės paskatos lieka neišnaudotos, jei jų veikimo mechanizmas suvokiamas kaip sudėtingas ar neaiškus.

Pažymėtina, kad vieninga komunikacija visai visuomenei šiuo atveju nebūtų pakankamai efektyvi, todėl siūloma taikyti **segmentuotą požiūrį**, atsižvelgiant į skirtingų gyventojų grupių motyvacijas, finansines galimybes ir elgsenos ypatumus.

Aukštesnių pajamų grupėms komunikacijoje turėtų būti akcentuojamas poveikio mastas ir strateginis aspektas. Šiai grupei svarbu ne tik pati lengvata, bet ir galimybė kryptingai prisidėti prie didesnio masto iniciatyvų, veikti kaip socialinės atsakomybės dalyviams ar net formuoti tam tikras filantropijos kryptis. Tokiu atveju komunikacijoje gali būti naudojami argumentai apie ilgalaikę grąžą visuomenei, reputacinę vertę ir galimybę kurti pokytį.

Tuo tarpu platesnei visuomenei svarbiausi yra paprastumas, aiškumas ir prieinamumas. Čia komunikacija turėtų mažinti psichologinius ir administracinius barjerus: pabrėžti, kad procesas yra lengvas, nereikalaujantis papildomų pastangų, o net ir nedidelės sumos turi reikšmę. Svarbu komunikuoti, kad dalyvavimas yra socialiai skatinamas elgesys. Tokiu būdu segmentuota komunikacija leistų maksimaliai išnaudoti skirtingų grupių potencialą ir didinti bendrą sistemos efektyvumą.

Be tradicinės komunikacijos, siūloma svarstyti ir elgsenos architektūros (angl. *behavioral design*) sprendimus, kurie galėtų subtiliai paskatinti gyventojus priimti sprendimą skirti paramą. Vienas iš svarbiausių aspektų – kaip deklaravimo sistemoje pateikiama informacija apie tinkamus paramos gavėjus. Pavyzdžiui, aiškiai struktūruoti, patikimi ir lengvai filtruojami sąrašai gali reikšmingai sumažinti sprendimo priėmimo kaštus. Taip pat galima svarstyti numatytuosius pasirinkimus (angl. *defaults*) ar rekomendacijas, kurios padėtų vartotojui greičiau apsispręsti.

Kitas svarbus aspektas – sprendimo priėmimo supaprastinimas. Kuo mažiau žingsnių, kuo aiškesnė sąsaja tarp pasirinkimo ir rezultato, tuo didesnė tikimybė, kad gyventojas realiai pasinaudos paskata. Tai gali apimti iš anksto užpildytus laukus, integracijas su ankstesnių metų pasirinkimais ar automatinius priminimus deklaravimo metu. Vis dėlto, taikant elgsenos architektūros sprendimus būtina išlaikyti balansą tarp paskatinimo ir neutralumo. Reikėtų vengti tokių intervencijų, kurios galėtų būti interpretuojamos kaip perteklinis valstybės nukreipimas į konkrečius paramos gavėjus ar pasirinkimus. Sistemos dizainas turėtų išlikti skaidrus, etiškas ir pagrįstas savanoriškumo principu, išsaugant gyventojų autonomiją priimant sprendimus.

6. Etapinis įgyvendinimo modelis

Siekiant sumažinti tiek fiskalinę, tiek administracinę riziką, siūloma taikyti **etapinio diegimo principą**. Toks požiūris leidžia išvengti staigių biudžeto netekčių, suteikia laiko instituciniam pasirėngimui ir sudaro galimybes remtis realiais duomenimis, o ne prielaidomis. Be to, etapas modelis yra suderinamas su gerąja viešosios politikos praktika, kai nauji instrumentai pirmiausia testuojami ribotu mastu, o tik vėliau plečiami. Siūloma pokytį inicijuoti trimis etapais:

- 1 etapas įgyvendinamas per 1-2 metus;
- 2 etapas įgyvendinamas per 3-5 metus;

- 3 etapas apima ilgalaikę mokesčių reformos perspektyvą.

1 ETAPAS (1–2 METAI) būtų orientuotas į bazinės sistemos sukūrimą ir rizikų suvaldymą. Pirmiausia siūloma įtvirtinti fizinių asmenų mokesčių atskaitymo modelį, kuris sukurtų tiesioginę finansinę paskatą gyventojams remti visuomenei naudingas veiklas. Skirtingai nei esamas 1,2 proc. GPM mechanizmas, šis modelis būtų labiau susietas su individualiu sprendimu ir asmeniniu finansiniu įsipareigojimu.

Lygiagrečiai būtina pritaikyti deklaravimo ir duomenų apsekitimo sistemą. Tai apima ne tik techninius Valstybinės mokesčių inspekcijos sprendimus, bet ir duomenų standartizavimą, aiškias ataskaitų teikimo taisykles paramos gavėjams bei automatizuotus tikrinimo mechanizmus. Tinkamas administracinis pasirengimas šiame etape yra kritinis, nes nuo jo priklauso sistemos patikimumas ir visuomenės pasitikėjimas.

Svarbi šio etapo dalis – nuosekli komunikacijos kampanija. Tarptautinė praktika rodo, kad vien fiskalinės paskatos savaime neužtikrina elgsenos pokyčio – būtinas aiškus informavimas apie naudą, paprastą naudojimąsi sistema ir jos skaidrumą. Todėl komunikacija turėtų būti orientuota ne tik į informavimą, bet ir į pasitikėjimo kūrimą.

Taip pat šiame etape siūloma apsispręsti dėl laikino 1,2 proc. GPM mechanizmo derinimo su nauju modeliu. Pereinamasis laikotarpis leistų išvengti staigaus finansavimo sutrikimo nevyriausybinėms organizacijoms ir suteiktų galimybę palyginti abiejų instrumentų efektyvumą.

2 ETAPAS (3–5 METAI) būtų skirtas sistemos veikimo vertinimui ir kalibravimui. Šiame etape būtina sistemingai įvertinti elgsenos efektą – ar gyventojai iš tiesų didina paramos apimtį, ar tik perskirsto jau skiriamas lėšas. Taip pat svarbu analizuoti fiskalinį poveikį – realius biudžeto netekimus ir galimus netiesioginius efektus, pavyzdžiui, didesnį nevyriausybinių sektoriaus aktyvumą.

Administracinės praktikos analizė leistų identifikuoti perteklinius procesus, galimus piktnaudžiavimo atvejus ar techninius trūkumus. Remiantis surinktais duomenimis, prireikus būtų galima koreguoti atskaitymo ribas, siekiant rasti balansą tarp paskatos stiprumo ir fiskalinio tvarumo.

Šiame etape taip pat būtų sprendžiama dėl tolesnės 1,2 proc. GPM mechanizmo transformacijos – ar jį palaipsniui integruoti į naują sistemą, ar išlaikyti kaip papildomą instrumentą tam tikroms gyventojų grupėms.

3 ETAPAS (ILGALAIKĖ PERSPEKTYVA) apimtų sistemos brandinimą ir galimą plėtrą. Atsižvelgiant į sukauptą patirtį, būtų galima svarstyti stipresnes paskatų formas, pavyzdžiui, mokesčių kredito elementą, kuris suteiktų dar aiškesnę finansinę naudą gyventojams ir galėtų reikšmingiau skatinti aukojimą.

Taip pat šiame etape būtų vertinamas poreikis papildomam sistemos diferencijavimui – pavyzdžiui, skirtingų paskatų taikymui priklausomai nuo pajamų lygio ar remiamų veiklų pobūdžio. Tai leistų geriau taikyti politikos instrumentą ir didinti jo efektyvumą.

Siūlomi pakeitimai grindžiami ne visiškai naujos sistemos kūrimu, o esamos teisinės ir administracinės bazės peržiūra, pritaikymu ir papildymu. Toks požiūris mažina įgyvendinimo kaštus, rizikas ir leidžia išnaudoti jau veikiančius mechanizmus.

Siūlomi pakeitimai grindžiami ne visiškai naujos sistemos kūrimu, o esamos teisinės ir administracinės bazės peržiūra, pritaikymu ir papildymu, kad ji geriau skatintų aktyvią fizinių asmenų filantropiją. Tokia kryptis leidžia:

- pereiti nuo viešųjų lėšų perskirstymo prie privačių sprendimų skatinimo;
- sukurti aiškią ir finansiškai juntamą paskatą gyventojams;
- išlaikyti fiskalinį tvarumą;
- užtikrinti administracinį įgyvendinamumą.

Tokiu būdu būtų sudarytos prielaidos tvaresniam filantropijos augimui Lietuvoje ir didesniam gyventojų įsitraukimui į visuomenei naudingų veiklų finansavimą.

7. Išvados ir rekomendacijos

Šiame skyriuje pateikiamos Vertinimo išvados ir rekomendacijos, suformuotos remiantis atlikta teisinės aplinkos, duomenų analize, ekonominiais skaičiavimais bei esamo mokestinio reglamentavimo SSGG analize. Ši struktūra leidžia sistemaiškai įvertinti esamo modelio stiprybes ir silpnybes, nustatyti jo plėtros galimybes ir pagrįsti siūlomus mokestinės bei teisinės bazės pokyčius, skirtus filantropijos plėtrai Lietuvoje.

26 lentelė. Esamo mokestinio reglamentavimo, orientuoto į filantropiją, SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
Administraciškai paprastas ir lengvai suprantamas GPM paskyrimo mechanizmas, integruotas į deklaravimo sistemą	Nesukuria realios finansinės paskatos gyventojui skirti paramą iš disponuojamų pajamų
Fiskaliai stabilus – valstybė nepraranda papildomų pajamų, nes vyksta GPM persikirstymas	Pasyvus pobūdis – gyventojas paskirsto dalį mokesčio, o ne priima savarankišką sprendimą aukoti
Plačiai žinomas ir įsitvirtinęs visuomenėje paramos skyrimo būdas	Ribotas poveikis filantropijos augimui
Užtikrina stabilų paramos srautą paramos gavėjams (ypač NVO sektoriui)	Neskatina ilgalaikio filantropinio elgesio ir aukojimo įpročio formavimosi
Maža administracinė ir kontrolės našta VMI	Paramos lėšų koncentracija tarp riboto gavėjų skaičiaus
Dalis potencialios paramos nepasiekiamas dėl gyventojų neaktyvumo ar deklaravimo klaidų	
Teisinėje sistemoje nėra filantropijos sąvokos, todėl trūksta nuoseklaus filantropijos politikos pagrindo	
Galimybės	Grėsmės
Padidinti gyventojų skiriamos paramos apimtį, priklausomai nuo paskatos stiprumo, komunikacijos ir gyventojų reakcijos į naują modelį	Fiskalinė rizika įvedus stipresnes mokestines paskatas (ypač aukšto tarifo modelius)
Pereiti nuo GPM persikirstymo prie aktyvios filantropijos modelio	Gyventojų nesupratimas ar neigiama reakcija į mokestinės sistemos pokyčius
Išplėsti paramos teikėjų bazę ir didinti jų įsitraukimą į filantropinę veiklą	Administracinės naštos padidėjimas įvedus naujus mechanizmus
Sustiprinti paramos gavėjų (ypač NVO) finansinį tvarumą	Piktnaudžiavimo rizika, jei nebus sustiprinti kontrolės ir atskaitomybės mechanizmai
Skaitmenizuoti ir automatizuoti paramos deklaravimo procesus	Trumpalaikis paramos apimčių sumažėjimas pereinamuoju laikotarpiu
Gerinti paramos sistemos skaidrumą ir atskaitomybę	Elgsenos efektas gali būti mažesnis nei tikėtasi, jei nebus stiprinamas pasitikėjimas paramos gavėjais

Šaltinis: parengta Vertintojo

SSGG analizė rodo, kad esamas 1,2 proc. GPM mechanizmas yra administraciškai efektyvus ir fiskaliai stabilus, tačiau jis pasižymi esminiu struktūriniu trūkumu – nesukuria realios finansinės paskatos gyventojams ir todėl neužtikrina reikšmingo filantropijos augimo. Didžiausias potencialas siekiant filantropijos plėtros slypi galimybių dimensijoje, ypač įvedant mokestines paskatas, kurios keičia gyventojų elgseną ir skatina aktyvų aukojimą.

Žemiau lentelėje pateikiama išvadų ir rekomendacijų santrauka.

27 lentelė. Vertinimo išvados ir rekomendacijos

Išvada	Rekomendacija	Paaiškinimas
Nacionalinėje teisėje nėra filantropijos sąvokos, todėl reguliavimas	Svarstyti filantropijos sąvokos įtvirtinimą kaip skėtinę kategoriją, apimančią	Aiškus apibrėžimas sudarytų prielaidas nuosekliai politikai, leistų atriboti savanorišką privačių išteklių skyrimą nuo

Išvada	Rekomendacija	Paiškinimas
nepakankamai atspindi šiuolaikinę filantropijos sampratą	finansinius, materialius, žmogiškuosius ir socialinius išteklius	viešųjų finansų perskirstymo ir suderintų reguliavimą su tarptautine praktika. Filantropijos sąvoka reikalinga todėl, kad ji apima platesnę visuomenei naudingos veiklos sritį nei mecenatystė. Mecenatystė daugelyje šalių laikoma siauru kultūros ir meno rėmimu, dažnai susijusiu su simboliu pripažinimu, o filantropija apima visas visuomenės gerovės iniciatyvas – nuo socialinių paslaugų iki švietimo, sveikatos ar inovacijų. Todėl atskira filantropijos sąvoka leidžia tiksliau reguliuoti ir skatinti platesnį visuomenei naudingos veiklos spektrą, o mecenatystę palikti kaip vieną iš jos formų.
1,2 proc. GPM mechanizmas nėra aktyvi filantropijos skatinimo priemonė ir negali būti laikomas pakankama paskata gyventojams	Palapsniui pereiti prie modelio, kuriame gyventojas skirtų lėšas iš savo disponuojamų pajamų, o ne tik perskirstytų GPM	1,2 proc. mechanizmas ribotai veikia gyventojų elgseną ir nesukuria paskatų aktyviau aukoti. Esamas modelis gali išlikti kaip pereinamoji priemonė, tačiau nėra visavertė alternatyva mokestinėms lengvatoms
Mokesčių atskaitymas vertinamas kaip tinkamiausia alternatyva, jei tikslas – didinti gyventojų įsitraukimą ir kartu išlaikyti valdomą fiskalinį bei administracinį poveikį	Rekomenduoti mokesčių atskaitymo modelį kaip pagrindinę kryptį tolesniam sistemos pertvarkymui	Aukojimo sprendimas tampa labiau apgalvotas ir sąmoningas, nes gyventojas pats priima sprendimą skirti dalį savo disponuojamų išteklių paramai. Tai padeda formuoti tvaresnį aukojimo įprotį, kurio GPM perskirstymo mechanizmas nesukuria
Mokesčių atskaitymo modelio efektyvumas reikšmingai gerėja didėjant elgsenos efektui	Modelį diegti kartu su priemonėmis, didinančiomis gyventojų reakciją į paskatą	Modeliuojamas fiskalinis poveikis mokesčių atskaitymo atveju siekia 7,76–8,87 mln. Eur, o bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykis mažėja nuo 4,2 Eur iki 1,2 Eur, priklausomai nuo gyventojų reakcijos į paskatą
Mokesčio atskaitymo modelis yra tinkamas pereinant nuo GPM perskirstymo prie aktyvesnės filantropijos sistemos	Vertinti mokesčių atskaitymą kaip nuoseklų pereinamąjį žingsnį nuo pasyvaus paskirstymo prie aktyvaus aukojimo	Atskaitos modelis išlaiko gana suprantamą logiką, tačiau pakeičia finansavimo šaltinį – nuo viešųjų lėšų perskirstymo prie privačių lėšų skyrimo. Tai leidžia sistemai evoliucionuoti be staigių pokyčių
Mišrus modelis nėra pilnavertis 1,2 proc. GPM mechanizmo pakaitalas, nes iš esmės išlaiko GPM perskirstymo logiką	Mišrų modelį svarstyti tik kaip pereinamąją arba ribotą alternatyvą, jei siekiama išlaikyti dalį esamos sistemos logikos	Mišrus modelis jungia GPM perskirstymą ir papildomą lengvatą, todėl tik iš dalies keičia sistemos principą ir silpniau veikia gyventojų elgseną
Jei būtų pasirenkamas mišrus modelis, paskata turėtų būti pakankama (pvz., didesnė nei 0,2-0,5 proc. (Slovėnijos lygio)), nes labai mažos papildomos lengvatos nesukuria reikšmingo elgsenos pokyčio	Svarstyti pakankamai aiškų ir gyventojui juntamą papildomos paskatos dydį; orientacinis intervalas galėtų būti 5–10 proc.	0,2–0,5 proc. lygio paskatos yra per mažos, kad sukeltų matomą elgsenos efektą. Didesnė paskata būtų labiau pastebima, tačiau vis dar galėtų išlikti fiskaliai valdoma
Mokesčių kredito modelis yra fiskaliai intensyviausias ir mažiausiai efektyvus pagal bendro modeliuojamo fiskalinio poveikio ir papildomos paramos santykį,	Mokesčių kredito modelį svarstyti tik kaip ilgalaikę kryptį arba galimą vėlesnį reformos etapą, kai sistema jau bus labiau įsitvirtinusi kaip elgesio modelis	Kredito modelis sukuria didžiausią modeliuojamą fiskalinį poveikį (11,6–13,3 mln. Eur) ir mažiausią fiskalinį efektyvumą, tačiau donorui suteikia aiškiausią ir stipriausią paskatą

Išvada	Rekomendacija	Paaiškinimas
tačiau sukuria stipriausią elgsenos paskatą		
Visų modelių efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo elgsenos efekto, t. y. nuo to, kaip gyventojai reaguoja į paskatą	Kartu su bet kuriuo pasirinktu modeliu įgyvendinti elgsenos skatinimo priemonės: informavimą, paprastą deklaravimą, aiškias taisykles	Efektyvumas gali skirtis kelis kartus tarp konservatyvaus ir ambicingo scenarijų. Be elgsenos pokyčio net ir stipri paskata nesukurs maksimalaus poveikio
Naujo modelio sėkmė priklausys ne tik nuo paskatos dydžio, bet ir nuo jos suprantamumo gyventojams	Parengti aiškų komunikacijos standartą ir įgyvendinimo planą, paaiškinant, kaip veikia lengvata, kokia jos nauda ir kaip ją pasinaudoti ir pan.	Gyventojai yra įpratę prie 1,2 proc. GPM logikos. Jei komunikacija bus neaiški, naujas modelis gali būti suvoktas kaip sudėtingas ar mažiau patrauklus, todėl jo elgsenos poveikis mažesnis

Šaltinis: parengta Vertintojo

Atliktas vertinimas rodo aiškią kryptį – siekiant stiprinti filantropiją Lietuvoje, būtina pereiti nuo pasyvaus GPM persikirstymo modelio prie aktyvesnėmis paskatomis grindžiamos sistemos. Analizė patvirtina, kad vien administracinis paprastumas neužtikrina filantropijos augimo, o realus poveikis atsiranda tik tuomet, kai gyventojui sukuriamas aiški ir juntama finansinė paskata. Įvertinus modeliuojamą fiskalinį poveikį, administracinį įgyvendinamumą ir tikėtiną elgsenos efektą, mokesčių atskaitymo modelis vertintinas kaip labiausiai subalansuotas sprendimas Lietuvos sąlygomis. Jis leidžia didinti gyventojų įsitraukimą, kartu išlaikant valdomą fiskalinį poveikį ir nereikalaujant esminių administracinės sistemos pertvarkų. Atsižvelgiant į WGR akcentuojamą pasitikėjimo, socialinių normų ir valdžios vaidmens svarbą aukojimo elgsenai, bet kurio modelio sėkmė priklausys ne tik nuo paskatos dydžio, bet ir nuo aiškaus reguliavimo, paprasto deklaravimo proceso, paramos gavėjų skaidrumo ir nuoseklios komunikacijos.